Maica Alexandra - Sfinţii îngeri

Apărută cu binecuvântarea
Părintelui Mitropolit al Ardealului
Î.P.S. Doctor Laurenţiu Streza
Fundaţia Anastasia, 2009

Index

„Într-o zi, dis de dimineaţă, când aveam şapte ani, am văzut îngerii. Sunt tot atât de sigură azi cum am fost şi atunci... Această întâmplare - propria-mi experienţă, stă atât la începutul cât şi la sfârşitul acestei cărţi... Îngerii au o miraculoasă realitate. Activitatea lor printre noi a devenit pentru mine o realitate vitală, pozitivă

Maica Alexandra

Precuvântare

Orice carte adevărată mă tulbură şi mă nelinişteşte pentru multă vreme, de parcă autorul şi-ar fi turnat în sufletul meu tot sufletul lui, eliberându-se pe sine şi stârnindu-mă cu bucuriile sau dilemele lui fiinţiale. Se întâmplă, în acest caz, procesul ciudat al comuniunii spirituale depline, care se creează între cititor şi autor şi care de fapt ar trebui să fie, am mai spus-o, criteriul suprem al criticii literare. Fiinţa spirituală a cărţii se întrupează în conştiinţa cititorului şi are loc naşterea cea de-a doua, poate cea adevărată, a operei respective şi care-i descoperă dimensiunile existenţiale, o legitimează şi o impune posterităţii.

Puterea de a crea stări noi de conştiinţă în sufletele cititorilor, de a descifra raţiunile divine ascunse în lume şi de a da sens vieţii omeneşti, ţine de unicitatea prin excelenţă a scriitorului de bar, înzestrat de sus cu această forţă spirituală de a convinge imobilitatea, indiferenţa şi pasivitatea intelectuală, pe de o parte, iar pe de alta, de a purifica şi transfigura realităţile văzute şi nevăzute pe care le contemplă. Artistul adevărat ne smulge din singurătatea noastră, din subiectivismul în care ne zbatem şi ne pune în comuniune directă, personală, cu realităţile noi pe care ni le descoperă, îmbogăţindu-ne şi întărindu-ne sufleteşte.

În această privinţă, literatura teologică actuală înregistrează o personalitate creatoare de înaltă talie duhovnicească, a cărei modestie austeră se armonizează perfect cu unicitatea ei exemplară. Este vorba de Maica Alexandra, prinţesa Ileana a României, monahia din Ellwood City, o adevărată mamă duhovnicească cu suflet frumos, prozatoare de excepţie, exemplu viu de dăruire pentru a lui Dumnezeu slavă şi a omului slujire.

Maica Alexandra s-a născut în 1909, fiind fiica cea mică a regelui Ferdinand şi a reginei Maria. Crescută într-un climat spiritual elevat, a fost deprinsă de mama ei cu arta şi frumuseţea încă de la vârstă fragedă, iar tatăl său, sever, îi vorbea despre datorie şi devoţiune pentru România.

Când avea 5 ani, a început groaza marelui război mondial. Fratele ei mai mic, Mircea, a murit de febră tifoidă la vârsta de 5 ani. Ilenei i-a fost dat s-o vadă pe mama ei mai mult în uniforma de infirmieră decât în costume fermecătoare.
Prinţesa Ileana a primit educaţie prin membrii familiei, doici şi tutori. De la mama ei a învăţat engleza şi franceza, de la tatăl ei germana, iar de la membrii curţii română. A fost crescută în credinţa ortodoxă, potrivit Constituţiei române.

La vârsta de 17 ani, a călătorit cu mama sa în America. Apoi, împreună, au făcut o excursie în Spania, unde l-a întâlnit pe tânărul Anton de Habsburg, arhiducele de Austria, izgonit din propria sa ţară de situaţia politică a vremii. În anul 1931 s-a căsătorit cu acesta la Palatul Pelişor din Sinaia.

Revoluţia spaniolă a împiedicat reîntoarcerea tânărului cuplu în Spania. Regele Carol al II-lea, fratele ei mai mare, a hotărât ca nici un habsburg să nu se nască pe pământul românesc. Li s-a permis să viziteze Austria, dar nici aici copilul nu avea îngăduinţa să primească cetăţenia. De abia copiii născuţi în 1935 şi 1937 vor primi cetăţenia austriacă. Principesa îşi va educa odraslele sale cu multă delicateţe, dorind ca tot ceea ce ele au învăţat să aplice cu promptitudine şi să ajute pe alţii.
Când Hitler a anexat Austria, se nasc fetele ei cele mai mici: Maria Magdalena şi Elisabeta. Regina Maria se stingea din viaţă. Principesa Ileana era disperată, neîngăduindu-i-se să fie lângă mama ei în cele din urmă clipe. I se permite totuşi să participe la funeraliile de stat. Arhiducele este înrolat în armată, în timp ce Hitler atacă Franţa. Prinţesa s-a străduit să-şi îngrijească copiii şi gospodăria singură, locuind într-un castel din afara Vienei. A petrecut mult timp la Viena, slujind fluxului crescând de răniţi, care curgea de pe câmpurile de bătălie. A lucrat pentru Crucea Roşie, ajutând pe românii răniţi să se refacă şi să-şi găsească drumul spre casă.

În anul 1943, întreaga familie este la Bran. Arhiducele a primit concediu şi s-a întors acasă pentru puţină vreme. Ziua de 23 august 1944 găseşte întreaga familie - arhiducele, prinţesa şi cei şase copii - acasă, la Bran. Oraşul este izolat şi e tăiată orice posibilitate de a călători în oraşele din apropiere. Prinţesa dorea mult să facă ceva pentru răniţii şi pentru suferinzii compatrioţi. În acest scop, donează o bucată de pământ peste râul Turcu. Militarii români fac un pod peste râu şi, într-un ritm surprinzător, ia naştere un spital, care se va numi „Spitalul Inima Reginei”, în cinstea faptului că inima reginei Maria era îngropată într-o capelă mică, din piatră, în Bran. Prinţesa era atât de implicată în problemele spitalului, încât, îndată ce a avut o echipă de doctori buni şi un personal de vreo şase surori, personal, cu dăruire, dădea ajutor, chiar în sala de operaţie.

În această perioadă, guvernul comunist începe preluarea industriei private, iar în şcoală se predă materialismul dialectic şi se vorbeşte despre absurditatea religiei. Studenţii sunt supuşi procesului de „spălare a creierului”. Familia regală trăieşte acum în camera de gardă de la poalele castelului, în condiţii foarte modeste, iar această „şedere temporară” se prelungeşte aproape patru ani. Munca prinţesei Ileana la spital a devenit o pasiune. Numărul pacienţilor se înmulţeşte şi aceasta presupune multă alergătură şi energie. Se luptă pentru a adopta igiena modernă, şi

caută să convingă pe toţi membrii guvernului să-i permită să aibă echipamentul cuvenit.

După Crăciunul anului 1947, când Branul este puternic acoperit cu zăpadă, prinţesa este sunată la telefon de regele Mihai, care doreşte să o vadă imediat. Pleacă în grabă şi află de la nepotul său veşti proaste. Regelui i s-a dat un ultimatum: în cinci zile să-şi facă bagajele şi să părăsească ţara, altfel va avea de întâmpinat procesul de judecată şi execuţia. Prinţesa n-ar fi vrut să părăsească ţara, dar era foarte îngrijorată de familia ei.

Între timp, ea se întorcea la Bran, unde află că gărzile armate, cu mitraliere, au fost repartizate la flecare cameră. Deci, plecarea era iminentă. Orice obiect de valoare este considerat proprietate de stat; conturile de la bancă sunt îngheţate, iar telefoanele deconectate.

După alungarea din ţară, au călătorit prin Elveţia şi Argentina, iar în 1950 prinţesa şi cei şase copii ajung în Statele Unite ale Americii, în timp ce arhiducele se reîntoarce în Austria. În cele din urmă, vor divorţa.

A trebuit să găsească o cale pentru a câştiga un venit din care să educe, să îmbrace şi să-şi hrănească copiii.
Prinţesa Ileana a străbătut America spre a ţine prelegeri şi conferinţe despre experienţele sale de dincolo de cortina de fier. Începe să scrie o carte ce se va numi „I live again” (Trăiesc din nou), iar după doi ani o alta, numită „Hospital of the Queen's Heart” (Spitalul Inimii Reginei). A reuşit să-l plaseze pe fiecare din cei şase copii în şcoli cu internat, aşa încât să se poată deplasa pentru conferinţele sale. Pe măsură ce copii cresc, ea simte tot mai mult nevoia de a se dedica slujirii comunităţii.

Anul 1959 este un an teribil pentru prinţesa Ileana. Fiica ei mai mare, abia căsătorită, călătoreşte cu soţul ei, Rusch, în America de Sud. În Rio, avionul pierde spaţiul de decolare şi toţi pasageri decedează.

După puţin timp, în anul 1961, prinţesa vinde casa din Newton şi, la sfatul Mitropolitului Antonie de Surouzh, se mută în Franţa.

Aici, la vârsta de 52 de ani, devine novice la Mănăstirea ortodoxă „Acoperământul Maicii Domnului” din Bussy en Othe. „În inima mea, îmi spunea ea, întotdeauna am dorit să devin călugăriţă. Dar a fost atât de mult de făcut în România când am fost tânără”.

În mânăstire a găsit viaţa pe care şi-a dorit-o, petrecând aici şase ani. Va pleca apoi în America, pentru a construi o mănăstire ortodoxă. Spunea fiului ei, Ştefan: „Dacă Dumnezeu voieşte să fie aceasta, El îmi va da atât putere cât şi mijloace fizice să-mi îndeplinesc datoria”. În ciuda trupului ei firav, a durerii sale artritice, a părului cărunt, îşi ia sarcina de a construi o mănăstire, cu aceeaşi energie şi viziune cu care a construit cele două spitale ale sale.

Iată ce scrie ea însăşi în revista Mănăstirii, despre aceasta: „Cu credinţa mea fermă şi cu voinţa să fac lucrarea lui Dumnezeu, m-am angajat să înfrunt orice s-ar ivi. De asemenea, mi-am amintit cuvintele mamei mele: Trebuie să înfrunţi viaţa, căci viaţa iubeşte pe cel brav. Increzându-mă în ocrotirea Maicii lui Dumnezeu, am sperat să fiu bravă”.

A făcut o colectă, a adunat suma necesară care, împreună cu ceea ce ea însăşi poseda, a fost suficient pentru achiziţionarea proprietăţii pe care stă astăzi Mănăstirea din Elwood City. După aceea s-a reîntors la Bussy unde, în primăvara anului 1967, este tunsă în monahism, primind voturile monahale de statornicie, ascultare, sărăcie şi castitate şi, cu acel angajament sfânt, a devenit Maica Alexandra.

Peste puţin timp a sosit la New York, lăsând-o pe sora Ileana în urma ei, atât cât a fost posibil. „Ca un vapor ce navighează pe mare - mărturisea ea - am lepădat vechile obligaţii, poveri, bucurii şi dureri, aparţinând celei ce fusesem odată. Cu ajutorul Domnului am găsit echilibrul fără a fi neloială trecutului. Am fost capabilă să ascult chemarea lui Dumnezeu şi statornică în alegerea cursei care mi-a fost pusă înainte” („Life Transfigured”, nr. 1/1988, pag. 16).

La 11 august 1967 a avut loc ceremonia implantării Sfintei Cruci pe locul unde urma să se ridice altarul capelei, pentru a începe apoi consturirea clădirii provizorii a Mănăstirii. Maica Alexandra locuia într-o rulotă, o casă mobilă, aşezată în acea frumoasă regiune deluroasă. I-a fost extrem de greu şi a avut de înfruntat multe neplăceri, în timp ce construcţia progresa. N-a fost uşor să-i facă pe credincioşii ortodocşi să înţeleagă necesitatea vieţii monahale ortodoxe în America. Dar se străduia să-i convingă „că existau astfel de fiinţe ca monahiile ortodoxe, că monahismul nu era o rezervaţie romano-catolică şi că de fapt monahismul a început în Răsăritul Ortodox, iar abia mai târziu a fost introdus în Apus” („Life Transfigured”, nr. 1/1988, pag. 18).

În acest fel aduna colectele şi, foarte curând, sămânţa aruncată de ea va prinde rădăcină, căci pe coasta dealului apare capela, urmată de diferite locuinţe. Apare

primul aşezământ monahal ortodox cu vorbire în limbă engleză, pentru femeile ortodoxe de orice origine etnică.

Formaţia sa regală a ajutat-o pe Maica Alexandra, în mod surprinzător, să facă faţă austerităţii monahale şi renunţării la lumea temporală şi la toate cursele ei. Ea spune: „Ca persoană regală, trebuie să fii foarte disciplinată. De la începutul vieţii tale eşti o persoană publică. Aparţii ţării. Amuzamentul tău personal nu joacă nici un rol. Datoria ta vine în primul rând”.

Maica Alexandra a fost mereu foarte ocupată cu activităţile bisericeşti, cu scrisul şi cu creşterea obştii sale. Era bucuroasă că o pajişte goală a înflorit într-un adevărat centru de rugăciune, sfinţit în septembrie 1968. Maica Alexandra se simţea fericită.

La 23 februarie, pe când eram student la Universitatea din Priceton, Statele Unite, Prea Cuvioasa Stareţă m-a invitat să iau o vacanţă într-un mediu ortodox şi românesc, dacă se putea înainte de Sfintele Paşti, deci în Postul mare, pe care-l descria drept „cel mai frumos ciclu al Bisericii, cu bucuria Sfintelor Paşti ca răsplată”. Nu voi uita niciodată impresiile lăsate de vizita pe care i-am făcut-o Maicii Alexandra în aprilie 1988.

Într-un colţ al chiliei sale am văzut frumoase icoane din aur şi argint, datând din secolul al 10-lea, între care se afla şi una transmisă în familie de la ţarul Nicolae I al Rusiei despre care se spune că ar conţine o aşchie din crucea lui Iisus Hristos. Capela Mănăstirii posedă icoane antice aduse de Maica Alexandra din Europa. Pe o noptieră, lângă patul ei, se afla o mică cutiuţă din aur, averea cea mai preţioasă a prinţesei de altădată. Cutiuţa conţinea o fărâmă de pământ românesc, apucat în grabă în timpul evadării din comunismul de tip sovietic, după cel de-al II-lea război mondial. A lăsat prin testament ca această ţărână să fie îngropată cu ea.

Îmi aduc aminte cu plăcere de conversaţia pe care am avut-o cu Prea Cuvioasa Maică, în modesta cameră de primire, pe pereţii căreia atârnau portretele părinţilor ei, Ferdinand şi Maria. Şedea incomod, cu mâinile goale, aşa că aproape întotdeauna lucra la metanii, în timp ce reflecta la multele aspecte ale vieţii sale. Refuza să compare modurile de viaţă, regal şi religios, afirmând adeseori: „Atunci mi-am făcut datoria ca prinţesă, acum îmi fac datoria ca monahie”.
Episcopul Natanael, impresionat de exemplul ei, spunea: „Ca persoană, ca individ, am admiraţie pentru ea, căci chiar neavând o situaţie (socială înaltă), ea putea să fi avut o viaţă care ar fi mult mai mult în comparaţie cu alţi oameni de condiţia ei... în loc, să zicem, că a fost o prinţesă care a devenit călugăriţă, cred că era mai mult o călugăriţă care a trecut prin viaţa de prinţesă”.

După revoluţia anticomunistă din decembrie 1989, ea îmi scria: „Desigur că toate evenimentele din ţară m-au bucurat şi m-au cutremurat. Nu m-am aşteptat să trăiesc această zi şi nu-mi revin încă”. Între altele, mă roagă să-i dau un sfat în legătură cu forul căruia să se adreseze delegaţia ortodoxă americană ce va veni în România, pentru a discuta cu privire la trimiterea de ajutoare.

La 20 mai 1990, ajunul sărbătorii Sfinţilor împăraţi Constantin şi Elena, îmi trimitea aceste cuvinte: „La noi e zi de rugăciune, priveghere pentru Sfinţii împăraţi. Inima îmi este grea, cu gândul la ţară, la rege, la cei care se luptă pentru dreptate. Totul este aşa de confuz, iar fiecare are altă părere şi alte convingeri. Personal, am fost scoasă din viaţa paşnică de mânăstire într-o viitoare de publicităţi, gazete, radio etc. Nu mi-a fost uşor... aşa că sunt tare obosită”.

După evenimentele din decembrie 1989, Maica Alexandra a dorit mult să ajute copii orfani din România. Deşi în vârstă de 81 de ani şi cu sănătatea şubrezită, a venit în ţară însoţită de una din fiicele sale, să vadă ce se poate face. Se bucura de succes. Pretutindeni era ovaţionată de mulţimi. S-a întors în Statele Unite şi, cu promptitudine, a acţionat pentru sprijinirea fondului „Help the children”

În decembrie 1990 îmi scria: „Sunt foarte ocupată cu ajutoarele pentru România. Nu pot face mare lucru, fac doar legături cu cei care pot şi sunt dispuşi să ajute. E o aşa de mare jale în întreaga ţară. Primesc nenumărate scrisori. Ajut, cât pot, cu cuvântul şi fapta (când se poate) şi mi se frânge inima de durere”. Şi mai făcea această mărturisire mişcătoare: „Revederea cu România, după 42 de ani, a fost plină de duioşie. Am mulţumit Domnului că sunt călugăriţă şi, deci, fiind fără un „acasă” la care să merg, l-am găsit în Biserică”.

În curând a căzut bolnavă şi a fost internată în spital. Medicii familiei vin să o vadă. În urma unui atac de cord, este imobilizată şi nu mai poate vorbi. Pe o placă cu alfabetul, a indicat ce cruce voia să aibă pe mormânt: una românească, simplă cu un acoperiş de lemn, cum au ţăranii. Primeşte Sfânta Împărtăşanie şi Taina Sfântului Maslu. Apoi preotul duhovnic citeşte deasupra patului rugăciunile de ieşire a sufletului din trup.
În mână dreaptă, Maica ţinea crucea ei preferată, iar cu mâna stângă îl strângea pe fiul ei Ştefan. La 21 ianuarie 1991, pe la ora amiezei, respiraţia i s-a oprit, iar sufletul ei s-a despărţit de trup.

În testament, Maica a cerut numai două lucruri: să fie îngropată cu cutiuţa ei de ţărână românească lângă ea şi să fie iertată de cei cărora le-ar fi greşit, pentru că n-ar fi vrut să facă aceasta. La funeraliile ei au participat fiul şi cele trei fiice care mai

sunt în viaţă, şapte nepoţi şi patru strănepoţi. Distinsa şi cuvioasa maică se odihneşte pe o colină a Pennsylvaniei, în locul pe care l-a ales pentru construirea Mănăstirii „Schimbarea la Faţă”.

Cel care a cunoscut pe această fondatoare a Mănăstirii şi maica duhovnicească, a găsit în ea un exemplu în statornicie temperată de adversitate, răbdare testată de împotrivire, curaj iluminat de compasiune, umilinţă rafinată de suferinţă, credinţă încercată prin tăgadă, speranţă triumfătoare născută din tristeţe, pace dobândită prin rugăciune. Viaţa ei a fost o continuă străduinţă către realitatea cerului, dar a ştiut că pe calea spre eternitate, pe care nu o dată o numea „drum aprins prin pustie”, fiecare creştin este chemat să-şi facă datoria, aici şi acum, o datorie care uneori cere de la noi „disciplină austeră şi o foarte amară dăruire de sine”. În abnegaţie (devotament) şi disciplină, ea era tot atât de statornică şi curajoasă pe cât era de răbdătoare, iar în viaţa personală a dovedit - nu doar o dată - voinţa ei de a pune „binele celor mulţi” deasupra binelui său propriu, cu generozitate şi cu iubire.

Credinţa, disciplina, smerenia, curajul ei, vor rămâne ca o mărturie constrângătoare pentru toţi care au cunoscut-o, iar al său continuu memento „Trebuie să facem ce putem” încă răsună ca un ecou în vieţile pe care ea le-a atins. Suntem inspiraţi de ceea ce exprima şi trăia atât de deplin: „...o credincioşie răspunzătoare faţă de Domnul, o nobleţe de zi cu zi a vieţii şi o încredere în grija iubitoare a lui Dumnezeu”.

Această carte a Maicii Alexandra („Sfinţii îngeri”) este o expresie a sufletului ei curat, un suflet care L-a căutat pe Dumnezeu în toată viaţa ei, condus de îngerul copilăriei. Îngerii supuşi lui Dumnezeu, sunt văzuţi numai de aceia care sunt disponibili, curaţi cu inima, precum inima de copil este curată.

În acest secol, foarte puţin s-a scris despre Sfinţii îngeri. În multe minţi, îngerii sunt doar un produs al imaginaţiei, ca Santa Claus (personificare a Crăciunului, în lumea apuseană), sau stafiile magice. Însă Biblia accentuează realitatea lor şi servirea constantă în numele poporului lui Dumnezeu. Într-o lume materialistă, care totuşi este depănată cu rău şi suferinţă, trebuie să descoperim din nou învăţătura autentică a Sfintei Scripturi despre Sfinţii îngeri. Conţinutul spiritual al întregii lumi îngereşti se comunică şi înrâureşte (influenţează), fără îndoială, conţinutul spiritual al lumii omeneşti.

Maica Alexandra a arătat cât de important este locul îngerilor în viaţa omului. Ea a întreprins un studiu biblic şi patristic despre îngeri. Studiul este fascinant şi actual, subiectul fiind mai relevant astăzi decât, poate, oricând în istorie. Aceasta deoarece

îngerii sunt cei care ne aduc un orizont nou de cunoaştere şi un ajutor în dezvoltarea originalităţii noastre pe linia unei frumuseţi a curăţiei şi a unui caracter superior. În mijlocul unei lumi deşirate, care trăieşte într-o perpetuă stare de criză, subiectul despre îngeri va fi de mare mângâiere şi inspiraţie pentru cei care cred în Dumnezeu şi un stimulent pentru necredincioşi. Îngerii se află într-o solidaritatea ontologică (logică) cu oamenii şi cu lumea sensibilă, înălţând împreună doxologie (laudă) lui Dumnezeu. Vestindu-L pe Dumnezeu oamenilor, ei slujesc mântuirii lor.

Cartea „Holy Angels” ne descoperă nu numai pe o mare trăitoare a dreptei credinţe, dar şi pe o iscusită mânuitoare a condeiului, cu o înaltă concepţie despre locul sfinţilor îngeri în viaţa Bisericii şi rolul lor în iconomia mântuirii noastre.

Îngerii, într-adevăr, lucrează asupra subiectelor umane pentru a le întări şi a le susţine în acţiunea lor de spiritualizare, de nealipire la cele materiale, care se repercutează asupra trupurilor lor şi, prin ele, asupra lumii interioare. Ei le comunică oamenilor un ajutor energetic de spiritualizare ca, prin aceasta, să poată cunoaşte mai uşor pe Dumnezeu şi să se menţină în păzirea poruncilor divine.

Capitolele cărţii sunt ilustrate nu numai cu exemple şi texte din Sfânta Scriptură şi Sfinţii Părinţi, ci autorul recurge, într-o mare măsură, la tradiţia liturgică a Bisericii, privind învăţătura ei angelologică. Prin folosirea acestor surse, expunerea câştigă în adâncime, devenind mai densă şi mai captivantă.

Prezenta lucrare este o splendidă monografie închinată angelologiei Vechiului şi Noului Testament; ea nu are numai un conţinut doctrinar, ci şi unul moral, pentru zidirea sufletească a credincioşilor, pentru propăşirea lor în dragoste, în curăţie, sfinţenie şi pace.

Mă simt îndatorat să exprim mulţumirea şi recunoştinţa mea sinceră doamnei doctor Victoria Vasiliad din Bucureşti şi studentului teolog Ştefan Iloaie din Cluj-Napoca pentru sugestiile bune şi ajutorul generos oferit în redactarea acestei cărţi.
Facă Dumnezeul Oştirilor ca lucrarea de faţă să aducă mângâieri celor bolnavi şi pe patul morţii, încurajare celor aflaţi sub presiunile existenţei zilnice, îndrumare celor frustraţi de evenimentele generaţiei noastre.

Doctor Irineu Pop-Bistriţeanul, episcop vicar

Mărturisire

Această carte a fost începută înainte de a intra în viaţa monahală. Sunt perfect conştientă de lipsurile ei, dar nu am putut totdeauna să fac să curgă atât de multe izvoare necesare unei asemenea lucrări, prin urmare cer îngăduinţă cititorului.

De-a lungul multor ani de cercetări, am fost ajutată şi încurajată de mult mai multe persoane decât e loc aici să le numesc; totuşi, tuturor le transmit cele mai calde mulţumiri.

Mulţumesc în special Mitropolitului Anthony Bloom (de Surozh), Londra şi Arhiepiscopului Valerian al Diecezei române a Bisericii Ortodoxe din America, pentru continua lor încurajare. Deosebita mea recunoştinţă Părintelui Regis Barwig, Prior al Comunităţii Maicii Domnului (community of Our lady) Oshkosh, Wisconsin, care a citit şi redactat cu răbdare manuscrisul şi chiar l-a dactilografiat din nou, pentru mine, în fine, cele mai calde mulţumiri Părintelui Bazil Pennington de la Mănăstirea Sfântului Iosif, Spencer, Massachusetts, pentru interesul şi amabilitatea sa şi pentru că a acceptat să scrie cuvântul introductiv şi, de asemenea, pentru faptul de-a fi atras atenţia Surorilor de la St. Bede's Publications asupra manuscrisului şi care ulterior s-au angajat atât de generos să tipărească smerita mea lucrare. Profunda mea recunoştinţă fiecăruia dintre ei.

Mă rog ca această cărticică să se bucure de bunăvoinţă în faţa Domnului Dumnezeul nostru, Căruia I se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea.

Maica Alexandra, Stareţa Mănăstirii Ortodoxe
Schimbarea la Faţă

Cuvânt înainte

„Îngerii pe care i-am auzit întru cele înalte”. Cei mai mulţi dintre noi, cred, au cântat acest colind popular măcar o dată în viaţa lor. Dar câţi dintre noi au auzit de fapt un înger? Sau câţi i-au luat serios? Ei fac parte din decorul Crăciunului. Doi apar şi în scena învierii. Ar fi trebuit să fim destul de binecuvântaţi în tinereţea noastră ca să avem cunoştiinţă asupra îngerilor noştri păzitori. Din păcate, i-am părăsit odată cu închipuirile copilăriei.

Nimeni nu este, poate, atât de neglijat ca aceşti însoţitori, ce ne poartă tot timpul de grijă. Şi totuşi îngerii sunt o realitate, sunt prezenţe extrem de active în desfăşurarea dramei creaţiei şi în exerciţiul vieţii zilnice a lumii noastre. Ignorându-le prezenţa, ajutorul şi grija, ne lipsim în primul rând pe noi înşine de un important izvor de mângâiere, de întărire şi de speranţă.

Tradiţia monastică a fost întotdeauna foarte vie cu privire la cetele îngereşti. O teologie bogată, întemeiată pe revelaţia aflată în Scripturi, a fost elaborată de acel călugăr sirian din secolul al 5-lea, care ne este cunoscut sub numele de Pseudo Dionisie (pentru că el şi-a luat ca pseudonim numele faimosului convertit al Sfântului Pavel, Dionisie Areopagitul).

Bernard de Clairvaux, marele mistic cistercian, a perfecţionat atât de mult învăţătura lui Dionisie, introducând-o în tradiţia Bisericii Occidentale, încât a fost numit „Doctorul îngerilor”.

Doctorul Angelic - Sfântul Toma de Aquino, cel mai mare dintre scolastici, a încorporat deplin învăţătura lui Dionisie în opera sa capitală, Summa Theologica.

Deşi tradiţia este foarte bogată şi cei mai mari învăţători şi mistici au dedicat îngerilor pagini întregi şi tratate, eu nu cunosc nici o lucrare contemporană comparabilă cu această măreaţă şi foarte amplă antologie concepută de Maica Alexandra.

Femeie deosebită, care a trăit deplin Tradiţia, Maica a tezaurizat pentru noi cei mai preţioşi bulgări de aur. Şi asta e bine. Poate pentru că în nici o altă perioadă a vieţii Bisericii n-au fost atât de neglijaţi îngerii şi n-a fost atât de multă nevoie de ei. Într-o epocă în care fenomenologia predomină, iar bărbaţii şi femeile trăiesc mai ales prin simţurile lor, protectorii şi prietenii care nu pot fi văzuţi şi simţiţi, nu prezintă, se pare, prea multă încredere. Când ştiinţa caută cu orice preţ să stăpânească şi să

explice totul, activitatea spiritelor cereşti libere în sfera cosmică nu se potriveşte contextului.

Preluarea tradiţiei de către Maica Alexandra, cu toată plinătatea, echilibrul şi bogăţia ei, adaugă mult unei ere de ştiinţă sărăcite pentru a ne ajuta să apreciem, să ne bucurăm şi să colaborăm cu ordinea creatoare, înăuntrul căreia trebuie să găsim propriul nostru înţeles şi să ne câştigăm, prin strădanii, propria salvare.

Cred că acest contact cu realităţile cereşti, pe care ni-l oferă această învăţătură vie a tradiţiei, este deosebit de important pentru acei creştini care încearcă să trăiască o viaţă plină de rugăciune şi laudă, în special pentru cei care psalmodiază zi şi noapte slujba dumnezeiască. Jertfa noastră de laudă are nevoie de o foarte însemnată dimensiune şi riscă pericolul de a rămâne legată de cele pământeşti, dacă nu suntem atenţi la modul în care rugăciunea noastră de laudă se face una cu aceea a marii cete îngereşti, care împreună cu noi creează un continuu ce se înalţă până la tronul Celui Care este înscăunat peste heruvimi.

Aceia care, precum Sfântul Bernard, au avut o viziune spirituală mai pătrunzătoare, ne-au relatat cum au văzut ei corurile de îngeri împreună cu corurile pământeşti ale bărbaţilor şi femeilor exprimând laude Domnului. Ce imbold puternic reprezintă pentru rugăciunea noastră, faptul că ne dăm seama că adorăm şi cântăm împreună cu îngerii!

În zilele noastre, când ne temem de un holocaust nuclear, când ne zbatem, ne luptăm şi plângem pentru pacea dintre naţiuni şi în interiorul naţiunilor, când rapoartele despre devastatoarele calamităţi naturale - inundaţii, secetă, cicloane, cutremure (majoritatea lor nu sunt naturale, ci se datorează influenţei noastre distrugătoare asupra naturii prin exploziile atomice şi nucleare, subterane sau la suprafaţa pământului) ne sfâşie inimile, ne zăpăcesc minţile şi ne sleiesc puterile, e bine să ştim că există îngeri care lucrează în ajutorul nostru, că naţiunile, regiunile, globul pământesc, cosmosul, au îngerii lor păzitori. Probabil că în ciuda uriaşelor eforturi ale oamenilor, balanţa poate fi păstrată, forţele răului îndepărtate, consecinţele cele mai rele înlăturate. Avem multe motive să-L rugăm pe Domnul îngerilor ca sfinţii săi slujitori să ne ajute şi să aibă grijă de noi în aceste vremuri.

Înainte de a conchide, aş vrea să spun un cuvânt despre autoare, o excepţională slujitoare a lui Dumnezeu. Am scris deja despre această mare maică duhovnicească în cartea mea „În căutarea adevăratei înţelepciuni”.

Maica Alexandra este o femeie frumoasă, de o demnitate regală, strănepoată atât a Ţarului Alexandru al II-lea al Rusiei cât şi a Reginei Victoria a Angliei. Tatăl ei a fost Regele Ferdinand I al României. Maica a fost căsătorită cu un arhiduce catolic de Austria şi are 15 nepoţi, de care pe drept este fericită şi, în acelaşi timp, ca orice bunică din vremea noastră este cât se poate de grijulie.
În viaţa maicii s-au împletit cele trei tradiţii - romano-catolică, ortodoxă şi anglicană. Totuşi, Maica şi-a aflat rădăcinile în Ortodoxie. După o luptă grea pentru a-şi creşte cei şase copii în vremurile aspre ale războiului, dictaturilor şi persecuţiilor, Maica Alexandra şi-a găsit în sfârşit libertatea de a da un ecou deplin dorinţei sale de a fi în întregime a lui Dumnezeu. S-a nevoit îndelung şi a deprins felurite rugăciuni, în special Rugăciunea lui Iisus. Acum a putut să intre cu totul în viaţa de rugăciune, mai întâi în Franţa, sub îngrijirea unei renumite maici spirituale, maica Evdochia, şi apoi a primei mănăstiri ortodoxe româneşti de limbă engleză pentru călugăriţele din America. Munca depusă în pregătirea acestui volum nu a fost o sarcină academică. Bogata învăţătură de care avem aici privilegiul să ne împărtăşim este rodul comuniunii personale a Maicii cu realitatea tradiţiei creştine. Avem aici nu o colecţie de texte istorice, ci o sinteză vie, trăită, a unui curent dătător de viaţă, aşa cum a fost experiat de o profund religioasă şi foarte sensibilă fiică a lui Dumnezeu şi mamă a copiilor Lui.

Putem fi foarte recunoscători acestei Higumena, atât de ocupată, despre a cărei înţelepciune spirituală vorbesc atât de mulţi, că a găsit totuşi timp să ne împărtăşească în acest volum rodul lecturilor şi reflecţiilor sale. Fie ca Domnul, Căruia ea i-a dăruit întreaga viaţă, s-o răsplătească prin ajutorul său. Şi ceea ce ne-a împărtăşit să aducă roade vieţilor noastre, ale tuturor.

M. Basil Pennington, Sărbătoarea Sfinţilor îngeri

Prefaţă

În momentul de faţă, rafturile de cărţi din aeroporturi, din prăvălii sau din alte locuri unde se vând cărţi, expun numeroase volume privitoare la cultele satanice, dar nicăieri nu vedem ceva despre sfinţii îngeri, care sunt trimişii lui Dumnezeu şi corespondentul ceresc al emisarilor infernului.

Sfinţii îngeri există, aşa cum se arată în Simbolul Credinţei (Crezul): „Creatorul (Făcătorul) cerului şi al pământului, al tuturor celor văzute şi nevăzute". Sfintele Scripturi sunt pline de ei: sunt menţionaţi de peste 230 de ori. Liturghia şi rugăciunile noastre îi includ în cele mai solemne momente. Avem rugăciuni speciale, canoane şi acatiste adresate îngerilor lui Dumnezeu.

Totuşi, în general, credincioşii ştiu prea puţin despre ei, le ignoră sau, ceea ce este mai trist, nu cred în realitatea lor încât, procedând astfel, se lipsesc de mângâierea şi de bucuria de a simţi vitală prezenţa lor şi astfel nu reuşesc să participe la Liturghia îngerească, ce laudă veşnic pe Domnul Dumnezeu: „Toată făptura cea cuvântătoare şi înţelegătoare întărită fiind, Ţie slujeşte şi Ţie pururea Îţi înalţă cântare de slăvire, pentru că toate împreună slujesc Ţie. Pentru că pe Tine Te laudă îngerii, Arhanghelii, Scaunele, Domniile, Începătoriile, Stăpâniile, Puterile şi Heruvimii cei cu ochi mulţi; Ţie Îţi stau împrejur Serafimii cei cu câte şase aripi... cântare de biruinţă cântând, strigând, glas înălţând şi grăind: Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot" (Rugăciune şi cântare de la Liturghia Sfântului Vasile cel mare).

Descoperirea că Sfinţii îngeri şi demonii au o origine comună e şocantă. Într-adevăr ei au fost făcuţi deopotrivă creaturi libere de o infinită frumuseţe şi înzestraţi cu o voinţă liberă, absolută, perfectă. Felul în care au folosit însă această libertate a dus la uimitoarea despărţire între îngeri şi diavoli: creaturi diferite cu destine atât de îndepărtate unele de altele ca şi răsăritul de apus, ca şi cerul de iad.

Odată cu ultimul om care se va naşte pe pământ, o încleştare cumplită se va dezlănţui în lumea spirituală, cu consecinţe asupra destinului final al omenirii. Inevitabil, acest conflict ne afectează mai mult decât ne dăm seama. Atâta timp cât noi înşine suntem făptuitori liberi şi decizia ne aparţine întotdeauna, nimic bun sau rău nu ne poate forţa să acţionăm împotriva voinţei noastre. Totuşi, prin fiecare faptă a noastră şi în special ca creştini, noi ne aflăm fie de o parte, fie de cealaltă. Totuşi, nu trebuie să uităm nici o clipă că răul nu este egal cu Binele. Răul îşi are originea în folosirea greşită a voinţei libere de către satana. Satana nu poate fi creatorul, fiind el însuşi o făptură creată. Numai Dumnezeu este Creator. „Şi a privit Dumnezeu toate câte a făcut şi iată erau bune foarte" (Facerea 1, 31).

Această carte a fost gândită ca o călăuză prin Sfintele Scripturi şi scrierile Sfinţilor Părinţi, pentru a-i conduce pe credincioşi la o mai mare cunoaştere şi înţelegere a cetelor cereşti, cu speranţa că credinţa lor în sfinţii îngeri va sta pe o temelie solidă, iar ei vor culege recoltă bogată de har şi toate binecuvântările în slujirile cereşti ale sfintelor şi îngereştilor duhuri.

Maica Alexandra

Cartea întâi - Îngerii în Vechiul Testament -

Ce sunt îngerii?

1. Sfinţii îngeri

Ca şi existenţa lui Dumnezeu, existenţa Sfinţilor îngeri este presupusă, nu afirmată. În Biblie, îngerii sunt un simplu fapt acceptat. Deşi sunt pomeniţi de peste două sute de ori, nu aflăm nimic despre crearea lor, nici când a avut loc, nici nu găsim prea multe descrieri fizice. Faptul nu e chiar atât de straniu cum ar putea să pară la prima vedere.

Începând cu primele capitole, Biblia nu se ocupă de toată omenirea ci are în vedere, în principal, istoria acţiunii lui Dumnezeu privind omul. Vechiul Testament se ocupă doar cu evoluţia unei singure naţiuni, poporul ales al lui Dumnezeu, cu toate că aflăm şi despre alte popoare, din cauza legăturilor lor cu poporul evreu. La fel, relatarea creaţiunii descrie începutul existenţei pământului nostru, soarele şi stelele, apariţia plantelor, animalelor şi, în sfârşit, a omului. Nu cuprinde nici o descriere în care să se arate cum şi când au fost create fiinţele spirituale. Asta rămâne o problemă a supoziţiilor teologice. Cu toate acestea, încă de la început am fost înştiinţaţi de prezenţa lor în lumea existentă şi de interesul pe care ni-l arată, atât la bine, cât şi la necaz.

Pentru o mai bună cunoaştere a îngerilor şi a naturii lor, trebuie să cercetăm mai întâi întreaga Biblie, atât Vechiul cât şi Noul Testament, ca să cunoaştem ceea ce ne-a fost descoperit despre fiinţele spirituale; numai după aceea putem culege cronologic datele, în raport cu cărţile Bibliei. Dar, în primul rând, când ne referim la aceste fiinţe cereşti, trebuie să înţelegem că termenul „înger" este folosit vag şi inexact, pentru că în greceşte înseamnă pur şi simplu „trimis" şi, corect vorbind, asta s-ar aplica numai celor două categorii de îngeri în directă relaţie cu omul.

Îngerii şi arhanghelii, deşi spirite, nu sunt supranaturali. Dumnezeu singur e supranatural pentru că El singur este necreat. Ca şi noi, sfinţii îngeri sunt creaţi, sunt fiinţe naturale, ca o parte a lumii, ca şi noi. „Pentru că întru El au fost făcute toate, cele din ceruri şi cele de pe pământ, cele văzute şi cele nevăzute" (Coloseni 1, 16).

Un înger are personalitate, individualitate şi o voinţă a sa, aşa cum avem noi; dar, pe de altă parte, nu ne seamănă. Când se manifestă în faţa noastră, un înger ia înfăţişare omenească, dar, fizic, nu e niciodată asemenea unei fiinţe umane, ci

numai imaginea mentală a ei. Dacă ştim atât de puţin despre ei, este pentru că de regulă nu-i vedem cu ochii noştri de fiinţă muritoare, iar percepţia noastră spirituală este fie neclară, fie nedezvoltată.

Căutând să înţelegem mai bine natura angelică, trebuie să apelăm mai curând la cunoaşterea lui Dumnezeu decât la cunoaşterea omului.

Sfântul Vasile spune că în ochii lui „substanţa lor este o răsuflare de aer sau un foc nemuritor şi de aceea sunt localizaţi ori devin vizibili în forma propriilor lor trupuri, acelora care sunt demni să-i vadă”.

Sfântul Vasile vrea să spună că ei iau o individualitate vizibilă exprimată în formă umană, dar intangibilă. Sfinţii îngeri, de la începutul creaţiei lor, sunt fiinţe complete, dar fără formă materială. Sunt de o superioritate absolut neînţeleasă nouă, dar fac parte din viaţa noastră: prin bunătatea nemărginită a lui Dumnezeu, sunt destinaţi, în marile momente ale istoriei, să fie mesagerii Celui Preaînalt către cei de jos. ***Ei sunt şi cei care ne conduc paşii, ne păzesc, ne apără, ne povăţuiesc, ne protejează şi ne alină de la naştere până la mormânt.***

Îngerii sunt în întregime spirite pure: nu sunt delimitate nici în timp şi nici în spaţiu, nici nu cunosc tinereţea sau bătrâneţea, ci numai viaţa veşnică în deplinătatea ei.

Greu ne putem închipui, şi doar ca o umbră, măreţia, tăria şi puterea lor, sau să înţelegem fulgerul care este mişcarea lor. „Şi făpturile vii alergau înainte şi înapoi, ca scăpărările de fulger” (Iezechiel 1, 14). Mai mult, muritorii nu pot să înţeleagă libertatea sfinţilor îngeri şi întinderea intelectului lor, neîmpiedicat de creierul fizic. Limpezi cum e cristalul şi fără greşeală, necunoscând nici durere, nici lipsă, netulburaţi de îndoială sau teamă, nici bărbat, nici femeie, ei sunt frumuseţe, iubire, viaţă şi acţiuni, sudate într-o negrăită perfecţiune individuală. „Cel ce faci pe îngerii Tăi duhuri şi pe slugile Tale pară de foc” (Psalmi 103, 5). Într-un anume sens, dacă poate fi exprimat astfel, ei sunt sinele individualizat al propriilor atribute ale lui Dumnezeu.

Sfinţii îngeri stau în prezenţa lui Dumnezeu, privind faţa Domnului. „Îngerii sunt mai mult decât purtătorii mesajelor divine şi călăuzitorii oamenilor: ei sunt chiar purtătorii Numelui şi ai Puterii lui Dumnezeu. Nimic trandafiriu şi nici o dulcegărie poetică nu poţi găsi la îngerii din Biblie: ei sunt licăririle luminii şi puterii Domnului Atotputernic”. Fiinţa lor este susţinută de bunătatea lui Dumnezeu şi ei participă la puterea, înţelepciunea şi dragostea Lui. Sunt înălţaţi

prin laudele şi mulţumirile lor continue. De la început înălţaţi spre Dumnezeu, cea mai mare bucurie a îngerilor a fost să aleagă liber pe Dumnezeu şi să-I ofere viaţa toată lor, într-o nesfârşită iubire şi cinstire. ***Toate cetele cereşti au luat parte de la început la împlinirea voinţei lui Dumnezeu:***

⇒ *Serafimii (Isaia 6, 2),*
⇒ *Heruvimii (Iezechiel 10, 1),*
⇒ *Scaunele (Coloseni 1, 16),*
⇒ *Domniile (Coloseni 1, 16),*
⇒ *Stăpâniile (1 Petru 3, 22; Efeseni 3, 10),*
⇒ *Puterile (1 Petru 3, 22),*
⇒ *Începătoriile (Coloseni 1, 16; Efeseni 3, 10),*
⇒ *Arhanghelii (1 Tesaloniceni 4, 16) şi*
⇒ *Îngerii.*

Cele 9 coruri au fost şi sunt întotdeauna la dispoziţia lui Dumnezeu, gata oricând să-I îndeplinească cu precizie planurile: „Lăudaţi-L pe El toţi îngerii Lui, lăudaţi-L pe El toate puterile Lui... Să laude numele Domnului, că El a zis şi s-au făcut, El a poruncit şi s-au zidit” (Psalmi 148, 2, 5).

„Domnul în cer a gătit scaunul Său şi împărăţia Lui peste toţi stăpâneşte. Binecuvântaţi pe Domnul toţi îngerii Lui, cei tari la virtute, care faceţi cuvântul Lui şi auziţi glasul cuvintelor Lui. Binecuvântaţi pe Domnul toate puterile Lui, slugile Lui, care faceţi voia Lui. Binecuvântaţi pe Domnul toate lucrurile Lui; în tot locul stăpânirii Lui, binecuvântează suflete al meu pe Domnul” (Psalmi 102, 19-22).

De la început, aceste cete îngereşti au fost concepute ca împărţite în trei ierarhii. Sfântul Dionse Areopagitul le numeşte „coruri”. Acesta este termenul cel mai potrivit, pentru că întreaga lor activitate este ca un veşnic cânt de laudă şi de mulţumire Celui Preaînalt.

⇒ *Întâi vin Serafimii, Heruvimii şi Scaunele. Aceştia sunt sfetnici şi nu au de-a face direct cu oamenii, ci sunt cufundaţi într-o nesfârşită iubire şi adorare a lui Dumnezeu. Nici o altă creatură nu este capabilă de o dragoste atât de intensă faţă de Dumnezeu.*
⇒ *Apoi vin Domniile, Stăpâniile şi Puterile. Ele sunt înţelese ca fiind conducătorii spaţiului şi stelelor. Planeta noastră, în consecinţă, ca parte a galaxiei, este sub domnia lor. În alt fel, noi nu avem contact direct cu al doilea cor.*

⇒ *În al treilea rând vin Începătoriile, Arhanghelii şi Îngerii. Aceştia au în sarcina lor specială pământul nostru. Ei sunt executanţii voinţei lui Dumnezeu.*

Studiul nostru se va ocupa mai ales de acest al treilea cor de îngeri. Arhanghelii sunt individualităţi distincte şi sunt un ordin al fiinţelor cereşti în ele însele, împărţind natura lor şi cu Domniile şi cu îngerii. Şi ei sunt mesageri, ca şi îngerii. Sunt şapte Arhangheli pomeniţi, dintre care primii patru sunt menţionaţi cu numele lor în cărţile Bibliei.

1. Mihail (Cine este ca Dumnezeu?), cel mai mare conducător al cetelor cereşti. El este cel care a învins balaurul (lucifer) şi l-a alungat din Rai.

2. Gavriil (Omul lui Dumnezeu), îngerul Bunei-Vestiri.

3. Rafail (Vindecătorul lui Dumnezeu), conducătorul îngerilor păzitori şi cel ce duce rugăciunile noastre în faţa lui Dumnezeu.

4. Uriil (Focul lui Dumnezeu), interpretul profeţiilor.

Numele celorlalţi trei arhangheli nu se găsesc în Scripturi.

„Ca Dumnezeu, Omul lui Dumnezeu, Vindecător, Foc". Aici, în absoluta simplitate a interpretărilor numelor arhanghelilor, avem crâmpeie trecătoare ale personalităţilor lor, prin care relaţiile ce le au cu Dumnezeu devin mai vădite, ca şi puterea şi influenţa lor.

Dionisie Areopagitul ne dă o definiţie minunat de clară: „Un înger este un chip al lui Dumnezeu, o manifestare a luminii nevăzute, o oglindă arzătoare, luminoasă, neîntinată, fără pată, nici cusur, primind (dacă-mi este permis să spun astfel) toată frumuseţea absolutei bunătăţi dumnezeieşti şi (atât de departe cât se poate) aprinzând în ea însăşi, cu o iradiere nestricăcioasă, bunătatea tăcerii tainice".

Cu cât cunoaştem mai mult despre îngerii luminii, cu atât suntem mai puternici în înclinarea noastră înspre bine şi abilitatea noastră devine mai ascuţită în descoperirea şi rezistenţa la capcanele întinse de inamicii noştri cei mai acerbi, îngerii întunericului.

„Îngeri fără de trup, care staţi înaintea scaunului lui Dumnezeu şi cu strălucirile cele de acolo sunteţi luminaţi, şi cu revărsări de lumină în veci străluciţi şi sunteţi a doua lumină, rugaţi-vă lui Iisus Hristos să dăruiască sufletelor noastre pace şi mare milă" (Doamne strigat-am, glasul I).

2. Îngerii căzuţi

Recunoaşterea credinţei în îngeri de către Biserică este întemeiată pe Sfintele Scripturi şi Sfânta Tradiţie. Acelaşi lucru se aplică şi învăţăturii oficiale privind pe satana, ca „înger căzut”. Deşi scopul nostru principal este să ne ocupăm de îngerii „buni”, nu putem înţelege în întregime rolul lor destinat omului fără să fim informaţi despre rolul satanei, „stăpânitorul acestei lumi”, şi îngerii săi, îngerii întunericului.

Satana, înainte de a deveni prinţul lumii de jos, a fost cel mai măreţ înger din oştirile cereşti. A fost numit lucifer („purtătorul de lumină”) şi-şi avea locul pe piscul perfecţiunii create. În ciuda căderii lui, este mult mai apropiat de natura lui Dumnezeu decât de om, pentru că, fiind duh pur, este fără moarte şi fără vârstă; are parte de toate atributele lumii angelice, nu este împiedicat nici de timp, nici de spaţiu şi intelectul său este limpezimea însăşi. Nu trebuie să uităm nici un moment natura spirituală a satanei şi numărul redus al limitelor sale. Acestea sunt de înţeles numai când îl privim aşa cum îi privim pe toţi îngerii - în relaţie cu Dumnezeu.

„Superioritatea îngerilor asupra lumii fizice nu poate fi nicicum comparată cu suveranitatea lui Dumnezeu. Cea a îngerilor este una executivă, o superioritate relativă, nu una absolut creativă. Ei îşi pot folosi puterile şi principiile înrădăcinate în natură de Dumnezeu, dar nu pot crea aceste puteri şi principii. Deci, îl vedem pe diavol, din cauza naturii sale angelice, ca un duh pur, fără vârstă, independent, imaterial, un principiu de viaţă, complet în el însuşi, o formă pură în mod integral, în totalitate în el însuşi. Este dependent de Dumnezeu şi independent de toate celelalte lucruri: reflectând strălucirea divină în întreaga ei puritate, duhul pur creat oglindind frumuseţea incandescentă a Duhului pur necreat Care este Dumnezeu”.

Cum, deci, şi de ce să fi ales o fiinţă perfectă, puternică, splendidă, să fie prinţul osândiţilor sau el însuşi în întregime osândit? Dumnezeu, în perfecţiunea Lui, a acordat libertate tuturor creaturilor Sale. El a dorit să fie iubit în mod liber, cu generozitate. A acordat, celei mai mari şi celei mai mici dintre creaturile sale inteligente, dreptul de a-şi orienta dragostea în sus sau în jos.

„Prins de frumuseţea de netăgăduit, de perfecţiunea, bunătatea propriei sale naturi angelice, pe deplin înţeleasă, lucifer a- ndrăgit-o. Aceasta era aşa cum trebuie să fie, dar dragostea lui a refuzat să facă încă un pas dincolo de ea, a refuzat să privească dincolo de perfecţiunea angelică, la sursa ei divină; a insistat să rămână în această frumuseţe, ca să găsească aici deplinătatea fericirii, să-şi fie suficient sie însuşi. După modul de manifestare al orgoliului, lucifer s-a izolat pe sine chiar de

Dumnezeu... Păcatul lui lucifer constă în a se iubi pe sine (aşa cum insistă orgoliul), până la a exclude orice alteceva, şi asta nu are scuză, fără ignoranţă, fără eroare, fără pasiune, fără dezordine prealabilă în voinţa sa angelică. Păcatul său a fost păcatul unei răutăţi pure”. Astfel, satana a căzut de la starea lui înaltă, pentru că nu a vrut să-şi îndeplinească rolul şi astfel a pierdut pentru totdeauna locul pentru care a fost creat.

Precum remarcă Isaia: „Cum ai căzut tu din ceruri, stea strălucitoare (lucifer) fecior al dimineţii! Cum ai fost aruncat la pământ, tu, biruitor de neamuri! Tu care ziceai în cugetul tău: „Ridica-mă-voi în ceruri şi mai presus de stelele Dumnezeului celui puternic voi aşeza jilţul meu! În muntele cel sfânt voi pune sălaşul meu, în fundurile laturei celei de miazănoapte. Sui-mă-voi deasupra norilor şi asemenea cu Cel Preaînalt voi fi”. Şi acum, tu te pogori în iad, în cele mai de jos ale adâncului!” (Isaia 14, 12-15).

Aceasta e pedeapsa lui lucifer şi a tuturor care l-au urmat, fie din lumea angelică, fie din a noastră. Toţi aceia care au ales calea falsă, îl urmează pe satana şi acesta atrage riscul de a-L pierde pe Dumnezeu pentru totdeauna. În agonia şi furia sa, diavolul caută să distrugă şi astfel îi trage pe alţii după el într-o nenorocire la fel de absolută, ca şi bucuria sa cerească de odinioară. Pentru el nu există eroare în judecată: el ştie ce face şi de aceea numele lui este satana, adversarul, şi de aceea puterea lui este inferioară numai puterii lui Dumnezeu. Reamintiţi-vă, totuşi, că putera satanei este egală cu aceea a heruvimilor şi că duce neîncetat bătălia cu oştile cereşti, conduse de Sfântul Arhanghel Mihail, arhistrategul lor şi întâistătătorul lor.

Iisus a mărturisit că l-a văzut pe satana „cum a căzut din cer ca un fulger” (Luca 10, 18). Hristos, Cuvântul, vorbeşte din cunoaşterea Lui dumnezeiască despre ceea ce a fost înainte de începutul timpului. În străfulgerarea orbitoare, au fost văzute două aspecte ale satanei: lumina şi mişcarea în zig-zag a şarpelui. Iisus, făcând aluzie la căderea satanei, a accentuat puterea demonică a lui numai în lumea aceasta, ca şi natura înşelătoare şi amăgitoare a acestei puteri. Din acest motiv, îl găsim pe Mihail Arhanghelul în război cu satana. Nu un serafim sau heruvim se războieşte cu cel căzut, pentru că ei nu au în grijă lumea noastră, aşa cum o au arhanghelii.

Nicăieri nu este descrisă mai impresionant povestea căderii satanei ca în magnifica viziune dumnezeiască a Sfântului Ioan în Cartea Revelaţiei (Apocalipsa). Trebuie, totodată, să nu uităm că Sfântul Ioan face o relatare simbolică a războiului ceresc, care a început mult timp înainte de crearea pământului şi în care Biserica este încă

angajată: „Şi s-a făcut război în cer: Mihail şi îngerii lui au pornit război cu balaurul. Şi se războia şi balaurul şi îngerii lui. Şi n-a izbutit el, nici nu s-a mai găsit pentru ei loc în cer. Şi a fost aruncat balaurul cel mare, şarpele cel de demult, care se cheamă diavol şi satana, cel ce înşeală toată lumea, aruncat a fost pe pământ şi îngerii lui au fost aruncaţi cu el... Bucuraţi-vă ceruri şi cei ce locuiţi în ele. Vai vouă, pământule şi mare, fiindcă diavolul a coborât la voi având mânie mare, căci ştie că timpul lui e scurt” (Apocalipsa 12, 7-12).

Căderea satanei din cer i-a produs o furie de nestăvilit pentru că acum are putere doar pe pământ. Satana e de două ori mânios: pentru că puterea lui este limitată la lumea noastră şi fiindcă ştie bine că atunci când lumea noastră se va sfârşi, puterea lui de a amăgi omenirea încetează odată cu ea. Timpul lui pentru fiecare dintre noi este şi mai scurt, căci dibăcia lui de a ne înhăţa ca indivizi este mărginită la viaţa ce ne-a fost dăruită pe pământ. Omul primeşte răsplata bătăliei lui pe acest pământ în veşnicie.

Istoria căderii satanei este atât de dramatică, încât este greu să ne îndepărtăm privirile de abisul fără fund peste care el este rege (Apocalipsa 9, 11) şi să privim în sus, o dată mai mult, la acei sfinţi îngeri care n-au căzut, dar şi-au îndreptat iubirea lor fierbinte în întreaga ei măreţie ca să-L adore cu smerenie pe Creatorul lor şi să împlinească voinţa Lui. De ei ne ocupăm în esenţă în aceste pagini şi în special de misiunea pe care o au faţă de noi, din care cauză îi numim „îngeri”.

„Cel ce eşti Domnul tuturor, cu căpeteniile îngereşti înconjuri spre mântuire neamul omenesc. Că pe acestea le-ai aşezat peste toţi cei ce cred şi cu dreaptă credinţă Te laudă pe Tine, Dumnezeul părinţilor, Cel lăudat şi prea slăvit!” (Canonul de Luni, glasul I).

Îngerii în Geneză

1. Îngerii în Vechiul Testament

Sfinţii îngeri, în Vechiul Testament, sunt în mod special păzitorii Legii, obligând omul la ascultare, pedepsind neascultarea lui şi protejându-l la necaz. Deşi satana este rar menţionat în majoritatea relatărilor în care îngerii ţin strâns în mâini treburile oamenilor, influenţa lui nu e greu de întrevăzut. E limpede, deci, că Legea a fost dată ca o consecinţă a căderii lui lucifer şi a influenţei acestuia asupra oamenilor, cu scopul de a-i urma în păcatul său.

Dumnezeu, atent la creaţia Sa dragă, i-a dat omului Legea, ca un îndrumător, cu ajutorul căruia să-şi regăsească drumul înapoi spre fericirea paradisului. În multe relatări din vechiul Testament, sfinţii îngeri sunt văzuţi sprijinindu-l pe om şi ajutându-l să înţeleagă Legea mântuitoare. A-l menţine pe om pe calea dreaptă este, după Vechiul Testament, unul din atributele angelice.

Îi vedem pe îngeri ca „trimişi”, ca „fii ai lui Dumnezeu”, ca „păzitori” şi ca „oşti cereşti”. Pe ici şi colo ei se strecoară în povestirile Bibliei ca licăriri de lumină, întotdeauna inspiratoare şi măreţe. Cu toate acestea, din toate punctele de vedere, ei sunt ciudat de apropiaţi şi de naturali celor ce li s-a permis să-i vadă şi să stea în tovărăşia lor.

2. Grădina Edenului

Putem presupune cum satana, invidiind starea perfectă a omului în Grădina Edenului, i-a ademenit pe Adam şi Eva la păcat. Lucifer, care fusese cea mai perfectă dintre fiinţele create, nu putea suporta să vadă o creatură inferioară lui bucurându-se acum de o fericirea din care el, în mod absurd, a fost azvârlit.

Omul, când a căzut, nu şi-a pierdut libertatea; el rămâne liber şi-şi păstrează dreptul său de a alege între bine şi rău. Drumul înapoi, spre Eden, râmâne continuu deschis, dar satana face tot ce-i stă în putinţă să împiedice omenirea să se întoarcă.
Există o veche zicală franţuzească: „Les heureux n'ont pas d’histoire”, adică „Fericiţii nu au istorie”. Această zicală ar putea fi foarte bine folosită ca să explice unul din motivele pentru care avem atât de puţine cunoştinţe despre sfinţii îngeri: ei sunt cu adevărat fericiţi şi cupa bucuriei lor este întotdeauna plină ochi. Nu acelaşi lucru se poate spune şi despre noi, fiinţele omeneşti. Deci, despre noi e ceva de povestit şi, în această istorie, adesea tristă, întunecată şi cumplită, întotdeauna

străluceşte undeva o lumină, o scânteie, o licărire, pentru că îngerii rămân mereu printre noi.

Se pare că putem vedea controversata problemă a răului şi a binelui în viaţa pământească a omului ca izvorând direct din influenţa exercitată asupra noastră de către îngeri, fie de cei ai luminii, fie de cei ai întunericului. Impulsurile şi gândurile noastre nu par să fie, ca să spunem aşa, plăsmuite de ele însele, ci venind din afară. Desigur, noi suntem cei care decidem prin voinţă liberă ce cale să urmăm.

Întorcându-ne la relatarea cronologică a Bibliei, putem observa cum au participat îngerii la istoria omului. Povestea omului începe în prezenţa fiinţelor spirituale numite îngeri, în cele două roluri: de păzitor şi de ispititor. De la început vedem că omul este prins şi atras într-o mare bătălie spirituală. Această luptă nu se dă între forţele binelui şi ale răului. Această luptă nu este între Dumnezeu şi diavol, aşa cum adesea greşit se presupune; este un război purtat de îngerii luminii, conduşi de Mihail, şi îngerii întunericului, conduşi de satana (Apocalipsa 9, 15; 12, 1-9).

Omul, creat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, a fost destinat să tindă către Dumnezeu, să se unească cu Dumnezeu, fără a-şi pierde personalitatea. Îngerii au existat înaintea omului, iar satana, se presupune, şi-a făcut alegerea înainte ca Dumnezeu să-l aşeze pe om în Grădina Edenului.

Aceasta explică, în parte, prezenţa ispititorului în Grădina Edenului anterior căderii omului, când omul avea tot ce-i putea dori inima: un destin glorios, frumuseţe, pace, prietenie şi o perfectă libertate. Libertatea include dreptul de a alege; fără această capacitate, omul ar fi fost o creatură fără voinţă, lipsit de înţelepciune. Prin această putere de selecţie, el se plasează astfel într-o ordine mai înaltă a creaţiei şi se bucură de privilegiile ei: „Micşoratu-l-ai pe dânsul (omul) cu puţin faţă de îngeri...” (Psalmi 8, 5). Nu era nevoie ca omul să cunoască durerea, dar a voit să simtă gustul răului. Astfel, gândea el, va obţine o cunoaştere deplină şi va fi mai aproape de Dumnezeu.

În extraordinara istorisire alegorică a Grădinii Edenului, satana, cunoscând bine ambiţia omului, formulează, cu inteligenţă maliţioasă, gândul ispititor: „Veţi fi ca nişte dumnezei dar Dumnezeu este gelos şi nu vă vrea atât de înzestraţi: hai să încercăm, o să vă placă!”.

Iată cuvintele Sfântului Grigore de Nyssa: „Pentru că acesta a fost începutul întregii secvenţe a păcatului, lipsa de bunăvoinţă în a nu cunoaşte răul”. El a făcut apel la mândria şi invidia omului, pentru că adevărata ispitire a fost

intelectuală, nu senzuală: nu în gustul şi suculenţa fructului rezidă ispitirea, ci în presupusa putere şi cunoaştere pe care le dă acesta. Păcatul îşi face întotdeauna loc mai întâi în intelect. Satana, prin natura sa angelică, putea păcătui doar prin intelect şi, prin intelect, el ispiteşte şi foloseşte greşit binele. Nu există rău creat. Tot ceea ce a creat Dumnezeu a fost bun şi este bun. Creaturile Sale sunt cele care au vrut răul la început şi apoi l-au perpetuat. Răul există numai atunci când este practicat. Dumnezeu îl îngăduie pentru că El permite libertatea. Astfel, omul ascultă glasul ispititorului, care e descris ca „mai subtil decât orice animal" - subtil, nu care produce repulsie, aşa cum e astăzi şarpele, pentru că a fost blestemat numai după ce şi-a jucat rolul fatal: „...pe pântecele tău să te târăşti şi ţărână să mănânci, în toate zilele vieţii tale!" (Facerea 3, 14).

Descrierea ispititorului devine un lucru respingător. Satana adaugă, păcatului său originar, păcatul de fi un seducător şi de a face să cadă o altă creatură.

Când domnul i-a izgonit pe Adam şi pe Eva din grădină ca să cultive pământul din care a fost creat bărbatul, Biblia menţionează pentru prima dată pe unul din păzitorii spirituali, al cărui atribut nu este să aibă grijă de om, ci să protejeze un principiu: Domnul Dumnezeu „a pus heruvimi şi sabie de flacără vâlvâitoare, să păzească drumul către pomul vieţii" (Facerea 3, 24). ***Sabia de foc, de asemenea este considerată a fi - printr-o legendă pioasă - unul dintre cei şapte arhangheli, care poartă numele de Jofiel, provenit din verbul ebraic „a arde".***

Şi omul? Omul, creat după chipul lui Dumnezeu? Nu ştim cum era el în Grădina Edenului. Adam, prin cuvintele: „...iată, aceasta este os din oasele mele şi carne din carnea mea" (Facerea 2, 23) vorbind astfel despre Eva, recunoaşte că ea îi împlineşte propria lui natură.

Consecinţa păcatului a fost diabolică, adică teribil de dezbinatoare. După păcatul originar, omul s-a împărţit în multe naţiuni, o rasă împrăştiată şi farâmiţată. Dar el nu şi-a pierdut libertatea pentru că, „făcut după chipul lui Dumnezeu, este o fiinţă personală, confruntată cu Dumnezeu personal. Dumnezeu îi vorbeşte ca unei persoane şi omul Îi răspunde".

Omul se află încă sub comanda lui a fi „asemenea" lui Dumnezeu, a Cărui chip el îl poartă încă şi este obligat să năzuiască la unirea cu El. „Dar această poruncă se adresează libertăţii umane şi nu poate fi refuzată. Ca fiinţă personală, omul poate accepta voinţa lui Dumnezeu, dar o şi poate respinge".

Scopul lui Dumnezeu, în ceea ce-l priveşte pe omul ce a urmat căderii lui Adam, este mântuirea şi reîntoarcerea lui la starea iniţială. Ca un Tată iubitor, El dă povăţuitori copiilor oamenilor sub forma profeţilor şi a marilor căpetenii şi, de asemenea, îi pune pe sfinţii Săi îngeri să-i ajute, să-i păzească, să-i protejeze şi să le dea învăţătură. Îi întâlnim pe îngeri pe întregul drum al mântuirii, până la naşterea Mântuitorului Însuşi, prin a Cărui venire atributele angelice primesc un nou înţeles.

„Îngeri fără de moarte, care aţi primit viaţa cu adevărat nepieritoare de la viaţa cea dintâi, întru tot fericiţilor, v-aţi făcut cinstiţi văzători ai slavei celei pururea vieţuitoare şi ai înţelepciunii celei veşnice, de lumină umplându-vă şi arătându-vă întocmai ca nişte făclii mişcătoare” (Doamne strigat-am, glasul I).

3. Convorbirile lui Avraam cu îngerii

(Facerea 18)

Dumnezeu, în infinita Sa milostivire, l-a căutat pe om şi, chemându-l să iasă din mocirla în care căzuse, începe lungul proces de selecţie şi purificare. Avraam a fost primul care a auzit şi a răspuns chemării.

Istoria lui Avraam, întâmpinându-i pe cei trei îngeri, este frumoasă şi plină de înţeles.

„Apoi Domnul S-a arătat iarăşi lui Avraam la stejarul Mamvri, într-o zi pe la amiază, când şedea el în uşa cortului său. Atunci, ridicându-şi ochii, a privit şi iată trei Oameni stăteau înaintea lui; şi cum i-a văzut, a alergat din pragul cortului său în întâmpinarea Lor şi s-a închinat până la pământ. Apoi a zis: Doamne, de am aflat har înaintea Ta, nu ocoli pe robul tău! Se va aduce apă să vă spălaţi picioarele şi să vă odihniţi sub acest copac” (Facerea 18, 1-4).

Se pot vedea cu ochii minţii câmpiile din Asia mică, ce se coc în soarele amiezii, aerul vibrând peste pământ uscat, orizontul topindu-se într-o pâclă de praf, nici o linie distinctă între pământ şi un cer fără nori, prea fierbinte ca să fie cu adevărat albastru. Sub umbra unui stejar, Avraam stă şi contemplă în răcoarea cortului său mare, negru, din păr de cămilă, în care poate intra doar un firav curent de aer prin părţile deschise. Omul sfânt şi drept, întotdeauna căutând calea Domnului, priveşte prin ochii întredeschişi peste câmpia liniştită din faţa lui şi vede deodată trei oameni stând în picioare, ca şi cum ar fi alcătuiţi din calm şi strălucire. Avraam îi numeşte pe ei trei printr-un singur nume: „Doamne”. Le oferă ce are mai bun: să

stea la umbra copacului, apă să-şi spele picioarele - un dar rar şi preţios în acele regiuni, semn al emoţionantei dorinţe a omului de a oferi lui Dumnezeu tot ce are mai preţios.

Avraam şi Sarra stau de vorbă cu cei trei oaspeţi sfinţi care prezic naşterea lui Isaac, la care Sarra, trecută „de prima tinereţe" (Facerea 18, 11) a râs. De câte ori nu ne facem ecoul acestui râs batjocoritor, de neîncredere, când credincioşii ne cer ceva ce nu putem înţelege. Mai departe, oaspeţii prezic distrugerea Sodomei şi Gomorei.

Avraam pledează pentru locuitorii drepţi ai cetăţilor condamnate şi imploră, smerit, milostivire.

„Şi răspunzând Avraam, a zis: „Iată cutez să vorbesc Stăpânului meu, eu, care sunt pulbere şi cenuşă!" (Facerea 18, 27). Rugămintea lui este ascultată şi auzită. Profeţia vizitatorilor cereşti se împlineşte. Lot şi familia lui nu sunt atinşi de ruina Sodomei şi Gomorei. Isaac este conceput şi se naşte.

Conform cu interpretarea Bisericii Ortodoxe şi a tradiţiei romano-catolice, vizitarea lui Avraam de către cei trei îngeri a fost prima imagine revelată a Sfintei Treimi, deplina cunoaştere a ceea ce doar Noul Testament va dezvălui. Faptul că figurile celor trei îngeri au fost înţelese a fi una, este exprimată astfel: „Şi terminând Domnul de a mai grăi cu Avraam, S-a dus, iar Avraam s-a întors la locul său" (Facerea 18, 33). Şi, ca atare, cei trei îngeri trebuie văzuţi ca o autorevelare a lui Dumnezeu, mai degrabă decât ca o simplă apariţie angelică.

Din punct de vedere vizual, îngerii au reprezentat prin perfecta lor unitate şi egală perfecţiune, prima sclipire a măreţiei doctrinei mistice a Treimii, „admiţând, cu ochii neşovăielnici ai minţii, originalul şi supraoriginalul dar al Luminii Tatălui care este Izvorul Dumnezeirii care ne descoperă imagini... în simboluri figurative spre Raza Primară".

De aceea, icoanele Sfintei Treimi zugrăvesc această masă oferită de Avraam şi Sarra celor trei îngeri. E cea mai pură imagine a lui Dumnezeu întreit, aşa cum s-a revelat omului până în prezent şi pe care noi o găsim de asemenea atât de perfect oglindită în cuvintele imnului de seară:

„Lumină lină a sfintei slave a Tatălui ceresc Celui fără de moarte, Celui sfânt şi fericit, Iisuse Hristoase, venind la apusul soarelui, văzând lumina cea de seară, lăudăm pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfântul Duh, Dumnezeu; vrednic eşti în toată

vremea a fi lăudat de glasuri cuvioase, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce dai viaţă. Pentru aceasta lumea Te slăveşte. Când de demult Te-ai arătat lămurit lui Avraam în trei ipostasuri, dar unul singur după firea dumnezeirii, ai arătat în chip văzut nepătrunsul dumnezeirii. Cu credinţă Te lăudăm pe Tine, Dumnezeule cel unul stăpânitor şi în trei străluciri". (Slujba Mezonopticii de Duminică, cântarea 3, glasul 1)

(Facerea 19, 1-17; 21, 9-21)

În relatarea despre Lot, întâlnim prima dată îngeri păzitori mesageri. Credincios promisiunii făcute lui Avraam, să-l cruţe pe Lot de distrugerea generală a Sodomei şi Gomorei, Domnul a trimis doi îngeri la Sodoma, în primul rând pentru a-l salva pe Lot şi apoi pentru a distruge cele două oraşe.

Această poveste este departe de a fi una plăcută pentru că se ocupă de unul dintre cele mai mari păcate omeneşti, care poartă şi astăzi numele oraşelor unde a fost generat. Nici măcar cei doi îngeri nu au fost cruţaţi de insulte şi de oroarea unui atac desfrânat. Lot stătea, ni se spune, la poarta Sodomei, când i-a văzut pe vizitatori apărând şi i-a invitat în casă să se odihnească. Oamenii din Sodoma au încercat imediat să profite de vizitatorii necunoscuţi şi au înconjurat casa lui Lot. Pe când Lot apăra intrarea, ei s-au năpustit asupra lor. Îngerii l-au tras pe Lot înăuntru, în casă, şi i-au lovit pe agresori cu orbirea, aşa încât n-au mai putut găsi uşa, şi astfel au plecat. Apoi şi-au dezvăluit identitatea lui Lot şi familiei sale, şi imediat i-au condus afară din oraşul sortit pieirii, sfătuindu-i să plece şi să nu privească înapoi. Dar nevasta lui Lot n-a ascultat sfatul şi a fost prefăcută într-un stâlp de sare. Nu ne putem împiedica să gândim că, într-un fel, familia lui Lot nu era de fapt cu mult mai bună decât cei pe care i-a părăsit. Îngerii păzitori l-au protejat pe Lot mai curând datorită rugăminţilor lui Avraam decât propriilor sale virtuţi. Aceasta este una din învăţăturile ce pot fi trase din această poveste şi anume, puterea rugăciunii celui ce intervine. „Căci mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului" (Iacov 5, 16).

Şi cealaltă promisiune făcută lui Avraam s-a adeverit, în ciuda vârstei înaintate, Sarra a conceput şi a născut un fiu. „Şi a pus Avraam fiului său, pe care i-l născuse Sarra, numele Isaac" (Facerea 21, 3).

Cu totul emoţionantă este povestea lui Agar, ţiitoarea lui Avraam, care îi născuse un fiu pe vremea când Sarra era stearpă. Sarra îl sfătuise ea însăşi să aibă un copil cu ţiitoarea lui, dar acum a văzut că fiul celeilalte femei era un pericol pentru propriul ei băiat. De aceea, i-a spus lui Avraam să o trimită pe Agar cu fiul ei în

pustiu. Cuvintele Bibliei sunt pline de frumuseţe prin felul în care redau această istorisire: „Când însă s-a sfârşit apa din burduf, a lepădat ea copilul sub un mărăcine. Şi ducându-se, a şezut în preajma lui ca la o bătaie de arc, căci îşi zicea: „Nu voiesc să văd moartea copilului meu!". Şi, şezând ea acolo de o parte, şi-a ridicat glasul şi a plâns. Şi a auzit Dumnezeu glasul copilului din locul unde era şi îngerul lui Dumnezeu a strigat din cer către Agar şi a zis: „Ce e, Agar? Nu te teme, că a auzit Dumnezeu glasul copilului din locul unde este! Scoală, ridică copilul şi-l ţine de mână, căci am să fac din el un popor mare!". Atunci i-a deschis Dumnezeu ochii şi a văzut o fântână cu apă şi, mergând, şi-a umplut burduful cu apă şi a dat copilului să bea" (Facerea 21, 15-19).

Cât de des suntem orbi în deznădejdea noastră, fără să vedem izvorul din preajmă! Îngerul lui Agar era şi păzitorul ei şi trimisul care i-a arătat grija plină de dragoste a lui Dumnezeu pentru cei izgoniţi şi nelegitimi. Este suficient să-şi îndrepte credinţa spre El, şi Dumnezeu le face loc în lume tuturor oamenilor şi are grijă de ei în mizeria lor, indiferent cât sunt ei de respinşi de societate.

Avraam, care a sacrificat-o pe Agar şi pe copilul născut din dragostea lor naturală, credea că Dumnezeu îi cere jertfirea lui Isaac, fiul său legitim. Un înger a fost acela care i-a oprit mâna lui Avraam, când, conform mentalităţilor acelor vremuri, el a crezut că ascultă de porunca lui Dumnezeu. A crezut că ceea ce-i oferă el lui Dumnezeu trebuie să depăşească cele oferite de păgânii din jurul său. De aceea, a fost gata să sacrifice pe Isaac, fiul pe care îl iubea (Facerea 22, 1-12). Îngerul a luminat pe Avraam făcându-l să înţeleagă că slujirea adevărată a lui Dumnezeu nu cere nici o jertfă umană.

Acesta a fost sacrificiul pe care Dumnezeu şi l-a rezervat Sieşi, anume, să-L ofere pe unicul Său fiu pentru mântuirea omenirii.

Următorul exemplu, care nu este exact nici al păzitorului, nici al mesagerului, ci un exemplu în care inspiraţia este transmisă printr-un înger, este povestea trimiterii servitorului credincios al lui Avraam să-i găsească o soţie lui Isaac. Când îl învăţa cum să procedeze, Avraam îi spune să nu se teamă de nimic, pentru că Dumnezeu se va îngriji şi „va trimite pe îngerul Său înaintea ta şi vei lua femeie feciorului meu de acolo" (Facerea 24, 7).

În această pildă, îngerul nu apare întrupat, ci conduce prin inspiraţie. Bineînţeles, rugăciunile servitorului au fost întotdeauna adresate direct lui Dumnezeu. Paza îngerului lui Dumnezeu a făcut sigură o călătorie periculoasă şi a asigurat reuşita misiunii slujitorului. Acest concept al îngerului care îl protejează pe călător îl vom

dezvolta mai departe în relatarea despre Tobie. Este un gând dus mai departe cu pioşenie de tradiţia creştină şi, de asemenea, o mare mângâiere pentru călători, în special pentru aceia care întreprind călătorii lungi şi solitare.

„Dorind să lăudăm cu osârdie strălucirile îngerilor, ajutorul ce se dă de la Dumnezeu printr-înşii să-l cerem, credincioşilor, cu curăţia minţii şi cu guri prea curate, şi vom dobândi strălucirea acestora" (Canonul de Luni, cântarea 3, Glasul 1).

(Facerea 28; 32; 48)

Este foarte interesant să urmărim în Biblie cum concepţia generală despre îngeri se schimbă pe măsură ce oamenii înaintează în cunoaşterea lui Dumnezeu. La început, se pare că ei nu făceau clar deosebirea între manifestarea însăşi a lui Dumnezeu şi trimişii Lui (ori, poate noi suntem cei ce nu mai putem s-o facem?).
Viziunea lui Iacov, cu îngerii care urcă şi coboară pe o scară cerească, apare ca prima imagine clară dată omului despre oştile cereşti. Cu toate acestea, chiar Iacov părea a fi oarecum confuz. Din versetele de mai jos e greu de ştiut dacă el a ajuns să se lupte cu o manifestare a lui Dumnezeu însuşi sau cu unul din îngerii creaţi de El: „Iar Iacov, ieşind din Beer-Şeba, s-a dus în Haran. Ajungând însă la un loc, a rămas să doarmă acolo, căci asfinţise soarele şi, luând una din pietrele locului aceluia şi punându-şi-o căpătâi, s-a culcat în locul acela. Şi a visat că era o scară, sprijinită pe pământ, iar cu vârful atingea cerul; iar îngerii lui Dumnezeu se suiau şi coborau pe ea. Apoi S-a arătat Domnul în capul scării şi i-a zis: „Eu sunt Domnul, Dumnezeul lui Avraam, tatăl tău şi Dumnezeul lui Isaac. Nu te teme! Pământul pe care dormi ţi-l voi da ţie şi urmaşilor tăi...". Apoi s-a sculat Iacov dis de dimineaţă, a luat piatra ce şi-o pusese la căpătâi, a pus-o stâlp şi a turnat pe vârful ei undelemn..." (Facerea 28, 10-18).

Iacov a făcut din perna sa de piatră un stâlp şi l-a binecuvântat, stropindu-l cu untdelemn şi numindu-l casa lui Dumnezeu. A fost probabil primul om care a înţeles, chiar dacă în mod confuz, că Domnul e înconjurat de o ceată îngerească.
De asemenea, de notat, că în imnologia ortodoxă, Fecioara Maria este asemuită cu o adevărată scară cerească ce leagă cerul şi pământul laolaltă.

În ce-l priveşte pe Iacov, după multe pribegii şi după ce a lucrat 14 ani pentru socrul lui, din dragoste pentru frumoasa Rahila, a pornit la drum aşa cum Domnul l-a povăţuit. Totuşi, gândul de a-l întâlni pe Isav - fratele de la care îşi cumpărase dreptul întâiului născut pentru o farfurie de supă (Facerea 25) şi a furat binecuvântarea tatălui lor Isaac - îl frământă destul de mult pe Iacov, aşa că el a

trimis soli şi daruri ca să-l îmbuneze pe Isav. În timp ce aştepta neliniştit rezultatul misiunii, Iacov a avut a doua sa mare experienţă cu lumea spirituală şi s-a luptat cu un înger întreaga noapte, până s-a crăpat de ziuă. „Iar după ce i-a luat şi i-a trecut râul, a trecut şi toate ale sale. Rămânând Iacov singur, s-a luptat Cineva cu dânsul până la revărsatul zorilor. Văzând că nu-l poate răpune, Acela S-a atins de încheietura coapsei lui şi a vătămat lui Iacov încheietura coapsei, pe când se lupta cu el. Şi i-a zis: „Lasă-Mă să plec, pentru că s-au ivit zorile!”. Iacov i-a răspuns: „Nu te las până nu mă vei binecuvânta” (Facerea 32, 23-26).

Unii se grăbesc să interpreteze această istorisire ca pe o bătălie cinstită a lui Iacov cu conştiinţa lui vinovată, în ceasurile singuratice ale nopţii. Îngerul pare să-l forţeze să se vadă pe el însuşi în adevărata sa culoare şi, în final, îl răneşte la şold, adică în presupusa lui tărie, în propria-i justificare. Când Iacov, în fine, reuşeşte să vadă adevărul, îl roagă pe înger să-l binecuvânteze.

Smerit şi întărit, Iacov se duce să-i întâlnească pe fratele său cu care s-a împăcat - o minune prilejuită, fără îndoială, nu numai de generozitatea lui Isav, ci şi de noua sa înţelegere.

Când, bătrân fiind, Iacov i-a binecuvântat pe fiii lui Iosif, el nu l-a mai confundat pe Dumnezeu cu îngerul său. În rugăciunea sa, Iacov Îl cheamă pe Dumnezeu şi pe îngerul Lui. Cuvintele sale sunt limpezi: „Şi i-a binecuvântat, zicând: „Dumnezeul înaintea Căruia au umblat părinţii mei Avraam şi Isaac, Dumnezeul Cel ce m-a călăuzit de când sunt şi până în ziua aceasta; îngerul ce m-a izbăvit pe mine de tot răul să binecuvânteze pruncii aceştia...” (Facerea 48, 15-16).

Nu este întotdeauna uşor să deosebeşti pe mesagerul lui Dumnezeu de propria manifestare a lui Dumnezeu. Cunoaşterea noastră despre natura îngerilor este incompletă, dar chiar de la începutul relatării biblice sunt uşor de recunoscut două atribute ale fiinţelor cereşti: acelea de păzitor şi mesager. Scriitorii Vechiului Testament au înţeles cu claritate ceea ce îndelung n-am ajuns noi să facem, că îngerii sunt mult mai asemănători lui Dumnezeu decât omului. Abia după Renaştere oamenii au început să-i vadă pe îngeri mai curând pământeni decât cereşti şi, în final, să-i izgonească în domeniul miturilor cărora ar aparţine dacă ni-i închipuim ca suflete fără trupuri. Putem înţelege cu adevărat îngerii doar când îi privim ca pe adevăraţii slujitori ai lui Dumnezeu, îndeplinind perfect porunca Lui, executându-şi misiunea printr-o perfectă reflectare a Voinţei lui Dumnezeu. Dar nu trebuie să-l confundăm pe îngerul creat de manifestarea lui Dumnezeu Însuşi, în necreatele sale energii, ca, de exemplu, îngerul rugului aprins de pe muntele Horeb.

„De lumina cea îndumnezeitoare apropiindu-se Serafimii în chip nemijlocit şi în multe chipuri umplându-se de dânsa, strălucesc mai întru lămurit prin luminile cele date lor dintru început şi se fac îndumnezeite în dar ca printr-o a doua lumină” (Canonul de Luni, cântarea 3, glasul 1).

Îngerii şi primele căpetenii

1. Moise şi Iosua

Adevărata concepţie a omului despre Dumnezeu, Creator şi Izvor al oricărei legi, a venit prin Moise, care ne-a lăsat cele zece porunci, în care rezidă esenţele morale ale vieţii, care se ocupă numai cu legile fundamentale şi pe baza cărora a fost clădită civilizaţia, aşa cum o cunoaştem astăzi. Omul a avut neîncetat nevoie să fie îndrumat, să i se reamintească legile, să fie încurajat să le păstreze şi să fie pedepsit când le-a încălcat. A fost nevoie de multe generaţii, de disciplină, până ce a putut fi perfectat un mod de viaţă măcar unei minorităţi.

Aşa cum ştim, Dumnezeu i-a dat lui Moise cele zece porunci, legile şi ritualurile şi, în sfârşit, un înger păzitor, în această ordine descoperitoare ştiind că Moise va avea nevoie de sprijinul acestuia şi nu va putea îndeplini poruncile sale fără ajutorul unui „perceptor”, cuvânt pe care-l foloseşte Sfântul Chiril din Alexandria, pentru a-l descrie pe îngerul său. „Iată eu trimit înaintea ta pe îngerul Meu, să te păzească în cale şi să te ducă la pământul acela pe care l-am pregătit pentru tine. Ia aminte la tine însuţi; să-l asculţi şi să nu-i fii necredincios, pentru că nu te va ierta, pentru că numele Meu este în el” (Exodul (Ieşirea) 23, 20-21).

Faptul că îngerii sunt adevăraţii purtători ai numelui lui Dumnezeu ne scapă adesea. îngerul, cu toate că e o fiinţă creată, din cauza proximităţii sale cu Dumnezeu şi prin felul perfect în care îndeplineşte voinţa Lui, ni-L dezvăluie pe însuşi Dumnezeu.

Pur şi simplu trebuie să păstrăm în minte neîncetat substanţa spirituală a tuturor, datorită căreia apropierea şi alăturarea în raport cu noi depăşeşte orice altă prezenţă fizică, oricât de perceptibilă. Dionisie îi numeşte „Inteligenţele Divine”.

Înţeleasă corect, această expresie evidenţiază faptul că ei comunică direct cu propria noastră inteligenţă. Moise, care a fost atât de mult înduhovnicit şi schimbat la faţă, a înţeles cu uşurinţă mesajul lui Dumnezeu şi a avut încredere în îngerul promis. Şi, în urma transmiterii celor zece porunci pe muntele Sinai, Moise, aflat din nou în mijlocul poporului său, a fost instruit de Dumnezeu să construiască Cortul Sfânt şi un Chivot în care să aşeze sfintele table ale Legii. I s-au dat porunci speciale pentru mărimea, forma şi materialul necesar. Mai mult, i s-a cerut să construiască un tron al milostivirii. „Chivotul legii să-l faci din lemn de salcâm: lung de doi coţi şi jumătate, larg de un cot şi jumătate şi înalt de un cot şi jumătate. Să-l fereci cu aur curat şi pe dinăuntru şi pe dinafară. Sus, împrejurul lui, să-i faci

cunună împletită de aur. Apoi să torni peste el patru inele de aur şi să le prinzi în cele patru colţuri de jos ale lui: două inele pe o latură şi două inele pe cealaltă latură. Să faci pârghii din lemn de salcâm şi să le îmbraci cu aur. Şi să vâri pârghiile prin inelele de pe laturile chivotului, încât cu ajutorul lor să se poarte chivotul. Pârghiile să fie necontenit în inelele chivotului. Iar în chivot să pui legea pe care ţi-o voi da. Să faci şi capac la chivot, de aur curat, lung de doi coţi şi jumătate şi lat de un cot şi jumătate. Apoi să faci doi heruvimi de aur; şi să-i faci ca dintr-o bucată, ca şi cum ar răsări din cele două capete ale capacului; să pui un heruvim la un capăt şi un heruvim la celălalt capăt al capacului. Şi heruvimii să-i faci ca şi cum ar ieşi din capac. Heruvimii aceştia să fie cu aripile întinse deasupra capacului, acoperind cu aripile lor capacul, iar feţele să le aibă unul spre altul; spre capac să fie feţele heruvimilor. Apoi să pui acest capac deasupra la chivot, iar în chivot să pui legea ce-ţi voi da. Acolo, între cei doi heruvimi de deasupra chivotului legii Mă voi descoperi ţie şi îţi voi grăi de toate câte am a porunci fiilor lui Israel" (Exodul (Ieşirea) 25, 10-22).

Acest scaun al milostivirii nu era capacul Chivotului, ci avea o semnificaţie independentă. El simboliza tronul lui Dumnezeu, căruia oamenii îi înfăţişează păcatele lor spre iertare şi ispăşire. Tronul lui Dumnezeu trebuie înţeles în sensul în care astăzi vorbim despre „scaunul stăpânirii". În mod figurativ, heruvimii poartă şi susţin tronul lui Dumnezeu. Fiind pe treapta cea mai înaltă a „Inteligenţelor divine" ei sunt cei mai aproape de Dumnezeu, primii care participă la slava Lui şi astfel arătaţi ca susţinând tronul. Cortul este numit „al întâlnirii", pentru că este punctul focal sfânt în care Domnul Îşi întâlneşte poporul Său în prezenţa îngerilor Săi, iar nu numai locul unde se adună închinătorii Săi.

Când ne rugăm, astăzi, în bisericile noastre creştine, îndrepându-ne gândurile spre altar, spre cruce, sau spre o imagine sfântă ori icoană, facem aceasta în prezenţa sfinţilor îngeri. În jurul cupolei, susţinând imaginea lui Iisus Pantocrator - Creatorul tuturor lucrurilor - îi găsim pe sfinţii îngeri în şiruri solemne şi în felul acesta, ne rugăm mai fervent când Îl slăvim pe Dumnezeu în compania cetelor îngereşti. Icoanele îngerilor, pictaţi pe uşile diaconeşti ale iconostasului, nu există doar pentru a focaliza gândurile noastre (şi cu atât mai puţin în scop ornamental) ci pentru că ele sunt adevăratul centru material în care sălăşluieşte o putere spirituală şi o energie divină şi care se identifică cu măiestria omului.

Surprinzător că evreii, care erau cu rigiditate iconoclaşti, ascultând de cea de a doua poruncă, au figurat totuşi în aur bătut înfăţişarea heruvimilor, de fiecare parte a scaunului milostivirii.

Ar trebui subliniat de asemenea că respectul pentru sfinţii îngeri nu s-a limitat numai la respectarea înfăţişărilor spiritelor heruvimice pe scaunul milostivirii. Existau şi figurile de heruvimi care erau splendid brodate pe vălul sacru, ce trebuia atârnat chiar în faţa Sfintei Sfintelor. Asta s-a făcut prin ascultarea poruncii nemijlocite şi speciale a lui Dumnezeu. „Să faci o perdea de in răsucit şi de mătase violetă, stacojie şi vişinie, răsucită, iar în ţesătura ei să aibă chipuri de heruvimi alese cu iscusinţă. Şi s-o atârni cu verigi de aur pe patru stâlpi de lemn de salcâm, îmbrăcaţi cu aur şi aşezaţi pe patru postamente de argint" (Exodul (Ieşirea) 26, 31-32).

Evident, apropierea îngerilor - atât de Dumnezeu cât şi de oameni - trebuia să fie accentuată, pentru că oare nu Domnul Cel Preaînalt urma să hotărască atât de des în viitor să-şi comunice sfânta voinţă şi providenţă trimiţând ca mesageri sfintele duhuri? Şi nu face El, poate, şi azi la fel?

Nu este oare cea mai evidentă nevoie, în ziua de azi, în mijlocul unei societăţi secularizate şi al unei civilizaţii desacralizate, să reliefăm rolul hieratic al corurilor îngereşti şi să învăţăm de la ele din nou? Avem nevoie de prospeţimea acestei perspective pentru a restabili duhul care Îl adoră pe Domnul cu smerenie.

Moise n-a intrat niciodată în Ţara Făgăduinţei: lui Iosua, marele său urmaş, i-a fost dat acest privilegiu. Deoarece i-a condus pe israeliţi în Canaan, Iosua a fost profund conştient de ajutorul hărăzit de îngerul care-l condusese pe Moise. Domnul făcuse deja o minune, despărţind apele Iordanului când s-a apropiat Chivotul de malurile lui, încât fii lui Israel au putut trece ca pe uscat. Dar acum, un alt obstacol stătea în calea înaintării: oraşul fortificat Ierihon. „Aflându-se însă Iosua aproape de Ierihon, a căutat cu ochii săi şi iată stătea înaintea lui un om; acela avea în mână o sabie goală. Şi apropiindu-se Iosua de dânsul, i-a zis: „De-ai noştri eşti sau eşti dintre duşmanii noştri?". Iar acela a răspuns: „Eu sunt căpetenia oştirii Domnului şi am venit acum!". Atunci Iosua a căzut cu faţa la pământ, s-a închinat şi a zis către acela: „stăpâne, ce porunceşti slugii tale?". Zis-a către Iosua căpetenia oştirii Domnului: „Scoate-ţi încălţămintea din picioare, că locul pe care stai tu acum este sfânt! Şi a făcut Iosua aşa" (Iosua 5, 13-15).

Ştim cu toţii cum a fost cucerit Ierihonul; cum la sunetele de trompetă ale preoţilor şi la strigătele oamenilor, puternicele ziduri fortificate s-au prăbuşit până-n temelii, cum spune Biblia.

Nu ni s-a povestit dacă Sfântul Mihail (dacă era el) a fost văzut din nou, dar cu siguranţă el i-a fost apropiat lui Iosua în tot timpul, pentru că acest soldat şi

conducător întruchipa acele însuşiri pe care marele Arhanghel Mihail le personifică în Tradiţia iudeo-creştină.

„Mai marilor voievozi ai oştilor cereşti, rugămu-vă pe voi, noi nevrednicii, cu rugăciunile voastre să ne acoperiţi pe noi, cu acoperământul aripilor slavei voastre celei netrupeşti păzindu-ne pe noi, cei ce cădem cu deadinsul şi strigăm: Izbăviţi-ne din nevoi, ca nişte mai mari peste cetele puterilor celor de sus". (Condacul Sărbătorii Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil)

2. Naşterea lui Samson (Judecători 13)

Povestirea modului în care a fost conceput Samson este una din cele mai omeneşti şi emoţionante relatări din Vechiul Testament. Se pare că îngerul Domnului a venit special la acele biete femei hărţuite, care erau umilite de sterpiciunea lor. Cele mai cunoscute sunt desigur Sara, soţia lui Avraam, Elisabeta, mama Botezătorului şi soţia fără nume a lui Manoe, mama lui Samson.

Manoe era din tribul lui Dan şi a trăit pe vremea când „fii lui Israel au făcut iarăşi rele înaintea ochilor Domnului şi i-a dat Domnul în mâinile filistenilor pentru patruzeci de ani" (Judecători 13, 1).

Soţia lui Manoe, ni se spune, era stearpă. Şi ei, femeie tristă şi umilită, i-a apărut îngerul şi i-a promis un fiu puternic în tărie şi fapte. Cu ce bucurie i-a sunat în urechi o asemenea veste şi cât de repede i-a bătut inima! În Orient, a fi stearpă era un adevărat blestem şi nu rareori femeia era „repudiată" de soţul ei. Trebuie să fi fost absolut de necrezut în acea vreme să-i fie promis un eliberator Israelului şi încă datorită unei asemenea femei!

În povestea lui Samson există un sens puternic al destinului. Chiar înainte de naşterea lui, el a fost ales să devină unul din cei mai mari eroi ai Israelului care, în ciuda slăbiciunii sale omeneşti, trebuia să ducă războiul împotriva filistenilor aproape singur, ca să zicem aşa, lipsit de ajutor. Povestea lui Samson începe cu un oaspete sosit pe neaşteptate la mama sa. E într-adevăr o relatare frumoasă şi, pentru scopurile noastre, merită s-o povestim textual: „Odată însă s-a arătat îngerul Domnului femeii şi i-a zis: „Iată tu eşti stearpă şi nu naşti; dar vei zămisli si vei naşte fiu. Păzeşte-te dar, să nu bei vin, nici sicheră şi nimic necurat să nu mănânci; că iată ai să zămisleşti şi ai să naşti un fiu; şi nu se va atinge briciul de capul lui, pentru că pruncul acesta va fi chiar din pântecele mamei sale un nazireu al lui Dumnezeu şi va începe să izbăvească pe Israel din mâna filistenilor". Şi a venit femeia şi a spus bărbatului său, zicând: A venit la mine un om al lui Dumnezeu, a

cărui înfăţişare era ca înfăţişarea unui înger al lui Dumnezeu, foarte luminos; nici eu nu l-am întrebat de unde este şi nici el nu mi-a spus numele său. Dar mi-a zis: Iată ai să zămisleşti şi ai să naşti un fiu; aşadar să nu bei vin şi sicheră şi să nu mănânci nimic necurat, căci copilul chiar din pântecele mamei şi până la moarte va fi nazireu al lui Dumnezeu" (Judecători 13, 3-7).

Partea cea mai emoţionantă a acestei istorisiri este modul în care părinţii primesc mesajul, modul în care îşi împărtăşesc bucuria şi grija. Naturaleţea relaţiilor între părinţii în devenire ai lui Samson şi înger este încântător de simplă şi plină de prospeţime. Manoe este neliniştit la început auzind aceste veşti; poate era un pic gelos pe soţia lui şi, astfel, L-a rugat pe Dumnezeu să-l mai trimită o dată pe mesagerul Său.

„Atunci Manoe s-a rugat Domnului şi a zis: „Doamne, fă să vină iarăşi pe la noi omul lui Dumnezeu, pe care l-ai trimis Tu, şi să ne înveţe ce să facem cu copilul care se va naşte!". Şi a ascultat Dumnezeu glasul lui Manoe şi a venit îngerul iarăşi la femeie, când era la câmp, însă Manoe, bărbatul ei, nu era cu dânsa. Dar femeia a alergat îndată şi a vestit pe bărbatul său, zicându-i: „Iată mi s-a arătat omul cel ce a venit atunci la mine". Şi s-a sculat Manoe şi s-a dus cu femeia sa şi a venit la omul acela şi a zis către el: „Tu eşti oare omul acela care ai vorbit cu femeia?". Iar îngerul i-a răspuns: Eu!. Şi a zis Manoe: „Aşadar, dacă se va împlini cuvântul tău, cum să ne purtăm cu copilul acesta şi ce să facem cu el?". Iar îngerul a zis: „Să se păzească el de toate cele ce am spus eu femeii..." (Judecători 13, 8-13).

Profunda dorinţă a tatălui de a fi condus de Dumnezeu în crşterea copilului său este una pe care toţi părinţii ar face bine s-o imite. E bine când un părinte devine conştient de nevoia de Dumnezeu într-o obligaţie atât de lungă şi de plăcută, de a-şi creşte fii şi fiicele. Astăzi, ca şi atunci, în acele vremuri îndepărtate, îngerul lui Dumnezeu este aproape de noi şi de copiii noştri, chiar dacă adesea nu suntem conştienţi de acest fapt.
„Îngerul a zis către Manoe: „Deşi mă vei opri, eu nu voi mânca pâinea ta; dar de voieşti să faci ardere de tot Domnului, atunci adu-o". Şi nu ştia Manoe că acesta e îngerul Domnului. Şi a zis Manoe către îngerul Domnului: „Cum îţi este numele? Ca să te mărim când se va împlini cuvântul tău". Zis-a îngerul către el: „La ce mă întrebi tu de numele meu? Că el este minunat". Atunci a luat Manoe un ied şi prinos de pâine şi Le-a adus Domnului pe o stâncă. Şi a făcut acela minunea pe care au văzut-o Manoe şi femeia sa. Când a început să se înalţe flacăra de pe jertfelnic spre cer, îngerul Domnului s-a ridicat cu flacăra de pe jertfelnic. Văzând aceasta, Manoe si femeia lui au căzut cu faţa la pământ. Şi s-a făcut nevăzut îngerul Domnului de Manoe şi femeia lui. Atunci a înţeles că acela fusese îngerul

Domnului. Şi a zis Manoe către femeia sa: „De bună seamă avem să murim, căci am văzut pe Dumnezeu!” (Judecători 13, 16-22).

Revelaţia adevăratei personalităţi a îngerilor le-a venit ca un fulger: într- adevăr o flacără ce arde cu dragostea curată a lui Dumnezeu. Chiar dacă îngerul nu şi-a divulgat numele, putem bănui că este Gavriil „Omul lui Dumnezeu” - trimisul special al Domnului. Căci, pe măsură ce înaintăm, vom realiza că niciodată nu putem şti numele unui înger, ci doar să-i aflăm identitatea în conformitate cu funcţia sa specifică.

Nu este surprinzător că un cuplu simplu şi umil, care a fost chemat de Dumnezeu să ia parte la un asemenea mister, era plin de uimire şi spaimă, dar în afară de aceasta, logica femeii şi, mai presus de toate, profunda ei credinţă a prevalat asupra oricărei cereri inoportune pentru o descoperire viitoare şi, în mod implicit, ea s-a închinat milostivirii lui Dumnezeu, Care S-a dezvăluit pe Sine.

Manoe se gândise că vor muri cu siguranţă în urma viziunii, după cum am arătat, dar, din nou, nevasta lui îl convinge imediat astfel: „Dacă Domnul ar voi să ne omoare, n-ar fi primit din mâinile noastre arderea de tot şi prinosul de pâine şi nu ne-ar fi arătat toate acelea şi nu ne-ar fi descoperit acum aceasta”. Şi a născut femeia un fiu şi i-au pus numele de Samson. Şi a crescut copilul şi l-a binecuvântat Domnul” (Judecători 13, 23-24).

Şi, după cum s-a arătat, Duhul Domnului l-a vizitat prima oară pe fiul acestei femei fără nume, în Tabăra lui Dan.

Gândindu-ne la conceperea şi vocaţia lui Samson, ne putem întreba de cât timp trebuie să fi fost nevoie până ca omul să înţeleagă că Dumnezeu doreşte binele nostru în orice clipă, că îngerii Săi sunt întotdeauna la îndemână să ne ajute, să ne călăuzească, să ne inspire şi să ne susţină.
„După Dumnezeu pe tine te-am luat de la Dumnezeu folositor, povăţuitor, ajutător şi apărător, prea sfinte îngere. Pentru aceasta, nu înceta, te rog, povăţuindu-mă, îndreptându-mă şi învăţându-mă să fac cele cuvioase şi să-mi luminezi mintea, până ce mă vei înfăţişă mântuit înaintea lui Hristos”. (Canonul îngerului Păzitor, cântarea 8, Tropar 1)

3. Ghedeon

(Judecători 6, 2-24)

După Moise şi Iosua, Israelul n-a avut timp îndelungat nici o figură măreaţă, mai deosebită, să-l călăuzească, ci doar căpetenii locale numite judecători. Instabili, ducând o viaţă îmbelşugată şi desfătându-se în automulţumire, ei şi-au pierdut solidaritatea fermă şi vigoarea zilelor petrecute în pustiu. Duşmanii lor nu-i mai respectau şi nu se mai temeau de ei ca de poporul protejat de Dumnezeu. Mai rău, israeliţii înşişi au început să-l nesocotească pe Dumnezeu, după tot ce făcuse El pentru ei. Au început să se întoarcă la cultul falşilor zei. De aceea, aproape 200 de ani au suferit războaie, invazii, persecuţii, oprimare, cu puţine perioade de pace.
Când Israelul suferea tocmai una din aceste numeroase invazii, şi anume a madianiţilor, un înger a insuflat curaj în inima lui Ghedeon, eroul destinat să-şi elibereze poporul.

Să relatăm aceste fapte cu alte cuvinte decât acelea ale Bibliei, ar fi o nesăbuinţă. Este o istorisire uimitor de obişnuită. Dacă punem alte nume, am avea un tablou al oricărei ţări oprimate din zilele noastre: *„...Şi Domnul i-a dat în mâinile madianiţilor pentru şapte ani şi mâna madianiţilor era grea pentru Israel şi ei şi-au făcut, de răul madianiţilor, ascunzători în munţi şi peşteri şi stânci greu de pătruns. Când Israel semăna, veneau madianiţii, amaleciţii şi locuitorii din pustie la el. Şi stăteau la ei în corturi mâncând roadele pământului până la Ghaza şi nu lăsau pentru hrana lui Israel nici oaie, nici bou, nici asin. Căci ei veneau cu vitele şi cu corturile lor şi veneau mulţi ca lăcustele; ei si cămilele lor erau fără număr şi cutreierau ţara lui Israel şi o pustiau. Şi Israel a sărăcit cumplit din pricina madianiţilor şi a strigat către Domnul.*

Şi când au strigat fii lui Israel către Domnul împotriva madianiţilor, a trimis Domnul prooroc la fii lui Israel şi le-a zis: „Aşa grăieşte Domnul Dumnezeul lui Israel: Eu v-am scos din Ţara Egiptului, Eu v-am scos din casa robiei, Eu v-am scăpat din mâinile egiptenilor şi din mâinile tuturor celor ce vă apăsau, i-am alungat de la voi şi ţara lor am dat-o vouă. Şi v-am spus: Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru, să nu cinstiţi pe dumnezeii amoreilor în ţara cărora trăiţi. Dar voi n-aţi ascultat glasul Meu”.

Atunci a venit îngerul Domnului şi a şezut în Ofra sub un stejar, care era al lui Ioaş, tatăl lui Abiezer; şi fiul său Ghedeon treiera atunci grâul în arie ca să-l ascundă de madianiţi.

Şi i s-a arătat îngerul Domnului şi i-a zis: „Domnul este cu tine, voinicule!”

Iar Ghedeon i-a zis: „Domnul meu, dacă Domnul e cu noi, pentru ce ne-au ajuns pe noi toate necazurile acestea? Şi unde sunt oare toate minunile Lui de care ne-

au istorisit nouă părinţii noştri când ne spuneau: „Din Egipt ne-a scos pe noi Domnul". Acum însă ne-a părăsit Domnul şi ne-a dat în mâinile madianiţilor".

Şi căutând Domnul spre el, a zis: „Mergi cu această putere a ta şi izbăveşte pe Israel din mâinile madianiţilor. Iată, Eu te trimit!".

Atunci Ghedeon a zis: „Doamne, cum să izbăvesc eu pe Israel? Iată neamul meu este cel mai sărac din seminţia lui Manase, iar eu sunt cel mai mic în casa tatălui meu".

Domnul însă i-a zis: „Eu voi fi cu tine şi tu vei bate pe madianiţi, ca pe un singur om".

A zis Ghedeon către Dânsul: „De am aflat eu trecere în ochii tăi, arată-mi un semn, ca să-mi dovedeşti cele ce-mi vorbeşti: să nu te duci de aici până nu mă voi întoarce la Tine şi-mi voi aduce darul meu şi Ţi-l voi da".

Şi Domnul a zis: „Voi sta până te vei întoarce". Şi s-a dus Ghedeon şi a gătit un ied şi azime din o efă de făină: carnea a pus-o într-un coş, iar zeama a turnat-o într-o oală şi a dus-o la El sub stejar şi I-a pus-o înainte. Şi a zis către dânsul îngerul Domnului: „Ia carnea şi azimile şi punele pe piatra aceasta şi toarnă zeama peste ele". Şi a făcut Ghedeon aşa. Atunci îngerul Domnului, întinzându-şi vârful toiagului ce-l avea în mâna sa, s-a atins de carne şi de azime; şi a ieşit foc din piatră şi a mistuit carnea şi azimile; şi îngerul Domnului s-a făcut nevăzut de la ochii lui. Şi a cunoscut Ghedeon că acesta este îngerul Domnului, şi a zis Ghedeon: „Vai de mine, stăpâne Doamne, că am văzut pe îngerul Domnului faţă către faţă!".

Zis-a Domnul: „Pace ţie; nu te teme, căci nu vei muri!". Şi a făcut acolo Ghedeon un jertfelnic Domnului şi L-a numit Iahve-Şalom (Pacea Domnului). Şi se află acesta şi astăzi în Ofra lui Abiezer. (Jud. 6, 1-24).

Şi, după cum ştim, Ghedeon a mers mai departe în bătălie şi prin puterea lui Dumnezeu a putut să-i elibereze pe israeliţi. În entuziasmul lor, israeliţii au răspuns cerându-i lui Ghedeon să fie regele lor dar, în marea sa modestie şi profunda umilinţă, Ghedeon le-a dat singurul răspuns adevărat şi înţelept: „Nici eu nu voi domni peste voi, nici fiul meu nu va domni peste voi, ci Domnul să domnească peste voi!" (Judecători 8, 23).

Dar, aşa cum relatează povestirea, copii lui Israel n-au dat ascultare sfatului înţelept al lui Ghedeon, ci dimpotrivă „...fiii lui Israel au început iarăşi a păcătui pe urma baalilor şi şi-au aşezat ca dumnezeu pe Baal-Berit; nu şi-au mai adus aminte de Domnul Dumnezeul lor, Care-i izbăvise din mâinile tuturor vrăjmaşilor care îi înconjurau” (Judecători 8, 33-34).

Astfel a continuat istoria lor tragică, căzând pradă ademenirilor şi ispitirilor celui rău.

„Fiind voi a doua lumină din lumina cea dintâi, Sfinţilor îngeri, cu împărtăşirea cea netrupească şi prea bogată v-aţi strălucit. Pentru aceasta strig: Luminaţi mintea mea cea pururea întunecată cu patimile vieţii”. (Canon către Cetele îngereşti şi Toţi Sfinţii, cântarea 7, Tropar I)

Îngerii si profeţii

1. Valaam şi asinul său

(Numerii 22)

Profeţii din Vechiul Testament, de la Amos la Zaharia, acoperă o perioadă de aproximativ 600 ani. Ei n-au fost nişte grăitori ai adevărului, slăviţi, ci văzători, oameni vizionari, care puteau să-L vadă pe Dumnezeu limpede ca pe Cel Care conduce universul. „Dumnezeu este în Cer şi împărăţia Lui trebuie să triumfe şi va triumfa" era ideea principală a mesajului lor.

Măreţi, şi totuşi oameni smeriţi, profeţii au auzit şi ascultat cuvântul lui Dumnezeu când El le-a vorbit direct sau prin intermediul viselor ori prin îngerii Lui. Ei nu s-au întrebat despre căile Domnului Oştirilor, ci i-au ascultat cu bunăvoinţă pe mesagerii Săi.

Frecvent, când ne înhămăm la o treabă dificilă, dorind să îndeplinim cum se cuvine voinţa lui Dumnezeu, ne aflăm noi înşine tocmindu-ne cu El şi încercând să facem ca voinţa Lui să fie de acord cu propriile noastre dorinţe. Apoi ne trezim lipsiţi de vreun rezultat şi, într-adevăr, de fiecare dată ne încurcăm. Nu întotdeauna ne oprim pentru a căuta motivul real al poticnirilor noastre, dacă ele nu sunt cumva binecuvântări ascunse. Adesea, calea aleasă de Dumnezeu este aceea care ne arată că am luat-o pe un drum greşit, pentru că El trebuie uneori să ne închidă uşa în faţă, înainte de a ne deschide o alta.

În Numerii (22, 22-35) avem exemplul lui Valaam, un profet minor care, atunci când a fost chemat de Regele Moabului să vină să-i blesteme pe israeliţi, la început a refuzat să asculte porunca regelui. Valaam nu era israelit. Cunoştea puţin despre Domnul, singurul Dumnezeu, totuşi credea în El. Prin urmare, n-a vrut să blesteme poporul lui Dumnezeu. Mai târziu, ispitit de răsplata bogată ce i s-a oferit, a pornit în călătoria sa cu nădejdea de a-L satisface atât pe Dumnezeu, cât şi pe rege. Vroia să creadă cu orice preţ că voinţa sa era cu adevărat voinţa lui Dumnezeu. De câte ori nu facem şi noi acelaşi lucru şi, astfel, ne supunem voinţei satanei.

Aceste versete ale Bibliei ilustrează limpede una din situaţiile în care Dumnezeu lucrează cu omul prin îngeri. *„Cum şedea el pe asina sa, însoţit de două slugi ale sale, a văzut asina pe îngerul Domnului, care stătea în drum cu sabia ridicată în mână şi s-a abătut din drum pe câmp; iar Valaam a bătut asina cu toiagul său, ca să o întoarcă la drum. Dar îngerul Domnului a stat în drumul îngust între vii, unde*

de o parte şi de alta era zid; şi asina, văzând îngerul Domnului, s-a tras către zid şi a strâns piciorul lui Valaam în zid, şi acesta iar a început s-o bată. Îngerul Domnului însă a trecut iar şi a stat la loc strâmt unde nu era chip să te abaţi nici la dreapta, nici la stânga. Iar asina, văzând pe îngerul Domnului, s-a culcat sub Valaam. Atunci s-a mâniat Valaam şi a început să bată asina cu toiagul.

Dar Domnul a deschis gura asinei şi aceasta a zis către Valaam: „Ce ţi-am făcut eu, de mă baţi acum pentru a treia oară?”.

Şi Valaam a zis către asină: „Pentru că ţi-ai râs de mine; de aş fi avut în mână o sabie, te-aş fi ucis pe loc”.

Răspuns-a asina lui Valaam: „Oare nu sunt eu asina ta, pe care ai umblat din tinereţile tale şi până în ziua aceasta? Avut-am oare deprinderea de a mă purta aşa cu tine?”.

Şi el a zis: „Nu!”.

Atunci a deschis Domnul ochii lui Valaam şi acesta a văzut pe îngerul Domnului, care stătea în mijlocul drumului cu sabia ridicată în mână, şi s-a închinat şi a căzut cu faţa la pământ.

Iar îngerul Domnului i-a zis: „De ce ai bătut asina ta de trei ori? Eu am ieşit să te împiedic, deoarece calea ta nu este dreaptă înaintea mea. Şi asina, văzându-mă pe mine, s-a întors de la mine de trei ori până acum; dacă ea nu s-ar fi întors de la mine, eu te-aş fi ucis pe tine, iar pe ea aş fi lăsat-o vie”.

Zis-a Valaam către îngerul Domnului: „Am păcătuit, pentru că n-am ştiut că stai tu în drum înaintea mea. Deci, dacă aceasta nu este plăcut în ochii tăi, atunci mă voi întoarce”.

Iar îngerul Domnului a zis către Valaam: „Du-te cu oamenii aceştia, dar să grăieşti ceea ce îţi voi spune eu!”. Şi s-a dus Valaam cu căpeteniile lui Balac” (Numerii 22, 23-35).

Putem observa că în lumina cercetărilor moderne în domeniul perceperii extrasenzoriale este un fapt dovedit că şi animalele posedă facultăţi ieşite din comun, aşa încât povestea asinei lui Valaam poate fi luată în serios, chiar de către scepticii moderni. Dar, în acelaşi timp, trebuie subliniat cu pregnanţă că noi nu ne

ocupăm de lumea animală, ci de om, care uneori poate să se comporte, şi se şi comportă, el însuşi, nu departe de o asină!

Valaam se hotărâse să procedeze în felul său, şi a fost vizibil supărat pe animalul său de povară, în aparenţă tot atât de încăpăţânat ca stăpânul său. Într-adevăr, a fost necesară intervenţia vizibilă a unui înger pentru a-l face conştient că e lipsit de sens să mergi împotriva voinţei lui Dumnezeu sau să cauţi să-L înşeli. Ca şi Saul, şi-a dat seama că „e dureros să loveşti cu piciorul în ţepuşă" (Faptele Apostolilor 9, 5; 26, 14).

Nu-i uşor, în această povestire, să ştim dacă îngerul păzitor al lui Valaam a fost cel ce s-a manifestat sau Domnul a trimis un emisar special pentru acest prilej. Trebuie să ne reamintim că în acele zile oamenii nu aveau încă noţiunea de înger păzitor personal, un concept strict creştin. Noi, care posedăm astăzi o imagine a trecutului, ar trebui să citim întotdeauna Scripturile cu ochi de creştin şi să judecăm corect evoluţia istorică a timpului. Citind pasajele în lumina lui Hristos, acestea dobândesc integritatea şi sensul lor adevărat. De subliniat că ele pot ilustra situaţii paralele în timpurile noastre şi ne pot ajuta să rezolvăm problemele prezente. Când suntem copleşiţi de tendinţe contradictorii şi frământaţi de mulţimea piedicilor, adesea nu ştim cum să le tălmăcim sensul. Sunt ele un semn că am luat-o pe un drum greşit, sau suntem doar ispitiţi să ne supunem şi să urmăm linia minimei rezistenţe spirituale, în timp ce căutăm calea cea mai uşoară? Atunci trebuie cu încredere să ne întoarcem spre îngerul nostru păzitor pentru a ne sfătui cu el. El va răspunde sigur rugăciunii noastre.

„Pe tine păzitor câştigându-te, împreună petrecător şi împreună vorbitor, sfinte îngere, păzindu-mă, cu mine călătorind, împreună locuind şi cele de mântuire înainte pururea punându-le, ce iertare voi lua, necunoscător fiind?" (Canon către îngerul păzitor).

2. Ilie

(3 Regi 19)

Ilie a fost un om mare, puternic, clarvăzător şi plin de credinţă. Şi totuşi, şi el a gustat disperarea. Ilie îndrăznise să-i provoace pe zeii Izabelei şi pe preoţii ei. Izabela era soţia lui Ahab, regele Israelului. Era o femeie cu temperament puternic, care îşi conducea cu uşurinţă soţul. Era devotată, în mod fanatic, zeului Baal. Pentru a-i face plăcere, Ahab îi zidise un templu lui Baal şi i-a permis să omoare oricât de mulţi profeţi ai adevăratului Dumnezeu, atât de mult cât putea să înhaţe.

Dar în Ilie şi-a găsit egalul (pentru că Ilie i-a omorât pe toţi 450 falşi profeţi ai zeilor).

Pentru a dovedi în mod netăgăduit şi în văzul tuturor, al cui Dumnezeu era cel mai tare, s-au înţeles ca fiecare grup să ofere zeului său o jertfa arzândă, dar focul nu trebuia aprins de mână omenească. Când Ilie şi-a înălţat rugile spre Dumnezeu, atunci a căzut focul din cer, aprinzând jertfa, pe care el o udase înainte cu apă, în timp ce ofranda păgânilor a rămas neconsumată, în ciuda tuturor rugăciunilor preoţilor lui Baal. Lucrul a fost dovedit. Izabela, una din preferatele lui satan, dacă a existat vreodată una, a jurat să se răzbune şi a plănuit moartea lui Ilie, care a trebuit să fugă în pustiu, fiindcă nici un om n-a avut destul curaj să-l ajute. Profetul, umilit şi întristat, sătul până la moarte de această lume, şi-a găsit siguranţă şi alinare în sălbăticie. Se pare că el căuta să plece, nu atât pentru că se temea de mâna călăului, ci mai curând din cauza profundului său dezgust faţă de propriul popor, pe care nu l-a putut întoarce la adevăratul lui Dumnezeu.

Ilie s-a aruncat sub un ienupăr şi, în disperare şi-a dorit eliberarea prin moarte.
„Îmi ajunge acum, Doamne! Ia-mi sufletul, pentru că nu sunt eu mai bun decât părinţii mei” (3 Regi 19, 4). Ce ecou familiar au aceste cuvinte pentru mulţi dintre noi, când suntem sătui de această lume! Dar Dumnezeu a răspuns rugăciunii lui Ilie altfel decât cum s-a rugat el. În loc de moarte, i-a dat un nou curaj: „Şi s-a culcat şi a adormit acolo sub ienupăr.

Şi iată un înger l-a atins şi i-a zis „Scoală de mănâncă şi bea! Şi a căutat Ilie şi,
iată, la căpătâiul lui, o turtă coaptă în vatră şi un ulcior cu apă” (1 Regi 19, 5-6). Îngerul l-a vizitat din nou, l-a pus încă o dată pe Ilie să mănânce şi să se întărească, pentru ca iarăşi să fie în stare să primească mesajul lui Dumnezeu şi să purceadă la îndeplinirea poruncii lui Dumnezeu.

Există un înţeles adânc în această relatare, care ne poate încuraja, dacă ne reamintim de ea în orele noastre de slăbiciune. Dumnezeu e lângă toţi aceia care Îi fac voia, iar îngerul Lui îi întăreşte şi fizic şi moral.

Ilie a fost primul care l-a numit pe Domnul: „Dumnezeul oştirilor”. El L-a văzut pe Dumnezeu ca pe stăpânul lumii angelice, o lume de sus, deasupra lumii noastre. Astfel, profetul ştia că Dumnezeu e în lume, deşi neconţinut de creaţie. El L-a căutat pe Dumnezeu în toate lucrurile şi a văzut că nimic nu-L cuprindea, nici chiar furtuna cea mai mare sau cataclismul. L-a găsit în „murmurul blândei tăceri”.

După Sfântul Isaac Sirul, îngerii au fost creaţi în tăcere şi în aceeaşi tăcere Ilie l-a aflat pe Dumnezeu.

Lui Ilie nu i-a fost dat să moară, ci a fost strămutat la cer, după cum se spune şi despre Enoh. „deodată s-a ivit un car şi cai de foc şi, despărţindu-i unul de altul, a ridicat pe Ilie în vârtej de vânt la cer ...” (4 Regi 2, 11).

Ilie este recunoscut ca unul din cei mai mari profeţi evrei şi Biserica Răsăriteană l-a inclus în calendarul sfinţilor. Sărbătoarea lui este la 20 iulie şi este celebrată cu multă evlavie, iar multe biserici îi poartă numele.

După plecarea în carul cu foc, Ilie a fost succedat de Elisei, care n-a avut tăria de caracter sau personalitatea lui Ilie. A apărut ca o căpetenie a unui grup de entuziaşti, numiţi „fii profeţilor”. Totuşi, s-a bucurat de unele momente rare de viziune a cetelor cereşti.

Israelul era sub ameninţarea Siriei, şi Elisei, sculându-se într-o dimineaţă în zori, a ieşit afară şi a observat minunea unui oraş înconjurat de cai şi care. Servitorul lui Elisei a strigat *„Vai stăpânul meu, ce să facem? El însă i-a zis: „Nu te teme, pentru că cei ce sunt cu noi sunt mai numeroşi decât cei ce sunt cu ei” (4 Regi 6, 15-16).*

Elisei s-a rugat ca ochii servitorului său să fie deschişi, şi aşa au şi fost. Ceea ce a văzut el a fost muntele acoperit cu cai şi care de foc, care-l înconjura pe Elisei.

Într-adevăr, „avem de partea noastră mai mult decât au ei de partea lor”. Profetul a ştiut, fără să aibă nevoie să vadă, dar el s-a rugat ca servitorul său să poată vedea fizic ceea ce el vedea spiritual.

Mult mai târziu, Iuda Macabeul a fost, la fel, protejat de o viziune.

Şi, tot aşa, Iisus va spune într-o zi că ar putea chema în ajutor oştirile cereşti, dacă ar vrea, dar a ales să biruie singur, pe cruce.

„Cel ce a fost înger în trup, temei proorocilor, al doilea mergător înainte al venirii lui Hristos, Ilie măritul, care a trimis de sus lui Elisei har, bolile izgoneşte şi pe cei leproşi curăţeşte; pentru aceasta, şi celor ce-l cinstesc pe dânsul le izvorăşte tămăduiri”. (Apostiha)

3. Isaia

(Isaia 6, 1-13)

Isaia, unul dintre cei mai mari profeţi, egal cu Moise şi Ilie, a fost un propovăduitor al dreptăţii. Vorbea fără teamă în numele lui Dumnezeu. Chemarea lui de către Dumnezeu constituie un capitol unic în literatura şi experienţa religioasă. Se deosebeşte de altele prin vivacitatea si amănunţimea relatării. Este atât de firească încât niciodată autenticitatea experienţei n-a fost pusă la îndoială.

Era oare singur Isaia sau era în timpul unei ceremonii religioase, când s-a învrednicit de cea mai grandioasă viziune? Nu ştim, dar, fără îndoială, o înştiinţare a realităţii divine, măcar simbolică, i-a venit în această singurătate ultimă, care însoţeşte întotdeauna marile experienţe spirituale.

Totul în jur s-a şters din conştiinţa lui şi el L-a văzut pe Dumnezeu „stând pe tron" (Isaia 6, 1). Dar nici unul din cuvintele noastre nu se poate compara cu acelea ale scriitorului sfânt: *„Am văzut pe Domnul stând pe un scaun înalt şi măreţ şi poalele hainelor Lui umpleau templul. Serafimii stăteau înaintea Lui, fiecare având câte şase aripi: cu două îşi acopereau feţele, cu două picioarele, iar cu două zburau. Şi strigau unul către altul, zicând: „Sfânt, sfânt, sfânt este Domnul Savaot, plin este tot pământul de slava Lui!". Din pricina acestor strigăte, porţile se zguduiau din balamalele lor, iar templul s-a umplut de fum. Şi am zis: „Vai mie, că sunt pierdut! Sunt un om cu buze spurcate şi locuiesc în mijlocul unui popor cu buze necurate. Şi pe Domnul Savaot L-am văzut cu ochii mei!". Atunci, unul dintre serafimi a zburat spre mine, având în mâna sa un cărbune, pe care îl luase cu cleştele de pe jertfelnic. Şi l-a apropiat de gura mea şi a zis: „Iată s-a atins de buzele tale şi va şterge toate păcatele tale şi fărădelegile tale le va curăţi". Şi am auzit glasul Domnului care zicea: „Pe cine îl voi trimite şi cine va merge pentru Noi? Şi am răspuns: „Iată-mă, trimite-mă pe mine!" (Isaia 6, 1-8).*

După cum remarcă un comentator: „Citind acest capitol, participăm cu imaginaţia la viziunea lui Isaia şi simţim aceeaşi săgetare a conştiinţei în prezenţa slavei suverane şi negrăite a bunătăţii lui Dumnezeu. Cu mare limpezime, i s-a lămurit profetului că oricât de mult s-ar putea curăţi el însuşi potrivit cerinţelor cultului, oricât de mult ar fi păstrat normele obişnuite ale moralităţii, în prezenţa dreptăţii simţitoare, el şi toţi oamenii se dovedesc a nu fi curaţi. Această recunoaştere a creaturii şi a lipsei sale de valoare produce şi o curăţire printr-o autoritară lucrare a

harului şi o împuternicire de a vorbi cu cuvinte ce nu erau ale lui, ci ale lui Dumnezeu”.
Dintre toţi scriitorii Scripturii, numai Isaia spune că a văzut Serafimii - ceea ce literal înseamnă „cei ce ard” - în sens tranzitiv. Ei, dintre toate fiinţele, sunt cei mai apropiaţi de Dumnezeu. Isaia e martor că Serafimii dau glas bucuriei şi minunii de a se afla aproape de Dumnezeu, o bucurie atât de mare, încât chiar şi ei trebuie să-şi acopere feţele într-o adoraţie smerită, în timp ce doxologesc întreitul cântec sfânt - un cântec căruia îi dăm astăzi noi, bieţii muritori, ecou, în Liturgia noastră, iar diaconul îşi face cruce peste patrafir în timpul Rugăciunii către Domnul, spre a ne reaminti că îngerii se pleacă totdeauna în faţa Domnului.

Există o profundă conexiune între viziunea lui Isaia şi aceea lui Moise, aşa cum arată Grigore de Nyssa: „Şi textul sacru descriind Heruvimi, acoperind misteriosul conţinut al arcei cu aripile lor, confirmă interpretarea noastră despre chivot. Pentru că Heruvimul, după cum ştim, este numele dat acelor puteri care înconjoară pe Dumnezeu Tatăl în viziunea văzută de Isaia şi Iezechiel. Să nu fim surprinşi de faptul că ei acoperă sicriul cu aripile lor. Găsim acelaşi simbol al aripilor în Isaia: numai în Isaia este faţa Domnului acoperită (Isaia 6, 2) şi iată Chivotul Legământului. Dar, în fiecare caz, înţelesul este acelaşi: după mine, se sugerează că contemplarea tainelor dumnezeieşti este inaccesibilă minţilor noastre”.

Nu e de mirare că Isaia, privind o atât de înaltă slavă, a căzut la pământ. Harul curăţitor şi arzător a venit la el prin mâna slujitoare a unui Serafim al Domnului. Aceasta este singura relatare pe care o avem că cineva din cel mai înalt cor a venit în contact direct cu omul. Totuşi nu ştim dacă aşa ceva nu are loc întotdeauna, la fiecare act divin de iertare faţă de noi.

Atât de profundă fusese această viziune a lui Isaia, atât de adevărată conştiinţa păcatului şi a nimicniciei omeneşti şi nevoia de a fi curăţat, încât cuvintele lui sunt parafrazate în timpul celui mai solemn moment al liturghiei, când preotul, împărtăşindu-se la Sfânta împărtăşanie, ştergându-şi buzele, se roagă: „Iată s-a atins de buzele mele şi va şterge fărădelegile mele, iar de păcatele mele mă va curăţi”. Numai după aceea, iertarea păcatului este posibilă, când noi, ca şi Isaia, devenim conştienţi de grozanica necurăţie morală de care dăm dovadă în faţa Regelui, Domnul oştirilor.

Dar Dumnezeu nu doreşte câtuşi de puţin o smerenie fără de folos; nu, El doreşte bărbaţi şi femei de acţiune pe care să-i trimită să lucreze pentru El. Cât de mulţi dintre noi ar fi destul de umili ca să aibă încredere în socotinţa lui Dumnezeu şi să

continue să meargă mai departe şi să împlinească voinţa Lui pentru noi, răspunzând ca Isaia: „Iată-mă, trimite-mă!”
Nu trebuie să uităm, citind despre această viziune, că Isaia nu descrie oştile îngereşti, ci mai curând înfăţişează Slava lui Dumnezeu, mai mult decât am descrie noi încoronarea regilor unei ţări, menţionând nobilimea care asistă nu pentru propria plăcere, ci pentru că splendoarea lor o măreşte pe aceea a întregii scene, în timp ce evenimentul în sine constituie temeiul splendorii şi prezenţei lor. Astfel, Isaia descrie strălucirea curţii cerurilor. Ceea ce a văzut depăşeşte orice cuvânt, totuşi el se străduieşte chiar şi prin cuvinte inadecvate, pentru ca şi noi să ne învrednicim de un crâmpei luminos din viziunea lui inefabilă. Proorocul încearcă să arunce în drumul nostru o rază de lumină ca să ne lumineze în mijlocul întunericului în care ne aflăm.

Destul de frecvent se afirmă că Vechiul Testament nu se referă la îngerul căzut; găsim totuşi la Isaia cea mai izbitoare descriere ce poate fi foarte bine luată drept o asemenea referinţă. „Cum ai căzut din ceruri, stea strălucitoare, fecior al dimineţii! Cum ai fost aruncat la pământ, tu, biruitor de neamuri! Tu care ziceai în cugetul tău: *„Ridica- mă-voi în ceruri şi mai presus de stelele Dumnezeului celui puternic voi aşeza jilţul meu! În muntele cel sfânt voi pune sălaşul meu, în fundul laturii celei de miazănoapte. Sui-mă- voi deasupra norilor şi asemenea cu Cel Prea înalt voi fi”. Şi acum tu te pogori în iad, în cele mai de jos ale adâncului! Cei ce te văd, îşi întorc privirea înspre tine şi se uită cu luare aminte zicând: „Oare acesta este omul de care tremura pământul şi împărăţiile se cutremurau? Oare acesta este cel ce prefăcea lumea în pustiu şi cetăţile le dobora şi nu da drumul robilor săi?” (Isaia 14, 12-17).*

Această descriere dramatică este un cântec funebru, batjocoritor, ce a fost cântat la înlăturarea şi moartea unui monarh puternic ce a tiranizat lumea. De câte ori nu vedem repetându-se acest lucru!

Dar acest pasaj are un înţeles cu mult mai adânc. S-ar putea ca Isaia să fi folosit cuvintele unui mit vechi, dar ceea ce ni se înfăţişează simbolic este o imagine a acestei voinţe mândre, atât de dornică de a supune lumea. Într-adevăr, în primul rând este un asalt asupra tronului lui Dumnezeu.

Sfinţii Părinţi, în special Sfântul Ieronim, leagă acest pasaj de cuvintele lui Hristos: „Am văzut pe satana ca un fulger, căzând din cer” (Luca 10, 18) - şi interpretează acest poem dramatic drept o viziune a căderii îngerului.

Dacă Isaia s-a referit la un pământean devenit opresor, sau la un înger revoltat împotriva Creatorului său, cuvintele lui rămân oricum o puternică acuzare a propriei voinţe şi o profeţie clară a destinului ultim al acelora ce abuzează de puterea ce le-a fost încredinţată.

Isaia nu a fost singurul care a descris căderea lui lucifer. Găsim una aproape la fel în Iezechiel. Versetele sunt pronunţat simbolice şi comunică o lecţie pentru toţi aceia care se complac într-o slavă deşartă şi, în toate felurile, folosesc greşit puterea dată lor de Dumnezeu.

Mai presus de orice, cântecul pe care Isaia îl aude doxologit de îngeri răsună în imnul nostru de rugăciune la fiecare Sfintă Liturghie: ***„Sfânt, sfânt, sfânt, Domnul Savaot, plin e cerul şi pământul de Mărirea Ta. Osana întru cei de sus. Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului, Osana întru cei de sus".***

4. Iezechiel

Iezechiel este unul din profeţii şi scriitorii Israelului care a fost purtat în robia Babilonului. Ca mulţi dintre noi în această epocă, a fost un exilat, o persoană strămutată. A trăit printre oameni nefericiţi şi dezrădăcinaţi, dintre care mulţi îşi pierduseră credinţa, ca şi mulţi în zilele noastre. În toiul amărăciunii, el a văzut cerurile deschise şi a dezvăluit făgăduinţă unei generaţii vitregite.

Ca şi Isaia, când a primit chemarea la profeţie, Iezechiel a avut şi el o viziune a slavei lui Dumnezeu. Descrierea lui, a ceea ce a văzut, este mult mai complexă şi mult mai greu de înţeles decât aceea a lui Isaia. Încă odată trebuie să nu uităm că ceea ce descrie este slava lui Dumnezeu şi nu oştirile cereşti ca atare. Fără îndoială, tabloul pe care caută să-l transmită, al măreţiei şi al puterii acestor fiinţe îngereşti, este adânc revelator. Ne face să-i vedem în adevăratul lor loc unde, ca parte a slavei lui Dumnezeu, apar cu statura lor potrivită. Întreaga descriere te umple de un sentiment al nesfârşirii, de o mişcare ce se desfăşoară cuprinzând întreg spaţiul.
Iezechiel nu reuşeşte să redea uriaşa sa viziune în cuvinte potrivite. Vorbeşte în simboluri despre făpturile ce nu pot fi figurate, despre care se pot face doar comparaţii stângace cu cele pământeşti. Totuşi, descrie un tablou extraordinar de incitant, aproape de necrezut, care ne înfierbântă şi ne uimeşte imaginaţia. El are grijă să explice că, desigur, vorbeşte în simboluri şi remarcă clar că „asemănarea lor era... ca apariţia lui...".

Iezechiel Îl vede pe Dumnezeu într-o furtună de slavă iar noi, ca şi el, nu trebuie să ne temem să o privim; trebuie să privim fără spaimă în centrul ei, ca astfel să putem vedea adevărul mântuitor.

Un comentator remarcă: „este important să reamintim că avem în această naraţiune una din acele puteri care au făcut istoria. Scriitorul acestui capitol L-a văzut pe Dumnezeu în dezastrul abătut asupra naţiunii sale şi, astfel, a fost în stare să înlăture acest dezastru”.

Să-l lăsăm pe Iezechiel să vorbească: *„Eu priveam şi iată venea dinspre miazănoapte un vânt vijelios, un nor mare şi un val de foc, care răspândea în toate părţile raze strălucitoare; iar în mijlocul focului strălucea ca un metal în văpaie. Şi în mijloc am văzut ceva ca patru fiare, a căror înfăţişare semăna cu chipul omenesc. Fiecare din ele avea patru feţe şi fiecare din ele avea patru aripi. Picioarele lor erau drepte, iar copitele picioarelor lor erau cum sunt copitele picioarelor de viţel şi scânteiau ca arama strălucitoare, iar aripile lor erau sprintene. De cele patru părţi, ele aveau sub aripi mâini de om şi toate patru îşi aveau feţele lor şi aripile lor. Aripile lor se atingeau una de alta şi, când mergeau, fiarele nu se întorceau, ci fiecare mergea drept înainte”.*

Feţele lor? „Toate patru aveau câte o faţă de om înainte, toate patru aveau câte o faţă de leu în dreapta, toate patru aveau câte o faţă de bou în stânga şi toate patru mai aveau şi câte o faţă de vultur în spate. Feţele lor şi aripile lor erau despărţite în partea de sus şi, la fiecare, două din aripi erau întinse, iar două le acopereau trupul.

Fiecare fiară mergea drept înainte şi mergea încotro îi dădea duhul să meargăşi în mersul său nu se întorcea. Înfăţişarea acestor fiare se asemăna cu înfăţişarea unor făclii aprinse; printre fiare curgea foc, iar din foc ţâşneau raze şi fulgere. Fiarele alergau înainte şi înapoi iute ca fulgerul. Când mă uitam eu la fiare, iată am văzut jos, lângă aceste fiare, câte o roată la fiecare din cele patru feţe ale lor. Aceste roţi, după înfăţişarea lor, parcă erau de crisolit, iar după făptură toate aveau aceeaşi înfăţişare. Şi după alcătuirea şi după făptura lor, ele parcă erau vârâte una în alta. Ele înaintau în toate cele patru părţi, şi în timpul mersului nu se întorceau. Obezile lor formau un cerc larg şi de o înălţime înfricoşătoare şi aceste obezi la toate patru erau pline de ochi de jur împrejur. Când mergeau fiarele, mergeau şi roţile. Ele mergeau încotro le da duhul să meargă şi roţile se ridicau împreună, căci duh de viaţă era şi în roţi. Când mergeau acelea, mergeau şi acestea, şi când acelea se opreau, se opreau şi acestea; iar când acelea se ridicau

de la pământ, atunci împreună cu ele se ridicau şi roţile, pentru că duh de viaţă era şi în roţi.

Deasupra capetelor fiarelor se vedea un fel de boltă, întinsă sus, deasupra capetelor lor, care semăna cu cristalul cel mai curat; iar sub bolta aceasta erau întinse aripile fiarelor una spre alta, şi fiecare fiară mai avea câte două aripi, care le acopereau trupurile; când mergeau fiarele, auzeam fâlfâitul aripilor lor, ca un vuiet de ape mari, ca glasul Celui Atotputernic - zgomot straşnic, ca zgomotul dintr-un lagăr ostăşesc; iar când ele se opreau, îşi lăsau aripile în jos. După ce fiarele se opreau şi îşi lăsau aripile în jos, zgomotul se auzea încă sub bolul ce se întindea deasupra capetelor lor.

Pe bolta de deasupra capetelor fiarelor era ceva care semăna cu un tron şi la înfăţişare era ca piatra de safir; iar sus pe acest tron era ca un chip de om. Şi am văzut ceva, ca un metal înroşit în foc, ca nişte foc, sub care se afla acel chip de om şi care lumina împrejur. De la coapsele acelui chip de om în sus şi de la coapsele chipului aceluia în jos se vedea un fel de foc, un fel de lumină strălucitoare care-l împresura de jur împrejur. Cum este curcubeul ce se află pe cer la vreme de ploaie, aşa era înfăţişarea acelei lumini strălucitoare care-l înconjura. Astfel era şi chipul slavei Domnului. Şi când am văzut eu aceasta, am căzut cu faţa la pământ. Atunci am auzit glasul Unuia care mi-a zis: „Fiul omului, scoală în picioare, că am să-ţi vorbesc!" (Iezechiel 1, 4; 2, 1).

În ciuda fantasticului acestei descrieri, trebuie să încercăm să vedem dincolo de ele, ca nu cumva să înţelegem greşit întregul temei al lui Iezechiel, împărtăşindu-ne şi nouă viziunea.

Cuvintele lui Dionisie arată că noi, „ca mulţi alţii, putem presupune în mod necuviincios că aceste Inteligenţe Cereşti şi Dumnezeieşti sunt fiinţe cu multe picioare, ori cu multe feţe, ori modelate cu brutalitatea boilor sau cu sălbăticiunea leilor, sau cu ciocul curbat ca al vulturilor sau cu penele păsărilor, sau ne putem imagina că ele sunt un fel de roţi de foc deasupra cercurilor... sau orice altă descriere simbolică ce ne-a fost dată în felurite imagini sacre ale Scripturilor.

Teologia, în sacra ei exprimare privind Inteligenţele fără formă, foloseşte desigur un simbol poetic, având în vedere inteligenţa noastră... pentru că s-ar putea spune că motivul de a le atribui contururi celor ce sunt dincolo de contur şi forme celor ce sunt dincolo de formă nu se datorează numai puterii slabe a intelectualului nostru, care este incapabil să se ridice deodată la contemplarea spirituală... dar este şi din cauză că se potriveşte cel mai bine cu doctrinele secrete, prin care enigmele

inefabile şi sfinte ar trebui să acopere şi să facă dificil accesul mulţimii la adevărul sublim şi profund al Inteligenţelor supranaturale. Pentru că, după cum spune Scriptura, nu oricine este sfânt şi nici nu-i este dată fiecărui om cunoaşterea”.

Când citim aceste pasaje, ne e greu să înţelegem cum măreţul Heruvim a putut fi pictat de oameni ca un băieţel gol şi zburdalnic, asemănător cu Cupidon, ori chiar reprezentat cu o faţă de bebeluş, fără trup, sprijinită de aripi molatice în cerul de azur! Singura explicaţie poate fi că numele de „heruv” a fost înţeles greşit a fi diminutivul în loc de singularul lui heruvim (cherubim), după cum „saraf ’ este singularul lui „serafim”.

Deşi măreţia slavei lui Dumnezeu şi splendoarea oştirilor cereşti, ne pot face să ne simţim foarte mici şi neînsemnaţi, trebuie să ne amintim că Dumnezeu l-a chemat pe Iezechiel să stea drept în faţa Dumnezeului său şi să audă cuvintele spuse lui direct, fără ocoliş. Dumnezeu i-a vorbit lui Iezechiel ca unei făpturi raţionale, libere, răspunzătoare, demne de încredere şi cinstire. La fel, Dumnezeu se adresează tuturor oamenilor ce stau drept şi ascultă chemarea Lui, ca să dea mărturie despre El în faţa lumii: „Dar tu, fiul omului, să nu te temi de ei şi de cuvintele lor să nu te sperii, deşi ei vor fi pentru tine spini şi ciulini şi ai să trăieşti între ei, ca între scorpii. Să nu te temi de cuvintele lor şi de faţa lor să nu te sperii...” (Iezechiel 2, 6).

Ar trebui să ne amintim aceste cuvinte când suntem hărţuiţi de o lume ce refuză să ne înţeleagă! N-ar trebui să cunoaştem nici teama, nici descurajarea, pentru că Dumnezeu, în toată slava Sa, ia aminte şi are grijă de fiecare dintre noi, copii Săi.

Dacă-l citim în întregime, capitolul 28 ne poate deruta, pentru că în versetele 1-11 Iezechiel face aluzii la un oarecare potenţial păcătos al timpului său. Citind simplu versetele 12-19, vom observa că înţeleptul Profet îl descrie clar pe satana în similitudini uimitoare, de la înălţimile perfecţiunii sale iniţiale, ale frumuseţii, înţelepciunii şi puterii sale, până la căderea catastrofală şi totala sa distrugere. Dar să-l ascultăm pe Iezecheiel şi să ne facem pentru noi înşine imagini pe care cuvintele sale le evocă.

„Aşa zice Domnul Dumnezeu: Tu erai pecetea desăvârşirii, deplinătatea înţelepciunii şi cununa frumuseţii. Tu te aflai în Eden, în grădina lui Dumnezeu; hainele tale erau împodobite cu tot felul de pietre scumpe: cu rubine, topaze şi diamante, cu crisolit, onix, iaspis, cu safir, smarald, carbuncul şi aur; toate erau pregătite şi aşezate cu iscusinţă în cuibuleţe şi puse pe tine în ziua în care ai fost făcut. Tu erai Heruvimul pus ca să ocroteşti; te aşezasem pe muntele cel sfânt al

lui Dumnezeu şi umblai prin mijlocul pietrelor celor de foc. Fost-ai fără prihană în căile tale din ziua facerii tale şi până s-a încuibat în tine nelegiuirea. Din pricina întinderii negoţului tău, lăuntrul tău s-a umplut de nedreptate şi ai păcătuit, şi Eu te-am izgonit pe tine, Heruvim ocrotitor, din pietrele cele scânteietoare şi te-am aruncat din muntele lui Dumnezeu, ca pe un necurat. Din pricina frumuseţii tale s-a îngâmfat inima ta, şi pentru trufia ta ţi-ai pierdut înţelepciunea. De aceea te-am aruncat la pământ şi te voi da înaintea regilor spre batjocură. Prin mulţimea nelegiuirilor tale, săvârşite în negoţul tău nedrept, ţi-ai pângărit altarele tale; şi Eu voi scoate din mijlocul tău foc, care te va şi mistui; şi te voi preface în cenuşă pe pământ înaintea ochilor tuturor celor ce te văd. Toţi cei ce te cunosc între popoare se vor mira de tine, vei ajunge o groază şi în veci nu vei mai fi" (Iezechiel 28, 12-19).

N-a contat că odinioară a fost bun şi frumos pentru că, în final, satana a fost consumat de propriul său orgoliu distrus de focul propriei sale inimi, până când n-a mai rămas decât praf şi cenuşă.

Oare să îndrăznim acum să ne înălţăm privirea şi să ne închipuim tufişul arzând, care nu a fost mistuit de îngerul Domnului care stătea în mijlocul lui, conducând înţelegerea noastră la Preacurata Fecioară care, cuprinzându-L pe Dumnezeul Cel de necuprins, a rămas neschimbată?

„Sfatul cel mai înainte de veci, Gavriil, descoperindu-l ţie Fecioară, a stat înaintea ta, închinându-se şi zicând ţie:
Bucură-te, pământ nesemănat!
Bucură-te, rug nears!
Bucură-te, adânc cu anevoie de privit!
Bucură-te, pod care duci către ceruri şi scară înaltă până la cer, pe care a văzut-o Iacob. Bucură-te, năstrapă Dumnezeiască a manei!
Bucură-te, dezlegare a blestemului!
Bucură-te, chemarea lui Adam, Domnul este cu tine".
(Doamne strigat-am, la Vecernia Buneivestiri)

5. Zaharia

(Zaharia 1-4)

Zaharia a proorocit cam în jurul anului 520 î.Hr. când a fost rege Darius Histaspis. În 539 î. Hr. s-a permis unui grup de evrei exilaţi, prin edictul lui Cyrus, un monarh destul de binevoitor şi tolerant, să se întoarcă în Palestina şi să-şi

reclădească templul. Această reconstrucţie a devenit preocuparea de căpetenie a lui Zaharia, căreia i s-a dăruit din toate puterile. Epoca era destul de neliniştită şi tulbure, evreii aveau nevoie de încurajare continuă şi de sprijin. În plus, mulţi dintre ei erau lipsiţi de vlagă şi egoişti, preocupaţi mai mult de reconstrucţia propriilor case decât de aceea a Domnului. Zaharia îi îndemna, cu chemări zeloase, la pocăinţă şi cu promisiunea că, la timpul cuvenit, păgânismul va fi învins şi împărăţia lui Dumnezeu va triumfa.

Zaharia a avut opt viziuni la începutul slujirii sale şi se pare că ele i-au apărut în aceeaşi noapte. El pune un deosebit accent pe natura transcendentală a lui Dumnezeu şi acordă o mai mare importanţă prezenţelor angelice decât vom vedea la Daniel. Îi vedem pe îngeri ocupaţi cu treburile oamenilor, călătorind în lungul şi latul lumii, observând cum stau lucrurile. Îl vedem pe „îngerul Domnului" însoţit de ceilalţi îngeri, care-i împlinesc poruncile.

Şi Zaharia face o menţiune aparte despre satana, definindu-l destul de limpede. Sunt trei momente în Vechiul Testament în care satana apare şi este identificat cu numele său personal.

În Cronici se năpusteşte asupra lui David ca să-l facă să păcătuiască. „Atunci s-a sculat satana împotriva lui Israel şi a îndemnat pe David să facă numărătoarea israeliţilor" (1 Cronici (Paralipomena) 21, 1).

În Zaharia şi în cartea lui Iov, satana apare în rolul de martor fals şi acuzator, ca şi de ispititor.

Comun celor trei relatări, este faptul că ultimul deznodământ e bun, pentru că fiecare ispitire este un prilej pentru ca oamenii să aleagă între a rămâne neclintiţi sau să se căiască, atingând înălţimi spirituale neatinse până atunci.

După cum în cartea de rugăciuni se spune: „O, Dumnezeule Atotputernice, Care din rău scoţi binele, şi faci chiar ca mânia omului să se întoarcă spre laudă...".

După cum am menţionat, preocuparea principală a lui Zaharia era să reclădească templul din Ierusalim. În acea vreme a avut el viziunea care l-a întărit în scopul său: *„Am avut o vedenie în timpul nopţii, şi iată un om călare pe un cal roşu: şi stătea între mirţi (copaci ornamentali) într-un loc umbros şi, în urma lui, cai roibi, murgi şi albi. Şi am zis: „Cine sunt aceştia, Domnul meu?".*

Şi mi-a răspuns atunci îngerul care grăia cu mine: „Îţi voi arăta cine sunt aceştia”.

Şi omul care stătea între mirţi a răspuns: „Aceştia sunt solii pe care i-a trimis Domnul ca să cutreiere pământul!”.

Şi ei au răspuns către îngerul Domnului care stătea între mirţi şi au grăit: „Am cutreierat pământul şi iată tot pământul este locuit şi liniştit”.

Şi a răspuns îngerul Domnului şi a zis: „Doamne Savaot, până când vei întârzia să arăţi milă Ierusalimului şi cetăţilor lui Iuda, pe care le faci să simtă mânia Ta de şaptezeci de ani?”.

Şi îngerului care vorbea cu mine, Domnul i-a răspuns cu cuvinte de mângâiere. Şi a grăit către mine îngerul care vorbea cu mine: „Vesteşte aceasta: aşa zice Domnul Savaot: Sunt plin de zel faţă de Ierusalim şi faţă de Sion. Dar este puternică mânia Mea împotriva neamurilor trufaşe! Căci Eu Mă întărâtasem doar puţin, dar ele s-au înverşunat în rele. Pentru aceasta, aşa zice Domnul: Mă întorc iarăşi către Ierusalim cu milostivire: templul Meu va fi zidit în el, zice Domnul Savaot, şi funia de măsurat se va întinde peste Ierusalim! Şi vesteşte încă şi aceasta: Aşa zice Domnul Savaot: „Încă o dată cetăţile Mele vor avea belşug de bunuri, iar Domnul îşi va revărsa din nou îndurarea Sa peste Sion şi va alege iarăşi Ierusalimul”.

Şi am ridicat ochii mei, m-am uitat şi iată un om cu o funie de măsurat în mână. Şi i-am zis: „încotro ai pornit?”.

Şi el mi-a răspuns: „Să măsor Ierusalimul, ca să văd care este lungimea şi lăţimea lui!”.

Şi iată că s-a arătat îngerul care grăia cu mine şi alt înger a ieşit în întâmpinarea lui. Şi i-a grăit, zicând: „Aleargă şi spune tânărului acestuia: Ierusalimul va fi locuit ca un oraş deschis, atât de mare va fi mulţimea de oameni şi de dobitoace înăuntrul lui. Şi Eu voi fi pentru el un zid de foc de jur împrejurul lui, zice Domnul, şi voi fi slava Lui în mijlocul lui” (Zaharia 1, 8-17; 2, 5-9).

Cu toate că lui Zaharia i-a apărut nemijlocită viziunea, este limpede că el nu a înţeles ceea ce a văzut, fără ajutorul îngerului care „vorbea în el”.

Sfătuitorul său s-a mişcat între cer şi pământ, aşa cum vedem în altă parte, când un înger îl interceptează atunci când era pe cale să măsoare Ierusalimul. Sfătuitorului i s-a dat să împărtăşească o descoperire mai importantă decât aceea de a măsura cetatea: i s-a spus să arate că mărimea nu foloseşte şi nici nevoie de ziduri nu este acolo unde credinţa o înconjoară: pentru că acolo unde este Dumnezeu, nici un duşman nu poate intra. Acesta este Noul Ierusalim al spiritului, unul în care putem să trăim în siguranţă şi fără frică. *„Bucură-te şi te veseleşte, fiica Sionului, căci iată Eu vin să locuiesc în mijlocul tău" zice Domnul. „Şi multe neamuri se vor alipi de Domnul în ziua aceea şi îmi vor fi Mie popor şi voi locui în mijlocul tău..." (Zaharia 2, 14-15).*

Ce nemaipomenită promisiune de care să se bucure toate naţiunile şi rasele atunci, acum şi în anii ce vor veni.

Vom trece la interesantul pasaj care îl priveşte pe satana ca unul ce se opune planului iubitor al lui Dumnezeu de a mântui Israelul; din nou, el este acuzatorul necinstit: *„Şi mi-a arătat pe Iosua, marele preot, stând înaintea îngerului Domnului, şi pe satana, stând în dreapta lui ca să-l învinuiască. Şi a zis Domnul către satana: „Ceartă-te pe tine Domnul, diavole, ceartă-te pe tine Domnul, Cel care a ales Ierusalimul!". Şi era Iosua îmbrăcat în veşminte murdare şi stătea înaintea îngerului. Şi a răspuns şi a zis celor care stăteau înaintea lui: „Dezbrăcaţi-l de veşmintele cele murdare!". Şi i-a zis lui: „Iată ţi-am iertat fărădelegile şi te-am îmbrăcat cu veşmânt de prăznuire!" (Zaharia 3, 1-4).*

Îngerul Domnului îl ceartă pe satana, dar şi Iosua trebuie să-şi schimbe veşmintele murdare, în timp ce vina i s-a iertat. Asta înseamnă că Iousa a trebuit să se elibereze de păcatul lui, ca de veşmintele murdare, şi să se îmbrace cu altele, de o altă natură, curăţate şi neprihănite. S-a cerut din partea înaltului Preot îndreptare ca şi din partea noastră. Trebuie să fim gata să ne lepădăm de stavila oricărei legături pământeşti, dacă vrem să fim eliberaţi de puterea acuzatorului (diavolul). Poate nu întotdeauna vedem că hainele noastre nu sunt curate şi că e nevoie să le primenim, dar bunul nostru înger este întotdeauna gata să ne îmbrace cu altele noi, în clipa în care noi ne dăm seama cum suntem în realitate.

Într-un astfel de moment şi noi l-am putea auzi pe înger spunând, aşa cum i s-a adresat altădată lui Iosua: *„Asa zice Domnul Savaot: Dacă vei umbla în căile Mele şi de vei păzi poruncile Mele, atunci tu vei cârmui casa Mea şi vei păzi curţile Mele, şi Eu îţi voi da ţie dregătorie printre slujitorii Mei de aici". (Zaharia 3, 7).*

Asta nu înseamnă, oare, că el întotdeauna va sta în prezenţa cetelor îngereşti? Îngerul îşi îndreaptă atenţia îndatoririi sale ca să nu se uite niciodată că numai spiritul transcende totul *„nu prin putere, nici prin tărie, ci prin Duhul meu, zice Domnul Savaot” (Zaharia 4, 6).*

De asemenea, îngerul îl previne pe profet să nu se îndoiască de cel care îi grăieşte, sau să dispreţuiască lucrurile mărunte şi nesemnificative ale vieţii de fiecare zi. *„Nimeni nu va trebui să pună la îndoială că Domnul m-a trimis la voi. Căci cine a dispreţuit vremea acestor începuturi neînsemnate?...” (Zaharia 4, 9-10).*

Reiese că, după cele opt viziuni, Zaharia a fost în stare să audă cuvintele lui Dumnezeu fără tălmăcirile îngerului; îngerul şi-a jucat rolul său de mentor până când Profetul a înţeles şi a fost în stare să acţioneze singur. Dar, la început, el şi-a recunoscut din toată inima lipsa lui de ştiinţă şi cu umilinţă a devenit receptiv atât la viziuni, cât şi la învăţătura lor.

„Înconjoară-ne pe noi cu sfinţii Tăi îngeri, ca prin mijlocirea lor, fiind păziţi şi povăţuiţi, să ajungem la unirea credinţei şi la cunoştinţa slavei Tale celei neapropiate, că binecuvântat eşti în vecii vecilor”. (Ceaslov, Rugăciunea Ceasurilor).

Îngerii în poezie, povestiri şi Apocalipsă

1. Ezdra si Psalmii

A doua carte a lui Ezdra este una foarte dificilă, aparţinând de ceea ce unii consideră a fi scrierile apocrife (necanonice) ale Vechiului Testament, deşi unele porţiuni au fost probabil compuse la începutul erei creştine. Este, de fapt, un amestec de mai multe scrieri. Eroul cărţii este prezentat ca fiind profund preocupat de taina dreptăţii lui Dumnezeu. El recunoaşte păcatul originar în căderea lui Adam, prin al cărui păcat toţi am păcătuit. Dar problema acelora care suferă nevinovaţi pentru cauza dreptăţii este cea care nelinişteşte pe Ezdra într-un mod deosebit şi la această problemă caută soluţia.

În trei viziuni succesive, îngerul Uriil, al cărui nume înseamnă „Dumnezeu este lumina mea", vine la Ezdra să-l lumineze şi să-i ajute să ajungă la un răspuns.

De fapt, din punctul nostru de vedere, în studiul angelologiei, Ezdra nu ne ajută prea mult în cunoaşterea naturii angelice, dar ne dă numele personal al lui Uriil, unul din cei şapte Arhangheli (2 Ezdra (Neemia) 4, 1, 36; 5, 20; 10, 28) [eu nu am găsit aceste trimiteri în Biblie despre Uriil]. Şi el ne face cunoscută o indicaţie a locului îngerilor în ordinea creaţiei, descriindu-L pe Dumnezeu drept cauza primară, care există înaintea tuturor timpurilor. „Numai Tu eşti Domn şi numai Tu ai făcut cerurile, cerurile cerurilor şi toată oştirea lor, pământul şi toate cele de pe el, mările şi toate cele ce se cuprind în ele; Tu dai viaţă la toate, şi Ţie se închină oştirea cerurilor" (2 Ezdra 9, 6).

Ezdra exemplifică mai departe cum, atunci când argumentând cu mintea noastră o problemă mai grea, am putea să auzim, dacă ascultăm cu adevărat, vocea îngerului care ne ajută să gândim şi să netezim nedumerirea noastră.

Îngerul Uriil îi arată dar lui Ezdra că omul nu poate înţelege uşor pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu se mişcă de-a lungul propriilor Sale căi misterioase. *„Crezi că poţi înţelege calea Celui Prea Înalt... te întreb, dar numai despre foc şi vânt şi despre ziua pe care ai trecut-o... acum nu poţi să-mi dai răspuns despre ele... Cum ar putea fi creatura ta capabilă să înţeleagă drumul Prea Înaltului?" (2 Ezdra 4, 2-11) [nici aceste trimiteri nu le-am găsit].*

Această discuţie între înger şi Profet e plină de profunzime şi de frumuseţe. Aceia care se preocupă să măsoare aceste lucruri, multe dintre ele tulburând încă mintea modernă, ar trebui să citească cu atenţie această remarcabilă lucrare. Prin cuvintele

lui Ezdra şi noi putem, întâmplător, să-l auzim pe Uriil sau pe propriul nostru mentor lămurind întrebările noastre.

Mai bine decât oricare alte cântări sau rugăciuni, psalmii au exprimat, pentru generaţii întregi, veneraţia a milioane de oameni. Ce tablou se înfăţişează pentru cel ce priveşte dincolo! „Carele lui Dumnezeu sunt mii de mii; şi mii se bucură de ele. Domnul se află în mijlocul lor, pe Sinai, în locaşul Său cel sfânt" (Psalmi 67, 18).

Apoi, câtă îmbărbătare e să treci de la măreţia acestei viziuni la reala, blânda asigurare că, în întreaga Sa slavă, Dumnezeu nu ne dispreţuieşte ci, că aceleaşi fiinţe care- l înconjoară cu măreţie, ne înconjoară şi pe noi cu o grijă iubitoare. „Că îngerilor Săi va porunci pentru tine ca să te păzească în toate căile tale. Pe mâini te vor înălţa ca nu cumva să împiedici de piatră piciorul tău" (Psalmi 90, 11-12). Câtă încredere nemaipomenită se face auzită în acest psalm, câtă siguranţă pentru cei ce locuiesc „în cămările tainice ale Celui Prea Înalt".

Se spune că Psalmul 33 a fost scris de David după ce a scăpat de Achiş, Regele din Geth, aşa cum e scris în 1 Regi 21, 10-15. Acest imn este o chemare către toţi oamenii să se alăture psalmistului în recunoştinţa sa faţă de Dumnezeu care „l-a salvat de tot necazul său". Pentru că David vorbea din propria sa experienţă, cuvintele sale sunt încărcate cu o profundă şi mişcătoare sinceritate. „Săracul a strigat şi Domnul l-a auzit pe el şi din toate necazurile lui l-a izbăvit. Străjui-va îngerul domnului împrejurul celor ce se tem de El şi-i va izbăvi pe ei" (Psalmi 33, 6-7).

Cât de sigură simte marele rege soldat şi poet prezenţa îngerului Domnului, pus să-l vegheze şi să-l păzească! Mintea lui nu este tulburată de îndoieli şi de speculaţii moderne care ne-ar îngrijora; într-adevăr, de ce să ne îngrijoreze aceasta, dacă David a cunoscut prezenţa îngerului?

În contrast cu alte scrieri din Vechiul Testament, care se ocupă mai ales de cuvintele lui Dumnezeu adresate oamenilor, Psalmii sunt alcătuiţi din cuvintele omului adresate lui Dumnezeu. Ei se aud ca o chemare în ajutor, exprimă mulţumiri şi încredere, sunt rugăciuni de mărturisire, laudă, căinţă şi mulţumire. „Binecuvântaţi pe Domnul toţi îngerii lui, cei tari în virtute, care faceţi cuvântul Lui şi auziţi glasul cuvintelor Lui" (Psalmi 102, 20).

În mai mulţi psalmi, îngerii sunt chemaţi să fie martori, să se unească în imnuri triumfale. Psalmistul ştie că fără vocile îngerilor, care să întărească corul, bietele

limbi omeneşti ar fi neputincioase ca să facă drepte cu adevărat laudele lor: „Lăudaţi-L voi toţi îngerii, lăudaţi-L toate oştirile cereşti!”.

Cu smerenie, ne unim rugăciunile cu ale lor întru lauda Lui, Cel care a ales să ne facă doar cu puţin mai prejos decât îngerii!

2. Iov

Relatarea despre Iov este o carte cu totul ieşită din comun, în care problema suferinţei umane este luată în consideraţie pentru prima dată în Vechiul Testament. Dar, mai presus de orice, este o expunere despre credinţă, în care răspunsul la toate frământările este găsit în Dumnezeu. Îngerii sunt pomeniţi puţin, cu excepţia prologului, în care ei sunt descrişi ca fii ai lui Dumnezeu, care vin în faţa Lui ca să dea socoteală asupra activităţii lor. Şi satana a venit printre ei, ca să-l învinuiască pe Iov, acel om bun şi credincios, pentru că era virtuos, doar pentru că poseda toate bunurile lumii, pretinzând că dacă Iov ar fi să piardă tot, L-ar blestema pe Dumnezeu. Dumnezeu crede în bunătatea şi credinţa ultimă a lui Iov, şi îi îngăduie satanei să facă ce vrea cu el. Nu Dumnezeu, ci satana s-a gândit la toate încercările şi suferinţele prin care a pus la încercare credinţa lui Iov.

Cu toate că povestea lui Iov ne este bine cunoscută, morala ei ne poate scăpa. Şi anume, că Dumnezeu îngăduie faptele satanei pentru scopuri pe care noi nu le putem înţelege pe deplin, dar care ne conduc înapoi la Dumnezeu dacă suntem credincioşi până la moarte. Dumnezeu, Tatăl nostru, îi instruieşte şi-i disciplinează pe copii Săi şi chiar foloseşte răul în perspectiva unui bine final.

Satana, să nu uităm, este una din creaturile lui Dumnezeu, unul din copii Lui care a folosit rău libertatea. Satana Îl urăşte pe Dumnezeu şi tot ce e bun, pentru că el a ales să se iubească pe sine mai presus de Dumnezeu. Se luptă cu îngerii luminii şi, urând omul, încearcă prin toate mijloacele să ne smulgă din mâinile Tatălui. Satana nu poate concepe o dragoste dezinteresată; el se aşteaptă ca noi să cădem prin încercări ca ale lui Iov. Se bucură când păcătuim. Dar Dumnezeu are încredere în noi aşa cum a avut încredere în Iov şi poate arăta satanei, chiar prin noi înşine, cât de fără de speranţă sunt eforturile lui. În acest fel, noi putem fi uneltele lui Dumnezeu pentru triumful Său asupra puterilor întunericului. Cine poate spune? Putem răspunde tot atât de puţin ca şi Iov, când Dumnezeu l-a întrebat: *„Unde erai tu, când am întemeiat pământul? Spune-Mi, dacă ştii să spui... cine a hotărât măsurile pământului... cine a pus piatra lui cea din capul unghiului. Atunci când stelele dimineţii cântau laolaltă şi toate puterile cerurilor Mă sărbătoreau?” (Iov 38, 4-7).*

„Puterile cereşti” sunt îngerii care iau parte la natura divină şi se prezintă în faţa Tatălui şi Creatorului tuturor, cum e descris în altă parte: „Am văzut pe Domnul stând pe tronul Său şi toată oştirea cerească sta lângă El, la dreapta şi la stânga Lui” (3 Regi 22, 19).

Satana, în povestirea lui Iov, pare a fi venit „printre” aceşti fii, dar nu este unul dintre ei. El vine ca un instigator la dezordine, ca acuzator. Când Dumnezeu îl întreabă unde fusese, satana răspunde: *„Am dat târcoale pe pământ şi m-am plimbat în sus şi în jos” (Iov 1, 7).*

Acesta este aproximativ răspunsul tupeului, a nestăpânirii unuia care nu „aparţine” celorlalţi. Interesant că în limba arabă verbul „shatana” înseamnă „a fi îndepărtat” şi e destul de aproape de latinul „satana”. Răul este cel mai îndepărtat lucru de Dumnezeu, atât de departe încât sfârşitul se va desfăşura între mai îndepărtat şi mai satanic, în nimicnicia şi întunecimea puţului fără fund al disperării.

Îngerii luminii personifică tot ceea ce este Dumnezeu; îngerii întunericului personifică tot ceea ce nu este Dumnezeu.

A asculta de rău şi a dispera înseamnă a te îndepărta de Dumnezeu. Lupta lui Iov a fost să se ţină tare; el a luptat şi a câştigat. Nimic nu ne împiedică să facem şi noi la fel, ştiind că a gândi şi a acţiona drept este singura noastră realitate.

Ca şi Iov, trebuie să avem încredere în Dumnezeu, în toate încercările noastre. La sfârşitul lor, dacă le-am îndurat, Îl vom găsi apoi pe Tatăl iubitor.

„Bucurându-se de cuviinţa îngerească, cetele îngerilor, prin împărtăşirea cea prea bogată din Tainele Tale, se luminează cu daruri dumnezeieşti prea înfrumuseţate” (Canonul îngerilor; cântarea 1, glasul 3).

3. Daniel

Cartea lui Daniel se crede a fi fost scrisă în timpul revoltei macabeilor, în al doilea secol î.Hr. Eroul său (Daniel), o figură legendară a secolului 7 î.Hr., a trăit în exil, în Babilon. Nu datarea precisă a acestei remarcabile cărţi trebuie să ne preocupe atât de mult, cât mesajul ei, tot atât de semnificativ astăzi, ca şi cu atâtea secole în urmă.

Daniel, ca şi toţi profeţii, a fost mai puţin preocupat de a scrie istorie şi mai mult de a proclama o credinţă. El cheamă la curaj, nădejde şi răbdare; cuvintele lui au fost

scrise în timpuri asemănătoare cu ale noastre. Teama de viitor era tot atât de mare pentru oameni, din păcate, aşa cum este şi astăzi pentru mulţi dintre noi. Groaza noastră principală pare a fi distrugerea produsă de armele nucleare, a lor era o putere la fel de capabilă să anihileze micul lor Israel.

Cuvântul lui Dumnezeu, adresat lui Daniel în acel timp, era asemenea celui de care şi noi avem nevoie azi. Doctrina esenţială consta într-o loialitate absolută faţă de Dumnezeu, o nobleţe a vieţii zi de zi, o încredere că ziua de mâine este într-adevăr în grija lui Dumnezeu.

Pentru studiul nostru de angelologie, Cartea lui Daniel este deosebit de interesantă, pentru că relatarea sa este un mare pas înainte faţă de scrierile timpurii, în care îngerii sunt mesagerii anonimi ai lui Dumnezeu şi fără caractere proprii, deosebite. Daniel le dă numele personale şi le defineşte funcţiile ca patroni şi păzitori ai naţiunilor. El a avut contact direct cu ei, atât din punct de vedere practic, cât şi mistic.

Daniel, ni se relatează, a fost dus în Babilon la curtea lui Nabucodonosor şi a supravieţuit până în zilele lui Cyrus, cuceritorul persan al Babilonului. Astfel, trebuie să fi fost contemporan cu Isaia.

Cartea lui Daniel se împarte în două părţi: cea narativă şi cea vizionară; în ambele îi găsim pe îngeri.

Prima naraţiune ce ne interesează din punct de vedere angelologic este aceea a cuptorului de foc (Daniel 3). Trei prieteni şi ucenici ai lui Daniel - Şadrac, Meşac şi Abed-Nego - au refuzat să asculte ordinul lui Nabucodonosor de a adora o imagine în aur (idol sculptat) şi, în consecinţă, au fost legaţi şi, din ordinul regelui, aruncaţi într-un cuptor de foc de şapte ori mai încins decât de obicei. Dar cei trei tineri, credincioşi neînfricaţi, şi-au pus credinţa în Dumnezeu şi s-au rugat să fie salvaţi. *„Şi n-au încetat slujitorii regelui, care-i aruncaseră în cuptor să înfierbânte cuptorul cu catran şi cu smoală şi cu câlţi şi cu viţă. Şi vâlvătaia se ridica deasupra cuptorului de patruzeci şi nouă de coţi... Iar îngerul Domnului s-a coborât la Azaria (Abed-Nego) şi la cei trei prieteni ai lui în cuptor şi a stins văpaia. Şi le-a suflat în mijlocul cuptorului ca o răcoare de adiere şi de rouă, aşa că focul nu i-a mai atins; nu le-a mai pricinuit nici dureri, nici teamă” (Daniel 3, 46-51).*
Recunoştinţa celor trei tineri şi-a găsit expresia în acel faimos imn de mulţumire, care este folosit de secole în Biserica creştină, cunoscut ca Benediate sau „Cântarea celor trei tineri”, neinclusă în toate versiunile Bibliei.

„Binecuvântat eşti Doamne Dumnezeul părinţilor noştri şi lăudat şi prea înălţat întru toţi vecii. Binecuvântat eşti Cel ce vezi adâncurile şi şezi pe Heruvimi şi lăudat şi prea înălţat în veci. Binecuvântaţi toate lucrurile Domnului pe Domnul, lăudaţi-L şi-L înălţaţi pe El în veci... Binecuvântaţi îngeri pe Domnul, lăudaţi-L şi-L prea înălţaţi pe El în veci. Binecuvântaţi pe Domnul, Dumnezeul dumnezeilor, toţi care vă închinaţi Lui, lăudaţi şi mulţumiţi, că în veac este mila Lui" (Cântarea celor trei tineri, 28, 31, 34, 36, 67).

Miracolul cuptorului de foc a făcut o impresie atât de adâncă asupra lui Nabucodonosor, încât a încetat să-i mai persecute pe evrei pentru practicile lor religioase. Ne putem uşor imagina că regele a fost uimit când, crezând că victimele au fost carbonizate, a văzut pe cei trei tineri evrei mergând nelegaţi şi nevătămaţi în mijlocul flăcărilor în compania unei fiinţe cereşti.

Căruia dintre noi nu i-a plăcut povestea lui Daniel în groapa leilor? Este o splendidă ilustrare religioasă şi nu o relatare istorică care ne incită la a răspunde întrebării: la ce trebuie să renunţe omul, în schimbul integrităţii sale? Daniel răspunde prin această mărturie de credinţă neclintită şi curaj, azi o poveste favorită atât pentru generaţiile în vârstă, cât şi pentru cele tinere.

Nabucodonosor a murit, şi Darius Medul, care cucerise Babilonul, s-a urcat pe tron. El, desigur, nu auzise despre cei trei tineri din cuptorul de foc, iar vechea problemă spinoasă a practicilor religioase a izbucnit din nou. Daniel continua să-L adore pe Dumnezeu după credinţa mozaică, în ciuda unui decret proaspăt. Darius, ca să facă plăcere sfetnicilor, mai mult decât din adâncă convingere personală, l-a aruncat pe Daniel leilor. După o noapte nedormită, a privit în groapa leilor şi acolo, spre marea lui mirare, l-a văzut pe Daniel stând liniştit cu fiarele sălbatice la picioare. Când uimitul (şi, ca să-i facem dreptate, încântatul) rege l-a cercetat pe Daniel, acesta i-a răspuns: *„Dumnezeu l-a trimis pe îngerul Său, care a închis gura leilor, şi ei nu mi-au făcut nici un rău pentru că am fost găsit nevinovat înaintea Lui, precum şi în faţa ta, rege, n-am făcut nici un rău!" (Daniel 6, 23).*

Scrierile din a doua jumătate a cărţii lui Daniel sunt, aşa cum se ştie, apocaliptice, o formă de compoziţie pe care evreii au folosit-o în timpurile de asuprire şi care „lăsau fără văl" nădejdea şi asigurau pe cei drepţi de împlinirea ultimei rugăminţi.
Lui Daniel i s-au înfăţişat multe viziuni a căror desluşire îl puneau în încurcătură, până când Arhanghelului Gavriil i s-a ordonat de către Dumnezeu să le tălmăcească pentru el. Este pentru prima dată când i se dă un nume personal unui înger în Vechiul Testament. Numele lui înseamnă „Omul lui El" adică „Omul lui Dumnezeu". „El" este vechiul cuvânt canaanit pentru Dumnezeu şi „gabr"

înseamnă „om”. Alţii îl interpretează că „El este luptătorul meu” sau „El se arată viteaz”.

Daniel a priceput că fiecare naţiune are un înger păzitor şi, în mod specific, Sfântul Arhanghel Mihail este protectorul şi patronul Israelului (Daniel 10, 21). De asemenea, a văzut slava lui Dumnezeu, deşi cuvintele sale, într-un fel, nu au puterea celor ale lui Isaia şi Iezechiel. Descrierile lui Daniel par a fi mai convenţionale, împrumutând termeni care fuseseră folosiţi mai înainte; dar, totuşi, în relatarea lui, există timbrul adevărului care nu lasă nici o îndoială că el a avut o experienţă spirituală, autentică şi profundă şi că a văzut într-adevăr oştirile cereşti. *„Mii de mii îi slujeau şi miriade de miriade stăteau înaintea Lui” (Daniel 7, 10),* ne spune el.

Mult din ceea ce a văzut Daniel şi a năzuit să exprime în cuvinte, rămâne neclar pentru aceia care aşteaptă o cunoaştere specifică în acest domeniu, dar există un moment intim al atingerii dintre vizionar şi Arhanghelul Gavriil, care este uşor de înţeles şi coboară experienţa lui la nivelul nostru.

Daniel relatează că asta s-a întâmplat într-o seară, când era profund concentrat şi adâncit în rugăciune. *„Şi în vreme ce grăiam şi mă rugam şi mărturiseam păcatul meu... şi cădeam cu ruga mea fierbinte înaintea Domnului Dumnezeului meu... iată un om, Gavriil, pe care l-am văzut în vedenia mea cea de la început, în zbor grăbit, s-a apropiat de mine pe la vremea jertfei de seară. Şi a venit şi mi-a grăit, zicând: „Daniele, chiar acum am venit ca să-ţi deschid mintea” (Daniel 9, 20-22).*

Mă întreb cât de des ne atinge îngerul nostru şi caută să ne dea darul discernământului - acea îndemânare a înţelegerii şi a percepţiei profunde? Dar, din păcate, suntem adesea prea îngreunaţi la minte, nepăsători sau prea grăbiţi ca să mai putem auzi vocea Duhului.

„Cel ce izvorăşti pâraie şi râuri de bunătate, Bunule, pe cetele îngerilor le-ai arătat strălucind cu raza tainelor Tale celor nepătrunse” (Canonul îngerilor, cântarea 3, glasul 3).

4. Tobit

Una din cele mai fermecătoare povestiri ale Vechiului Testament este aceea a lui Tobit şi despre Arhanghelului Rafael. E o povestire religioasă scrisă într-o formă plăcută, aproape ca un roman. Acţiunea se petrece la Ninive, în timpul captivităţii asiriene, şi se povesteşte despre o familie credincioasă de evrei exilaţi. Tobit (Tobit

era tatăl iar Tobie era fiul lui Tobit), un om pios şi temător de Dumnezeu, trăia după legea părinţilor săi, în ciuda străinilor care-l înconjurau. Făcea multe lucruri bune, printre care acela de a îngropa morţii după obiceiul evreilor. Făcând aceste fapte de caritate, şi-a pierdut vederea şi soţia sa. „Ana a preluat treaba pe umerii ei de femeie" pentru ca să-i ajute să păstreze rânduiala familiei. Ce experienţă familiară a refugiaţilor în orice timp şi vreme!

În această împrejurare, Tobit şi-a amintit că a lăsat în Media, la o rudă a sa, Gabael, zece talanţi de argint. A hotărât să-l trimită pe fiul său Tobie să recupereze banii atât de necesari. Tobit a angajat un străin să-l însoţească pe Tobie în călătorie. Acest străin era Arhanghelul Rafael deghizat. În timpul călătoriei lor, cei doi tovarăşi s-au dus să pescuiască şi îngerul l-a povăţuit pe băiat să păstreze ficatul peştelui, inima şi fierea, care- i vor folosi mai târziu.

Ajungând la Ecbatana s-a adăpostit la Raguel, a cărui fiică Sara era tare necăjită şi-şi dorea moartea. Nefericirea ei se datora uciderii de către duhul cel rău, Asmodeu, a celor şapte bărbaţi succesivi, chiar în noaptea nunţii. Tobie s-a îndrăgostit de Sara şi s-a căsătorit cu ea, neluând în seamă blestemul ce era asupra ei. Rafael, protejând tânărul cuplu, a ars ficatul şi inima peştelui, care au produs fum. *„Şi simţind demonul mirosul acesta, a fugit în părţile de sus ale Egiptului, şi îngerul l-a legat" (Tobit 8, 3).*

Este exemplul perfect al încleştării dintre îngerii buni şi cei răi, în care putem vedea rolul pe care-l joacă propria atitudine a omului. Îngerul bun a fost în stare să-l apere pe acela pe care-l avea în grijă, pentru că Tobie era ascultător, curajos şi pentru dragostea sa adevărată pentru Sara.

Tobie, credincios scopului călătoriei, a recuperat cei zece talanţi de argint şi s-a întors acasă cu mireasă. A fost în stare să vindece orbirea tatălui său cu unsoarea făcută din fierea peştelui, aşa după cum l-a învăţat îngerul.

Familia reunită şi plină de recunoştinţă a vrut să-l răsplătească pe străinul angajat, care s-a dovedit a fi un prieten atât de înţelept şi devotat, copleşindu-l cu daruri. Dar străinul a refuzat spunând: *„Binecuvântaţi pe Dumnezeu, slăviţi-L şi mărturisiţi înaintea celor vii ce a făcut El pentru voi... Taina regelui se cuvine s-o păstrezi, iar lucrurile lui Dumnezeu este de laudă să le vesteşti. Faceţi bine şi răul nu vă va ajunge! Mai mult preţuieşte rugăciunea cu post şi dreptate, decât bogăţia cu nedreptate... iar păcătoşii sunt duşmanii propriei lor vieţi... Când te rugai tu şi nora ta Sara, eu duceam pomenirea rugăciunii voastre înaintea Celui Sfânt şi, când îngropai tu pe cei morţi, încă eram cu tine. Şi când tu nu te-ai lenevit să te*

scoli şi să-ţi laşi prânzul tău ca să te duci să ridici pe cel mort, binefacerea ta nu s-a ascuns de mine, căci eu eram cu tine" (Tobit 12, 6-13).

Arhanghelul Rafael este îngerul rugăciunilor, al faptelor bune şi al vindecării; de asemenea este protectorul tuturor călătorilor, iar azi mai ales al celor care călătoresc cu avionul.

Numele lui Rafael înseamnă în ebraică „Dumnezeu vindecă". Dintre toate energiile lui Dumnezeu, mai vădit transcendentă, este aceea a vindecării. În durerile şi în zbaterile noastre, cât de mult ne ajută să ştim că cel ce duce rugăciunile noastre la Dumnezeu este însăşi puterea vindecătoare a lui Dumnezeu.

Să ţinem întotdeauna minte şi să repetăm vechea rugăciune pentru aceia care călătoresc. ***„Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, Cela ce eşti calea, adevărul şi viaţa, binecuvântează călătoria noastră. Trimite şi nouă înger păzitor ca lui Tobie, ca să ne fie povăţuitor şi păzitor şi să ne ferească nevătămaţi de toată reaua întâmplare..." (Rugăciuni pentru creştinii ortodocşi).***

5. 2 Macabei

În ambele cărţi ale Macabeilor suntem puşi la curent cu istoria Ierusalimului, aproximativ între 176-136 î.Hr. Prima carte este relatarea strict istorică a revoltei evreilor de sub jugul sirian, condusă de Macabei. A doua carte, care ne interesează pe noi, este centrată pe figura eroică a lui Iuda Macabeul, eliberatorul Ierusalimului. Prima parte a acestei cărţi (2 Macabei) relatează evenimentele care au cauzat faimoasa revoltă.

„Acum, când cetatea era liniştită şi legile respectate pretutindeni din cauza sfinţeniei lui Onia, marele preot..." (2 Macabei 3, 1). Astfel începe istorisirea dar, curând, intriga intră în scenă.

Un anume Simon se ceartă cu Onia, bunul Arhiereu, şi din cauză că maşinaţiile sale locale n-au dat rezultate, i-a şoptit regelui că există o comoară mare în templu, care nu „aparţinea cheltuielilor folosite la jertfe" şi putea fi adusă spre cercetare. Regele l-a însărcinat pe trezorierul său Eliodor să se ducă şi să confişte banii. Eliodor, sub pretext că vizitează cetăţile din Celosiria şi Fenicia, s-a dus la Ierusalim, unde a fost primit cu multă curtoazie. Imediat el i-a cerut lui Onia să-i predea proprietatea. Arhiereul a protestat, explicând că banii erau destinaţi să le ajute pe văduve şi pe copiii orfani şi au fost încredinţaţi Templului spre bună păstrare. În plus, Simon a exagerat grosolan suma. Eliodor n-a luat în seamă aceste

cuvinte şi a încercat mai departe să-şi însuşească banii. Descrierea necazului lui Onia şi al oamenilor constituie într-adevăr o naraţiune emoţionantă. În disperarea lor, s-au adresat lui Dumnezeu să le salveze Templul venerat de la pângărire.

„Şi se rugau cu mâinile ridicate spre cer... Iar Eliodor, vrând să îndeplinească porunca, fiind cu ostaşii la visterie, Domnul părinţilor şi Stăpânul a toată puterea a făcut o minunată arătare, încât toţi cei ce îndrăzniseră să vină, spăimântându-se de puterea lui Dumnezeu, au leşinat şi s-au înfricoşat. Că li s-a arătat un cal care avea pe el un călăreţ groaznic şi era împodobit cu foarte frumos acoperământ şi, pornindu-se iute, a lovit pe Eliodor cu copitele cele dinainte; iar cel care şedea pe cal se vedea având arme de aur. Şi încă alţi doi tineri s-au arătat înaintea lui, puternici foarte, strălucind de Mărire şi cu îmbrăcăminte luminoasă, care, stând de amândouă părţile, neîncetat îl băteau cu multe lovituri, copleşindu-l. Şi fără veste, căzând Eliodor la pământ şi cu mult întuneric împresurându-se..." (2 Macabei 3, 22-27).

Eliodor a căzut grav bolnav. Recunoscători, oamenii I-au adus mulţumiri lui Dumnezeu pentru salvarea Templului de la pângărire, dar Arhiereul s-a rugat: *„pentru izbăvirea omului. Şi după ce Arhiereul s-a rugat lui Dumnezeu, tinerii aceia iarăşi s-au arătat lui Eliodor cu aceleaşi haine îmbrăcaţi şi, stând, au zis: „Mulţumire multă să aduci lui Onia Arhiereul că pentru el ţi-a dăruit Domnul viaţă" (2 Macabei 3, 32-33).*

Ce comentarii putem face în plus, decât să spunem: mari sunt lucrările lui Dumnezeu! Pentru cei învinşi, cât şi pentru cei mântuiţi, mâinile lui Dumnezeu au fost deplin vădite sub înfăţişarea războinicilor cereşti: nu a fost ultima dată când au apărut în timpul acelor zile zbuciumate şi eroice, când o naţiune mică şi amarnic asuprită a scuturat singură jugul unei mari puteri.

Scurt timp după aceste evenimente, bunul Onia a fost omorât, regele a murit şi în locul lui a domnit crudul şi nedreptul Antioh Epihanul care în final a capturat şi pângărit Templul. Evreii s-au revoltat sub conducerea curajoasă şi înţeleaptă a lui Iuda Macabeul, care i-a învins pe sirieni, a eliberat Templul din mâinile necredincioşilor şi l-a dăruit din nou slujirii Singurului şi Adevăratului Dumnezeu. Totuşi lupta nu s-a terminat; au rămas succesorii lui Antioh şi alţi vecini ostili. Î

n două din bătăliile sale, viaţa iudeilor a fost salvată prin miraculoasa intervenţie a călăreţilor angelici.

Evreii erau ameninţaţi de o mare putere armată sub comanda unui general numit Timotei, care a crezut că poate supune mica şi tenacea naţiune prin forţa armelor, dar ei, ca de obicei, şi-au pus încrederea în Domnul.

„Şi când a răsărit soarele, s-au lovit amândouă părţile, aceştia având chezaş de bună norocire şi de biruinţă fapta bună şi scăparea cea spre Domnul, iar aceia având călăuză mânia. Şi pe când se băteau cu înverşunare, s-au arătat vrăjmaşilor, din cer, cinci bărbaţi străluciţi, călări pe cai cu frâie de aur, care purtau în luptă pe iudei. Doi dintre ei, luând pe Iuda Macabeul în mijloc şi acoperindu-l cu armele lor, îl păzeau nevătămat; iar asupra vrăjmaşilor aruncau săgeţi şi trăsnete. Deci învălmăşindu-se, pentru că nu vedeau, şi tulburându-se, cădeau în sabie" (2 Macabei 10, 28-30).

Altădată, Lisias, „epitropul" regelui, a pornit să asedieze oraşul întărit Betur, cu o mare desfăşurare de pedestraşi călăreţi şi chiar o grupă de 80 de elefanţi, arma secretă îngrozitoare a acelor timpuri: *„Şi Macabeu, luând cel dintâi armele, a îndemnat pe ceilalţi să stea împreună cu el la primejdii şi să ajute pe fraţii săi. Şi împreună cu osârdie pornind, şi la Ierusalim fiind ei, s-a arătat călăreţ cu haină albă mergând înaintea lor şi cu arme de aur sclipind. Şi toţi împreună au binecuvântat pe milostivul Dumnezeu şi s-au întărit cu inimile, fiind gata a năvăli nu numai asupra oamenilor, ci şi asupra fiarelor sălatice şi a zidurilor de fier. Deci, apropiindu-se cu bună rânduială, având ajutor pe Domnul cel din cer, Care se milostivea spre ei... (2 Macabei 11, 7-10).*

Mai presus de orice, în aceste istorisiri este remarcabilă credinţa şi încrederea acestor oameni. Iuda Macabeul a fost o persoană reală care cu adevărat a dat aceste bătălii împotriva îngrozitoarelor adversităţi şi a câştigat. Există un verset foarte sugestiv: *„când a răsărit soarele, s-au lovit amândouă părţile, aceştia având chezaş de bună norocire şi de biruinţă fapta bună şi scăparea cea spre Domnul, iar aceia având călăuză mânia" (2 Macabei 10, 28)*. În asta stă răspunsul oricărei întrebări. Credinţa şi curajul evreilor şi harul lui Dumnezeu au fost scoase la lumină, de către aceia care au avut ochi să vadă pe cavalerii cereşti. Credinţa lor i-a făcut să se simtă siguri şi, în consecinţă, au şi fost siguri, pentru că îngerul lui Dumnezeu a fost cu ei cu adevărat. Astfel, împreună cu toţi aceia care-şi pun încrederea în Dumnezeu, ei se bat în toiul conflictului cu noi şi pentru noi.

Exceptând călăreţii Apocalipsei, aceasta este cea mai impesionantă descriere a îngerilor călare ce se găseşte în Scriptură. Există un adevăr evident în aceste pasaje, care le scoate din simpla legendă şi le aduce în domeniul experienţei spirituale concrete.

6. Cartea secretelor lui Enoh

E greu de afirmat unde ar putea fi locul lui Enoh într-un studiu ca cel prezent. Scrierile sale, desigur, nu aparţin cărţilor canonice, ci mai mult literaturii pseudo-aprocrife. Personajul istoric Enoh, ca şi pasajele din cărţile ce poartă numele lui, sunt atribuite Noului Testament şi i-au influenţat pe scriitorii acestuia. Cărţile lui Enoh au fost foarte bine privite şi mult citate în primele secole, atât de creştinii ortodocşi, cât şi de eretici.

Enoh însuşi este identificat în genealogia lui Noe ca fiul lui Iared şi tatăl lui Matusalem. Mai departe suntem informaţi că: *„Şi a plăcut Enoh lui Dumnezeu şi apoi nu s-a mai aflat, pentru că l-a mutat Dumnezeu" (Facerea 5, 24).* Tradiţia a reţinut că Enoh a fost atât de apropiat de Dumnezeu încât, chiar când era pe pământ, a vizitat cerurile şi în final n-a murit, ci a fost strămutat, cum spune Sfântul Pavel: „Prin credinţă, Enoh a fost luat de pe pământ, ca să nu vadă moartea, şi nu s-a mai aflat, pentru că Dumnezeu îl strămutase căci, mai înainte de a-l strămuta, el a avut mărturie că a bine-plăcut lui Dumnezeu" (Evrei 11, 5).

În jurul numelui lui Enoh au luat naştere multe legende, printre care şi aceea că el ar fi descoperit scrisul, aritmetica şi astrologia, dar în special se credea că a văzut cerul. Se presupune chiar că relatările lui în această privinţă au fost luate de Noe în arca lui. Nu este surprinzător, deci, că antologiile care descriu cerurile vor purta numele său, chiar dacă au fost adunate lung timp după ce a murit adevăratul Enoh. Era un procedeu obişnuit în vremurile Vechiului Testament şi chiar în primele secole ale erei noastre creştine. Multe scrieri erau adunate sub numele unui profet sau al unui om înţelept, care a avut un mod deosebit de a gândi, cum ar fi Solomon ori Isaia.

Există două cărţi legate de Enoh: Cartea lui Enoh şi Cartea Secretelor lui Enoh. Amândouă au dispărut din circulaţie aproximativ cam în secolul II sau IV al erei creştine. Prima dintre ele, scrisă în etiopiană, a fost descoperită în 1773 în Abisinia şi datează din al doilea şi primul secol î.Hr. Cealaltă, care ne interesează îndeosebi în studiul nostru, Cartea Secretelor lui Enoh, a ajuns până la noi într-o versiune slavonă, evident făcută după un original grecesc cam între 30 î.Hr. şi 70 d.Hr. Autorul său a fost un evreu ortodox elenist, care a trăit în Egipt. Nu se cunoaşte despre el nimic mai mult. El se ascunde sub numele de Enoh. Deşi chiar şi informaţia că o astfel de carte a existat s-a pierdut pentru aproximativ 1200 ani, câteva din frazele ei, deşi nu cartea ca atare, cum deja s-a remarcat, sunt citate în Noul Testament, ca şi în literatura apocrifă unde sunt reproduse aproximativ.

La această carte se referă Origen, Clement din Alexandria şi Irineu. Enoh cu siguranţă trebuie să-l fi influenţat pe Dionisie Areopagitul şi prin el pe Toma d'Aquino, Dante Alighieri şi John Milton. Textul slavon a fost tradus în engleză de Morfill în 1896 şi redactat de R.H. Charles. Din această carte cităm.

Cartea secretelor lui Enoh se deschide prin a ne povesti cum Enoh a avut un vis în care era înstiintat că va fi luat să viziteze cerul.

„A fost un om foarte înţelept şi care făcea lucruri mari: Dumnezeu îl iubea şi l-a primit, aşa ca el să poată vedea locuinţele cereşti, împărăţiile înţeleptului, măreţului, necuprinsului şi niciodată schimbătorului Dumnezeu, Domnul tuturor... şi gradele şi manifestările oştirilor spirituale, şi ca să fie un martor ocular al slujirilor de nespus ale multitudinilor de creaturi si ale diverselor înfăţişări şi cântărilor indescriptibile ale oştilor Heruvimilor şi ale lumii incomensurabile".

În timp ce se afla singur în casă, Enoh a visat că a fost vizitat de doi mesageri cereşti, pe care el îi descrie ca foarte înalţi. *„Şi feţele lor străluceau ca soarele şi ochii lor erau ca nişte lămpi arzânde; şi foc ieşea de pe buzele lor. Hainele lor păreau nişte pene, picioarele erau purpurii, aripile lor mai strălucitoare ca aurul; mâinile lor mai albe decât zăpada. M-am deşteptat din somn şi i-am văzut dar pe aceşti oameni stând în faţa mea".*

De notat că, în acest moment, Enoh nu mai visa, pentru că vizitatorii l-au deşteptat. Mai târziu sunt identificaţi cu numele de Samuel şi Raquel. L-au purtat pe Enoh pe aripile lor şi l-au dus succesiv în cele şapte ceruri. Aceasta este poate originea expresiei noastre „a te afla în al şaptelea cer".

Enoh ne povesteşte, în capitolul patru până în capitolul şase, că îngerii l-au purtat deasupra aerului în eter şi acolo, în primul cer, a văzut 200 de îngeri, conducătorii stelelor şi păzitorii zăpezii şi ai gheţii, norilor, ai picăturilor de rouă şi al sfântului mir pentru ungere.
În al doilea cer (capitolul al 6-lea şi al 7-lea), el a văzut îngerii căzuţi „cei care l-au apostaziat pe Domnul" şi a căror înfăţişare era nespus de întunecată „mai mult decât întunericul de pe pământ". Enoh s-a întristat la vederea lor şi a fost tulburat de făpturile căzute, care-i cereau lui, simplu muritor, să se roage lui Dumnezeu pentru ei.

În cerul al treilea (capitolele 8-10), cei doi îngeri care-l însoţeau, i-au arătat lui Enoh paradisul, „un loc cum niciodată n-a fost cunoscut pentru frumuseţea sa". Aici e Grădina Edenului, păzită de 300 de îngeri, şi aici se află arborele vieţii. Ei i-

au arătat locul rugăciunilor, veşnica şi binecuvântata moştenire a drepţilor şi a celor care îndură şi sunt credincioşi până la sfârşit. La Nord de Eden îngerii i-au arătat lui Enoh „un loc înspăimântător de „întunecime sălbatică şi de o beznă de nepătruns”, pregătit pentru aceia care nu-L cinstesc pe Dumnezeu, care fac fapte rele pe pământ”. Aceasta este veşnica moştenire a celor răi, unde ei suferă şi sunt chinuiţi, sunt înconjuraţi de foc şi de gheaţă, asemenea atmosferei care arde şi îngheaţă.

În al patrulea cer (capitolele de la 11 la 17), lui Enoh i-au fost arătate căile soarelui şi ale lunii, cu creaturile lor stranii şi minunate, fenicşi şi himere, care desfid orice descriere. A fost purtat la răsărit de porţile soarelui şi la nord; apoi la răsărit de drumul lunii. Şi apoi, înainte de a fi dus mai departe, Enoh a zărit o clipă slava lui Dumnezeu. „În mijlocul cerurilor am văzut o ceată înarmată, slujindu-l pe Domnul cu chimvale şi orgi şi cu glas necontenit. Am fost încântat să aud asta”.

De acolo, Enoh s-a dus în al cincilea cer (capitolul 18), unde i-a văzut pe Veghetori, cunoscuţi de asemenea ca paznici. Ei sunt fraţii acelor îngeri care s-au revoltat sub conducerea prinţului lor, Satanail, şi care, în consecinţă, au fost închişi în al doilea cer.

Enoh a fost purtat apoi în al şaselea cer (capitolul 19), şi acolo a văzut cele şapte cete de îngeri, „foarte strălucitoare şi pline de slavă, feţele lor străluceau ca razele soarelui. Erau splendide şi aveau obrajii, la fel şi felul lor de a se purta era la fel, ca şi felul îmbrăcăminţii lor. Şi aceste ordine îngereşti rânduiesc şi studiază revoluţia stelelor şi schimbările lunii şi revoluţiile soarelui şi supraveghează condiţiile bune sau rele ale lumii. Şi ei rânduiesc învăţăturile şi instrucţiunile şi vorbirea blândă şi cântatul şi alte forme ale măreţei laude. Ei sunt Arhanghelii, care hotărăsc asupra îngerilor. Ei ţin sub puterea lor orice lucru, vieţuind în cer şi pe pământ. Şi îngerii au grijă de râuri şi mare şi sunt cei ce au în supravegherea lor fructele de pe pământ, şi orice iarbă, dând tot felul de hrană oricărui lucru viu. Şi îngerii care au în grijă toate sufletele oamenilor, care notează toate faptele lor şi vieţile lor în faţa Domnului. În mijlocul lor sunt şapte fenicşi şi şapte heruvimi şi şapte creaturi cu 6 aripi, fiind ca o singură voce şi cântând cu o singură voce, şi nu e posibil să descrie cântarea lor şi ei se bucură înaintea Domnului la picioarele scaunului său”.

De aici, Enoh a trecut în al şaptele cer (de la Capitolul 20 la 36), unde a văzut deplina slavă a lui Dumnezeu şi i-a vorbit Lui: „...şi am văzut acolo o foarte mare lumină şi toate oştirile înflăcărate ale marilor Arhangheli şi Puterile spirituale şi Conducătorii şi împărăţiile şi Puterile; Heruvimii şi Serafimii, tronurile şi păzitorii cu mulţi ochi. Erau trei trupe, un loc al strălucirii... mi l-au arătat pe Domnul, de

departe, stând pe tronul Său înalt. Şi toate oştirile cereşti, apropiindu-se, stăteau pe zece trepte, după rangul lor, şi-i arătau supunere Domnului. Şi astfel ei mergeau la locurile lor în bucurie şi veselie şi în lumina nestăvilită, cântând cântări cu voci încete şi blânde şi cu slavă slujindu-L. Nu părăsesc şi nu se îndepărtează, zi şi noapte stând înaintea feţei lui Dumnezeu, făcând voinţa Lui, Heruvimii şi Serafimii stând în jurul Tronului Său. Şi creaturile cu şase aripi îi umbreau tot tronul, cântând cu voce dulce înaintea feţei Domnului: „Sfânt, sfânt, sfânt domnul Savaot! Cerurile şi pământul sunt pline de Mărirea Ta".

Câte reminiscenţe au aceste cuvinte din Isaia şi Iezechiel, deşi au un specific orbitor care l-au făcut pe Sfântul Pavel să folosească cuvintele lui Enoh când vorbeşte de oştirile cereşti (Efeseni 1, 21 şi Coloseni 1, 16). Cele descrise de Enoh au mai multe amănunte, sunt mai puţin impresioniste decât descrierile făcute de primii doi mari profeţi. Dar, încă odată, să nu uităm că vorbim de simboluri. Enoh îmbracă viziunile concepţiilor sale spirituale în lucruri perceptibile ochilor trupului.

„Cine sunt" întreabă el, „ca să vorbesc de neînţeleasa existenţă a Domnului şi de faţa Lui luminată şi despre care nu se poate vorbi... şi de tronul Domnului foarte mare şi nu făcut de mâini, şi de corul stând în jurul lui, din cetele Heruvimilor şi Serafimilor". Totuşi, Enoh încearcă să pună în cuvinte ceea ce i se descoperise lui: „Şi eu l-am văzut pe Domnul faţă către faţă, şi faţa Lui era plină de slavă şi minunată şi cumplită, ameninţătoare şi stranie".

Enoh a fost plin de uimire şi frică dar Gavriil i-a spus „Nu te teme". Frumoase sunt cuvintele acelea „nu fi înfricoşat, nu te teme!". Le auzim repetate iarăşi şi iarăşi de-a lungul Scripturilor, de câte ori apare îngerul. Sunt aceleaşi cuvinte ce-au fost spuse Fecioarei Maria din Nazaret.

Stând înaintea feţei Domnului, Enoh era susţinut de Arhanghelul Mihail, conducătorul oştirilor cereşti. El îl mai menţionează şi pe Vretil ca unul din Arhangheli, un nume pe care nu-l vom găsi în nici o altă literatură. Vretil i-a explicat lui Enoh: „Toate lucrurile din cer şi de pe pământ şi de pe mare... totul despre sufletele oamenilor... Pentru că fiecare suflet a fost creat veşnic, înaintea întemeierii lumii".

Apoi Domnul l-a chemat pe Enoh să stea la stânga Lui, cu Gavriil, şi Domnul i-a descoperit multe taine. Asemenea taine n-au fost spuse nici îngerilor. Domnul i-a dezvăluit cum din nimic el a creat toate lucrurile, cum din întunecimea cea mai de

jos a făcut văzutele şi nevăzutele, cum a făcut apa şi a mărginit-o cu lumină şi a întărit sferele cereşti.

„Şi pentru toate oştile cereşti, am făcut o natură asemenea unui foc... Şi, din stălucirea ochiului Meu, fulgerul a primit natura lui minunată. Şi foc este în apă şi apă în foc şi niciodată unul nu e stins şi niciodată cealaltă nu seacă... Şi din foc am făcut rândurile cetelor cereşti, 10.000 de îngeri... i-am aşezat să stea fiecare rânduit. Unul din aceştia, din rândurile Arhanghelilor, întorcându-se şi îndepărtându-se cu tot rândul dinapoia lui, a nutrit o idee imposibilă, aceea că ar putea face tronul său mai înalt decât norii deasupra pământului şi ar putea fi egal cu puterea Mea. Şi l-am zvârlit din înalturi cu îngerii săi... Şi astfel am creat toate cerurile şi a fost ziua a treia. În ziua a treia am ordonat pământului să producă”.

Din cele arătate mai sus, putem afirma că îngerii au fost creaţi în a doua zi, şi tot în acea perioadă au căzut. Trebuie să ţinem minte că în termeni biblici, cuvântul „zi” este interpretat cosmologic ca o eră. Domnul descrie în continuare creaţia până la ziua a şasea, când l-a făcut pe om bogat în daruri de orice fel. „Am intenţionat un lucru subtil: din natura invizibilă şi vizibilă l-am făcut pe om. Din amândouă sunt moartea şi viaţa lui şi înfăţişarea... Şi l-am aşezat pe pământ ca un al doilea înger... conducător să domnească peste pământ şi să aibă înţelepciunea Mea ... Şi i-am dat lui voinţa şi i-am arătat două căi: lumina si întunericul”.

Apoi Dumnezeu a creat-o pe Eva, ca în Geneză, din coasta lui Adam si i-a trimis în Grădina Edenului, de unde-i puteau vedea pe îngeri cântând în ceruri. „Totuşi, celui rău i-a venit gândul că ar dori să facă o altă lume, pentru că lucrurile erau sub ordinea lui Adam pe pământ... Diavolul este spiritul rău din locurile cele mai de jos; el a devenit satana, după ce a părăsit cerurile. Numele lui, pe vremuri, a fost Satanail, şi apoi, deşi a devenit diferit de îngeri, în natură, el nu şi-a schimbat înţelegerea despre gândurile drepte şi cele păcătoase. El a înţeles judecata şi păcatul trecut pe care l-a făcut. Şi pentru asta a conceput planul împotriva lui Adam... Şi a înşelat-o pe Eva... Dar l-am blestemat pe el (satana) pentru ignoranţa lui... nu pe om l-am blestemat, nici pământul, nici alte lucruri create, ci răul fruct al omului şi apoi lucrările lui”.

Dumnezeu a rămas şi rămâne pentru totdeauna milostiv faţă de om. Numai lucrarea rea a omului şi roadele ei sunt blestemate, pentru că Dumnezeu şi-a retras binecuvântarea de la ele. Toate lucrurile celelalte sunt sfinţite, de la crearea lor. Noi ne-am atras singuri nenorocirea asupra noastră, prin fărădelegile noastre; responsabilitatea este în întregime a noastră, chiar dacă ispita sub care acţionăm îşi are izvorul în lumea spirituală care ne înconjoară. Ar fi încurajator să ştim că toată

fapta bună este deja binecuvântată de la început. Domnul a mai descoperit multe lucruri minunate lui Enoh şi, în final, l-a trimis înapoi pe pământ, în grija unui înger păzitor, ca să consemneze tot ceea ce văzuse până când urma să fie din nou luat în înalturi.

Care este valoarea şi autoritatea lui Enoh? Biserica nu s-a pronunţat încă definitv, deşi noi ştim că a fost ţinut la mare stimă în biserica paleocreştină, când canonicitatea Scripturilor a fost cernută cu mai puţină meticulozitate. Deşi pierdut pentru douăsprezece veacuri, fără îndoială, prin tradiţie, el a influenţat mult gândirea religioasă până în vremurile prezente şi, din nefericire, uneori a condus la erezie.

Putem spune cu adevărat că lectura lui Enoh este fără îndoială interesantă, pentru că avem la îndemână înregistrarea unui vizionar inspirat cu adevărat. Ca unul care se ascunde sub anonimat, aşa încât mesajul său să poată fi tot mai puternic, Enoh deschide uşi pentru propriile noastre imagini şi percepţii mentale, ajutându-ne să urcăm scara lui Iacob, atingând tărâmuri spirituale încă necercetate.

Studiul nostru despre angelologie, aşa cum ne-a parvenit până în zilele noastre, ar pierde o verigă clarificatoare dacă am ignora această carte cu adevărat onorabilă, chiar dacă, pe de altă parte, n-o putem privi ca pe o carte biblică din punct de vedere canonic.

7. Rezumat

Este semnificativ că îngerii apar în principal ca ceva puternic: războinici, constructori, dătători de legi şi învăţători, într-adevăr, cum ar putea fi altfel? Oamenii fără vederi clare nu pot fi conducători. Adevăraţii „oameni de acţiune” - printre copiii oamenilor - au avut orizonturi largi şi au fost capabili să vadă mai departe şi înaintea celor obişnuiţi.
Cel cu adevărat mare nu s-a ruşinat niciodată să-l cinstească pe cel căruia i se cuvine onoarea. Deci, iată de ce oamenii din Biblie nu s-au temut să fie consideraţi „trăsniţi, ciudaţi”, din cauză că mărturiseau ce văzuseră şi chiar fuseseră călăuziţi de îngeri. Din contră, pentru ei era o dovadă că aveau cu adevărat o misiune. Le-a dat încredere în acţiunile lor şi i-a încununat cu perseverenţa atât de necesară pentru reuşita marilor lucrări.

Îngerii sunt caracterizaţi prin măreţie, iuţime, putere, frumuseţe, înţelepciune şi dragoste. Activităţile lor sunt de a-L cinsti şi prea slăvi pe Dumnezeu, ale cărui porunci le execută; misiunea lor faţă de om este să-l apere, să-l călăuzească şi să-l

dojenească. Ei sunt prezenţi atât în ceasul rugăciunii cât şi în bătălie. Nu au nimic din slăbiciunea sentimentală şi nimic spectral şi nici nu au caracteristici feminine. Ne adresăm întotdeauna cu „el", Omul lui Dumnezeu. Ei protejează naţiunile şi indivizii, personifică virtuţile, adevărata înţelepciune şi iubirea adevărată.

În general, îngerii nu-şi fac văzută prezenţa şi nici nu apar pentru că sunt chemaţi sau pentru că cineva este în transă. Ba chiar apar pe neaşteptate şi-l umplu pe cel vizat de teamă, deşi, cel mai adesea, mesajul pe care-l aduc, mai mult decât prezenţa lor, îl fac pe cel căruia i se adresează să se cutremure.

În Geneză, îngerii sunt stranii, de neînţeles, plini de lumină şi imprevizibili, adesea învaţă, aduc făgăduinţă şi speranţă; în Eden, satana ispiteşte, Heruvimul păzeşte.
Avraam este vizitat şi i se dă o primă scânteie a unei mai pătrunzătoare înţelegeri a lumii spiritului şi, prin asta, înţelegerea celei mai de nepătruns şi de trei ori sfântă Taină a Prea Sfintei Treimi. Ascultând porunca îngerului, îl imploră pentru ruda sa Lot. Agar, pe care o abandonează, este apărată în mod special de îngerul Domnului.

Iacob este condus de la postura unui om egoist, apucător, la aceea de a deveni tatăl unui mare popor, cu ajutorul viziunii îngerilor.

Şi Valaam, care era plin de puterea duhului, ar fi apucat drumul greşit dacă un spirit angelic n-ar fi stat în calea lui, pentru a-l opri şi a se ocupa de el fără încetare.

Moise, cel mai mare legiuitor, mijlocitorul dintre om şi Legea lui Dumnezeu, a avut un înger să-l păzească şi să-l îndrepte de-a lungul drumului său spre întâlnirea cu Cel preaînalt. El a văzut că Scaunul milostivirii lui Dumnezeu este susţinut, sprijinit şi purtat de Heruvimii cereşti - cele mai mari şi mai sublime puteri ale lui Dumnezeu.
Iosua, alesul lui Moise şi urmaşul său loial, soldat, conducător şi preot, a fost îndrumat în bătălie şi încurajat de Arhanghelul Mihail.

Şi Samson, mereu puternicul luptător în slujba poporului său, a fost un om care a avut extraordinarul privilegiu de a fi îngrijit, şi aşa zis „guvernat", chiar înainte de naştere, de îngerul care i-a povăţuit şi pe părinţii săi.

Ghedeon, eliberatorul, soldatul, omul înţelepciunii şi smereniei, şi-a asumat foarte greaua şi pretenţioasa sarcină, care i-a fost proprie, numai la porunca „Omului lui Dumnezeu", vizitatorul angelic.

Ilie, profetul, reformatorul, omul de acţiune, a fost condus şi susţinut fizic şi moral, încurajat, îndemnat, înălţat până la deplina statură a chemării sale speciale de către un înger al Domnului.

Iov, în cea mai profundă speculaţie filozofică despre viaţă şi felul de a trăi, nu a fost un cuget abstract, ci un om care a mărturisit prin propria sa viaţă cum creaturile angelice au jucat rolul lor în marele mister al biruinţei încercărilor.

Şi ce să spunem despre Isaia şi Iezechiel, acele două profetice figuri, ale căror cuvinte răsună încă prin veacuri? Ei au fost cu adevărat oameni bravi, curajoşi, fii ai lui Dumnezeu, care nu s-au temut, care au îndrăznit să stea drept şi să spună fără ocoliş ce era în inima şi mintea lor, conducătorilor, tiranilor şi puternicilor dictatori ai zilelor lor. Ei au pornit în lucrarea lor cu un curaj simplu, pentru că un înger i-a luminat că aceea este voinţa lui Dumnezeu. O dată hotărât acest lucru, nu s-au mai întors înapoi şi au adeverit mesajul Domnului la momentul potrivit.

Zaharia, care a fost atât de preocupat de lucrurile de jos, de pe pământ (construirea şi întărirea zidurilor), a fost încurajat în întreprinderile lui de un înger care i-a revelat lumea spiritului şi l-a făcut să vadă dincolo de piatră şi mortar, dincolo de lumea aceasta materială a irealului, lumea spirituală a autenticului real şi adevăr.

David şi Solomon, regi ai bogăţiei, ai puterii şi înţelepciunii de neîntrecut, au văzut îngerii atât de vrednici de respect şi, după cum arată mărturia necontenită şi binecuvântată, cântau duhurilor cereşti în cele mai profunde poeme şi imnuri religioase: psalmii.

Daniel, vizionarul unic, n-a putut înţelege ori folosi viziunea sa, realităţii căreia trebuia să-i facă faţă, dar a fost ajutat de asistenţa de neînlocuit dată de tălmăcirea lui Gavriil însuşi.
Fermecătoare poveste a lui Tobit, atât de apropiată omenescului fiecăruia dintre noi, înţelepciunea lui Ezdra, toate ne vorbesc despre îngeri, despre amestecul lui Dumnezeu în treburile oamenilor, cu ajutorul duhurilor cereşti.

Şi în timpul întreprinderilor militare, chiar şi lui Iuda Macabeul i-a fost dată asistenţă de către cerescul războinic.

Despre Enoh, aşa cum este, ştim numai că el a avut o viziune mai clară a cerurilor decât oricare altul şi, deşi învăluită în anonimat, influenţa sa a fost mult extinsă.
Şi totuşi, noi ne îndoim! Ne îndoim de existenţa îngerilor, bazându-ne naiva noastră necredinţă pe ceea ce ne apare a fi foarte rezonabila logică! Pur şi simplu

pentru că îngerii aparţin unei părţi a creaţiei aflată nu sub orizontul imediat şi palpabil şi pentru că nu-i putem vedea când ni se năzare. Totuşi, pe de altă parte, cât de mult din viaţa de toate zilele cunoaştem şi înţelegem cu adevărat? Cunoaştem multe „cum-uri”, dar ultimul „de ce” a rămas încă ştiinţific neexplicat şi fără răspuns în fiecare domeniu al vieţii. Nu avem un motiv mai puternic de a pune la îndoială existenţa îngerilor, decât acela care ne determină să chestionăm orice forţă inexplicabilă prin ceea ce numim „natură”.

Într-adevăr, nu trebuie să fim simpli cu mintea, ci trebuie să fim smeriţi cu mintea. Avem nevoie să ne eliberăm de teorii şi de preconcepţii şi, cu o minte proaspătă, să vedem deasupra şi dincolo şi foarte aproape, totuşi, pentru că păzitorul sufletelor noastre stă în preajma noastră.

Astfel, în acest cadru al intelectului trebuie să medităm, să reflectăm, să cugetăm despre ceea ce am citit şi să strângem înăuntrul inimilor noastre elanul unei speranţe şi al unei încrederi ce a fost dat profeţilor de odinioară din pricina profundei lor credinţe în făgăduinţa lui Dumnezeu, că ceea ce El spusese, cu siguranţă se va împlini. Astfel, vom înţelege mai uşor cum împlinirea acelei făgăduinţe, în Noul Testament, schimbă rolul îngerilor şi-i aduce într-o relaţie mult mai apropiată cu noi.

Dacă suntem cu adevărat oneşti, trebuie să recunoaştem că rolul îngerilor în Vechiul Testament a fost unul important, plin de semnificaţie şi cu o orientare extrem de precisă. Ei au ajutat la pregătirea mântuirii. Chiar de la începutul istoriei religioase a omului, pe care o numim într-adevăr „istoria mântuirii”, îngerii sunt prezenţi, ei îl păstoresc pe om şi pregătesc calea Domnului. Şi astfel, din pragul Noului Testament şi drept în lumea modernă, îngerii luminii licăresc şi strălucesc în serviciul unicului lor Rege, Iisus Hristos Domnul nostru, şi aşa, veşnic se amestecă împreună cu noi, credincioşii Lui.
„Cu cutremur stându-Ţi înainte strălucirile îngereşti, ca nişte slujitori, Hristoase, laudă pururea puterea Ta cea cu nemărginire puternică” (Canonul îngerilor, cântarea 3, Glasul 3).

Cartea a doua - Îngerii în Noul Testament

Îngerul Bunei Vestiri

„Marele voievod al cetelor celor fără trup, venind în cetatea Nazaretului, ţi-a vestit ţie, curată, pe împăratul veacurilor şi Domnul: bucură-te!; grăind ţie binecuvântată Marie, minune necuprinsă şi netâlcuită, chemarea din nou a oamenilor" (Imn, Utrenia Buneivestiri).

În Noul Testament, îngerii apar ca personalităţi distincte iar locul lor în creaţie este bine definit. Sunt fiinţe dotate cu intelect şi voinţă liberă, specific deosebite de om şi superioare lui, dar esenţial inferioare lui Dumnezeu. Noul Testament confirmă şi se adaugă învăţăturii Vechiului Testament.

Revăzând rolul Sfinţilor îngeri ai Vechiului Testament, îi vedem ca „mesageri" (Facerea 24, 7), „Fiii lui Dumnezeu" (Iov 1, 6), „Duhuri" (Psalmi 103, 5), „sfinţi" (Daniel 4, 14), „Oştirile Domnului" (Iosua 5, 14) şi numărul lor este de miriade. Funcţiile lor erau şi sunt să-L prea mărească pe Dumnezeu, să slujească tronul Său şi să-I execute poruncile aici pe pământ, să apere pe cei credincioşi, să pedepsească pe cei răi şi să îndepărteze duhurile rele. În Vechiul Testament, ei au ajutat la pregătirea căii pentru venirea lui Iisus Mântuitorul, conducându-i pe oameni pe drumul virtuţii şi dreptăţii, în Noul Testament, precumpănitor, îngerii Îl adoră pe Iisus Hristos, care este Regele lor. „Mai presus de toată începătoria şi stăpânia şi puterea şi domnia şi de tot numele ce se numeşte, nu numai în veacul acesta, ci şi în cel viitor" (Efeseni 1, 21; Filipeni 2, 10).

Îndatoririle îngerilor, cu privire la oameni, sunt să manifeste şi să împlinească voinţa divină. Vom reflecta asupra acestor manifestări în cele 4 Evanghelii, în Faptele Apostolilor şi în Epistole. Îngerii ridică la ceruri rugăciunile credincioşilor şi mijlocesc pentru ei, aşa cum apare în Cartea Apocalipsei, îi îndeamnă pe oameni înspre bine şi-i slujesc în vreme de pericol. Fiecărui copil i se dă un înger păzitor.
Satana, care în Vechiul Testament era o fiinţă răuvoitoare, o fiinţă supranaturală, deosebită de îngeri, în Noul Testament este căpetenia îngerilor căzuţi, ori a demonilor. Mai este denumit „dracul", „acuzatorul", „calomniatorul" şi cei care-l urmează sunt „demoni şi draci".

În Noul Testament şi în scrierile Părinţilor Bisericii, bătălia între bine şi rău, între îngerii întunericului şi îngerii luminii, devine din ce în ce mai limpede şi mai distinctă. Omul, mântuit de Iisus Hristos din robia păcatului originar, este un agent liber şi apt să li se alăture în lupta dintre bine şi rău faţă de care, prin natura

lucrurilor, nu poate rămâne indiferent. Aşadar, cu adevărat conştienţi de pericolul unei interpretări greşite, să abordăm misiunea Sfinţilor îngeri în Evanghelia Domnului. Aici, îngerii devin mult mai apropiaţi, relaţia lor cu omul este mult mai strânsă. Ei însă nu mai interacţionează cu omul doar ca mesageri şi conducători, ci venind să îndeplinească sarcina de a-L sluji şi a-L sprijini pe Iisus, Omul desăvârşit. Ei devin „diaconi", prototipul treptei diaconatului, pentru că „diacon" vine din grecescul diakonos, slujitor şi ministrant.

Odată cu venirea lui Iisus Hristos, Sfinţii îngeri calcă pe pământ ferm şi se amestecă fratern cu noi. Iisus o spune limpede că fiecare om are propriul său înger păzitor şi aceşti îngeri fac parte integrantă din viaţa noastră pământească. Pentru că Iisus Hristos, Fiul omului, a devenit unul dintre noi, El a purificat omenirea, prin pătimirea Lui. În acest fel, relaţia de la perceptor la cel ce învaţă e transformată într-o frăţie spirituală şi suntem încurajaţi să-i privim pe Sfinţii îngeri ca pe „fraţii noştri mai mari", înţelepţi şi protectori.

Generaţii nenumărate ale poporului ales au fost conduse, apărate, pedepsite, constrânse, instruite şi pregătite aşa cum cineva pregăteşte pământul cu răbdare, cernându-l şi îngrijindu-l, până ce acesta este gata să primească nepreţuita sămânţă. Aşa cum un grădinar găseşte pământul roditor înghesuit, într-un colţ al magaziei sale, tot aşa Dumnezeu a găsit o fiinţă omenească trăind într-un mic, foarte rar pomenit, chiar dispreţuit orăşel deluros din Galileea, unde nimeni nu se aştepta la nimic de preţ, cu atât mai puţin la ceva ieşit din comun. „Poate veni ceva bun din Nazaret?" (Ioan 1, 46). Dumnezeu nu a venit să-şi mântuiască poporul printr-o lovitură de trăsnet sau cu măreţie şi pompă. El a venit în linişte, noaptea, şi foarte puţini au ştiut şi s-au bucurat - un preot bătrân şi soţia lui, o fată simplă şi logodnicul ei, câţiva păstori umili şi câţiva oameni înţelepţi. Mereu şi mereu povestea naşterii lui Hristos ne încălzeşte inimile cu minunare şi bucurie.

Dar dacă Dumnezeu n-a venit cu trâmbiţe, n-a venit nici neanunţat. L-a trimis pe îngerul Său înaintea Lui, să-i aducă la cunoştinţă pe slujitorii Săi că Se apropie. Ei l-au aşteptat timp îndelungat, sperând dincolo de orice speranţă, păstrând cu bucurie casa măturată şi împodobită, în timp ce aşteptau vestea bună a sosirii Sale.

Sfântul Luca, considerat de cercetători drept un istoric grijuliu şi precis, începe povestirea vieţii pământeşti a lui Hristos cu apariţia îngerului Domnului la Zaharia şi zilele în care Irod cel mare era rege al Iudeii. Zaharia era preot în templul din Ierusalim. David îi împărţise pe preoţi în 24 de cete, fiecare, prin rotaţie, răspundea în Templu de serviciu timp de o săptămână. Zaharia aparţinea de ceata lui Abija şi fusese ales să tămâieze în templu, o practică folosită pentru a înlătura disputele.

Tămâia se ardea de două ori pe zi, dimineaţa şi seara. Sacrificiul zilnic al mielului era oferit pe marele altar al arderilor, în afara Templului propriu zis. Tămâierea se facea în templu, la altarul aurit al tămâierii, care era aşezat în faţa vălului Sfintei Sfintelor. Pe acest văl erau brodaţi Heruvimii: „După aceea, au făcut o perdea de ţesături purpurii, stacojii şi albastre şi de vison, iar pe ea au închipuit Heruvimi” (2 Cronici 3, 14). Preotul care oficia venea înăuntrul templului în timp ce tămâia; ceilalţi preoţi şi poporul stăteau afară. Doar o dată în viaţă se putea bucura un om de acest privilegiu şi era întotdeauna după aceea considerat „bogat”. Era cea mai solemnă parte a serviciului zilnic, simbolizând ca acceptate rugăciunile lui Israel.

Smeritul şi dreptul preot s-a umplut de teamă şi de uimire, dar şi de îndoială. întregul fapt îi părea incredibil; iată ce s-a întâmplat: în timp ce-şi îndeplinea datoria sa de preot, Zaharia stătea singur, cufundat în rugăciune, urmărind fumul de tămâie încărcată de parfum, care urca spre cer. Cum stătea şi se ruga, un înger şi-a făcut apariţia în partea dreaptă a altarului şi i-a vorbit, spunându-i că rugăciunile lui pentru Salvarea Mesianică erau aproape îndeplinite şi ca un prim semn, el, Zaharia şi Elisabeta, soţia lui bătrână şi stearpă, vor deveni părinţii Înainte-mergătorului Domnului.

Semnul în sine era cea mai incredibilă cale posibilă din toate. „Prin ce voi cunoaşte aceasta, pentru că eu sunt un om bătrân şi nevasta mea înaintată în zilele ei” (Luca 1, 18). Mesajul, mai mult decât trimisul, l-a tulburat pe Zaharia. Poate pentru că era familiarizat cu povestea că marele preot Simeon cel drept, care făcuse acelaşi oficiu, mai înainte cu peste 300 de ani, văzuse şi el un înger îmbrăcat în alb, venind în Locul Sfânt, în Ziua Ispăşirii. De asemenea, ştia desigur, de vizitarea lui Daniel în ceasul jertfei de seară.

Îngerul, ca să-l asigure, i-a spus numele şi i-a explicat misiunea sa: „Şi îngerul, răspunzând, i-a zis: Eu sunt Gavriil, cel ce stă înaintea lui Dumnezeu. Şi am fost trimis să grăiesc către tine şi să-ţi binevestesc acestea” (Luca 1, 19).

Aceasta aminteşte de explicaţia dată de Rafail lui Tobie. Gavriil şi Rafail stau ambii în prezenţa Domnului şi ambii sunt trimişi ca mesageri omului, jos, pe pământ. Observăm aici două din rolurile principale ale Sfinţilor îngeri. Ei stau înaintea lui Dumnezeu şi, în acelaşi timp, se pogoară la oameni. Sunt adoratori şi slujitori. Înainte de toate, ei stau în prezenţa lui Dumnezeu, sunt parte din corurile cereşti, dar sunt şi slujitori, mesageri, trimişi în misiune de către Dumnezeu, omului. Ei îşi îndeplinesc rolul de diaconi. Şi aici, ca şi în Vechiul Testament, putem observa că fiinţele cereşti nu sunt nici vagi, nici nebuloase, ci sunt personalităţi aparte şi distincte, individualizate şi identificate prin nume.

Numele joacă un rol esenţial şi clarificator în gândirea şi înţelegerea noastră. Nimic concret sau abstract nu are cu adevărat înţeles pentru noi fără un nume. Prima noastră întrebare este „ce e asta” sau „cum se cheamă”. Această definire printr-o denumire conferă concreteţe tuturor obiectelor şi gândurilor. De fapt, fără un nume, orice ar rămâne un „lucru” nedefinit, fără formă şi gol de sens. Există o cale strânsă şi inseparabilă între un nume şi o persoană, aşa cum numele lui Iisus a fost, de la început, sinonim cu Iisus însuşi. Nici un nume din vechime n-a existat fără un înţeles, toate au avut o interpretare. Rafail, înseamnă „Dumnezeu vindecă”, Gavriil înseamnă „Omul lui Dumnezeu”, şi aşa mai departe. Desigur, nu ne este nouă dat să cunoaştem numele reale ale îngerilor: acele nume, pe care le folosim, reprezintă misiunile lor şi le definesc personalităţile. Gavriil se dezvăluia el însuşi prin acest nume, pentru că prin acesta este cunoscut de evrei în mod obişnuit. El, totuşi, nu este un necunoscut, o apariţie bruscă, ci o persoană ce poate fi recunoscută, care se face înţeles prin chemarea, scopul şi misiunea sa.

Pentru a înlătura orice bănuială privind realitatea prezenţei sale, Gavriil face ca Zaharia să fie mut, până după naşterea fiului său Ioan, care urma să împace pe părinţi şi copii şi să-i întoarcă pe cei neascultători la înţelepciunea celui drept: să facă un popor pe deplin pregătit pentru Domnul lui, în duhul şi puterea lui Ilie (Tesviteanul).

În conformitate cu ritualul, imediat ce preotul oficia arderea tămâiei, era aşteptat ca, ieşind din sanctuar, să pronunţe binecuvântarea. Zaharia n-a fost în stare să facă decât gesturile obişnuite, dar nici un cuvânt n-a ieşit din gura lui. Adunarea nerăbdătoare, care era mirată de zăbava lui în sanctuar, pe drept a ajuns la concluzia că avusese o viziune. Deşi viziunile nu erau în nici un caz întâmplări ce se petreceau zilnic, poporul nu era atât de sceptic în acele zile, ca să le discrediteze în întregime. Astfel, scena a fost pregătită îndelung, aşteptatul mesaj a sosit, Domnul a venit în preajma noastră!

„Un înger ce stă înaintea Domnului, vine plin de bucurie la prea cinstitul preot Zaharia, pe când slujea în Templu şi îi aduce veşti de mare veselie despre cel ce este asemenea îngerilor, cum tu, prea binecuvântat vei deveni, Înaintemergătorule şi prieten al Domnului” (Canon la Sărbătoarea Sfântului Ioan Botezătorul).

Şase luni mai târziu, mesajul a fost dus chiar în inima neamului omenesc. În ciuda măreţiei sale, a fost auzit în acea zi doar de o tânără fecioară fără de păcat. Neînsemnată în ochii lumii, trăind liniştită într-un sătuc din munţii Galileii, Nazaret, Maria a fost aleasă de Dumnezeu. El, care vede în adâncul inimii şi

sufletului omului, a găsit în inima ei ceea ce nici o alta n-ar fi fost capabilă să dăruiască, o neîntinată şi fără de prihană personalitate. Curăţia Mariei era una de opţiune, nu de ignoranţă; voinţa ei era să vrea ceea ce vroia Dumnezeu. Într-asta constă măreţia Mariei, în ascultarea ei totală, care o modela ca perfectă verigă, ce urma să-L unească pe om cu Dumnezeu. Doar ea singură, în toate generaţiile de femei, a fost găsită vrednică să-i dea umanitate lui Dumnezeu. Gândul acesta este tot atât de uimitor pentru noi, aşa cum a fost şi pentru ea.

Relatarea atât de plăcută a Sfântului Luca este schiţată cu mare economie de cuvinte. Ne-a lăsat să completăm detaliile prin imaginaţia noastră. Scena a fost dragă pictorilor, de-a lungul secolelor. Dar ce condei sau penel poate cu adevărat reda acest lucru? Doar cu ochiul lăuntric al duhului putem realiza ce a putut fi acel moment, când îngerul a venit în casa ei şi i-a spus: „Bucură-te ceea ce eşti plină de har, Domnul este cu tine, binecuvântată eşti tu între femei” (Luca 1, 28). „Binecuvântată” îi spune Gavriil. El îi dă Mariei acest titlu şi a rămas prea iubit de toate generaţiile.

Minunată, în afara oricărei comparaţii trebuie să fi fost acea oră, când tânăra fată, în cămăruţa ei văruită, a devenit conştientă că se află în prezenţa unui înger al lui Dumnezeu. Ea a simţit marile aripi întinse spre ea, s-a uitat la faţa perfectă şi a întâlnit privirea fermă a ochilor cereşti care cuprindeau atât promisiune cât şi înţelegere. Maria nu s-a temut de înger, era doar încurcată, pentru că nu putea înţelege sensul salutului şi, năucită, a căutat o explicaţie: „Fă-mi cunoscută îngere, puterea graiurilor tale! Cum va fi ceea ce ai zis? Spune-mi mai limpede, cum voi zămisli, fiind fecioară curată? Şi cum voi fi Maica Ziditorului meu?”.

„Cu teamă, ca o slugă, stau înaintea ta, Doamnă; şi cu frică, fecioară, mă străduiesc să te fac să înţelegi: ca ploaia pe lână se va pogorî la tine Cuvântul Tatălui, precum a binevoit” (Canonul Bunei Vestiri).

A fost un moment absolut şi perfect al întâlnirii dintre două fiinţe (una cerească, cealaltă umană) în una singură, pentru că voinţele ambelor îndeplineau voia lui Dumnezeu. Ascultarea era pentru amândouă legea fiinţei lor, numai cunoştinţa lor nu era încă egală.

Iată frumoasele cuvinte ale Acatistului:
„Văzându-se pe sine Sfântă întru curăţie, a zis lui Gavriil cu îndrăznire: Glasul tău prea mărit se arată a fi cu anevoie primit sufletului meu; cum vesteşti mie naştere cu zămislire fără sâmânţă? Din pântece curat cum este cu putinţă să se nască fiu, spune-mi? Iar el a zis către ea, cu frică strigând aşa:

Bucură-te, tăinuitoarea sfatului celui nespus,
Bucură-te, începătura minunilor lui Hristos,
Bucură-te minune, care de îngeri eşti mult slăvită”.

Maria nu a protestat cum că ar fi nedemnă, că ar fi incapabilă să îndeplinească această exigenţă; cu integritatea care îi este caracteristică, ea a rămas aceeaşi. Ascultătoare şi senină, şi-a plecat capul şi a spus: „Iată roaba Domnului, fie mie după cuvântul tău” (Luca 1, 38). A fost vreodată măreţia atât de smerit acceptată?

Gavriil, omul lui Dumnezeu, marele mesager ceresc, a îngenunchiat înaintea unei simple fete, şi-a încrucişat mâinile peste piept şi s-a închinat în faţa unuia mai mare decât el. Aşa şi-a imaginat Fra Angelico scena minunată a acestei zile binecuvântate. Acel om al lui Dumnezeu întâlnise fiinţa umană perfectă şi cu siguranţă că natura sa angelică s-a bucurat. Mult mai liber şi mai strălucitor decât oricând de la căderea lui lucifer, putea acum să adore, să laude şi să-I mulţumească Creatorului său; în curând, fraţii căzuţi, oamenii, vor fi rechemaţi la locul lor originar, curat, şi vor intra într-o viaţă nouă. În sfârşit, printr-o fiinţă umană perfectă, Dumnezeu va veni în mijlocul poporului Său şi-l va mântui.

„Un prinţ al îngerilor a fost trimis din cer să-i spună Fecioarei: „Bucură-te” Şi văzându-Te, Doamne, întrupat, cu glasul lui netrupesc s-a înspăimântat şi i-a stat înainte, grăindu-i unele ca acestea: prin care răsare bucuria, prin care piere blestemul, chemarea lui Adam celui căzut, mântuirea lacrimilor Evei, înălţime, întru care cu anevoie se suie gândurile omeneşti, adâncime, care nu te poţi lesne vedea nici cu ochii îngereşti... steaua care arăţi soarele; pântecele dumnezeieştii întrupări, Mireasă, pururea Fecioară!”.

După Evanghelia Sfântului Matei (1, 18-25), îngerul Domnului i-a apărut în vis lui Iosif, logodnicul Mariei. Iosif era, aşa cum spune cronica, „un om drept” - unul care păstra Legea evreilor în cele mai mici amănunte. Pentru că era un atât de profund om al Legii, Iosif nu a fost numai întristat, ci şi tulburat, când a auzit că logodnica lui, pe care n-o luase încă în casa sa, era însărcinată. Logodna era aproape echivalentă cu căsătoria şi nu putea fi desfăcută fără un divorţ formal. Un soţ evreu putea să-şi lase nevasta dacă nu-i plăcea, dar pedeapsa legală pentru greşeala presupusă era lapidarea (omorârea cu pietre). Putem înţelege conflictul spiritual al lui Iosif, între dragostea sa pentru Maria şi grija de a face lucrul drept.

În marea sa uimire, Iosif s-a gândit cu toată seriozitatea la voinţa lui Dumnezeu. Pentru că dragostea pentru Maria (şi putem crede în bunătatea lui fundamentală) era în dezacord cu prescripţia Legii, rugăciunile lui spre a fi îndrumat erau ardente

şi, chiar când dormea, sfâşierea nu-l părăsea. Visele aparţin imponderabilului, tainicului timp al somnului, în care trupul se odihneşte, dar sufletul şi mintea au o activitate despre care ştim prea puţin. Evanghelia nu spune că Iosif a visat un înger, ci că îngerul i-a apărut în vis. Cugetul său a rămas la nivelul la care rugăciunile l-au ridicat în timp ce era treaz. Prin curăţia cererii sale, el a stat pe pragul cerului, acolo unde îşi lăsase sfâşierea sa pur umană.

Iosif a fost sensibil la vizita divină şi a priceput repede momentul luminos: *„Uitându-se la tine, cea neamestecată cu nunta, gândind că eşti furată de nuntă, tu, ceea ce eşti fără prihană, vifor de gânduri necredincioase având întru sine, înţeleptul Iosif s-a tulburat, iar când a cunoscut că zămislirea ta este de la Duhul Sfânt a zis: Aliluia!”* [Akathistos, hymn to the Birthgiver of God, Kontakion IV].

Îngerul păzitor este foarte apropiat oamenilor când dorm. Numai că noi, spre deosebire de Iosif, nu îi suntem la fel de disponibili prin rugăciuni, adâncă evlavie şi puritate a dorinţei şi de aceea nu putem să-i auzim sau să-i vedem. Nu putem vedea, cetele cereşti şi nici să cerem o asemenea viziune, dar, în acelaşi timp, nu putem clădi necredinţei şi preocupărilor omeneşti ziduri impenetrabile, astfel încât îngerii să nu poată pătrunde în conştiinţe, să ne apere şi să ne conducă paşii.

Îngerii, deşi fără trup, nu sunt mai puţin reali în vise decât în ceasurile noastre de trezie. În somn, prejudecăţile şi necredinţele noastre sunt mai puţin active decât atunci când suntem în posesia facultăţii noastre de-a argumenta. În orice caz, esenţiale sunt starea sufletească smerită şi plină de ardoare şi spiritul receptiv, precum şi o conştiinţă curată. Îngerul păzitor veghează asupra duhului nostru tot atât de bine şi când dormim; cu cât sunt mai curate gândurile noastre, cu atât vine mai în preajmă. Nu în zadar Maica noastră - Biserica - ne învaţă rugăciunile de seară, în care ne mărturisim greşelile, aşa încât să ne odihnim în pace mintea şi trupul.

„De toate visurile noastre bolnave apără-ne ochii,
De temerile şi nălucirile nopţii, apără-ne,
Calcă în picioare duşmanul nostru nălucitor
Ca să nu cunoaştem întinarea”.
(Breviarum Monasticum Benedictin)

Tălmăcirea viselor a preocupat mintea celor vechi şi, de asemenea, îi preocupă şi pe moderni, dar cei curaţi cu duhul nu au asemenea probleme; lor, înţelesul le este clar. Când sunt luminaţi de înger, totul li se pare simplu. Într-adevăr, „Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu” (Matei 5, 8).

Îngerii de la Betleem

1. Păstorii

(Luca 2, 8-14)

„Naşterea sfântă a celei Preacurate, mai presus de gând văzând-o păstorii s-au înfricoşat de minunea cea mare. Îngerii, cântând, lăudau pe Stăpânul fără sământă, întrupat din Fecioară" (Canonul Naşterii, cântarea 3).

În liniştea unei nopţi înstelate, un grup de păstori ce-şi păzeau turmele au avut una dintre cele mai fermecătoare viziuni cunoscute vreodată de om. Atât de drag a fost acest eveniment nenumăratelor generaţii, atât de multe imnuri îl laudă, atâţi pictori l-au pictat, încât înţelesul real tinde să fie pierdut. Relatarea s-a transformat, pentru mulţi, într- o fermecătoare legendă, în timp ce alţii au încercat s-o facă raţională.

Unul din înţelesurile simbolice date apariţiei îngerilor în faţa păstorilor din afara Betleemului este acela că mesajul lui Dumnezeu Iisus Hristos a fost pentru cei săraci, cei de jos. Dar, în mod sigur, mesajul lui Hristos se adresează tuturor oamenilor, din înalta societate sau din cea de jos, fără excepţie, deşi cei sărmani şi smeriţi cu duhul îl vor accepta cu cea mai mare bucurie, indiferent de starea lor socială. Mândria intelectului nu este proprietatea exclusivă a acelora care stau pe tronuri, ci poate fi găsită în orice căsuţă, ca şi în oricare palat. Totuşi, mândria e mai puţin prezentă printre cei care trăiesc mai aproape de natură, care dorm sub cerul liber al lui Dumnezeu, aşa cum fac păstorii. Devin mai apropiaţi de minunile cereşti. Este ca şi cum acoperişurile caselor ar fi mai mult decât o protecţie faţă de fenomenele naturii şi s-ar transforma într-un acoperământ spiritual, despărţind sufletul de curăţia comunicării libere cu Dumnezeu.

Cine dintre noi, care a hoinărit printr-un ungher singuratic, într-o noapte înstelată, liniştită, n-a fost mişcat de un simţământ de uimire, n-a simţit lucruri care sunt în afara şi dincolo de puterea noastră de a le atinge? Păstorii petrec lungi perioade de timp în această atmosferă, în care comuniunea cu natura este tot atât de normală ca şi respiraţia. Ei citesc semnele corpurilor cereşti cu uşurinţă; fără să fie o superstiţie, pentru ei aceasta este o a doua natură.

Sunt conştienţi de propria lor micime, iar contemplaţia vine la ei, în marea singurătate, chiar acolo unde trăiesc, şi ca ceva de la sine înţeles. Dacă îl citim cu atenţie pe Sfântul Luca, vom vedea că descrierea sa este sobră: se desfăşoară fără înflorituri, este arătat evenimentul în cuvinte simple şi fără introducere.

Îngerul Domnului apare ca din senin în mijlocul păstorilor, înspăimântându-i. El repetă încă o dată bine cunoscutele cuvinte: „Nu vă temeţi”. Mereu această liniştire a fricii, ca şi cum omul trebuie convins că interrelaţia cu lumea duhurilor este una bună şi normală, fără nimic de care să se teamă.

Îngerii vin la aceia care îi pot accepta fără să se întrebe cât de tefere le sunt simţurile. Astfel, gloriosul mesaj a fost dat mai întâi acelora care trăiesc aproape de Dumnezeu, care au putut vedea şi înţelege cu o pricepere pe care minţile sofisticate n-o pot avea. Mesajul este pentru toţi oamenii, dar nu toţi îl vor înţelege.

Povestirea apariţiei angelice nu este o legendă ori o alegorie; căci, ce tâlc ar mai avea o asemenea legendă? Sfântul Luca a descris-o pentru un intelectual roman: marelui Teofil, pentru a cărui instruire (ca şi a altor romani) el a adunat şi a înregistrat faptele referitoare la Iisus. Unul din aceste fapte a fost vizita păstorilor la staulul din Betleem. Acolo, ei au găsit un copilaş nou născut, înfăşat în scutece, aşezat într-o iesle, lucru destul de ciudat, indiferent cum ar fi fost privit, şi care a constituit o dovadă pentru acei oameni simpli, încrezători, că simţurile lor nu fuseseră înşelate. Copilul dovedea că ceea ce auziseră şi văzuseră era adevărat şi ceea ce văzuseră şi auziseră i-a convins că acolo se afla Mântuitorul, născut laolaltă cu mieii de jerftit pe care îi îngrijeau ei şi chiar acolo unde se năşteau: într-una din grotele naturii. Acolo se afla adevărata „Evanghelie”, „Vestea Bună” a lui Dumnezeu, pe care El însuşi luase iniţiativa să o facă cunoscută omului.

Să citeşti mai mult în acest eveniment decât spun cuvintele înseamnă să-i furi din frumuseţe şi, în special, din adevăratul fond şi adevărata substanţă: Naşterea lui Iisus Hristos. Întruparea în sine a fost un eveniment atât de uluitor, încât nu are nevoie de alegorii, nici de legende, spre a-l face mai important. De ce ar fi nevoie ca vederea cetelor cereşti să fie explicată, când nici întruparea nu poate fi tălmăcită şi, aidoma ei, nici Creaţiunea.

Cu cât ştiinţa sapă mai mult, cu atât mai mult necunoscut scoate la iveală. În pofida mulţimii de vorbe sau scrieri, realitatea lui Iisus în istorie nu a putut fi schimbată. E curios, totuşi, că cei care cred în El insistă să minimalizeze apariţia îngerilor, un eveniment în sine cu mult mai mic decât întruparea. Ei i-ar refuza omului orice participare la bucuria îngerilor şi, prin ei, la aceea a întregii creaţii. Să mărginim dar această bucurie la mica noastră lume, acum, în era descoperirii imensităţii cosmosului? Desigur suntem fiinţe extrem de mărunte, mai ales dacă ne gândim că întruparea ne priveşte doar pe noi.

Dacă totuşi dorim să întrezărim explicaţii ale viziunii cetelor cereşti, nu ar fi mai bine oare să ne apropiem de realitate văzând în descrierea Sfântului Luca un scurt moment de pătrundere, o intuiţie a unui plenum existent departe, în afară şi dincolo de înţelegerea noastră. N-a fost oare recunoaşterea în străfulgerarea unei lumi sosită abia acum până la hotarele neamului nostru omenesc?

Îngerii ne leagă de celelalte lumi, cărora le-am aparţinut întotdeauna, deşi nu le cunoaştem în mod ştiinţific.

A explica experienţa păstorilor e ca şi cum ai închide fereastra şi ai trage obloanele, pentru a te lipsi de o splendidă privelişte. Înseamnă, să negi splendoarea locului şi puterea omului de a şti şi recunoaşte lumea spiritului. Suntem mult mai aproape de adevăr prin acceptarea umilă a relatării, exact aşa cum este ea făcută, decât găsindu-i imediat o interpretare.

Da, ***„Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire!" (Luca 2, 14).*** Frumuseţea acestui cântec de laudă şi bucurie curată a răsunat sărbătoreşte în ceruri, la Betleem; o bucurie atât de mare, încât a avut ecou de-a lungul veacurilor în inimile tuturor credincioşilor adevăraţi. O bucurie ce acoperă distanţele dintre om şi om, om şi Dumnezeu. O fericire intens personală, şi totuşi aparţinând tuturor oamenilor şi întregii creaţii. O bucurie ca la naşterea Mântuitorului. O bucurie sublimă, în mijlocul nostru, pentru toate timpurile.

„Din înălţimea cerului, împăratul vine la noi, din curata Fecioară, Dumnezeu fiind, dar în vremea din urmă Cuvânt întrupat ca să cheme la Sine, din stricăciune, pe omul zidit întâi" (Canonul Naşterii, cântarea 3).

„Umila Fecioară îşi alăptează Copilul şi, în fundal, sugerat de aceşti îngeri, eonii (spiritele) se manifestă ei înşişi, cerurile cu dimensiunile lor cosmice, o întinsă umbră pierzându-se în Calea Lactee; Fecioara, cu diadema ei de stele, îl hrăneşte cu lapte ceresc pe Mântuitorul veacurilor" [Jean Danielou, The Presence of God (traducere din „Le Signe du Temple", by Walter Roberts) London: A.R Mowbray and Co., Ltd., pag. 21-22].

De aceea, Arhanghelii sunt legaţi de toate tainele vieţii lui Iisus. Gavriil străjuieşte Bunavestire, toate bunele vestiri, pe Maria, pe Zaharia, pe Iosif, pe păstori şi tot alaiul unde el este personajul principal. Rafail străjuieşte faptele divine, miracolele, vindecările, el este îngerul din Vitezda care tulbură apele tămăduitoare şi tot el este mângâietorul, protectorul. Sunt îngerii care-L slujesc pe Iisus în pustiul ispitirii şi-

L întăresc în agonie” [Jean Danielou, The Presence of God (trans. of „Le Signe du Temple”, by Walter Roberts) London: A.R Mowbray and Co., Ltd., pag. 22].

2. Cei trei magi

(Matei 2, 1-12)

Credinţa că toate stelele se află sub puterea îngerilor capătă confirmare în steaua care i-a condus pe cei trei oameni înţelepţi din Răsărit să I se închine Copilului-Hristos, în Betleem.

Magii, sau oamenii înţelepţi din acele vremuri, credeau că steaua putea fi îngerul unui mare om, fravashi (spirit în limba persană) sau echivalentul său. Cuvântul fravashi nu trebuie să ne tulbure, pentru că îngerul, într-un sens, este corespondentul spiritual al virtuţilor, formând un complement natural al omului pe care-l păzeşte, la fel cum diavolul poate fi echivalentul rău al instinctelor noastre rele.

Magii erau oameni de ştiinţă, astrologi; de aceea, în răbdătoarea lor observare a cerurilor, ei puteau înţelege cel mai bine cum se poate revela un înger într-o cometă mai degrabă decât altceva. Dacă simplului păstor apariţia îngerului Domnului cu aspectul său omenesc îi era credibilă, astrologului i se părea convingătoare o nouă şi neaşteptată mişcare a unui astru ceresc.

„Neamul, ce era altădată în umbră, a văzut acum lumină strălucită; iar pe cei păgâni, Fiul, aducându-i Tatălui moştenire, a împărtăşit har tainic acolo unde stăpânea păcatul” (Canonul Naşterii, cântarea 5).

Omul simplu şi needucat şi omul de ştiinţă, fiecare în felul lui, au văzut şi au înţeles semnul şi, ascultând de el, au mers să se închine copilului. Într-asta constă marea lecţie a celor două povestiri. Cunoaştere şi simplitate, bunăstare şi sărăcie, au fost puse la picioarele lui Iisus.

- ✓ *Prin magi, ştiinţa a adus omagiu religiei;*
- ✓ *prin păstori, omul obişnuit L-a slăvit pe Dumnezeu.*

Lângă fiecare a mers îngerul conducător şi participant, plin de bucurie al închinării. La fel e şi astăzi, când fiecare creatură îşi urmează adevăratul său destin, care este să-L iubească şi să-L adore pe Dumnezeu. Dar noi adesea ne refuzăm destinul, care înseamnă să-L iubim şi să-L adorăm pe Dumnezeu. Ca şi satana, preferăm, în egocentrismul nostru, să urmăm calea propriei noastre proslăviri şi, ca el, cădem în

luptă şi durere, departe şi mai departe de Dumnezeu, unicul şi singurul nostru rost adevărat.

Nu tot aşa se petrece cu magii. Aşa cum Ruskin spune atât de frumos: „Aceşti oameni, în ceea ce-i priveşte, vin - vă rog insistent să observaţi asta - nu să vadă, nici să vorbească, ci să I se închine, să-şi arate respectul. Nu sunt nici curioşi, nici vorbăreţi, ci supuşi” [Letter XII, December 23, 1871].

Supunerea aceasta le-a permis magilor să fie înştiinţaţi într-un vis că nu trebuie să dezvăluie nimănui succesul căutării lor. Nu s-au dus să se laude lui Irod. Au mers mai departe, bucurându-se cu smerenie, ştiind că la timpul potrivit Dumnezeu le va descoperi totul.

Credinţa zilnică îi conferă omului o mai grabnică cunoaştere a Adevărului. Viaţa exemplară a păstorilor şi a magilor, cu răbdare fideli treburilor lor, apropiaţi de Dumnezeu în înţelegerea lor, se cuvine a fi urmată cu bucurie. Chiar dacă nu putem să vedem în afară, putem înăuntrul inimilor noastre să auzim cetele cereşti şi, cu ele, să-I aducem laude Regelui nou născut.

„***Toţi cei ce eraţi cufundaţi în pierzare, izbăvindu-vă de sub mânia celui rău, ridicaţi-vă cu cântări de laudă, slăvind pe Hristos, pe Binefăcătorul, Cel ce a venit la noi din marea Lui milă” (Canonul Naşterii, cântarea 4).***

3. Fuga

(Matei 2, 13-20)

„Scoală-te şi fugi”. Pe când Iosif, Fecioara Maria şi Pruncul Hristos erau încă în Betleem, pe când cântecele de laudă mai răsunau încă în urechi şi pe când vizita magilor le era încă vie în mintea lor, a sosit chemarea neaşteptată la fugă! Încă o dată nu auzim din partea lui Iosif nici un protest şi nici din partea Mariei. Ascultând de porunca îngerului, ei şi Copilaşul au luat calea amară a exilului.

Aici ne aflăm în faţa uneia din cele mai dure enigme ale vieţii: când este drept să rămâi pe loc să întâlneşti dezastrul şi când e bine să fugi? În care mod este Dumnezeu mai bine slujit? Porunca îngerului către Iosif a fost: „Ridică-te şi fugi”, în realitate n-a fost o fugă, nici abandonarea unei cauze sau a unui popor, ci îndeplinirea unei chemări. Nu din frică, ci din ascultare, Iosif a îndepărtat pe noul născut şi pe Mama Lui de falsa siguranţă a unui loc cunoscut şi i-a dus la, aparent lipsa de siguranţă a necunoscutului.

Evanghelistul ne lasă aici să urmărim cu imaginaţia noastră aceste trei figuri singuratice, făcând călătoria periculoasă, prin pustiu. Egiptul a fost inevitabil asociat în minţile israeliţilor cu sclavia şi exilul, deşi, în vremea lui Iisus, acolo se afla o colonie de evrei prosperă şi cultivată. Ceea ce se reliefează în istorisirea simplă, neînflorită, a lui Matei, este încrederea în cuvântul îngerului; Iosif, fără să pună întrebări, apucă pe drumul plin de pericole, expunând pe Mamă şi Copil primejdiilor unei călătorii pe meleaguri străine. Şi aceasta e o icoană dragă pictorilor, pe care fiecare dintre ei a zugrăvit-o după concepţia lui. Dar există o trăsătură comună tuturor tablourilor şi descrierilor verbale: lumina protectoare care învăluie pe cei trei. Este o supunere a tuturor primejdiilor în faţa puterii spirituale a acestor trei personaje solitare, aparent lipsite de apărare, într-o lume potrivnică. Nu toţi artiştii au pictat puterea pe care au simţit-o acolo, adică aceea a îngerului păzitor, dar nu există tablou în care să nu se facă într-un fel simţită, chiar dacă nu vizibilă.

Fuga în Egipt ar trebui să fie o alinare şi o încurajare pentru mulţi care azi pribegesc departe de cămin şi ţară. Pentru că ei, de asemenea, şi-au părăsit totul, pentru a salva ceva mult mai preţios decât orice în lume, adică libertatea credinţei.

„Urmându-L pe Prunc, în exil, să devenim şi noi străini pentru lume. Văzând naştere străină, să ne înstrăinăm de lume, mutându-ne mintea la cer. Că pentru aceasta Preaînaltul Dumnezeu pe pământ S-a arătat om plecat, vrând să tragă la înălţime pe cei care-i cântă: Aliluia!” (Acatistul Bunei Vestiri, Condac 8).

„Scoală-te... şi fugi”. Iosif nu a plecat singur, ci a luat cu el pe Mamă şi pe Prunc, aşa cum întotdeauna este de datoria noastră să o facem. Ortodoxul poate pururea să-L aibă pe Dumnzeu cu el, în inima lui. „Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârşitul veacurilor” (Matei 28, 20).

Ce poartă omul în inima lui este important. „Ci să fie omul cel mai ascuns al inimii” (1 Petru 3, 4), aşa cum spune Sfântul Petru. Dacă fugim, doar acesta poate fi motivul fugii noastre. Poate ne e dat să auzim vocea îngerului chemându-ne, aşa cum i-a chemat pe Iosif să se întoarcă, nu unde dorea el s-o facă, ci unde a fost trimis, în neînsemnatul Nazaret. Şi aici e o lecţie pentru exilaţi: drumul şi destinaţia întoarcerii noastre nu trebuie să fie după propria noastră alegere, ci trebuie să ne întoarcem în locul şi la datoria pe care Dumnezeu le-a pregătit pentru noi.

Fie ca rugăciunea către îngerul care păzeşte pribegia noastră să fie ca noi, care-L purtăm pe Dumnezeu Iisus Hristos în inimile noastre, să luăm fără greş drumul dreptăţii. Putem foarte bine să găsim calea cea bună prin uşile care sunt închise mai

curând, decât prin cele deschise. Nu multora le-a fost dată vederea clară a lui Iosif, dar încrederea lui calmă şi credinţa implicită pot uşor fi şi ale noastre. Astfel, mâna conducătoare a îngerului pe umerii noştri poate fi simţită de fiecare dintre noi şi cuvintele psalmistului pot răsuna cu adevărat: „Că îngerilor Săi va porunci pentru tine ca să te păzească în toate căile tale. Pe mâini te vor înălţa ca nu cumva să împiedici de piatră piciorul tău" (Psalmi 90, 11-12).

Faptele atât de intens umane ale Cuvântului întrupat, trăite de Iisus, ilustrează în multe momente atitudinea Sa privind îngerii. Strâns legate, viaţa şi învăţătura Sa vor fi întotdeauna modelul prin care să ne conducem propriile noastre vieţi. „Adevărat, adevărat zic vouă: cel ce crede în Mine va face şi el lucrările pe care le fac Eu şi mai mari decât acestea va face, pentru că Eu Mă duc la Tatăl" (Ioan 14, 12).

Vom vedea că învăţătura lui Iisus despre îngeri şi contactele Sale personale cu ei sunt o parte integrantă a misiunii Sale. Ar fi o nesăbuinţă să ignorăm toate acestea.

Cum spunea Jean Danielou, care a scris atât de convingător despre îngeri şi misiunea lor: „Suntem martorii apariţiei Arhanghelilor care, prin Gavriil, vor înconjura de acum încolo, pe Iisus Omul, plutind discret, dar întotdeauna prezenţi, şi nu atât ca să-L laude pe Iisus, cât ca să se afle ei înşişi în înaltul cerurilor, care deja înconjoară Copilul conceput în pântecele Fecioarei. Iată adevărata taină a Omului-Dumnezeu, căruia îngerii Îi aduc laude şi care Se micşorează pe Sine smerindu-Se în trup; iată una lângă alta, stau prezenţa pământească şi cea cerească; eveniment hipercosmic al întrupării. De aici înainte Îl vom găsi pe Iisus înconjurat în tot locul de această prezenţă dublă. Pe de o parte procesiunea îngerilor însoţeşte pretutindeni Cuvântul căruia ei Îi sunt strălucirea şi hotarul împărăţiei intelectuale; pe de altă parte, este sărăcia Leagănului. Vom găsi acelaşi contrast în Agonie, unde sunt prezente douăsprezece legiuni de îngeri, chiar în clipa sărutului lui Iuda" [Jean Danielou, pag. 21].

Creştinul care înlătură conceptul îngerilor din cel al lumii lui Dumnezeu e ca un om care crede că ţine în mâinile lui o cupă de cristal fără cusur, plină cu elixirul vieţii; şi tot timpul, cupa are o spărtură şi pierde o parte din lichidul preţios care se scurge. Viaţa Noului Testament înseamnă să acceptăm totul, nu să selectăm şi să respingem în mod arbitrar, după un criteriu stabilit de noi înşine, pe baza înţelegerii noastre limitate.
Numai când acceptăm şi trăim întreaga învăţătură a lui Iisus Hristos, când bem cupa până la capăt, putem deveni pe deplin noi înşine şi să atingem dumnezeiasca

asemănare cu Dumnezeu, despre care Părinţii Bisericii au vorbit cu atâta convingere şi pe care atât de puţini dintre noi o înţeleg.

„Toată firea îngerească s-a minunat de lucrul cel mare al întrupării Tale; că pe Cel neapropiat, ca Dumnezeu, L-a văzut om apropiat tuturor, petrecând împreună cu noi şi auzindu-ne pe toţi: Aliluia" (Acatistul Bunei Vestiri, Condac 9).

Îngerii ispitirii

„Iar Iisus, plin de Duhul Sfânt, S-a întors de la Iordan şi a fost dus de Duhul în pustie" (Luca 4, 1).

Iisus a coborât în Iordan pentru a fi botezat, nu pentru că ar fi avut nevoie să fie curăţat de păcat ci, mai curând, pentru a face un semn vizibil prin care, cu toată smerenia, S-a aşezat în rândul celor păcătoşi. El este Mielul lui Dumnezeu care în acest fel a luat asupra Sa păcatele lumii. Iisus nu S-a manifestat niciodată în izolare, ci a împărtăşit cu totală simpatie nevoile tuturor oamenilor.

Botezul a fost pentru Iisus ceasul unei concentrate consacrări şi încredinţări voinţei Tatălui Său. Cerurile s-au deschis pentru El şi vocea Tatălui I-a vorbit.

Încă de la începutul istoriei sale, omul căzut, pe care diavolul îl învinsese, putea, totuşi, să aştepte promisiunea zilei în care avea să-l biruie pe adversarul său. Victoria omului asupra satanei este adevăratul ţel al misiunii lui Hristos. El a venit ca „să surpe prin moartea Sa, pe cel ce are stăpânirea morţii, adică pe diavolul" (Evrei 2, 14). În cuvintele Sfântului Ioan pentru aceasta s-a arătat Fiul lui Dumnezeu, „ca să strice lucrările diavolului" (1 Ioan 3, 8).

Bătălia începe pentru Iisus imediat după Botez, în ispitirea pe care El a descris-o apostolilor Săi. Era pentru prima oară de la izgonirea sa din Rai când omul prin Persoana dumnezeiască a Fiului Omului se găsea faţă în faţă cu satana. Ispita care L-a hărţuit în timpul celor patruzeci de zile de post şi rugăciune a fost chintesenţa tuturor necazurilor care îi vor urmări paşii pe întregul drum al Crucii şi, apoi, şi necazurile dintotdeauna ale omenirii.

Putem pricepe întregul înţeles mai bine, dacă ne amintim mereu că Iisus s-a luptat cu satana de la acelaşi nivel; ca „Fiu al Omului", a luat asupra Lui tot păcatul şi slăbiciunea omenească şi şi-a învins adversarul exact acolo unde, la început, el îl doborâse pe om.

Secvenţele ispitirii ne sunt redate în diferite feluri de Sfântul Matei şi Sfântul Luca. Vom urmări relatarea Sfântului Matei pentru că pare cea mai logică deşi, de fapt, numai conţinutul relatării este important. Sfântul Marcu acordă doar două versete incidentului, important pentru studiul nostru din cauza referirii la slujirea îngerilor.

În timpul desfăşurării misiunii Sale, nevoia de hrană şi odihnă reprezenta pentru Iisus o problemă reală. Călătoriile sale erau lungi şi trebuia să cheltuiască multă energie când predica şi făcea vindecări. Trebuia, de asemenea, să le ceară aceeaşi rezistenţă celor ce-L urmau, ca şi Lui Însuşi: „Vulpile au vizuini şi păsările cerului cuiburi; dar Fiul Omului n-are unde să-şi plece capul" (Matei 8, 20). Deseori trebuia să uite de foamea şi setea trupului Său, pentru a sluji cererilor spirituale ale altora.

„Între timp, ucenicii Lui Îl rugau, zicând: Învăţătorule, mănâncă. Iar el le-a zis: Eu am de mâncat o mâncare pe care voi nu o ştiţi" (Ioan 4, 31-32). Fiind un om adevărat şi silindu-se pentru aceasta, foamea şi dorinţa de a-şi odihni trupul trebuie să fi fost cu mult mai mari decât ne putem închipui noi în mod obişnuit. „Căci mulţi erau care veneau şi mulţi care se duceau şi nu mai aveau timp nici să mănânce" (Marcu 6, 31). Dar Iisus nu ceda niciodată acestor nevoi pe spatele altora. Ştim doar despre odihna Lui ca să se roage. Cu toate acestea, în pustie exact asta făcea, se ruga. Şi chiar acest moment şi l-a ales satana pentru atac.

Odată cu întruparea Cuvântului, cu venirea lui Hristos în mijlocul nostru, binele şi răul au fost definite cu claritate. Au încetat de a mai fi subiect de opinie. Odată ce Dumnezeu S-a manifestat El Însuşi, răul şi-a pierdut caracterul său nebulos şi satana a apărut în adevărata sa lumină, o personalitate reală, crezând că era destul de puternic ca să-L ispitească pe Fiul Omului.

Până la venirea Domnului, satana a făcut cam ce i-a plăcut. Lumea era la cheremul lui, dar lui i-a lipsit mila. Acum, prin întrupare, domnia lui era în pericol iminent. Nu mai putea să se încreadă mult în confuzia înşelătoare, ci trebuia, din contră, să-şi adune toate forţele, să se năpustească personal asupra aceluia care l-ar fi putut distruge. De aceea, satana L-a atacat pe Iisus chiar la începutul misiunii Sale. Deoarece adevărata rugăciune este cea mai ascuţită armă împotriva lui, satana întotdeauna încearcă să-i tocească tăişul.

Avem multe exemple din acestea în vieţile Sfinţilor, mai ales ale Părinţilor pustiului.

Întâlnirea din pustiu, prin urmare, nu este o poveste închipuită ci un fapt sigur. Tot ceea ce Iisus a predicat a şi luat asupra Sa. A întâlnit răul faţă către faţă. Nu-şi făcea iluzii despre el. Cunoştea realitatea lui şi nevoia de a lupta cu el, pe faţă şi fără cruţare. De aceea, le-a şi povestit Iisus ucenicilor despre propria Sa întâlnire dramatică cu forţele ce i se opuneau.

Prima încercare a Sa a fost să reziste în timpul lungului post la atât de naturala şi omeneasca foame. Iisus este deci, deopotrivă, omul care are nevoie de hrană şi Cuvântul însuşi al lui Dumnezeu, prin care omul este hrănit. Chiar diavolul dorea să ştie cui îi va face într-adevăr faţă. Cine era această Fiinţă ce nu-şi pleca urechea la îmbierile lui? A simţit că se afla în faţa unei puteri mai mari decât a oricărui patriarh sau profet însemnat cu care se luptase mai înainte. Satana a simţit, dar n-a ştiut în faţa cui se afla.

Îngerii L-au recunoscut pe Fiul lui Dumnezeu, dar noi nu putem şti dacă lor le-a fost permis să cunoască întreaga iconomie a întrupării. Ei erau în spate, gata oricând să-L servească, ştiind că ei singuri nu pot salva omul din capcana satanei şi s-au bucurat că însuşi Fiul lui Dumnezeu a coborât personal, să-i conducă în misiunea lor.

Mulţi dintre Părinţi interpretează rolul îngerilor după întrupare ca fiind de-a-L înconjura pe Hristos în tot locul cu excepţia coborârii Lui în iad.

De aceea, diavolul, dorind să ştie pe cine are în faţă, L-a pus la încercare. Are el, sau nu are, puterea să transforme pietrele în pâine? Dar Iisus îi răspunde satanei în cuvinte întemeiate pe Scriptură şi pe experienţa din trecut a lui Israel: „Nu numai cu pâine trăieşte omul, ci cu tot cuvântul ce iese din gura lui Dumnezeu” (Deuteronomul 8, 3).

Cât de clar îndreaptă Iisus balanţa! Ispitirea pândeşte întotdeauna nevoile noastre legitime. Nu e nimic rău în faptul că noi suntem supuşi nevoilor materiale. Doar încrederea noastră numai în ele este nelalocul ei.

Părinţii Bisericii ne învaţă că, prin botez, satana este exclus din sinele nostru şi ca atare se poate apropia de noi numai din afară, mai ales prin nevoile cărnii. Carnea în sine nu ne este duşman, ci mijlocul prin care putem să cădem.

Apoi, satana l-a aşezat pe Iisus pe acoperişul Templului şi i-a spus: „Dacă eşti Fiul lui Dumnezeu, aruncă-te jos fiindcă scris este: El va trimite îngerii Săi, să te apere”.

Încă o dată, satana vrea să ştie singur cu ce adversar are de-a face. Ispitirea pentru Iisus era să cedeze dorinţei de a face această dovadă. Satana a căutat să-L îndemne s-o ia pe scurtătură, să ocolească durerile, dezamăgirile şi moartea. Mai târziu, cuvintele vor fi: „Dacă tu eşti Hristosul, mântuieşte-Te pe Tine Însuţi şi pe noi" (Luca 23, 39). Dar Iisus spune: „E scris iarăşi, să nu-L ispiteşti pe Domnul Dumnezeul tău".

Sfântul Luca are motivele lui când face din această ispitire punctul culminant al naraţiunii sale, pentru că tocmai aici există acea subtilitate primejdioasă pentru o natură foarte spirituală.

Cât despre noi înşine, există întotdeauna pericolul să abuzăm de bunăvoinţa răbdătoare a lui Dumnezeu. Este posibil să te crezi atât de sigur de iertare şi de prezenţa susţinătoare a îngerilor tăi, încât nu mai eşti grijuliu să nu păcătuieşti şi consideri că poţi să faci rău, contând anticipat pe milostivirea Sa. Atunci când noi „ispitim pe Dumnezeu", nu vom găsi mâinile îngerilor care să ne susţină, ci mai curând batjocura diavolului care ne târâie în jos.

Că Iisus a fost ispitit, ne stă mărturisire propriul Său cuvânt. Asta face uimitor de palpabile propriile noastre ispite. Le scoate din imperiul speculaţiei teoretice şi le aşază exact în realitatea concretă a fiecărei zile. În acelaşi timp, trebuie să ne dăm seama că ispitirile lui Hristos au fost spirituale şi foarte teologice.

Istoria grăitoare a lui Iisus ne mai învaţă că, în astfel de momente de încercare, îngerii stau alături şi aşteaptă cum L-au aşteptat pe El! Oare inimile lor mari şi credincioase au tremurat în ceasul când Domnul lor S-a smerit de bunăvoie, din dragoste pentru om, îngăduind să fie ispitit aşa cum sunt făpturile Sale neascultătoare? Probabil că ar fi vrut să alerge alături de El, dar nu, au trebuit să stea deoparte; bătălia nu se încheiase încă!

Satana I-a arătat apoi lui Iisus toate împărăţiile lumii şi slava lor, spunând că toate pot fi ale Lui, ca să le transforme după voie, dacă i se va închina, acceptând autoritatea şi puterea satanei de a desăvârşi treburile lumeşti! I-a fost aşezată în faţa ochilor, întreaga perspectivă a ceea ce ar însemna folosirea puterii sale absolute, pentru a forţa lumea să-I accepte învăţăturile, ca să se împlinească salvarea noastră. Dar dorinţa puterii personale, la orice nivel, înseamnă să nu se ţină seama de Dumnezeu, să I se uzurpe tărâmul, să I se pună la încercare şi să I se smulgă cu forţa ceea ce este doar al Lui.

„înapoia mea, satano, pentru că scris este, te vei închina la Domnul Dumnezeul tău, şi numai pe El Îl vei sluji”. Este, desigur, răspunsul ultim. Satana e bătut, dar nu învins încă. Se va întâmpla asta doar după răstignirea şi învierea Domnului. De aceea, omul este încă angajat în bătălia cu satana, pentru că ultimul soroc este întotdeauna „vremea ce va veni”, căci nici o individualitate în această lume nu este încă deplină, ci numai în Dumnezeu Iisus Hristos.

Trebuie să luăm aminte că: Limbajul menit să descrie eroismul uman este în întregime străin Noului Testament. Evenimentele vieţii şi morţii lui Iisus nu au fost gândite ca un fapt uman, ci ca un fapt Dumnezeiesc, lucrat în carne şi sângele omenesc, ceea ce este cu totul altceva.

Şi „apoi diavolul L-a părăsit (pentru un moment) şi iată îngerii au venit să-I slujească”. După încercările din pustiu, cetele îngereşti L-au înconjurat pe Domnul ca să-i slujească cu dragoste şi grijă: El a fost Domnul lor în chip mai deplin în acel ceas, decât oricând mai înainte. „Voi mă numiţi învăţător şi Domn; şi bine ziceţi, pentru că sunt” (Ioan 13, 13). Da, „învăţător”, mai întâi Lui Însuşi ca om. Asta este ceea ce cere şi de la noi, să ne înfrânăm pe noi înşine şi să ne păzim de orice ispitire. De altfel, acest lucru nu este o simplă închipuire, ci un fapt duhovnicesc.

Există o diferenţă subtilă între noi şi îngeri în materie de ispitire. Îngerii nu sunt ispitiţi cum suntem noi. Satana a născocit păcatul din propria lui voinţă şi apoi l-a ispitit pe om. Omului, păcatul i-a adus moarte; îngerilor degradare. Păcatul nu este inerent naturii nemuritoare a îngerilor, cum este pentru natura muritoare a omului. Iată teribila pedeapsă a satanei şi a îngerilor lui: au făcut ceea ce nu era în natura lor să facă. Diavolul, în înverşunarea chinurilor sale, caută să ne aducă sub stăpânirea sa şi, odată aflaţi în puterea lui, e cu neputinţă să o sfărâmăm noi înşine. Numai prin Hristos suntem izbăviţi de puterea păcatului. Nu suntem niciodată „obligaţi” să păcătuim, deşi este în natura noastră căzută să o facem.

„Orice răutate, deci orice patimă impură este lucrarea minţii lor (a diavolilor). Dar deşi au libertatea să-l atace pe om... ei nu au puterea de-a birui pe nimeni, pentru că stă în puterea noastră să primim sau nu atacul” [Sfântul Ioan Damaschinul, Expunere a credinţei ortodoxe (Dogmatica), Book II, capitolul IV, pag. 20, in Nicene and Post-Nicene Fathers, vol. IX Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1955].

Ispitirile lui Iisus în pustie nu au fost nici pe departe sfârşitul, ci doar începutul încleştării pentru mântuirea omului.

Zarurile erau aruncate: forţele binelui şi răului se înfruntau disputându-şi destinul ultim al omenirii. Hristos nu se luptă pentru supremaţia lui Dumnezeu - să nu facem niciodată această greşeală - ci pentru mântuirea omului. Omul singur nu-l poate răpune pe prinţul acestei lumi pentru că, aşa cum spune Pavel: „în sfârşit, fraţilor, întăriţi-vă în Domnul, şi întru puterea tăriei Lui îmbrăcaţi-vă cu toate armele lui Dumnezeu ca să puteţi sta împotriva uneltirilor diavolului. Căci lupta noastră nu este împotriva trupului şi a sângelui, ci împotriva domniilor, împotriva stăpânilor, împotriva căpeteniilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutăţii răspândite în văzduhuri” (Efeseni 6, 10-12).

În timp ce noi nu putem câştiga bătălia împotriva diavolului, Hristos a şi făcut-o: trebuie doar să ne luăm crucea şi să-L urmăm. Dumnezeu s-a făcut om, ca să-l elibereze pe om din îndrăcirea care-l ţinea înlănţuit. Iată marea taină, minunea şi slava, o slavă la care participă îngerii, dar pe care n-o pot săvârşi. Preţul victoriei a fost crucea, iubirea transfigurătoare a unui Dumnezeu prea milostiv.

Nici un adevărat căutător al lui Dumnezeu nu este cruţat de arşiţa drumului prin pustie. Pentru că Hristos merge înaintea lui, atunci când va merge şi el, îi va găsi pe îngeri acolo aşteptându-l aşa cum a făcut-o Iisus.

„Slujitor al lui Dumnezeu şi păzitorul cel prea ales al meu, care eşti tot timpul lângă mine păcătosul, care mă izbăveşti de toată facerea de rău a diavolilor, care pretutindenea mă aşezi pe cărările cele dumnezeieşti şi care mă îndemni spre viaţa cea nestricăcioasă, roagă-te pentru mine!” (Condacul Canonului către îngerul păzitor).

Îngerii în slujirea şi învăţătura Domnului

1. Îngerul păzitor

După cele 40 de zile de arşiţă în pustia aridă a muntelui de lângă Iordan, Iisus S-a reîntors printre oameni, ca să-i înveţe, să-i vindece şi să-i mântuiască. Puterea şi adâncimea cuvintelor Sale sunt atât de mari, încât comentariile scrise despre El au umplut numeroase volume, din vremea Apostolilor până în zilele noastre. Există atâta belşug de înţelesuri, atâta veşnicie în cele spuse, încât, întotdeauna, un sens nou şi adaptat vremurilor iese la lumină, răspunzând în permanenţă nevoilor fiecărei epoci. Înţelegerea Sa divină, precum şi profunzimea înţelegerii Sale umane fac învăţăturile lui Iisus de neclintit.

Una din cele îndrăgite şi, adeseori, foarte greşit înţelese afirmaţii, este chiar aceea pe care ne întemeiem credinţa în îngerul păzitor. Arătând înspre un copil, Iisus a spus: „Vedeţi să nu dispreţuiţi pe vreunul din aceştia mici, că zic vouă: Că îngerii lor, în ceruri, pururea văd faţa Tatălui Meu, Care este în ceruri” (Matei 18, 10). Acest lucru a dus la ideea că copii sunt angelici prin natura lor şi că, atunci când mor mici, automat devin îngeri. Această erezie, în unele cazuri, a mers atât de departe, încât a dat naştere ideii că fiinţele umane, în general, dacă sunt foarte bune, pot deveni îngeri. Nu există autoritate scripturală care să îndrituiască (permită, îngăduie) această credinţă stranie: această noţiune nu se află nici în Noul Testament apocrif, nici în scrierile Părinţilor. Iisus a afirmat foarte clar, când a vorbit despre viaţa omului după moarte: „Căci sunt la fel cu îngerii şi sunt fii ai lui Dumnezeu, fiind fii ai învierii” (Luca 20, 36). Egali da, dar nu transformaţi în îngeri. Ei (îngerii) sunt dintr-o rasă diferită de a oamenilor, sunt duhuri şi au fost creaţi îngeri, aşa cum noi am fost creaţi oameni, şi nu alt soi de animal sau plantă. Există o ordine profundă şi plină de putere în creaţia lui Dumnezeu, ce nu poate fi răsturnată. Dorinţa însăşi de a răsturna această stare este un păcat, deci avem nevoie de o întoarcere, iar nu de o modificare a legii şi ordinii divine.

Iisus ni l-a arătat pe om transfigurat, în adevărata sa lumină. Există o subtilă diferenţă între transfigurarea şi transformarea omului. Prima se referă la spiritualizarea substanţei; a doua pare că indică remodelarea sa. Ca oamenii să devină îngeri, ar trebui ca Domnul să răstoarne propria Sa ordine a creaţiei în care fiecare lucru, fiecare viaţă şi fiecare perioadă de timp îşi au locul lor rânduit. Omul poate deveni egal îngerului, în virtutea învierii şi prin Hristos - aşa cum vom observa pe larg, mai târziu - poate să se ridice chiar deasupra îngerilor, dar niciodată nu va deveni înger. O asemenea credinţă ar ţine de conceptul păgân al reîncarnării sau al transmigrării sufletelor.

Citatul despre îngerul copiilor, luat în sine, ar duce la presupunerea că ei, copii, au un înger păzitor, dar dacă-l citim în contextul lui Matei 18, vom vedea că Iisus era preocupat să definească însuşirile care ni se cer pentru a ajunge în Rai. A fi smerit cu inima, sau smerit cu mintea, este cel mai bun paşaport pentru Rai: „Şi chemând la sine un prunc, l-a pus în mijlocul lor. Şi a zis: Adevărat vă zic vouă: De nu vă veţi întoarce şi nu veţi fi precum pruncii, nu veţi intra în Împărăţia Cerurilor" (Matei 18, 2-4).

Acesta a fost răspunsul la întrebarea: „Cine e mai mare în Împărăţia Cerurilor?". Iisus a indicat calităţile copilăriei, ca un ideal spre care să năzuim. El nu vorbea de mintea copilărească ci de duhul copilăros curat. Mintea curioasă, perseverentă, inocenţa şi încrederea sunt caracteristici ale copiilor. Un copil nu cunoaşte falsa mândrie, nici falsa smerenie. Se ştie că Iisus se adresa cu „turmă mică" celor ce-L urmau : „Nu te teme, turmă mică" (Luca 12, 32). Şi nu ne asigură mereu că suntem copiii lui Dumnezeu? Tocmai în numele acestei calităţi de copii ai Săi ne-a fost dat îngerul păzitor.

Cuvintele lui Iisus se referă la vechea credinţă, în îngerul păzitor. După Daniel (10, 13), aceasta este dată în special popoarelor, ca îngerul promis lui Moise şi văzut de oameni ca o coloană de foc noaptea şi ca un nor ziua: „Eu însumi voi merge înaintea ta şi te voi duce la odihnă" (Exodul (Ieşirea) 33, 14). David îl concepea pe înger ca protejând pe toţi cei cu adevărat credincioşi: „Străjui-va îngerul Domnului împrejurul celor ce se tem de El şi-i va izbăvi pe ei" (Psalmi 33, 7). Iisus a fost Cel care ne-a arătat că fiecare dintre noi avem propriul nostru înger. Evreii vedeau mântuirea prin comunitatea lui Israel şi, ca atare, era suficient un fel de înger colectiv sau comun. Dar Iisus ne-a învăţat că o comunitate se mântuieşte prin fiecare ins, astfel că fiecare dintre noi, ca un copil deosebit al lui Dumnezeu, are un înger personal, înălţând demnitatea noastră umană.

„Sfinte îngere, cel ce stai înaintea pătimaşului meu suflet şi al vieţii mele cele ticăloase, nu mă lăsa pe mine păcătosul, nici nu te depărta de mine..." (Rugăciune către îngerul Păzitor, Cartea ordodoxă de rugăciuni).

2. Îngerii morţii şi ai dreptăţii

Şi în ceasul morţii noastre, îngerii sunt cu noi, însoţindu-ne peste prag. Iisus ne spune acest lucru în frumoasa parabolă a omului bogat şi a lui Lazăr, cerşetorul de la poarta sa (Luca 16, 19-31). Din cuvintele sale putem deduce că îngerul nostru păzitor nu este din aceeaşi cerească tovărăşie care, la sfârşitul lumii va despărţi pe cei buni de cei răi, şi pe care-i numim îngerii dreptăţii.

Îngerul nostru păzitor ne însoţeşte de-a lungul timpului, ocrotindu-ne paşii şovăielnici ai prunciei, aventurile copilăriei şi scăpându-ne din multe strâmtorări. (Care dintre noi nu şi-a ţinut răsuflarea la vreo poznă prea îndrăzneaţă a unui copil şi n-a fost de acord că ei, copii, trebuie să aibă un înger păzitor?). Îngerul care ne păzeşte de-a lungul anilor vieţii noastre pământeşti, cu toate urcuşurile şi coborâşurile ei, şi care ne poartă acum spre adevăratul prag al noului început, ne trece în alte mâini angelice, sau cel puţin aşa se pare.

În orice caz, nu pornim în această ultimă călătorie singuri. Un înger, sau poate mai mulţi, sunt cu noi chiar şi atunci. Acest fapt ar trebui să ne fie o adevărată alinare când vedem că cei pe care-i iubim pleacă, sau când ne pregătim s-o facem noi înşine. La urma urmei, cu ce se deosebeşte aceasta de o călătorie într-o ţară îndepărtată? De aceea, Biserica are rugăciuni pentru cei ce mor, prin care invocă prezenţa unui înger al luminii care să însoţească sufletul ce pleacă.

Enoh, ale cărui descrieri despre şeol (iadul) le foloseşte Domnul nostru în parabola lui Lazăr, are un frumos verset despre activitatea rugătoare a îngerilor, în numele nostru: „Şi ei au cerut şi mijlocit şi s-au rugat pentru copiii oamenilor şi dreptatea curgea în valuri, în faţa lor, ca apa" [R.H. Charles, The Book of Enoch, London: Society for Promoting Christian Knowledge, p. 58].

Şi Iisus a vorbit despre rolul îngerilor ca împlinitori ai dreptăţii lui Dumnezeu. Tălmăcind Apostolilor Săi parabola neghinei din grâu (Matei 13, 24-41), Iisus reliefează că gândurile şi impulsurile rele - boabele de neghină - sunt semănate de duşman, satana, în mijlocul seminţelor bune. Seminţele de neghină, ori copiii celui rău, vor fi adunate la vremea secerişului şi arse. Mai departe, Iisus spune că „secerătorii sunt îngerii". Această imagine a îngerilor ce-L însoţesc pe Fiul Omului este împrumutată din cea folosită de Enoh când descrie pe Dumnezeu, Cel care împarte dreptatea. Domnul nostru o întăreşte prin cuvintele din parabola cu plasa de pescuit azvârlită în mare (Matei 13, 47-48): „La sfârşitul lumii, îngerii vor ieşi şi vor despărţi pe cei răi de cei drepţi" (Matei 13, 49).

Vorbind despre a doua venire, Iisus încă o dată îi descrie pe îngeri ca heralzi (ofiţeri, dregători) ai dreptăţii înfricoşătoare şi ai răsplăţii: „Şi El (Fiul Omului) va trimite pe îngerii Săi, cu sunet mare de trâmbiţă, şi vor aduna pe cei aleşi ai lui Dumnezeu din cele patru vânturi, de la marginile cerurilor până la celelalte margini" (Matei 24, 31, Marcu 13, 27).

Îngerii înşişi nu cunosc dinainte evenimentele, ei nu sunt decât trimişi din veac să facă voia lui Dumnezeu, să îmlinească misiunea lor de diaconi, de slujitori.

Descriind întâmplările acelor zile de pe urmă, Iisus spune: „Iar de ziua şi ceasul acela nimeni nu ştie, nici îngerii, nici Fiul, ci numai Tatăl” (Matei 24, 36).

În ceasul acela chiar Iisus va fi mediatorul nostru în faţa tribunalului ceresc. El ne-a promis mărturia Lui, dacă rămânem credincioşi cuvântului Său. Şi zic vouă: „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor şi Fiul Omului va mărturisi pentru el înaintea îngerilor lui Dumnezeu” (Luca 12, 8). Fireşte, îngerii aşteaptă să vadă atitudinea noastră faţă de Hristos. Ei se aşteaptă ca noi să fim credincioşi Domnului nostru, înainte de-a ne arăta prietenie. Dacă nu suntem loiali, nu putem aştepta nimic altceva decât dispreţ îndurerat din partea lor din cauza naturii şi a întregii lor fiinţe care nu acceptă compromisul. Lipsă de loialitate pe care nici chiar Iisus n-o va apăra. „Iar cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, lepădat va fi înaintea îngerilor lui Dumnezeu” (Luca 12, 9). Ce gând înspăimântător! Sfântul Marcu foloseşte sintagma „mă voi ruşina de el” (Marcu 8, 38) în loc de „el va fi lepădat”. În zilele noastre poate că „împietrit” este mai potrivit, căci pentru popoarele ce trăiesc în spatele Cortinei de fier teama de ridicol, mai degrabă decât teama persecuţiei, îi face pe mulţi necredincioşi.

Nestatornicia şi superficialitatea noastră poate fi motivul pentru care îngerii noştri nu văd întotdeauna faţa lui Dumnezeu.

3. Diavolul şi îngerii lui

Orice discuţie despre îngerii aflaţi în slujirea Domnului ar fi incompletă dacă n-am vorbi şi despre îngerii căzuţi. Credinţa în posesiunea demonică era generală pe vremea lui Iisus Hristos. O concepţie pe care mulţi o consideră azi neluminată, obscurantistă şi superstiţioasă, în acele secole, pentru mulţi, era o interpretare răspândită, aplicată unor fapte care nu puteau fi imediat explicate altfel, sau erau de neînţeles. Astăzi, folosim alte cuvinte, dar cunoaştem aproape la fel de puţin despre, să spunem, cei dereglaţi mintal, tot atât cât cunoşteau oamenii de atunci care credeau în posesiunea demonică, incluzând aici, fără discriminare şi alte categorii de dereglări. Astăzi, desigur, folosim şocuri electrice ca să „exorcizăm”, deşi cunoaştem foarte puţine lucruri din cele ce se întâmplă. Dar Iisus „izgonea diavoli”, pe deplin conştient de ceea ce se întâmplă. Se lupta cu răul sub toate formele sale, oriunde îl întâlnea.
Dar nu cu problema exorcismelor ne ocupăm aici, ci cu învăţăturile lui Iisus şi atitudinea Lui faţă de forţele răului. Iisus folosea limbajul vremii Sale. Dar am merge prea departe dacă ne-am închipui că Iisus însuşi credea în mituri. Mai degrabă, în toate relatările acestea, trebuie să vedem în primul rând continuarea luptei lui Iisus cu satana, care a început în pustie.

Iisus învăţa despre realitatea lumii care este rea şi despre boală ca rezultat al păcatului colectiv al lumii, mai degrabă decât al unui păcat anume, sau al unui anume păcat individual. Este pur şi simplu rezultatul nemijlocit al puterii satanei asupra lumii. De obicei, pe unii oameni Hristos îi ierta pentru participarea la păcat, datorită calităţilor lor spirituale şi astfel îi vindeca. „Căci ce este mai lesne a zice: Iertate sunt păcatele tale sau a zice: Scoală-te şi umblă?" (Matei 9, 5). S-a exprimat despre femeia care avea o infirmitate de 18 ani, ca fiind legată de satana (Luca 13, 16) susţinând că ea avea tot atât de mult dreptul de a fi eliberată de El, ca oricare bou sau asin, care trebuia să fie dezlegat din grajd şi dus la adăpat. Astfel, Iisus consideră vindecările Sale ca o dezlegare de rău şi numai iertarea lui Dumnezeu putea împlini aşa ceva.

„Nu e uşor să ierţi. A ierta înseamnă mult mai mult decât a lăsa la o parte faptul că eşti îndreptăţit să ceri plata păcatului sau răzbunare; este iubirea ce suferă durerea şi ruşinea, cu voinţa puternică de a mântui" [George A. Buttrick, „Exposition on St. Matthew" in The Interpreter's Bible, vol. 7, New York: Abingdon Press, p. 35].

Aceasta, Iisus, cu adevărat o făcea din plin. Iisus elibera oamenii, nu negând existenţa răului, ci recunoscând adevărul existenţei păcatului şi identitatea autorului răului pe care îl numea „un mincinos, tatăl minciunii" (Ioan 8, 44), cu alte cuvinte, o personalitate reală căreia trebuie să i te împotriveşti, să o răstorni şi să o învingi.

Când fariseii l-au acuzat pe Iisus că a scos diavoli cu Belzebut, El a spus: „Dacă satana e izgonit prin satana, înseamnă că el însuşi este dezbinat şi cum va rezista împărăţia lui?". Şi mai departe spune: „Cum poate cineva intra în casa unui om puternic şi să-i ia toate bunurile, dacă nu-l leagă mai întâi pe omul cel puternic?". Astfel, Iisus spune că ori îl legăm pe satana, ori el ne leagă pe noi şi pentru asta avem nevoie de El, de Iisus Hristos, pentru că „Cine nu este cu Mine este împotriva Mea şi cine nu adună cu Mine risipeşte" (Matei 12, 24-30). Ar fi bine să ne amintim aceste cuvinte adeseori.

Există o altă comparaţie, despre obiceiurile diavolilor, pe care am experimentat-o adesea, dar n-am recunoscut-o întotdeauna. Uneori ne simţim bine şi siguri de noi pentru că tocmai am fost curăţiţi printr-un exerciţiu spiritual şi ne găsim deodată teribil de uimiţi în faţa faptului că un incident absolut trivial poate să ne smintească. Iisus ştia acest lucru foarte bine. „Când duhul cel necurat iese din om, umblă prin locuri fără apă, căutând odihnă şi, negăsind, zice: Mă voi întoarce la

casa mea, de unde am ieşit. Şi, venind, o află măturată şi împodobită. Atunci merge şi ia cu el alte şapte duhuri mai rele decât el şi, intrând, locuieşte acolo; şi se fac cele de pe urmă ale omului aceluia mai rele decât cele dintâi (Luca 11, 24-26).

Într-adevăr, trebuie să ne păzim întotdeauna de arhiinamicul nostru şi să nu ne culcăm pe lauri pentru că nu în zadar Petru l-a numit „un leu răcnind, căutând pe cine să înghită" (1 Petru 5, 8). Trebuie să ne păstrăm casa plină cu duhul lui Dumnezeu. Nu e nici un pericol atât de mare ca mulţumirea de sine.

Tot aşa, în parabola cu neghina şi grâul, Iisus spune clar că sămânţa cea rea este semănată de satana sau, în cea cu semănătorul, că el smulge sămânţa bună din inimile noastre.

Nici nu-şi îndulceşte vorbele despre soarta diavolilor şi a celor înşelaţi de el: „Atunci va zice şi celor de-a stânga: Duceţi-vă de la Mine, blestemaţilor, în focul cel veşnic, care este gătit diavolului şi îngerilor lui" (Matei 25, 41).

Una din caracteristicile noastre creştineşti, unul din semnele care ne deosebeşte, care ne singularizează, este faptul că nu mai simţim nevoia să ne temem de satana: „Iar celor ce vor crede, le vor urma aceste semne: în numele Meu, demoni vor izgoni, în limbi noi vom grăi" (Marcu 16, 17).

Relatarea din Marcu (5, 1-13) referitoare la legiunile de diavoli pe care Iisus le-a exorcizat dintr-un om îndrăcit şi care au intrat într-o turmă de porci, care s-a aruncat de pe deal în mare şi s-a înecat, este de un interes special. Este o scenă care, la prima vedere, e greu de înţeles; dar, de fapt, este cât se poate de limpede. Nu este o alegorie; cu adevărat demonii se aflau acolo. Iisus este confruntat cu un rău care îşi spune singur legiune, „pentru că suntem mulţi". Ei sunt conştienţi de puterea cu care sunt înfruntaţi şi cer îndurare şi permisiunea de a merge în altă parte. Iisus le îngăduie să intre într-o turmă de porci din apropiere. Aceasta se aruncă în mare, să moară, nu pentru că Iisus a dorit asta, ci pentru că răul este autodistructiv. Răul distruge orice atinge şi, în cele din urmă, se distruge pe sine însuşi.
Sistemele despotice materialiste sfârşesc în dezastru aducând foamea în marile ţări producătoare de cereale peste care domnesc, nu pentru că doresc foametea, ci pentru că sămânţa corupţiei se află în însăşi răutatea sistemului. Aceia în care intră diavolul sunt cei pe care el îi împinge în cele din urmă în oceanul disperării, până când el însuşi nu mai are unde se duce, decât mai adânc, în abisul propriei sale nefericiri.

Iisus Hristos cunoaşte sfârşitul satanei, pentru că l-a ştiu de la început şi l-a văzut căzând: „Am văzut pe satana ca un fulger căzând din cer” (Luca 10, 18). Este o referinţă la viziunea lui Isaia: „Cum ai căzut tu din ceruri, stea strălucitoare, fecior al dimineţii” (Isaia 14, 12-17). Unii comentatori au văzut în aceste cuvinte un strigăt de triumf din partea lui Iisus, când ucenicii s-au întors victorioşi dintr-o misiune în care exorcizaseră duhurile rele. Dar un strigăt de biruinţă nu-L caracteriza pe Iisus. Este cu mult mai mult o neclintită afirmare a unui fapt care pentru noi nu este o dovadă de credinţă superstiţioasă, ci de adevărată cunoaştere.

4. Bucuria îngerilor

După ce a spus cele două splendide parabole despre oaia cea pierdută şi drahma de argint (Luca 15, 1-10), Iisus a făcut această analogie: „Zic vouă, aşa se face bucurie îngerilor lui Dumnezeu pentru un păcătos care se pocăieşte” (Luca 15, 10) îngerii se bucură şi ne primesc pe fiecare dintre noi, care ne pocăim. Ce plin de dragoste este cuvântul de bun venit, cu mult mai generos, cuprinzător şi purificator decât orice împăcare omenească.

O altă interpretare a acestor două parabole este că cele 99 de oi sau cele 9 drahme de argint sunt îngerii acelor lumi care n-au căzut şi nu au nevoie de mântuire. Dar oaia pierdută este lumea noastră, pentru care Hristos le-a părăsit pe toate celelalte ca să vină s-o caute, „drahma” rătăcită pentru a cărei mântuire Şi-a dat viaţa.

Credinţa în Sfinţi îngeri şi încrederea în îngerul păzitor fac indiscutabil parte din învăţăturile lui Dumnezeu Iisus Hristos.

Cuvintele Lui justifică încrederea noastră în ei şi validează rugăciunea noastră smerită: ***„înger al lui Hristos, păzitorul meu cel sfânt, acoperitorul sufletului şi al trupului meu, rogu-te luminează-mi această zi şi de toată viclenia vrăjmaşului mă izbăveşte; povăţuieşte-mă înspre tot lucrul bun şi aşează-mă pe calea mântuirii. Amin” (din Cartea Ortodoxă de Rugăciuni).***

Sfârşitul şi noul început

1. Ghetsimani

Pe măsură ce misiunea Lui se apropia de sfârşit, S-a aflat confruntat din nou şi mai intens ca înainte cu primele ispite pe care le biruise în pustie. Nu trebuie să uităm cuvintele criptice ce încheie acel episod: „Şi diavolul, sfârşind toată ispita, s-a îndepărtat de El, până la o vreme” (Luca 4, 13). Satana şi-a continuat atacurile în diverse moduri: ispita puterii i-a fost adesea propusă lui Iisus, uneori impusă cu forţa: „Cunoscând deci Iisus că vor veni să-L ia cu sila, ca să-L facă rege, S-a dus iarăşi în munte, El singur” (Ioan 6, 15).

Ştim că Iisus a luptat neîncetat împotriva răului sub toate formele, dar acum, la sfârşit, toate puterile răului s-au adunat într-un mare efort, urmărind o distrugere finală.

De această dată, spre deosebire de vremea naşterii Sale, n-a apărut nici un înger care să-i spună să fugă. De data aceasta trebuia să facă faţă încercării singur, pentru că acum, prin moartea Sa, avea să mântuie lumea şi să câştige coroana slavei. Putea să cheme îngerii în ajutorul Său, dar a îndepărtat acest gând: „Sau ţi se pare că nu pot să-L rog pe Tatăl Meu şi să-Mi trimită acum mai mult de douăsprezece legiuni de îngeri?” (Matei 26, 53). Prietenii Săi pământeşti aveau să-L părăsească şi pe prietenii Săi cereşti nu îi va chema!

Putem înţelege bine cuvintele Sale sfâşietoare: „Acum sufletul Meu e tulburat, şi ce voi zice? Părinte, izbăveşte-Mă de ceasul acesta. Dar pentru aceasta am venit în ceasul acesta” (Ioan 12, 27). Pentru asta se născuse, fusese salvat din mâinile lui Irod, fusese adus înapoi din Egipt, crescuse în înţelepciune, fusese botezat, slujise, învăţase oamenii şi îi tămăduise: toate acestea pentru a-l mântui pe om şi pentru a sfărâma puterea satanei: „Acum este judecata acestei lumi; acum stăpânitorul lumii acesteia va fi aruncat afară. Iar Eu, când Mă voi înălţa de pe pământ, îi voi trage pe toţi la Mine” (Ioan 12, 31-32).

Aici, în câteva cuvinte, avem totul rezumat: stârpirea oricărui rău prin ultima Sa jertfă. Această jertfă n-a fost oferită zadarnic, pentru ca să distrugă ceva ce nu exista! Atât de preocupaţi suntem să urmărim învăţătura lui Iisus, încât avem tendinţa să interpretăm greşit sfârşitul, fără de care învăţătura Sa ar fi asemenea învăţăturilor atâtor oameni captivanţi, interesanţi, luminaţi mai înainte şi de atunci încoace - învăţături minunate, fără îndoială, dar nu dătătoare de viaţă. Chiar

înlăturarea prinţului acestei lumi a fost raţiunea întrupării Sale; şi de asemenea, raţiunea morţii Sale în forma în care s-a produs: ***„Dacă trupul Său s-ar fi îmbolnăvit şi cuvântul l-ar fi părăsit în această credinţă, cât de nepotrivit ar fi fost. El, care a vindecat trupurile altora, să neglijeze propria-i sănătate? Cum ar fi fost crezute minunile Sale, vindecările, dacă ar fi fost astfel? Apoi, iarăşi să presupunem că, fără vreo boală, ar fi tăinuit trupul Său undeva şi apoi deodată să reapară şi să spună că a înviat din morţi. Ar fi fost privit mai curând ca un povestitor de basme. Şi pentru că n-ar fi existat mărturia morţii Lui, nimeni n-ar fi crezut în învierea Sa. Sau cum ar fi putut fi declarate sfârşitul morţii şi victoria asupra ei, dacă Domnul n-ar fi făcut ca moartea să se petreacă în faţa tuturor, ca prin trupul său nestricăcios să dovedească de aici înainte că moartea a fost desfiinţată şi golită de conţinut... Moartea a venit în trupul Său, aşadar, nu de la sine, ci prin acţiune vrăjmaşă, astfel ca Mântuitorul să poată desfiinţa definitiv moartea, sub orice formă i-ar fi fost ea oferită... Cum ne-ar fi putut chema dacă n-ar fi fost răstignit, pentru că numai pe cruce un om moare cu braţele deschise? Din nou, văzduhul este sfera diavolului, acest duşman al rasei noastre care, căzut fiind din cer, încearcă împreună cu celelalte duhuri rele, care au participat la neascultarea sa, să ţină sufletele departe de adevăr şi să oprească creşterea acelora care încearcă să-L urmeze... Dar Domnul a venit să alunge diavolul şi să cureţe văzduhul şi să facă o cale pentru noi, sus, spre cer..." [Sfântul Atanasie, întruparea Cuvântului lui Dumnezeu, translated by a Religious of C.S.M.V. New York: The Macmillan Company, 1951].***

Dacă ne-a fost dat ca exemplul lui Iisus să ne mântuiască şi să ne fie de folos în propria noastră încleştare individuală cu răul şi moartea, atunci el trebuie să devină relevant pentru fiecare dintre noi. Pentru ca exemplul Său să fie real, trebuia să-Şi supună puterea divină luptei şi mărginirii omeneşti şi să-Şi plece voinţa Sa omenească în faţa voinţei Sale divine. Numai pe măsură ce începem să înţelegem această profunzime a tainei, realizăm imensa singurătate a patimilor şi a ceasurilor din Ghetsimani. Nu e de mirare că sudoarea Sa era ca picăturile de sânge. Trupul muritor al lui Iisus nu voia să moară; iubitoarea Sa inimă omenoasă nu putea îndura trădarea prietenilor Săi. Ca Dumnezeu, avea deplina cunoaştere a păcatului lumii, pentru care urma să moară. Toată mâhnirea omului, de până la El şi după aceea şi-o asumase în acel ceas. S-a rugat să treacă paharul de la El în acea ultimă şi teribilă luptă cu o durere nemăsurată, pe care numai Dumnezeu o putea cunoaşte, înţelegând îngrozitoarea ticăloşie de care era capabil omul. A implorat pe cei mai apropiaţi şi dragi prieteni, pe care-i avea, să vegheze cu El, să nu-L lase singur. Dar ei erau obosiţi. Şi nici nu le era dat atunci să-şi dea seama de profunzimea mâhnirii lui Iisus şi intensitatea cu care dorea un alt sfârşit, nu pentru El însuşi, ci pentru

om. De două ori S-a întors la însoţitorii Săi, căutând parcă întărire, o cale de ieşire, „dar ei dormeau”.

N-a existat decât un singur răspuns: „Părintele Meu, dacă nu este cu putinţă să treacă acest pahar, ca să nu-l beau, facă-se voia Ta” (Matei 26, 42). Ca să nu-l beau! Aici era soluţia. Nici o mâhnire nu e biruită, nici o durere vindecată, nici un dezastru nu poate fi înlăturat, până ce cupa amărăciunii nu e sorbită până la fund.

Încă odată, şi pentru ultima oară, îngerii L-au susţinut în chinul aşteptării; în acel ceas, întregul destin al omului atârna în balanţă. Va accepta Iisus paharul? Mai era încă timp să-l respingă. Iuda nu-i dăduse încă sărutul trădării. Înţelegând cu o atotvăzătoare claritate întreaga imensitate a răspunderii Sale, intolerabila povară a durerii lumii, Iisus şi-a plecat capul: „Nu voia Mea, ci a Ta să se împlinească” (Luca 22, 42).

În timp ce se ruga în agonie, „Un înger din cer s-a arătat Lui şi-L întărea” (Luca 22, 43). Odată lupta terminată şi ispitirea înlăturată, îngerii puteau să se adune în jurul Lui, să-L întărească şi să-L încurajeze să meargă fără şovăială pe acest drum teribil, pe care şi-l alesese. Marşul triumfător pornise - calea împărătească fusese deschisă. Nimeni în acea clipă n-a recunoscut în „omul dispreţuit... şi cel din urmă dintre oameni, om al durerilor şi cunoscător al suferinţei” (Isaia 53, 3) pe Regele Slavei! Dar îngerii, da!

Doar în plecăciune şi tăcere, fără cuvinte, în inefabilă contemplaţie, putem într-adevăr comenta prezenţa îngerilor în acel ceas al supremei încercări. În Grădina Edenului, Adam trădase neamul omenesc, în grădina Ghetsimani, Iisus îl mântuia.

2. Golgota

Deşi nu citim nimic despre îngerii buni sau răi de la locul răstignirii, în lumina celor petrecute înainte, ne putem cu greu îndoi că ei n-ar fi fost prezenţi. Într-un ultim efort, pentru a câştiga o bătălie deja pierdută, satana s-a străduit să ajungă la Iisus prin batjocurile mulţimii amatoare de senzaţii, care se îmbulzea în jurul Crucii. „Hristos, regele lui Israel, să se coboare de pe cruce, ca să vedem şi să credem” (Marcu 15, 32). Cu perspicacitate diavolească, satana a intrat într-unul din cei ce sufereau cu Iisus. „Dacă Tu eşti Hristos, mântuieşte-Te pe Tine Însuţi şi pe noi” (Luca 23, 39). Aceasta era doar o repetare a primei ispitiri din pustiu. Iisus a răspuns doar rugându-se Tatălui Său şi supunându-se legii cărnii, pe care şi-o asumase.

Arta creştină, de-a lungul secolelor, a pictat îngerii plutind deasupra Crucii şi, putem presupune că, în adevăr, ei erau prezenţi şi L-au însoţit pe Domnul lor, chiar când a coborât în iad, ca să-i elibereze pe cei ce erau acolo, ţinuţi prizonieri.

Există credinţa conform căreia Crucea a fost înfiptă acolo unde a crescut pomul cunoaşterii. Ne putem duce cu gândul mai departe şi să credem că ea a fost făcută din acelaşi lemn cu pomul: „Că unde este multă înţelepciune este şi multă amărăciune, şi cel ce îşi înmulţeşte ştiinţa îşi sporeşte suferinţa” (Ecclesiastul 1, 18), spune profetul, şi nu ne-a spus Iisus să ne luăm crucea şi să-i urmăm? Într-adevăr, întreaga cunoaştere lumească pe care am acumulat-o, abia dacă ne-a făcut mai fericiţi sau abia dacă a transformat pământul în paradis. Dar acum, doar încărcându-ne cu greutatea cunoaşterii noastre ne putem întoarce de unde am plecat, pentru a regăsi acea bucurie pe care nimeni nu ne-o poate lua, şi astfel, cu adevărat, să fim egali cu îngerii. Cercul s-a închis în întregime.

„Căci, precum în Adam toţi mor, aşa şi în Hristos toţi vor învia” (1 Corinteni 15, 22). Îngerii care odinioară i-au alungat pe Adam şi Eva din Rai, deschid acum uşa pentru întoarcerea lor.

3. Piatra

Cine a dat piatra la o parte? Aceasta este întrebarea la care cei necredincioşi nu pot răspunde în mod satisfăcător. Toate argumentele, aduse pentru a infirma învierea, se poticnesc de piatra care pecetluia mormântul lui Iisus. Într-un efort de a micşora uriaşul eveniment al învierii, s-a făcut mare caz de micile diferenţe din cele 4 Evanghelii. Dar fără folos, pentru că faptele esenţiale sunt aceleaşi, în toate. N-a fost găsit nici un agent omenesc care să poată da piatra la o parte: nici atunci, nici după două mii de ani de investigări, dispute şi de căutări ştiinţifice.

Cele 4 Evanghelii ne spun cum atunci când s-au ivit zorile în Ierusalim, femeile care-L slujiseră pe Domnul în misiunea Lui s-au grăbit spre mormânt, ca să îndeplinească ultimele ritualuri de îmbălsămare, întrerupte vineri seara, din cauza apropierii Sabatului: „Şi ziceau între ele: Cine ne va prăvăli nouă piatra de la uşa mormântului?” (Marcu 16, 3). Nu este de mirare că s-au înspăimântat şi au ajuns repede la concluzia că vreun duşman furase trupul iubit al Domnului.

Fariseii au avut acelaşi gând, doar din alt punct de vedere. Ei s-au temut ca nu cumva prieteni ai lui Iisus să fi luat cu ei trupul şi să pretindă apoi că a înviat din morţi; de fapt, ei l-au implorat pe Pilat să pună pază la mormânt, ca să prevină o asemenea eventualitate. Aceste străji erau cei care, după cum ne spune Matei, l-au

văzut pe înger dând piatra la o parte: „Şi iată s-a făcut cutremur mare, că îngerul Domnului, coborând din cer şi venind, a prăvălit piatra şi şedea deasupra ei. Şi înfăţişarea lui era ca fulgerul şi îmbrăcămintea lui albă ca zăpada. Şi de frica lui s-au cutremurat cei ce păzeau şi s-au făcut ca morţi” (Matei 28, 2-4).

„Îngerul învierii a fost un mesager al puterii: un cutremur a zguduit pământul şi mâinile îngerului au putut rostogoli cu uşurinţă piatra masivă. Îngerul a fost un mesager al curăţiei: el a fost ca un fulger în descoperirea luminii şi ca zăpada în judecata sa despre întunecimea faptelor omeneşti. A băgat groaza în inimile oamenilor şi i-a amuţit” [George A. Buttrick, „Exposition on the Resurrection” in The Interpreter’s Bible, vol VII, p. 616].

Oamenii de pază au fost mituiţi ca să tacă, ori să răspândească ideea cum că Apostolii au furat trupul lui Iisus. Dar Apostolii înşişi erau întristaţi, şi nici nu se gândeau la aşa ceva. Ei nici măcar n-au însoţit femeile la mormânt. Ne putem foarte bine închipui cât de uimite au fost femeile şi cât de alarmate.

Încă o dată îngerul foloseşte cuvintele ce revin ca un veşnic refren de-a lungul întregii Scripturi: „Nu vă temeţi”. Cuvinte pline de duioşie şi înţeles, pe care mereu, mereu, îngerii le folosesc ca să liniştească spaimele oamenilor. Cu atât mai mult cât de alinătoare au fost aceste cuvinte când femeile, cuprinse de cea mai autentică frică au privit în mormântul gol, cum li s-a părut acesta înainte să-i zărească pe îngeri: „Şi au văzut doi îngeri în veşminte albe şezând, unul către cap şi altul către picioare, unde zăcuse trupul lui Iisus” (Ioan 20, 12).

După Sfântul Matei, era unul, după Sfântul Luca şi Sfântul Ioan erau doi. „De ce căutaţi pe cel viu printre morţi” (Luca 24, 5). Astfel au întrebat îngerii, în cuvinte care au răsunat prin secole ca una din cele mai importante întrebări puse vreodată omului. În impactul teribil al momentului, nu trebuie să fim surprinşi că femeile n-au văzut toate exact acelaşi lucru şi nici nu l-au relatat la fel! Pe de altă parte, evenimentul a fost scris mult mai târziu. Oricum, ce a putut ieşi la lumină cu desăvârşire, manifestându-se cu claritate, este mormântul gol şi prezenţa îngerilor.

Îngerii anunţă învierea, aşa cum vestea naşterii lui Hristos a fost auzită în vestirea lor: „Căci, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul” (Luca 2, 10); acum, desigur, mesajul aduce mai multă bucurie şi este mai bine înţeles: „A înviat... mergeţi repede şi spuneţi apostolilor!” (Matei 28, 6-7).

Tot timpul, îngerii L-au înconjurat pe Domnul pe pământ, chiar dacă prezenţa lor nu era totdeauna vizibilă, dar în orele glorioase s-au arătat acelora care meritau să-i vadă.

Sfinţii îngeri sunt parte din slava lui Iisus, aşa cum este şi aura Sa. Grăbiţi să simplificăm lucrurile, ca să-L coborâm la nivelul nostru şi insistând mai mult pe umanitatea Sa, tindem să uităm că niciodată n-a încetat să fie Dumnezeu şi, prin urmare, nu s-a despărţit de îngerii Săi; Iisus este întotdeauna cu noi aşa cum a promis: „Şi iată, Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârşitul veacurilor" (Matei 28, 20). Aşa cum noi stăm în prezenţa Lui şi îngerii stau la fel. Aşa cum au dat la o parte piatra ce pecetluia mormântul, tot aşa îndepărtează de la noi obstacolele ce ne închid drumul spre adevăr.

Strânşi, laolaltă, tăcuţi în fiecare noapte de Paşti, lăsăm în urma noastră biserica întunecată, mergând în procesiune în jurul ei, cu lumânările aprinse, în timp ce cântăm cu solemnitate: „învierea Ta, Hristoase, îngerii o laudă în ceruri şi pe noi pe pământ ne învredniceşti cu inimă curată să Te slăvim".

Aşa cum am făcut-o de-a lungul veacurilor, revenim pe urmele paşilor acelor femei credincioase care, în acea primă dimineaţă de Paşti, s-au întors cu teamă în suflete, în căutarea mormântului iubit. Ca şi ele, stăm în faţa uşilor închise, aşteptând. Fără voie, inima tresaltă, după cum, atunci când citim Sfânta Evanghelie, cuvintele izbucnesc puternic într-un strigăt de bucurie: „Hristos a înviat!". Preotul bate la uşă: „Deschideţi porţile pentru Împăratul Slavei". Uşile se deschid, lumânările subţiri, aprinse, transformă biserica goală într-o mare de lumină, tămâia mirosind a trandafiri se înalţă, mormântul este gol, dar slava lui Dumnezeu este prezentă. „Hristos a înviat! Adevărat a înviat!". Răsună din fiecare piept, în timp ce credincioşii se întorc în biserică pentru a-şi exprima bucuria şi a-şi cânta cântecul de laudă; noi pe pământ, şi îngerii în înalturi, într-un singur glas al credinţei şi al unei cunoaşteri inatacabile. „Hristos a înviat, a înviat din morţi!".

4. Înălţarea şi a Doua Venire

Timp de 40 zile de la înviere, Iisus a mers printre prietenii Săi, a fost văzut de ei, a vorbit cu ei, a cinat cu ei, a călătorit cu ei, i-a învăţat multe taine privind împărăţia lui Dumnezeu, a frânt pâinea şi le-a încredinţat sarcina misionară şi împuternicirea lor apostolică. Chiar şi atunci, apostolii sperau într-un alt miracol care să restaureze domnia lui Israel, atunci şi acolo. Cu răbdare, Iisus le spunea din nor că timpul şi anotimpurile sunt în mâna lui Dumnezeu; de ajuns că Sfântul Duh va fi printre ei: „Şi acestea zicând, pe când ei priveau, S-a înălţat şi un nor L-a luat de la ochii lor.

Şi privind ei, pe când El mergea la cer, iată doi bărbaţi au stat lângă ei, îmbrăcaţi în haine albe, care au şi zis: Bărbaţi galileeni, de ce staţi privind la cer? Acest Iisus care S-a înălţat de la voi la cer, astfel va şi veni, precum L-aţi văzut mergând la cer" (Faptele Apostolilor 1, 9-11).

Există o frumoasă icoană rusească a acestei scene, în care cele două figuri albe, sfinţii Îngeri, se amestecă în mulţimea discipolilor. Ea exprimă, aşa cum cuvintele nu pot exprima, intimitatea acelui moment. Este o pictură care inspiră bucurie şi respect, care s-ar cuveni să ne fie adesea prezentă în minte, pentru că întotdeauna îngerii sunt cu noi când privim în înalt şi-L adorăm pe Iisus Hristos!

Maica Domnului, apostolii şi cei doi îngeri privesc înspre înalt, către cer, unde Iisus este deja aşezat pe tron, vestind a doua venire. Îngerii îl poartă în înalturi într-un arc de lumină, aşa cum L-au văzut Isaia şi Iezechiel în viziunea lor despre Dumnezeu. Iisus cel prea iubit este Hristos, împăratul plin de putere, Pantocrator, Judecătorul temut, binecuvântând poporul şi încredinţându-L de iubirea Lui nestrămutată şi milostivirea Sa.

Îngerii L-au însoţit pe Domnul la ceruri într-un nor de slavă: „Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trâmbiţă" (Psalmi 46, 5). La porţile cerului ei au strigat: „Ridicaţi, căpetenii, porţile voastre şi vă ridicaţi porţile cele veşnice şi va intra împăratul slavei. Cine este acesta, împăratul slavei? Domnul Cel tare şi puternic, Domnul Cel tare în război. Ridicaţi, căpetenii, porţile voastre şi vă ridicaţi porţile cele veşnice şi va intra împăratul slavei. Cine este acesta împăratul slavei? Domnul puterilor. Acesta este împăratul slavei" (Psalmi 23, 7-10).

Astfel, Fiul Omului intră ca să poată sta la dreapta lui Dumnezeu: „Pe acesta (mâna dreaptă) Dumnezeu a lucrat-o în Hristos, sculându-L din morţi şi aşezându-L de-a dreapta Sa, în ceruri" (Efeseni 1, 20).

Să nu se creeze în mintea noastră vreo confuzie din cauza frumuseţii limbajului simbolic, ci să căutăm să-l înţelegem corect.

„Cum ar putea ca El, care nu e mărginit, să aibă o mână dreaptă limitată la un loc. Mâna dreaptă şi mâna stângă înseamnă ceva mărginit. Dar noi înţelegem dreapta Tatălui ca fiind slava şi cinstea dumnezeirii, în care Fiul lui Dumnezeu exista ca Dumnezeu înaintea tuturor timpurilor şi din aceeaşi esenţă cu Tatăl şi în final devine carne, locuieşte un trup, carnea Lui participând la slavă. Pentru că doar El, cel întrupat este adorat într-o singură iubire de către întreaga creaţie" [Sfântul Ioan Damaschinul, Expunere a credinţei ortodoxe

(Dogmatica), Book IV, capitolul 2, pag. 74 in Nicene and Post-Nicene Fathers (Series Two), Vol. IX, Grand Rapids, Michigan: Wm B. Eerdmans Publishing Co., 1955].

Prin faptul înălţării Domnului şi a puterii Sale mântuitoare, „omul" este şi el înălţat, cu El şi prin El, şi poate fi aşezat chiar printre îngeri.

Mai presus de toate, Preacurata Fecioară Maria, Maica Domnului, este mai presus decât heruvimii şi serafimii, şi pe drept este numită Regina Cerului.

Rolul final al Sfinţilor îngeri în destinul oamenilor va fi la Parusie sau la a Doua Vestire. Pentru această credinţă deosebită găsim multe şi clare referinţe în Noul Testament.

Iisus descrie astfel a Doua Sa Venire: *„Vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului cu putere şi cu slavă multă. Şi va trimite pe îngerii Săi cu sunet mare de trâmbiţă şi vor aduna pe cei aleşi din cele patru vânturi, de la marginile cerurilor până la celelalte margini" (Matei 24, 30-31).*

După parabola Sa cu cele 10 fecioare şi cea a talanţilor, Iisus dă din nou o descriere a celei de-a doua veniri: *„Când va veni Fiul Omului întru slava Sa, şi toţi sfinţii îngeri cu El, atunci va şedea pe tronul slavei Sale" (Matei 25,31).*

Pe Sfântul Pavel îl linişte gândul întoarcerii triumfale a lui Iisus Hristos, iar orice creştin credincios va fi cuprins în acelaşi nor, pentru a-L întâmpina pe Domnul la chemarea Arhanghelului. *„Pentru că însuşi Domnul, întru poruncă, la glasul arhanghelului şi întru trâmbiţa lui Dumnezeu, Se va pogorî din cer, şi cei morţi întru Hristos vor invia întâi. După aceea, noi cei vii, care vom fi rămas, vom fi răpiţi, împreună cu ei, în nori, ca să întâmpinăm pe Domnul în văzduh, şi aşa pururea vom fi cu Domnul" (1 Tesaloniceni 4, 16-17).*

La răstignire toţi plângeau, dar aşa cum le făgăduise Iisus: „întristarea voastră se va preface în bucurie" (Ioan 16, 20), aşa s-a şi întâmplat: la înălţare, în momentul despărţirii pământeşti de El, Apostolii s-au bucurat.

Parusia (a doua venire) va fi în viitor, când vom vedea slava deplină a lui Dumnezeu şi a cetelor cereşti. Până atunci, îngerii şi arhanghelii sunt aici printre noi, pentru că ei sunt fraţi ai noştri mai mari, păzindu-ne, învăţându-ne, bucurându-se şi întristându-se cu noi, dar, mai presus de orice, amplificând corul adorării noastre.

„De aceea, cu îngerii şi arhanghelii şi cu toate cetele cereşti, slăvim şi cântăm prea cinstit numele Tău, mai ales lăudându-Te şi zicând: Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Dumnezeul oştirilor cereşti, cerul şi pământul sunt pline de Mărirea Ta; slavă Ţie Doamne, Cel Prea înalt, Amin" - (Cartea de rugăciuni zilnice).

Îngerii în Biserica primară

1. Sfântul Petru şi Sfântul Ioan

Sfântul Luca, istoricul demn de încredere, porneşte relatarea Faptelor Apostolilor înfăţişând începuturile Bisericii creştine cu cele 40 de zile ale arătării lui Iisus prietenilor Săi, între înviere şi înălţare. De-a lungul acestor 40 de zile, Domnul i-a învăţat pe cei ce-L urmau o mulţime de lucruri, despre împărăţia lui Dumnezeu, dezvăluindu-le şi cele ce nu fuseseră scrise, dar care au continuat să trăiască în inima Bisericii şi au fost transmise din generaţie în generaţie prin Sfânta Tradiţie.

Înălţarea n-a produs o ruptură definitivă a legăturii lui Iisus cu Apostolii Săi: în mod vizibil, El S-a înălţat la cer ***„dar în mintea lor El era mereu prezent" [Sfântul Grigorie de Nyssa, Oratio Catechetica, 32, as cited in Robert Payne, The Holy Fire, New York: Harper and Brothers, 1957, pag. 149].***

În momentul în care Iisus le-a dispărut din vedere, Apostolii au realizat prezenţa sfinţilor îngeri în mijlocul lor şi au rămas conştienţi de aceasta de-a lungul vieţii lor misionare.

Îngerii însoţesc activităţile sfinţilor de la începuturi şi până azi. Astăzi, ne îndoim de apariţiile îngerilor până la a nu mai crede deloc în ele. Fără îndoială, găsim întâmplări în Faptele Apostolilor, pentru care nu există aşa-zisa explicaţie raţională. Întâmplările au fost reale, acesta-i un fapt de netăgăduit şi, în afară de cazul în care nu suntem pregătiţi să-l credem pe Sfântul Luca, trebuie să-l urmăm şi să ne încredem în relatarea lui.

Ascultând ultima poruncă a lui Iisus de pe Muntele Măslinilor şi în mare măsură fiind încurajaţi de cuvintele îngerului, Apostolii s-au întors bucuroşi la Ierusalim.
Acolo trebuiau să aştepte coborârea Sfântului Duh asupra lor. Mica ceată de oameni, altădată atât de înspăimântată, devine o forţă vie şi de nebiruit. După Rusalii, plini de curaj şi fără teamă, oamenii acestei cete s-au ridicat şi L-au propovăduit pe Iisus Hristos, Domnul înviat, unei lumi uimite, neîncrezătoare şi tot mai ostile. Deşi dispreţuiţi în cercurile înalte, ei au convertit destulă lume, mai ales din cauza multor semne şi minuni ce s-au produs.

Mult înainte ca lumea păgână oficială să ia notă de această înaltă preoţie evreiască şi partida saducheilor, sperând să-i înspăimânte pe cei ce-L urmau pe Iisus, îl arestaseră pe Petru şi Ioan. Sinedriul le-a interzis să predice - o hotărâre pe care Apostolii n-au luat-o în seamă şi, în consecinţă, au fost din nou persecutaţi şi

aruncaţi într-o închisoare bine păzită. Mai târziu când senatul poporului lui Israel a trimis gărzile la închisoarea pentru ca Apostolii să fie aduşi înaintea lui spre a fi judecaţi, spre stupoarea tuturor, închisoarea a fost găsită goală! Căpitanul gărzii templului şi mai marele preot au fost foarte uimiţi de dispariţia ucenicilor şi cu atât mai mare le-a fost uimirea când i-au găsit stând liniştiţi în templu, învăţând poporul.

Ce s-a întâmplat? Sfântul Luca o spune pe scurt: *„Iar un înger al Domnului, în timpul nopţii, a deschis uşile temniţei şi, scoţându-i, le-a zis: mergeţi şi, stând, grăiţi poporului în templu toate cuvintele vieţii acesteia” (Faptele Apostolilor 5, 19-20).* Nu se mai dă nici o explicaţie. Apostolii înşişi nu par să fi privit această inteventie ca miraculoasă, nici ca o evadare ci mai curând ca o înlăturare oportună a unui obstacol ce stătea în calea planului lui Dumnezeu. Îngerul i-a eliberat din închisoare, nu ca dintr-un pericol; din contră, i-a trimis să facă faţă primejdiei, predicând în văzul tuturor. Ei mărturiseau viaţa adevărată ca principiu viu, şi nu ca un „mod de viaţă”, ca viaţă transcendentală suprafirească înrădăcinată în noi prin Botezul creştin, care ne înzestrează, aşa cum credem, cu un păzitor ceresc. Cel care botează se roagă pentru proaspătul botezat: „Adaugă vieţii lui (ei) un înger luminos”.

Fără să întrebe nimic, Apostolii au primit intervenţia îngerului şi, fără ezitare, l-au ascultat. Există un curaj plin de bucurie în această istorisire, o nuanţă de îndrăzneală nepăsătoare, care te face să zâmbeşti; e ca şi cum Petru şi Ioan ar fi participat dimpreună cu îngerul la o colosală glumă făcută autorităţilor, prin întoarcerea lor ca să predice în chiar locul de unde fuseseră izgoniţi cu forţa în ziua precedentă! Da, Apostolii s-au bucurat când au fost socotiţi demni să sufere ruşine în numele lui Iisus Hristos. Puterea lui Dumnezeu asupra tuturor lucrurilor a fost atât de limpede pentru ei şi, în plus, moartea le prilejuia atât de puţine temeri încât ei şi-au putut permite să sfrunteze orice primejdie.

2. Evadarea lui Petru

(Faptele Apostolilor 12, 3-17)

În perioada unei reînnoite, mult mai intense şi virulente persecuţii a celor care în acel timp începuseră să fie cunoscuţi drept creştini, Petru a fost, încă o dată, întemniţat. Regele Irod tocmai a executat pe Iacov, fratele lui Ioan; Petru a fost zvârlit în închisoare, de data asta bine păzit, ca să nu mai scape. În acest timp, cei plini de credinţă se rugau cu toată puterea pentru Petru: *„Dar când Irod era să-l scoată afară, în noaptea aceea Petru dormea între doi ostaşi, legat cu două*

lanţuri, iar înaintea uşii paznicii păzeau temniţa. Şi iată îngerul Domnului a venit deodată iar în cameră a strălucit lumină. Şi lovind pe Petru în coastă, îngerul l-a deşteptat, zicând: Scoală-te degrabă! Şi lanţurile i-au căzut de la mâini. Şi a zis îngerul către el: Încinge-te şi încalţă-te cu sandalele. Şi el a făcut asa. Şi i-a zis lui: Pune haina pe tine şi vino după mine. Şi ieşind, mergea după înger, dar nu ştia că fapta îngerului este adevărată, ci i se părea că vede vedenie. Şi trecând de straja întâi şi de a doua, au ajuns la poarta cea de fier, care duce în cetate, şi poarta s-a deschis singură. Şi ieşind, au trecut o uliţă şi îndată s-a depărtat de el. Şi Petru venindu-şi în sine, a zis: Acum ştiu cu adevărat că Domnul a trimis pe îngerul Său şi m-a scos din mâna lui Irod, şi din toate câte aştepta poporul iudeilor. Şi chibzuind, a venit la casa Mariei, mama lui Ioan, cel numit şi Marcu, unde erau adunaţi mulţi şi se rugau. Şi bătând Petru în uşa de la poartă, o slujnică cu numele Rodi, s-a dus să asculte, şi cunoscând glasul lui Petru, de bucurie nu a deschis uşa, ci alergând înăuntru, a spus că Petru stă înaintea porţii. Iar ei au zis către ea: Ai înnebunit. Dar ea stăruia că este aşa. Iar ei ziceau: Este îngerul lui. Dar Petru bătea mereu în poartă. Şi deschizându-i, l-au văzut şi au rămas uimiţi. Şi făcându-le semn cu mâna să tacă, le-a istorisit cum l-a scos Domnul pe el din temniţă. Şi a zis: Vestiţi aceasta lui Iacov şi fraţilor. Şi ieşind, s-a dus în alt loc" (Faptele Apostolilor 12, 6-17).

Citind această relatare, ea ne apare atât de adevărată, încât nu-i putem pune la îndoială autenticitatea. Remarca oamenilor: „este îngerul lui", indică probabil faptul că fraţii împărtăşeau credinţa curentă potrivit căreia îngerul păzitor era copia spirituală a celui păzit, făcând astfel o distincţie vizibilă între îngerul păzitor şi îngerul Domnului. Petru a fost scăpat de trimisul lui Dumnezeu, nu de păzitorul său personal. Evadarea s-a făcut prin intervenţia directă a Domnului.

Îngerul păzitor îl ajută pe om în întreprinderile sale bune, răspunde voinţei omului de dreptate, pe când îngerul Domnului acţionează în afara alegerii libere a omului, când acesta ascultă chemarea lui Dumnezeu. Petru, deşi îngreunat de oboseală şi somn, crezând că participă la o viziune, s-a supus fără să şovăie.

Întotdeauna revenim la această lege fundamentală a vieţii: supunerea în faţa voinţei lui Dumnezeu. Oare nu din cauza urechilor noastre moderne, atât de puţin dispuse să asculte porunca lui Dumnezeu, se întâmplă că ochii noştrii îi văd atât de rar pe mesagerii Săi?

3. Sfântul Ştefan

(Faptele Apostolilor 6, 5-15; 7, 53)

Sfântul Ştefan, diaconul, a fost primul martir creştin. A fost o personalitate ieşită din comun, înzestrat cu un mare talent de organizator. A fost şi un cărturar cosmopolit, bun cunoscător al Scripturilor, plin de curaj şi de elocinţă. Înţelepciunea practică a lui Ştefan şi puterea sa spirituală l-au pus în conflict cu unii dintre evrei, care l-au adus în faţa Sinedriului, ţesând împotriva lui false mărturii.

Aflat înaintea acuzatorilor săi, apărarea lui a fost limpede şi curajoasă, luând drept mărturie Scripturile. Când citim cu grijă apărarea sa, ne dăm seama că este într-adevăr remarcabilă, dar ea ne va preocupa numai prin acele lucruri care privesc pe îngeri, bineînţeles, pe fundalul înşiruirii tragice a profeţilor şi sfinţilor pe care Israelul i-a repudiat secole de-a rândul, culminând cu Mesia.

Vorbind despre Moise, într-o referire clară la Exod (Ieşirea) (3, 2), Ştefan confirmă: *„Şi după ce s-au împlinit 40 de ani, îngerul Domnului i s-a arătat în pustiul Muntelui Sinai, în flacăra focului unui rug. Iar Moise, văzând, s-a minunat de vedenie, dar când s-a apropiat ca să ia seama mai bine, a fost glasul Domnului către el. Pe Moise acesta de care s-au lepădat, zicând: „Cine te-a pus pe tine domn şi judecător?" pe acesta l-a trimis Dumnezeu domn şi răscumpărător, prin mâna îngerului care i se arătase lui în rug. Acesta este cel ce a fost la adunarea în pustie, cu îngerul care i-a vorbit pe Muntele Sinai şi cu părinţii noştri, primind cuvinte de viaţă ca să ni le dea nouă. De acesta n-au voit să asculte părinţii noştri, ci l-au lepădat... Voi, care aţi primit Legea întru rânduieli de la îngeri şi n-aţi păzit-o" (Faptele Apostolilor 7, 30-53).*

Printre cei prezenţi, care l-au auzit pe Ştefan şi au încuviinţat tacit execuţia sa, era şi un tânăr numit Saul care, mulţi ani mai târziu, el însuşi pe drumul martiriului, a folosit aceleaşi cuvinte: *„Legea a fost rânduită prin îngeri, în mâna unui Mijlocitor" (Galateni 3, 19)* şi iarăşi: *„s-a adeverit cuvântul grăit prin îngeri" (Evrei 2, 2).* Acestea sunt două dintre foarte puţinele ecouri verbale pe care le avem între Fapte Apostolilor şi Epistolele Sfântului Pavel.

Îngerii Vechiului Testament erau cei care instaurau legea, dar odată ce Domnul Însuşi a luat asupra Lui restaurarea lumii, îngerii au devenit prietenii omului.

Prin noua revărsare a harului şi adevărului, relaţia dintre creştin şi înger a devenit atât de strânsă încât uneori, în momente deosebite, supreme, cu greu îi mai poţi deosebi.

Sfântul Ştefan, a cărui înălţime spirituală i-a mijlocit posibilitatea, în timp ce era pe pământ, să vadă cerurile deschise deasupra lui şi pe Iisus stând în prag ca să-l

primească, era atât de schimbat la faţă, încât cei care-l priveau la judecata lui *„aţintindu-şi ochii asupra lui au văzut faţa lui ca o faţă de înger” (Faptele Apostolilor 6, 15).* Prin marea puritate pe care firea sa o atinsese, Ştefan purta deja pecetea prototipului ceresc şi putem să facem afirmaţia că el ajunsese să-şi transceandă îngerul, în timp ce păşea prin martiriu direct în braţele deschise ale Domnului său.

4. Corneliu

(Faptele Apostolilor 10, 1-23)

În acei primi ani ai creştinismului, prăpastia dintre evreu şi neevreu era imensă, aproape imposibil de trecut; chiar Iisus a trecut-o rar, deşi, cu siguranţă, intenţiona să cuprindă în învăţătura Sa pe toţi oamenii, pentru că iubirea Sa era cu adevărat universală. Fără îndoială, discipolilor Săi, contactul cu păgânii nu le era numai profund neplăcut, ci şi imposibil de împăcat cu educaţia lor rabinică.

A fost nevoie de o intervenţie cerească directă care să-l facă pe Petru să încalce legea rasială şi religioasă a poporului său.

Într-o amiază, în timp ce se ruga pe acoperişul casei unui tăbăcar din Iope, Petru a avut o viziune în care vocea Domnului i-a poruncit să mănânce tot felul de mâncăruri, necurate. Îndată după această experienţă deosebită, a fost informat că un grup de păgâni îl aştepta afară, chemându-l să vină la casa unui oarecare Corneliu, un sutaş roman din Cezareea. *„Voi ştiţi că nu se cuvine unui bărbat iudeu să se unească sau să se apropie de cel de alt neam, dar mie Dumnezeu mi-a arătat să nu numesc pe nici un om spurcat sau necurat” (Faptele Apostolilor 10, 28).*

Cererea sutaşului era oarecum neobişnuită; nu intra în obiceiul roman să ceară o favoare de la cineva dintr-o naţiune cucerită. Dar lui Corneliu, foarte probabil un păgân aderent al sinagogii, apropiat lui Dumnezeu în minte şi inimă, i s-a acordat această viziune.

Îngerul Domnului i-a apărut şi i-a spus: *„Corneliu, rugăciunile tale şi milosteniile tale s-au suit, spre pomenire, înaintea lui Dumnezeu” (Faptele Apostolilor 10, 4).* O fi fost poate îngerul Rafail, cel ce duce rugăciunile noastre lui Dumnezeu? Sfântul Luca nu-l identifică. Îngerul l-a învăţat pe Corneliu să trimită după Petru, iar sutaşul, fără să şovăie, a ascultat această îndrumare. Petru a venit, a propovăduit cuvântul lui Dumnezeu şi l-a botezat pe Corneliu şi casa lui. Convertirea lui

Corneliu este o piatră de hotar importantă în istoria Bisericii primare, şi Sfântul Luca îi acordă mult spaţiu, repetând intenţionat povestea îngerului, tocmai ca să sublinieze importanţa primei intrări a unui convertit necircumcis în Biserică.

Se pare că îngerii au fost în mod special trimişi, ca să-i ajute pe noii creştini în dificila şi noua lor sarcină a cuceririi lumii pentru Dumnezeu, nu prin spadă sau forţă, ci prin puterea iubirii lor nemăsurate pentru Iisus, o iubire atât de plină de putere şi transcendenţă, încât i-a unit pe om şi pe înger printr-o cauză comună şi printr-un sens comun.

5. Filip

(Faptele Apostolilor 8, 5-13, 26-27)

După moartea lui Ştefan, încă neconvertitul Saul, cu zel de persecutor, a făcut ravagii în Biserica din Ierusalim, împrăştiindu-i pe fraţi în afara ţării.

Filip, unul din cei şapte diaconi, ales odată cu Sfântul Ştefan, predica în Samaria cu un succes remarcabil; acolo, predica sa era însoţită de semne, în special atunci când izgonea demoni, aşa cum profeţise Isaia (35, 6).

I-a apărut un înger şi a grăit către Filip: *„Ridică-te şi mergi spre miazăzi, pe calea care coboară de la Ierusalim spre Gaza: aceasta este pustie. Şi ridicându-se, a mers". (Faptele Apostolilor 8, 26-27).*
Filip a ascultat de îndată, a lăsat de o parte treaba în care se angajase, nu s-a dat înapoi, n-a întrebat nici de ce, nici pentru ce, nici măcar ce se aştepta de la el când va ajunge la destinaţie. Ce simţ minunat al supunerii faţă de hotărârea cerească! Ce încredere liniştită şi neclintită în mesajul angelic! Ne putem lua la întrecere cu supunerea calmă a lui Filip?

Pe când Filip călătorea, s-a întâlnit cu un eunuc etiopian, un dregător al Candachiei, regina Etiopiei. Acest om căuta o tălmăcire a unui pasaj din Isaia. Filip a ştiut imediat că aceasta este pricina pentru care fusese trimis pe acest drum. L-a luminat pe eunuc, l-a convertit şi l-a botezat. Eunucul era din afara comunităţii lui Israel (Deuteronom 23, 1), astfel încât botezul său este o extindere a misiunii creştine la toate categoriile de oameni.

Cât de des suntem noi înşine trimişi în călătorii asemănătoare, aparent fără ţintă, fără motiv, fără finalitate, ca să ne dăm seama că Dumnezeu ne pregătise ceva de făcut tocmai acolo, şi tocmai atunci. Rar auzim vocea distinctă căci, spre deosebire

de Filip, noi nu suntem stăpâniţi de impulsul plin de bucurie de-a împărtăşi vestea bună a lui Iisus cu toţi oamenii, oricât ne-ar costa aceasta. Dacă ne-ar preocupa cele ale Tatălui nostru mai mult decât cele ale noastre, vieţile noastre ar fi pline de semnificaţie şi bucurie şi îngerii ne-ar fi tot atât de apropiaţi cum erau de bărbaţii şi femeile din Biserica timpurie.

6. Sfântul Pavel

Pavel, odată ce a văzut adevărata lumină, şi-a dăruit viaţa şi puterea lui Hristos cu toată puterea sa. Era fariseu şi bun cunoscător al Scripturilor. Teologia sa a fost solidă: a crezut cu fermitate că Iisus împlineşte tot ceea ce e în Lege. Învierea a fost pentru el o dovadă limpede, tot astfel n-a avut îndoieli nici în privinţa îngerilor.

Aşa cum era inevitabil, Pavel la rândul său a fost dus în faţa Sinedriului. A semănat vrajbă printre acuzatorii săi, punându-i în situaţia de a decide dacă era dreaptă sau greşită credinţa în învierea din morţi. Saducheii negau aceste lucruri, în timp ce fariseii credeau în ele; dar toţi îl negau pe Hristos Iisus. Întrebarea lui Pavel a învrăjbit cele două fracţiuni. Spiritele erau atât de încinse încât soldaţii au fost nevoiţi să-l ia pe Pavel, de teama că va fi sfâşiat în bucăţi. Aceasta, în ciuda avertizărilor date de unii scribi din partida fariseilor: *„Nici un rău nu găsim în acest om, iar dacă i-a vorbit lui un duh sau înger, să nu ne împotrivim lui Dumnezeu” (Faptele Apostolilor 23, 9).*
E limpede că Pavel credea în existenţa îngerilor, la care se referă convins şi explicit în unele din epistolele sale.

Sfântul Luca povesteşte una dintre experienţele cele mai izbitoare ale lui Pavel, în Malta. Nu sunt vorbe în vânt. Luca însuşi a fost în corabie împreună cu el şi a fost martor la tot ceea ce s-a întâmplat. Când furtuna a ajuns la apogeu şi orice speranţă de supravieţuire pentru vas fusese abandonată, Pavel s-a ridicat şi a spus: *„Căci mi-a apărut în noaptea aceasta un înger al Dumnezeului, al Căruia eu sunt şi Căruia mă închin, zicând: nu te teme, Pavele, tu trebuie să stai înaintea Cezarului. Şi iată, Dumnezeu ţi-a dăruit pe toţi cei ce sunt în corabie cu tine”. (Faptele Apostolilor 27, 23-24).*

Acest mesaj i-a dat lui Pavel un nou curaj şi o nouă putere încât nu numai că i-a convins pe soldaţi să nu omoare prizonierii, dar marinarii au prins curaj şi, în final, toţi au ajuns zdraveni şi nevătămaţi pe insulă.

Cât de des, în furtunile vieţii, îngerul nostru e lângă noi şi spune: Nu vă temeţi. Dar noi nu-l auzim, din cauza zgomotului vântului şi al valurilor, din cauza ecoului propriei noastre spaime ori mâhniri care ne asurzesc şi ne orbesc.

În Faptele Apostolilor vedem ceea ce am constatat de-a lungul drumului istoriei religioase a omului. Îngerii intervin şi se fac văzuţi - cu claritate - acelora pe care-i consideră demni de acest lucru. Ca şi în cărţile celelalte ale Bibliei, în „Faptele Apostolilor", oamenii care-i vedeau pe îngeri erau oameni de acţiune şi viziune creatoare, nu visători zadarnici. Petru, Pavel, Ioan, Filip, Corneliu, i-au văzut, şi Ştefan la judecata lui reamintea oamenilor despre îngeri.

Fără îndoială că Biserica ce se născuse era plină de putere spirituală şi bucurie, că semne şi minuni i-au însoţit pe ucenici oriunde s-au dus, că oamenii erau vindecaţi, morţii înviau, că faptele şi cuvintele lor convingeau şi îi converteau pe ceilalţi.

Biserica modernă pe alocuri pare în schimb să fi pierdut aceste semne distinctive ale dumnezeirii. Din fericire, conştiinţa acestor daruri se reîntoarce. Să sperăm că vrednicia de a-i putea vedea pe sfinţii îngeri va fi recâştigată, astfel ca vechea rugăciune să răsune încă o dată: ***„Înger de pace, credincios, îndreptător, păzitor al sufletelor şi trupurilor noastre, de la Domnul să cerem".*** Fie ca această scumpă cerere a Liturghiei să nu fie repetată în zadar şi răspunsul nostru să fie plin de convingere: „Dă, Doamne!".

Îngerii în epistole

Majoritatea epistolelor sunt atribuite Sfântului Pavel, prin urmare avem de-a face mai ales cu gândurile sale. Nu e scopul nostru să discutăm aici chestiunea referitoare la autorul unora dintre epistole. Studiul va urma vechea tradiţie a Bisericii şi titlurile date în toate versiunile autorizate ale Noului Testament.

Sfântul Pavel, în general, este considerat organizator, teolog, călător şi scriitor de epistole şi suntem înclinaţi să uităm că el a fost şi un mare mistic. Este, de fapt, o remarcabilă îmbinare. El dovedeşte că un mistic nu este neapărat un sihastru trăind departe de lume şi de realitate şi că viaţa de acţiune nu interzice în nici un fel, nici nu exclude, experienţele spirituale. Mai mult, acest fel de viaţă, în mijlocul lumii, cu siguranţă nu împiedică contemplarea dumnezeirii.

Ştim că Pavel a fost chemat la apostolat pe drumul Damascului, de însuşi Iisus. Din scrierile lui putem afla că a avut viziuni cereşti de mai multe ori.

Şi, ca exemplu, în a doua sa epistolă către Corinteni, el descrie o astfel de viziune în cuvinte cât se poate de luminate. Când şi unde cu exactitate a avut loc, nu ştim. El o pomeneşte aproape ca să se scuze, după ce a enumerat multele sale suferinţe şi umilinţe îndurate în serviciul Bisericii; acestea au fost scrise cam pe la anul 55-57 d.Hr. *„însă a mă lăuda, nu-mi este de folos, căci voi veni totuşi la vedenii şi la descoperiri ale Domnului. Cunosc un om, în Hristos, care acum patrusprezece ani - fie în trup, nu ştiu; fie în afără de trup, nu ştiu, Dumnezeu ştie - a fost răpit unul ca acesta, până la al treilea cer. Şi-l ştiu pe un astfel de om - fie în trup, fie în afară de trup, nu ştiu, Dumnezeu ştie - că a fost răpit în Rai şi a auzit cuvinte de nespus, pe care nu se cuvine omului să le grăiască" (2 Corinteni 12, 1-4).* Pavel, de fapt, spune că el nu poate explica dacă a văzut cu ochii săi spirituali sau fizici; tot ce ştie este că acea experienţă a fost fără îndoială reală, dar ceea ce a văzut nu poate descrie în cuvinte.

Înţelesul termenului „al treilea cer" ne aminteşte de Enoh. Pavel a avut o viziune a ceea ce puţini privilegiaţi înaintea lui au văzut şi pe care alţi sfinţi, în rare ocazii au mai avut-o de atunci încoace. Cu ce fel de ochi văd oamenii în lumea spiritului? Nu pot fi ochi de muritor; totuşi ceea ce văd ei memoria lor reţine ca ceva ce înţeleg ochii trupului.

Există multe referinţe la cetele cereşti în epistolele lui Pavel. Se referă la ele în mod firesc şi nu teoretic. Fiind şi evreu şi creştin, el distinge deplin acum rolul îngerilor în Noul şi Vechiul Testament.

„Şi cu adevărat, mare este taina dreptei credinţe: Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în duhul, a fost văzut de îngeri, s-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălţat întru slavă” (1 Timotei 3, 16).

„O viziune văzută de îngeri”, da, îngerii au văzut şi au ştiut toate lucrurile de la început, înainte ca noi să le acceptăm prin credinţă: numai ei au fost martorii momentului învierii şi l-au făcut cunoscut celor ce au sosit la mormânt în dimineaţa învierii, înainte ca Iisus să se fi arătat prietenilor Săi.

Pavel este întotdeauna conştient de puterea răului. Imediat după cuvintele de mai sus, el atrage atenţia că, dacă inspiraţia în bine ne vine prin îngerii luminii, cei ai întunericului ne duc în ispită. *„Dar Duhul grăieşte lămurit că, în vremurile cele de apoi, unii se vor depărta de la credinţă, luând aminte la duhurile cele înşelătoare şi la învăţăturile demonilor” (1 Timotei 4, 1).*

Pavel ne îndeamnă să ne întărim pentru bătălie; el recunoaşte în întregime puterea înfricoşătoare a răului cu care trebuie să ne confruntăm: *„în sfârşit, fraţilor, întăriţi-vă în Domnul şi întru puterea tăriei Lui. Îmbrăcaţi-vă cu toate armele lui Dumnezeu, ca să puteţi sta împotriva uneltirilor diavolului. Căci lupta noastră nu este împotriva trupului şi a sângelui, ci împotriva domniilor, împotriva stăpânitorilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutăţii, care sunt în văzduhuri” (Efeseni 6, 10-12)*

Sfântul Pavel ne previne ca niciodată să nu lăsăm adversarului nostru viclean nici o breşă prin care ar putea să ne ademenească spre ceva rău: *„soarele să nu apună peste mânia voastră, nici nu daţi loc diavolului” (Efeseni 4, 26-27).* Nu-şi face iluzii; se teme însă că satana ar putea să ne biruie, deşi noi ştim destul de bine de câte resurse dispune (2 Coriteni 2, 11). *„Satana însuşi se preface în înger al luminii” (2 Corinteni 11, 15).*

Sfântul Ioan susţine afirmaţia Sfântului Pavel că noi suntem împinşi spre rău de o putere din afara noastră: *„Cine săvârşeşte păcatul este de la diavolul, pentru că de la început diavolul păcătuieşte. Pentru aceasta S-a arătat Fiul lui Dumnezeu, ca să strice lucrurile diavolului” (1 Ioan 3, 8).*

Cei ce se îndoiesc de puterea reală a răului, să înceapă să reflecteze asupra acestor cuvinte şi asupra jertfei lui Dumnezeu Iisus Hristos făcută pentru noi!

Sfântul Petru îl asemăna pe diavol cu un leu furios: *„Fiţi treji, privegheaţi. Potrivnicul vostru, diavolul, umblă, răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită.*

Căruia staţi împotrivă, tari în credinţă, ştiind că aceleaşi suferinţe îndură şi fraţii voştri în lume" (1 Petru 5, 8-9).

În cei aproape 2000 de ani, care au trecut de când au fost scrise aceste cuvinte, ele au rămas la fel de adevărate. Tributul suferinţei se mai plăteşte încă! „Frăţia durerii", cum a numit-o Schweitzer, apare mai apăsată astăzi, poate, decât oricând. Cum nu prea ştim să ne folosim de unire în dragoste şi bucurie, suntem uniţi de suferinţă. Cât trebuie că plângă îngerii pentru noi!

Încă din vremurile Vechiului Testament, credinţa acceptată era că îngerii erau atât de aproape de Dumnezeu, „încât erau aproape de Dumnezeu", instrumente prin care El adesea a comunicat cu omul.

Pavel limpezeşte noua situaţie creată de Hristos. El subliniază că în timp ce odinioară Legea îi avea doar pe îngeri pentru ca să vorbească oamenilor, acum noi îl avem pe Iisus Hristos. *„După ce Dumnezeu în vremurile vechi, în multe rânduri şi în multe chipuri, a vorbit părinţilor noştri prooroci, în zilele acestea de pe urmă, ne-a grăit prin Fiul... Care, fiind strălucirea slavei şi chipul fiinţei Lui... a şezut de-a dreapta slavei, întru cele prea înalte, făcându-Se cu atât mai presus de îngeri cu cât a moştenit un nume mai deosebit decât ei" (Evrei 1, 1-4).*

Pavel ne reaminteşte că, atât timp cât Îl avem pe Fiul lui Dumnezeu drept Călăuză, nu trebuie să riscăm niciodată să ne abatem de la adevăr, pentru că slava lumii a fost dată în mâinile omului pentru că Dumnezeu a devenit om ca să mântuiască lumea. În acest sens, prin Hristos, omul este înălţat deasupra îngerilor. *„Pentru că nu îngerilor a supus Dumnezeu lumea viitoare, despre care vorbim... Ce este omul că-l pomeneşti pe el sau fiul omului, că-l cercetezi pe el? L-ai micşorat pe el cu puţin faţă de îngeri; cu mărire şi cu cinste l-ai încununat şi l-ai pus peste lucrurile mâinilor Tale. Toate le-ai supus sub picioarele lui. Ci pe Cel micşorat cu puţin faţă de îngeri, pe Iisus, Îl vedem încununat cu slavă şi cu cinste, din pricina morţii pe care a suferit-o, astfel că prin harul lui Dumnezeu, El a gustat moartea pentru fiecare om. Pentru că şi Cel ce sfinţeşte şi cei ce se sfinţesc, dintr-Unul sunt toţi şi de aceea nu se ruşinează să-i numească pe ei fraţi." (Evrei 2, 5-11).*

Frăţia omului cu Hristos este mântuirea lumii. Misiunea este a noastră şi nici unul dintre noi nu poate fi socotit nelegiuit nici chiar cel mai mic, sau cel mai rău dintre noi.

Îngerii pot fi înţeleşi greşit şi, în zilele păgânismului în care a trăit Pavel, ei puteau fi uşor luaţi drept zeităţi înaripate; de aceea Sfântul Pavel ne îndeamnă ferm:

„Nimeni să nu vă smulgă biruinţa printr-o prefăcută smerenie şi printr-o făţarnică închinare la îngeri, încercând să pătrundă în cele ce n-a văzut şi îngâmfându-se zadarnic cu închipuirea lui trupească.” (Coloseni 2, 18).

Aceste cuvinte sunt şi astăzi tot atât de pline de înţeles precum erau în anul 63 d.Hr. Multe sunt speculaţiile fanteziste şi erorile gândirii moderne asupra îngerilor şi rolului lor în creaţie. Circulă multe aserţiuni, de la adevărul sobru până la erezie. Tradiţia Bisericii neîmpărţite ne catehizează cu învăţătura pe care Sfântul Pavel o dădea recunoscând realitatea deplină a celor două lumi, fizică şi spirituală, şi că întreaga cinstire şi slavă este datorată lui Iisus Hristos, Cuvântul Dumnezeului întrupat. În închinarea către El, toate făpturile se unesc şi se susţin unele pe altele în rugăciune.

Să nu iei în seamă acest subiect spunând: „N-am nevoie de intermediar între mine şi Dumnezeul meu”, înseamnă să pui accentul greşit şi, pe scurt, să te lipseşti de una din marile noastre binecuvântări: puterea rugăciunii unite: „Că mult poate rugăciunea stăruitoare a celui drept” (Iacov 5, 16). Iisus a insistat asupra nevoii rugăciunii colective, comune, şi Apostolii Săi au făcut la fel.

Adevărata esenţă a naturii îngerilor este închinarea, aşadar a-i chema în rugăciune este firesc şi drept. Ne este greu să concepem cum Dumnezeu, care este de nedefinit, primeşte rugăciunile noastre, sau pe ce cale ne răspunde. Ştim numai că suntem pe deplin îndreptăţiţi să vedem în imaginea îngerului nostru păzitor manifestarea iubirii Sale pentru noi.

În „Cartea lui Tobit” ni se spune că arhanghelul Rafail duce rugăciunile noastre în faţa tronului lui Dumnezeu. Dacă e aşa, apoi în nici un alt fel nu se va face mai direct legătura cu Domnul. O replică lumească este televiziunea; primim imaginea de la postul care o transmite; dar ea vine printr-o anume lungime de undă şi noi, pentru acest motiv, n-o considerăm câtuşi de puţin indirectă. Mai mult decât atât, nu ne fixăm ochii pe canal, ci pe imagine. La fel, în adorarea noastră, ne concentrăm asupra lui Dumnezeu şi folosim fericiţi aceste „canale” duhovniceşti puse la dispoziţia noastră.

Nimic, exceptând propriul nostru păcat, nu se poate interpune între noi şi Dumnezeu, după cum şi spune Sfântul Pavel: *„Căci sunt încredinţat că nici moartea, nici viaţa, nici îngeri, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile, nici înălţimea, nici adâncul şi nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru” (Romani 8, 38-39).*

Sfântul Pavel nu neagă realitatea lucrurilor enumerate mai sus, din contră, el subliniază atât adevărul lor, cât şi apropierea noastră de Dumnezeu, arătând că oricât de mari ar fi, nu ne pot despărţi de Dumnezeu.

Faptul că Pavel credea cu adevărat în îngeri este de necontestat. El a avut experienţa personală a vederii îngerilor, aşa cum el însuşi a relatat în Faptele Apostolilor şi în epistolele sale. De fapt, ne previne că îi putem întâlni oricând: „Primirea de oaspeţi să n-o uitaţi, căci prin aceasta unii, fără ca să ştie, au primit în gazdă îngeri" (Evrei 13, 2).

Denumirile sunt luate mai ales din scrierile Sfântului Pavel. Să indicăm pasajele principale ale Scripturii unde le găsim.

Primul cor:
- ✓ *Serafimi (Isaia 6, 2-6)*
- ✓ *Heruvimi (Iezechiel 1, 10)*
- ✓ *Scaune (Coloseni 1, 16)*

Al doilea cor:
- ✓ *Stăpâniile (Romani 8, 38)*
- ✓ *Domniile (Coloseni 1, 16; Efeseni 1, 21)*
- ✓ *Puterile (Efeseni 1, 21)*

Al treilea cor:
- ✓ *Începătoriile (Efeseni 1, 21)*
- ✓ *Arhanghelii (1 Tesaloniceni 4, 16)*
- ✓ *Îngerii (passim, passim = în mai multe locuri)*

De fapt, cel care a aranjat corurile în felul acesta a fost un mare mistic anonim din secolul al V-lea. Ne este cunoscut sub numele de Dionisie Areopagitul. E posibil ca el să fi scris sub acest nume de împrumut, care să fi fost al unuia dintre discipolii Sfântului Pavel, pentru că din enumerarea Sfântului Pavel, a conceput iniţial tema magnifică a ierarhiei cereşti. Aceasta se va vedea în capitolul despre Dionisie.

S-a spus că Sfântul Apostol Pavel considera îngerii ca fiind esenţialmente potrivnici omului, dar, cu siguranţă, asta este o denaturare. Pavel a fost foarte conştient, după cum am văzut, de puterea ocultă a răului şi, de aceea, adeseori atrăgea atenţia asupra îngerilor întunericului. El a văzut lucrările lor rele în ticăloşia lumii păgâne în care a trăit.

S-a mai zis că a fost aspru faţă de femei, dar în realitate le-a îndemnat numai spre o modestie demnă, pentru propria lor protecţie, îndemnându-le să-şi păstreze capul acoperit în biserică: *„De aceea femeia este datoare să aibă semn de supunere asupra capului ei, pentru îngeri" (1 Corinteni 11, 10).*

Pavel a văzut îngerii mai ales în însuşirile lor de adoratori şi împlinitori ai voinţei divine, îngeri care, din propria lor voinţă, nu acţionează nici pentru, nici împotriva oamenilor, îngerii luminii, ascultători faţă de Dumnezeu, Izvorul oricărui bine, nu pot fi decât buni.

Pe satana cel căzut şi pe îngerii lui, Pavel îi consideră ca adversarii oamenilor, cei care-i împing la rău.

Pentru o clipă, Pavel pare să fi înlăturat cortina misterului, îngăduindu-ne o întrezărire a slavei cereşti, aşa cum i-a fost revelată: „Ci v-aţi apropiat de muntele Sion şi de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc şi de zeci de mii de îngeri, în adunare sărbătorească, şi de Biserica celor întâi născuţi, care sunt scrişi în ceruri şi de Dumnezeu, Judecătorul tuturor, şi de duhurile drepţilor celor desăvârşiţi. Şi de Iisus, Mijlocitorul Noului Legământ... al Cărui glas, odinioară, a zguduit pământul, iar acum, vorbind, a făgăduit: *„încă o dată voi clătina, nu numai pământul, ci şi cerurile... De aceea, fiindcă primim o împărăţie neclintită, să fim mulţumitori, şi aşa să-I aducem lui Dumnezeu închinare plăcută, cu evlavie şi cu sfială" (Evrei 12, 22-29).*

În pasajul de mai sus avem rezumatul credinţei lui Pavel cât şi intuiţia sa mistică despre Soborul ultim, dinaintea tronului lui Dumnezeu a tuturor creaturilor Lui, lăudând şi Mărind pe Domnul lor, la a căror laude noi răspundem prin vechiul imn ambrozian: ***„Pe Tine, Dumnezeule, Te lăudăm; pe Tine, Doamne, Te mărturisim. Pe Tine, veşnicule Părinte, tot pământul te cinsteşte, Ţie toţi îngerii, Ţie cerurile şi toate puterile, Heruvimii şi Serafimii îţi cântă fără încetare: „Sfânt, sfânt, sfânt e Domnul Savaot, pline sunt cerul şi pământul de Mărirea slavei Tale".***

Îngerii în Cartea Apocalipsei

Sfintele Scripturi se sfârşesc cu Cartea Apocalipsei Sfântului Ioan, prea iubitul ucenic şi evanghelist. O carte atât de plină de metafore, încât nu este uşor de înţeles şi rămâne deschisă multor interpretări, dar cât de potrivită ca să încheie propria carte a lui Dumnezeu! Apocalipsa ne înfăţişează Biserica ieşind biruitoare din orice încercare. Pentru Sfântul Ioan, adevăraţii evrei erau creştinii. El a văzut, ca şi noi, că Biserica creştină reprezintă continuarea comunităţii poporului ales al lui Dumnezeu. Biblia revelează, pe măsură ce înaintăm în ea, perenitatea Bisericii pe pământ. În această „Biserică" s-a născut Iisus şi tot în ea i s-a comunicat Sfântului Ioan Revelaţia.

Ioan a scris din prea plinul revelaţiei sale; timpul şi locul sunt doar figuri de stil. A vizualizat „Războiul Cerului" (Apocalipsa 12, 7), care s-a purtat în cer, înaintea timpurilor, ca fiind încă prezent în luptele noastre aici, pe pământ, astăzi. El a văzut şi sfârşitul oricărei lucrări în cerul nou şi în pământul nou (21, 1), ca un fapt sigur, situat mai presus de timp şi eternitate. Între începutul timpului şi veşnicie el a văzut tensiunea constantă şi înfruntarea dintre bine şi rău, la care toate făpturile participă până când „cerul dintâi şi pământul dintâi" vor trece. Biruinţa neîndoielnică a luminii asupra întunericului îi este foarte limpede fiului lui Zevedeu. Preţul a fost sângele Mielului şi sângele Sfinţilor şi Martirilor.

Apocalipsa este scrisă în stilul tradiţional al apocalipselor Vechiului Testament şi este plină de referinţe şi trimiteri la Cărţile Bibliei, astfel, într-un mod remarcabil, legându-le împreună şi scriind „Amin" la ceea ce a devenit acum „o singură Carte".

În general, se consideră că această Apocalipsă a fost scrisă cam prin 95 d.Hr., în timpul domniei lui Domiţian care, ca şi Nero, i-a persecutat pe creştini. Această dată e un argument pentru paternitatea autorului ei, în timp ce diferenţa de stil dintre ea şi Evanghelie pledează împotriva acesteia. Dar Evanghelia este o relatare teologică a vieţii lui Iisus şi cu greu ar fi putut fi scrisă într-o manieră asemănătoare consemnării a ceea ce a fost văzut în chip de viziune de acest scriitor sfânt.

J.B. Phillips, de exemplu, crede că Ioan, în realitate, scrie „în timpul viziunilor sale" [J.B. Phillips, The Book of Revelation, A New Translatior of the Apocalypse, New York: Macmillan Publishing Co., 1951].

Tradiţia Bisericii, de asemenea, îl consideră autor pe Sfântul Ioan. Scriitorul însuşi afirmă că el este Ioan, locuind în insula Patmos (Apocalipsa 1, 9), o colonie penală folosită de romani, ce se afla în apropiere de ţărmul Asiei mici.

Ceea ce Ioan a văzut acolo era suferinţa nemeritată din care se prea poate să se fi întrupat expresia clară a chipului calamităţii în timp ce cunoaşterea sa despre Dumnezeu a fost ca un „Sesam, deschide-te” pentru viziunile sale cereşti.

Nu este scopul nostru aici să facem un comentariu al acestei lucrări profetice. Aici ne vom ocupa doar de referirile la îngeri. Totuşi, există unele puncte care ar fi util să fie clarificate, fie şi pe scurt. Acest lucru ar fi necesar mai ales dacă noi ne-am strădui să înţelegem această lucrare extraordinară şi rolul predominant al îngerilor. Ar fi folositor probabil să citim şi să studiem acest capitol al reflecţiilor noastre cu Noul Testament în mână, ca să putem discerne mai uşor şi mai clar ceea ce a fost scris despre diferitele citate enumerate.

Un fapt foarte important, pe care Ioan ni-l povesteşte cât se poate de ferm, este că revelaţia sa, împărtăşită şi descifrată lui de un înger, vine direct de la nimeni altul decât de la însuşi Iisus Hristos. *„Descoperirea lui Iisus Hristos, pe care I-a dat-o Dumnezeu, ca să arate robilor Săi cele ce trebuie să se petreacă în curând, iar El, prin trimiterea îngerului Său, a destăinuit-o robului Său Ioan” (Apocalipsa 1, 1).*

„Cuvintele dovedesc providenţa lui Dumnezeu dezvăluită acum la plinirea vremii, o providenţă care şi pedepseşte, şi răsplăteşte” [V.A, Heidt, O.S.B., The Book of the Apocalypse, Collegeville Minesota: Liturgical Press, p. 12].

E limpede că Ioan nu a scris din propria sa voinţă; a fost nevoit să facă astfel. În consecinţă, aceasta nu este o apocalipsă obişnuită, deşi frazarea este în chip vădit o reminiscenţă a Vechiului Testament.

Limbajul simbolic era uşor de înţeles de către contemporanii lui Ioan, deşi e mai greu de descifrat de minţile moderne.

„Există trei feluri tradiţionale de interpretare a cărţii, trecută, continuă sau istorică, şi viitoare. Adepţii trecutului consideră că profeţiile se referă la evenimente trecute şi, în special la distrugerea Ierusalimului şi a Romei păgâne. A doua şcoală, interpretează cartea ca o serie de profeţii care se împlinesc continuu, până la a doua venire a lui Hristos” [The Bible Reader’s Encyclopedia and Concordance, ed. Rev. W. M. Collins, p. 327].

Părerea mea este că există o noimă în toate cele trei opinii şi că adevărul trebuie găsit într-o împletire a celor trei teorii.

Ioan, desigur, s-a adresat creştinilor hărţuiţi ai vremii sale, într-un limbaj pe care ei erau în stare să-l înţeleagă mult mai uşor. El rosteşte cuvinte de sublimă încurajare şi întărire pentru cei credincioşi şi de admonestări aspre pentru cei slabi şi păcătoşi. Şi iată că ceea ce se potrivea acelor zile tulburi se potriveşte, cât se poate de bine, şi timpului nostru de dezordini. Oamenii au văzut în diversele personaje istorice ale timpului lor, de la Nero la Brejnev, întruparea profeţiilor lui Ioan despre rău. Foarte probabil vor exista alte figuri istorice, în viitor, care vor reuşi să corespundă acestui rol, pentru că Revelaţia este veşnică.

Dar, cel mai reprezentativ fapt în toate epocile tulburi este convingerea fermă a lui Ioan că aceia care sunt credincioşi până la moarte vor sta la sfârşit în faţa tronului şi vor vedea faţa lui Dumnezeu. Aici este mai mult decât relatarea unor pedepse şi răsplăţi: este într-adevăr o viziune a unei stări pentru care nu există expresii omeneşti - căci cum poate fi descrisă bucuria nespusă a acelora care trăiesc în iubirea şi cunoaşterea lui Dumnezeu şi nefericirea de negrăit a păcătoşilor care trăiesc în întunericul cel dinafără al propriei lor negări? Totuşi iată ce a încercat Ioan să facă!

Întreaga Apocalipsă este alcătuită dintr-o serie de descrieri, alternând între nenorocirile înfricoşătoare care se întâmplă lumii oamenilor şi fericirea negrăită a cerurilor care aşteaptă să-i răsplătească pe martiri şi pe sfinţi. Aceste scene sunt adesea arătate petrecându-se concomitent, pentru că prin întreaga carte suntem făcuţi martorii faptului că Dumnezeu este triumfător mereu şi că binele deja a învins răul. Domnul cetelor cereşti este Judecătorul vieţilor noastre şi voinţa Lui este întotdeauna atotputernică.

În aceste descrieri, dumnezeiescul apostol îi arată pe îngeri în mod sublim ca fiind împlinitorii voinţei lui Dumnezeu. Ei sunt mesagerii lui Dumnezeu, trimişi să ne lumineze înţelegerea noastră greşită şi mărginită. Uneori, după caz, ei ascund care le sunt misiunile, alteori le fac manifestate şi, în timp ce tălmăcesc, anunţă veşti măreţe, pedepsesc şi răsplătesc.

Sfântul Ioan îi arată cu nouăsprezece atribuţii diferite, pe care, pentru interes şi informare, le enumerăm aici:
1. Îngerul tălmăcitor, care spune lui Ioan cuvintele lui Iisus şi este mentorul său pentru tot ce prooroceşte;
2. Cei 7 îngeri ai celor şapte Biserici din Asia (1, 20 - 3, 14);

3. Îngerul dregător (5, 2);
4. Cei 4 îngeri ai celor patru vânturi (7, 1);
5. Îngerul care avea pecetea Dumnzeului Celui Viu (7, 2);
6. Cei 7 îngeri ai celor 7 trâmbiţe (8, 2 - 11, 15);
7. Îngerul tămâierii (8, 3);
8. Cei 7 îngeri ai celor 7 tunete (10, 1-4);
9. Îngerul marelui jurământ (10,5-7);
10. Îngerul ce ţinea cartea mică a vieţii (10, 8-11);
11. Îngerul veştilor bune (14, 6-7);
12. Îngerul judecăţii (14, 8);
13. Îngerul focului (14, 18);
14. Îngerul secerii ascuţite (14, 17-20);
15. Cei 7 îngeri ai ultimelor 7 pedepse (15, 1);
16. Cei 7 îngeri ai celor 7 cupe (15, 5-8);
17. Îngerul apelor (16, 5);
18. Îngerul profeticei sentinţe (18, 1-3);
19. Îngerul care are cheia adâncului (20, 1).

De-a lungul nemaipomenitelor întâmplări din această minunată apocalipsă, contemplăm aceste duhuri splendide, impunătoare, ţinând, prin îngăduinţa Domnului şi a poruncii lui, frâiele evenimentelor în mâinile lor pricepute. În toate, ele sunt prezente ca să împlinească voia lui Dumnezeu.

- ⇒ *Capitolul 1 al Cărţii Apocalipsei este o prefaţare a ceea ce va urma. Ne aşează în prezenţa Dumnezeului Celui Viu şi auzim misiunea pe care i-o dă lui Ioan.*
- ⇒ *Capitolele al 2-lea şi al 3-lea cuprind mesajele trimise îngerilor celor şapte Biserici din Asia. Aceasta este o judecată cerească şi ca urmare sunt invocate entităţile spirituale ale Bisericilor, adică îngerii lor. Prin ei, Bisericile sunt încurajate atunci când sunt persecutate, lăudate pentru curajoasele lor acţiuni sau admonestate când sunt lipsite de dragoste, prea îngăduitoare, sau gata să facă compromisuri.*

Aflăm despre fiecare slăbiciune omenească, dar şi despre curaj şi răbdare omenească. Atât de multe pasaje frumoase sunt de fapt tot atâtea mesaje excelente şi tocmai de aceea ne sună familiar.

- ⇒ *În capitolul al 4-lea, Ioan - cu prima dintre fulgerătoarele schimbări, pe care le vom întâlni atât de mult în această apocalipsă - ne aduce în faţa Creatorului şi Conducătorului lumii. Punctul central în această viziune cerească este Tronul, un simbol neschimbat în întreaga Carte a Apocalipsei:*

centrul stabilităţii şi dăinuirii eterne. Aici, într-adevăr, nu există haos, ci autoritate în dreptate şi iubire neschimbătoare, de unde pleacă orice putere.

Ioan ne poartă mereu înapoi, la viziunea centrală a frumuseţii şi evlaviei, unde îngeri se află, cum s-ar zice, „la ei acasă", în acelaşi timp, nu ezită să ne arate cruzimea şi putreziciunea păcatului.

⇒ *Capitolul al 5-lea ne arată Cartea Împărăţiei lui Dumnezeu; în mâinile Creatorului, ea este pecetluită cu şapte peceţi, pe care nimeni nu le poate desface, afară de Acela care deja a răscumpărat ceea ce zace legat în ea.*

⇒ *Capitolul a 6-lea descrie momentul deschiderii primelor şase peceţi; în timp ce primele patru sunt rupte pe rând, cei patru cavaleri ai apocalipsului năvălesc în scenă. Aceasta ne duce cu mintea înapoi la viziunile lui Zaharia (1, 8). Aceşti cavaleri, pe care i-am întâlnit în viziunea lui Zaharia, au însărcinarea să săvârşească judecata, folosind chiar concluziile răzvrătirii omului împotriva lui Dumnezeu, să făurească mijloacele pentru a executa sentinţa morală a lui Dumnezeu.*

Primul cavaler, călare pe un cal alb, este hotărât să cucerească şi este prototipul tendinţelor agresive de subjugare a naţiunilor.
Al doilea, războiul, călăreşte un cal roşu şi este consecinţa inevitabilă a rapacităţii (lăcomia) primului.
Al treilea, foametea, călare pe un cal negru, este consecinţa de neînlăturat a primelor două şi este urmat desigur de al patrulea călăreţ, moartea, încălecată pe un cal galben-verzui. Iată, manifestate pe deplin, urmările păcatului. Dacă nu iubirea, măcar teama de consecinţe catastrofale va deschide ochii oamenilor.

Ruperea celei de a cincea peceţi arată sufletele celor care au murit credincioşi Cuvântului lui Dumnezeu, cerând răzbunarea cerului.

A şasea pecete dezlănţuie un cataclism teribil asupra universului, în faţa căruia toţi, cu mic sau mare, caută să se pună la adăpost de teroarea groaznică care-i paşte.

În acest moment de haos aparent, cei patru îngeri ai celor patru vânturi, opresc cataclismul şi totul se linişteşte. Slujitorii Domnului sunt încurajaţi şi primesc de la un înger puternic pecetea Dumnezeului Cel Viu, pe frunţile lor; astfel recunoscuţi, pot de acum încolo să treacă prin orice fel de încercări. Toţi cei care au o credinţă statornică, chiar în zilele noastre, pot simţi acest semn a îngerului Domnului pe frunţile lor şi pot face faţă celor mai grele încercări, fără să cedeze. Aleşii lui Dumnezeu nu sunt neînsemnaţi iar numărul lor e mare.

Urmărind de aproape descrierile vii ale cumplitei mânii a lui Dumnezeu, Ioan ne poartă într-o minunată ambianţă cerească, în care suntem martorii fericirii măreţului Sobor al celor mântuiţi care, îmbrăcaţi în veşminte albe, cântă troparele de laudă, unindu-şi vocile bucuroase cu corurile de îngeri şi, împreună cu ei, căzând în adoraţie în faţa tronului lui Dumnezeu. Este ca şi cum ni s-ar fi îngăduit în final să aruncăm o privire fugară noilor oameni, în citadela tainică a închinăciunii, sporind suflul amplu al rugăciunii. Aceasta este certitudinea cerească, în care lacrimile sunt doar amintirile lucrurilor trecute. Ele ne poartă gândul în mod special la profeţia lui Isaia: „Şi Domnul va şterge lacrimile de pe toate feţele (Isaia 25, 8).

⇒ *În capitolul al 8-lea, trebuie să păstrăm în minte splendoarea acestei fericiri cereşti, de câte ori întâmpinăm alte serii de nenorociri vestite de cei 7 îngeri ai celor 7 trâmbiţe.*

Înainte de a face un salt de la o extremă la cealaltă, când este deschisă a şaptea pecete, există o pauză când „s-a făcut tăcere în cer, ca la o jumătate de ceas" (Apocalipsa 8, 1). Timpul şi liniştea şi cugetarea au locul lor în ceruri, tot aşa ca şi pe pământ.

Amândouă, odihnă şi acţiune, există în Impărăţia lui Dumnezeu, precum bătaia ritmică a inimii include perioada ei de odihnă. Când devenim liberi pentru o perioadă, când stăm retraşi departe de a fugi de fluxul vieţii, intrăm într-o rezonanţă mai profundă cu ritmul ei lăuntric: „Şi a venit un alt înger şi a stat la altar, având cădelniţă de aur, şi i s-a dat lui tămâie multă, ca s-o aducă împreună cu rugăciunile tuturor sfinţilor, pe altarul de aur dinaintea tronului" (Apocalipsa 8, 3).

Aici avem din nou o imagine a marelui merit pe care îl au rugăciunile tuturor sfinţilor; cererile lor sunt primite de Dumnezeu, prin cădelniţările îngerului, prin care ele devin parte a tainei împărăţiei, pentru totdeauna.

În sfera veşniciei, ceea ce ne aşteptăm să găsim este închinarea. Fiind credincioşi propriei lor naturi pe care le-a dat-o Dumnezeu, făpturile Sale îi vădesc slava.

Îngerii care nu participă la natura căzută, ci la cea mântuită, se alătură omului în marea adorare a Mielului. De aceea, la Vecernie cântăm: „Să se îndrepteze rugăciunea mea, ca tămâia, înaintea Ta" (Psalmi 140, 2).

În tradiţia iudaică, din care am moştenit o bună parte, arhanghelii sunt adesea cei ce intervin pentru om în faţa lui Dumnezeu, şi-I duc cererile noastre. Ne reamintim

de Rafail, unul din cei şapte îngeri, care înfăţişează rugăciunile sfinţilor către Dumnezeu (Tobit 12, 15) de Mihail, care oferă rugăciunea evreilor (Daniel 12, 1) şi în I Enoh de Mihail, Uriil, Rafail şi Gavriil care aduc în faţa lui Dumnezeu strigătele martirilor.

Ioan subliniază această unire în rugăciune a omului cu îngerul şi ea rămâne pentru noi toţi un gând plin de alinare şi plin de iubire.

Orice rugăciune adevărată urcă spre cer, împreunând rugăciunile credincioşilor, cu acelea ale duhurilor sfinţilor îngeri, ca arome ale tuturor mirodeniilor, contopite într-o mare şi comună mireasmă.

Ca să nu ne lăsăm purtaţi de frumuseţea senzuală a acestor figuri de stil, să ascultăm cuvintele lui Dionisie Areopagitul: ***„Şi aceasta consider că înseamnă faptul că cele mai înalte şi divine lucruri, văzute de ochi sau contemplate cu mintea, nu sunt decât expresia simbolică a acelora care se află imediat dedesubtul Aceluia, Care este deasupra a toate” [Dionisie Areopagitul, Teologia Mistică şi Ierarhiile Cereşti, Surrey: The Shrine of Widsom, p. 11].***

Dar chiar Ioan trece de la frumuseţea imaginilor înmiresmate la decorul tragic care le urmează. Îngerul azvârle cărbunii arzând din altar peste pământ şi de aici se iscă tunete, fulgere şi cutremure. În acest cataclism, ce urmează brusc tăcerii liniştite, primul înger sună din trâmbiţă!

Cele şapte peceţi reprezintă hotărârea divină; cele şapte trâmbiţe simbolizează acţiunea divină. Descifrând cumplitele nenorociri care urmează, noi, care-i studiem pe îngeri, trebuie să le acordăm mai multă atenţie lor decât mesajului literal exprimat în capitolul 8 (7-11) şi capitolul 15. De asemenea, nu trebuie să uităm că în nici o carte a Bibliei nu ni s-a relatat istoria îngerilor, ci doar ni s-au îngăduit sclipiri ale lucrării lor din care, desigur, putem trage propriile noastre concluzii.

Mai presus de orice, Apocalipsa îi arată pe îngeri ca pe executorii sfintei voinţe a lui Dumnezeu, personificarea puterii Sale în absolut, prin care chiar şi puterile răului stau sub dumnezeiască stăpânire. Deci, nenorocirile cumplite în care cad cei care aleg o cale ce nu este a lui Dumnezeu, nu pot face constant rău credincioşilor aflaţi sub ocrotirea lui Dumnezeu; aceştia nu trebuie să se teamă de nici un rău, pentru că îngerul lor păzitor este puternic şi în stare să-i apere.

Răul este sinucigaş; sunetul celor şapte mari trâmbiţe anunţă înfricoşătoarea, fatala judecată, atât prin mijlocirea aşa numitelor puteri naturale, cât şi prin aceea a

maleficelor puteri spirituale. Dar nici unul din aceste dezastre nu este lipsit de sens, pentru că ţinta lor determinantă este să ducă la pocăinţă.

Tocmai când eram pe punctul de-a ne pierde firea auzind despre atâta nenorocire, apare o pauză asemănătoare celei care precedase ruperea celei de a şaptea peceţi.
De data aceasta, cel care întrerupe este un înger puternic, învăluit într-un nor, cu un curcubeu deasupra capului, cu faţa ca şi lumina soarelui şi picioarele ca o coloană de foc! (10, 1). Acest înger stă cu un picior pe pământ şi cu altul pe mare, în timp ce în mână ţine o cărticică. Vocea îi este ca şapte tunete, ecoul ei se reverberează prin secole: „Glasul Domnului peste ape; Dumnezeul slavei a tunat; Domnul peste ape multe... Glasul Domnului, cel ce cutremură pustiul... (Psalmi 28, 3-8). Când Iisus şi ucenicii Lui auzeau vocea lui Dumnezeu, poporul spunea că tună. Îngerul cel puternic şi-a ridicat mână dreaptă şi, cu un gest vijelios, a făcut un jurământ puternic Domnului şi, prin El, Celui Care le-a creat pe toate şi de la Care toate sunt. În timp ce îngerul stăpâneşte pământul şi marea, el pretinde să fie ascultat. Nu mai e timp de experimente; realităţile ultime sunt cu adevărat aproape! (10, 5-6). Timpul nu are mai multă realitate decât lucrurile trecătoare; acum este numai o parte din veşnicie, pentru că, fără veşnicie, prezentul, într-o clipă, n-ar fi nimic altceva decât trecut.

În cărticica pe care o ţine îngerul, se întâlnesc trecutul şi viitorul. Cartea este bună la gust, dar greu de mistuit, pentru că, deşi veştile fericite ale însoţirii cu Dumnezeu sunt ca mierea pe limbă, ca să-i poţi îndeplini voia, este nevoie de o asceză austeră şi de aspră dăruire. Ca să digerăm cărticica cunoaşterii se cere o mai adâncă înţelegere în judecarea evenimentelor. Trebuie să studiem istoria cu discernământ creştin, având mintea pătrunzătoare a celor miruiţi şi a celor însemnaţi. Trebuie să dobândim acea forţă a pătrunderii care ne va îngădui să alegem reperele care vor corela toate cunoştinţele şi istoria faptelor consemnate şi le vor aşeza sub autoritatea Cuvântului. Marele înger al înţelepciunii creştineşti stă călare pe mare şi pe uscat, stăpânind fiecare element, concret şi abstract. Acelaşi mare înger călăreşte vieţile noastre, cerându-ne să-l ascultăm, somându-ne să chemăm pe toţi oamenii la Dumnezeu, înainte de a fi prea târziu, pentru că a şaptea trâmbiţă e gata să sune! Această trâmbiţă anunţă nenorocirile finale, ce vor pedepsi orice răutate şi pe toţi răufăcătorii. În acelaşi timp cei „sans peur et sans reproche” - adică cei fără frică şi fără prihană - sunt asiguraţi că vor primi răsplată şi slavă.

Scenele acestei apocalipse sunt atât de vii, atât de uluitoare, atât de inspiratoare pentru imaginaţie, atât de dialectice în interpretările lor posibile, încât este o mare ispită să persistăm în a le comenta; ceea ce urmărim noi este activitatea îngerilor.

Să trecem mai departe la capitolul al 12-lea şi la războiul din cer: *„Şi s-a făcut război în cer: Mihail şi îngerii lui au pornit război cu balaurul. Şi se războia şi balaurul şi îngerii lui. Şi n-a izbutit el şi nici nu s-a mai găsit loc, pentru ei, în cer. Şi a fost aruncat balaurul cel mare, şarpele cel de demult, care se cheamă diavol şi satana, cel ce înşeală toată lumea, aruncat a fost pe pământ şi îngerii lui au fost aruncaţi cu el. Şi am auzit glas mare, în cer, zicând: Acum s-a făcut mântuirea şi puterea şi împărăţia Dumnezeului nostru şi stăpânirea Hristosului Său, căci aruncat a fost pârâşul fraţilor noştri, cel ce îi pâra pe ei înaintea Dumnezeului nostru, ziua şi noaptea. Şi ei l-au biruit prin sângele Mielului şi prin cuvântul mărturiei lor şi nu şi-au iubit sufletul lor, până la moarte. Pentru aceasta, bucuraţi-vă ceruri şi cei ce locuiţi în ele. Vai vouă, pământule şi mare, fiindcă diavolul a coborât la voi având mânie mare, căci ştie că timpul lui e scurt" (Faptele Apostolilor 12, 7-12).*

În această viziune este simbolizat un cumplit „acum", trecutul şi prezentul fiind exprimate printr-o imagine caleidoscopică a teribilei şi înfricoşătoarei bătălii între bine şi rău. În această luptă, puterile răului se ridică împotriva lui Dumnezeu, fără a-I fi niciodată egale, pentru că luptă numai cu îngerii aflaţi sub conducerea lui Mihail, nume a cărui interpretare - („Cine este ca Dumnezeu?") - este aici deosebit de potrivită.

Aceasta este o problemă care merită reflecţia noastră profundă. Atributele lui Dumnezeu nu sunt reflectate numai în însuşirile îngerilor, ci şi în propriile noastre virtuţi care ne fac „doar puţin mai prejos decât îngerii" (Psalmi 8, 5).

Împotriva acestor calităţi, răul poartă uriaşul său război în inimile noastre şi în lume, în general. Suntem asaltaţi de satana, din cauza neîmpărţitei noastre unităţi cu Dumnezeu, prin har.

„Slava Lui" spune Filaret al Moscovei, „este manifestată de măririle cereşti, este oglindită în om şi face splendoarea lumii vizibile" [Vladimir Lossky, The Mystical Theology of the Eastern Church, London: James Clarke and Co, Ltd. 1957].

De aceea, satana este învins nu numai prin sângele Mielului (5, 12), ci şi prin mărturia martirilor din toate timpurile „care nu şi-au iubit sufletul lor, până la moarte" (12, 11).

Ioan nu ne dă descrierea războiului din cer, dar afirmă, totuşi, că e un fapt împlinit. Răul a fost de mult aruncat din cer, şi ni se aminteşte de mărturia lui Iisus. „Am văzut pe satana ca un fulger căzând din cer" (Luca 10, 18).

Războiul este pe pământ, dar şi aici răul este condamnat să fie înfrânt... El poartă semnul propriei distrugeri, aşa cum îl poartă toţi răufăcătorii. Când luptăm, să ne întărim sufletele prin cunoaşterea faptului că ne aflăm de partea celui care deja a câştigat. Luptele noastre fac parte dintr-un tipar care se află şi în cer, şi pe pământ. Cruzimile înspăimântătoare ale timpului nostru sunt rodul inechităţii dintre oameni şi ne oferă prilejul să răscumpărăm crucea. Întruparea şi Golgota ne fac împreună-moştenitori ai biruinţei cereşti, întru Hristos. Avem veşnicia de partea noastră. Între timp, răul este deznădăjduit, pentru că timpul lui este măsurat.

„Cerul s-a şi luptat şi a câştigat adevărata înfruntare, în care ne aflăm acum. Pe întinderile veşniciei, victoria, pentru care noi n-am luptat la timp, fusese deja câştigată" [Lynn Harold, „Exposition on Revelation", The interpreter's Bible, Vol. 12., p. 586].

Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan ne spune că adevăraţii martiri rămân credincioşi persoanei lui Dumnezeu însuşi, Care S-a smerit şi a devenit om, şi ei se împărtăşesc chiar de natura Lui când sunt smeriţi şi lipsiţi de egoism. Smerenia, deci, este marea noastră salvare. Suntem cu adevărat în Hristos, şezând în ceruri laolaltă cu Mielul, când ne jertfim noi înşine. Acest război, cu răul, nu este o iluzie; suferinţele noastre sunt reale dar nu sunt în deşert pentru că şi ele sunt parte din Dumnezeu. „Crucea este expresia în timp a ceea ce Dumnezeu este în eternitate" [Lynn Harold, „Exposition on Revelation", The interpreter's Bible, Vol. 12., p. 586].

Suferinţa curajoasă, strălucind de iubire şi credinţă, este mai puternică decât orice forţă termonucleară. Imperiul roman s-a sfărâmat tocmai de stânca martiriului creştin şi înfruntat de aceeaşi nespectaculoasă suferinţă, comunismul se va duce şi el la fund şi, ca orice putere înrobitoare, va pieri pentru totdeauna. Cei lipsiţi de teamă sunt totdeauna indestructibili (vezi viaţa Sfântului Luca al Crimeii). De aceea, Ioan îi vede aproape de tronul lui Dumnezeu, contribuind prin lucrarea lor la cântecul ceresc, uniţi cu îngerii, în lauda plină de bucurie.

Apostolul Ioan ne arată o imagine înfricoşătoare a domniei fiarei. Apoi urmează un alt răstimp şi-L vedem pe Miel împreună cu cetele sale triumfătoare. Îngerul veştilor bune (Apocalipsa 14, 6-7) apare zburând în mijlocul cerului, chemând omenirea întreagă să dea slavă lui Dumnezeu în iubire şi teamă, pentru că ora judecăţii este aproape şi urmează să fie vestită de îngerul judecăţii. Ni se arată contrastul dintre răsplata ce va fi conferită celor drepţi şi pedeapsa pe care o vor primi răufăcătorii.

Aceia ce poartă semnul Mielului cântă un cântec nou, pe care numai ei îl pot deprinde. Bucuria şi slava lor iradiază prin contrast cu distrugerea totală a acelora care sunt însemnaţi cu semnul fiarei. Aceştia sunt doborâţi de un înger care, cu o seceră ascuţită, taie orice vlăstar rău şi îl aruncă în marele teasc al mâniei lui Dumnezeu (14, 19). Acest înger este chemat să-şi împlinească lucrarea de către îngerul focului (Apocalipsa 14, 18).

Ca să nu uităm că evenimentele înfricoşătoare de pe pământ au o origine cerească, ni se arată cei şapte îngeri ai celor şapte ultime plăgi. Mereu, şi mereu, Cartea Apocalipsei revine de la veşnicie la efemer pe măsură ce suntem martorii desfăşurării lucrurilor şi ai deznodământului. Aceste imagini se întreţes pentru a ne atrage şi mai mult atenţia că în toate timpurile, fie paşnice, fie tulburi, milostivirea lui Dumnezeu este un fapt sigur şi neclintit.

Scenele înfricoşătoare ale sfârşitului lumii sunt domolite de viziunile glorioase ale bucuriei absolute. Nu ne este îngăduit niciodată să uităm că judecata trebuie să preceadă răsplata. De aceea, cei şapte îngeri, care ies din templul plin de fumul slavei şi puterii lui Dumnezeu, trebuie să împlinească judecata înainte ca omul să intre în sanctuar. Sunt îmbrăcaţi în in alb, neîntinat, şi au piepturile încinse cu cingători de aur (15, 6-8), pe când înaintează înfăşuraţi în curăţie, nepătaţi, într-o aură de frumuseţe şi slavă înflorită, vestind ultima mare pedepsire a răului de către Dumnezeu (Apocalipsa 16, 1-2). Pedeapsa este dreaptă, pentru că răul culege propria-i răsplată, căci până şi apa curată a râurilor şi fântânilor se preface în sânge pentru aceia care au vărsat sânge. Îngerul apelor Îl laudă pe Dumnezeu pentru dreapta Sa judecată (16, 5).

Apocalipsa este plină de acţiuni înspăimântătoare: lecţia ei revine adesea pentru că, viaţa însăşi este o repetiţie, căci răul trebuie dezrădăcinat înainte de-a ne bucura de fructele virtuţii. De fapt, înainte de toate, virtutea este cea care trebuie să fie activă. Orice acţiune se află în mâna Celui Veşnic, a cărui mânie este îndreptată împotriva răului.

Îngerul tălmăcirii (Apocalipsa 17, 1-13) îl va duce acum pe Ioan în pustiu şi îi va tâlcui multe simboluri ciudate. Tâlcuirea este confuză, pentru că limbajul său nu ne este familiar, deşi înţelesul său adânc este limpede. În mod voalat, figurile de stil făceau aluzie la puterea Imperiului roman. Şi astăzi, ca şi atunci, ele pot reprezenta forţele agresive şi totalitare ale ticăloşiei, din orice stat modern, destinat şi el, aşa cum a fost Roma, să fie învins de armatele Mielului. Oricare ar fi împotrivirea, Cel Care este Domnul domnilor şi Regele regilor, biruie în cele din urmă.

Să ne rugăm să avem harul îngerului care să tălmăcească, precum Ioan, toate întâmplările explozive din jurul nostru, Dumnezeu fiind întotdeauna la cârma evenimentelor şi a vieţilor noastre.

Următorul înger (Apocalipsa 18, 1-3) este îngerul judecăţii profetice, care ne cheamă să ne proiectăm gândirea într-un timp când răul prezent, de care suntem înconjuraţi şi de care suntem pe deplin conştienţi, a fost deja distrus.

Un alt înger aruncă o piatră grea în mare (18, 21-24), ilustrând grabnica distrugere, şi sfârşitul Romei păgâne şi a tuturor puterilor aidoma ei şi sub orice înfăţişare s-ar ascunde, chiar a legii şi justiţiei, sub care se perpetuează nedreptatea.

Îngerul exterminator este pe aproape, şi la ceasul potrivit va aduce răsplata. Oricât de impunător şi greu de atacat poate părea răul, judecata lui este sigură, cântecul său de lebădă a şi răsunat.

Între timp, în cer, un alt cor triumfal se aude cinstind şi slăvind pe Dumnezeu. Întreaga creaţie se pleacă înaintea tronului lui Dumnezeu. Un măreţ Aliluia răsună din toate părţile, ca vuietul multor ape şi tunete. Mielul S-a logodit cu Biserica Sa, ale cărei albe veşminte reprezintă dreptatea sfinţilor.

Ioan, copleşit de tot ceea ce vede, cade în genunchi închinându-se îngerului care îi arătase toate aceste lucruri. Înţelegem bine de ce a făcut aceasta, pentru că toţi suntem gata să admirăm, şi să venerăm, un învăţător merituos; cu atât mai mult Ioan, după ce i-au fost descoperite toate acestea! Dar îngerul îl ridică repede, dojenindu-l cu dragoste. *„Nu face asta, eu sunt slujitorul tău şi al fraţilor tăi, care-l mărturisesc pe Hristos: lui Dumnezeu închină-te”.* Doar Dumnezeu trebuie lăudat, toată cinstirea, dăruirea, rugăciunea, năzuinţele, trebuie să se îndrepte şi să se adune în El. Niciodată să nu confundăm mijloacele cu scopul. E atât de uşor să idolatrizăm binele! Aceasta este o ispită foarte subtilă în care pot cădea chiar şi cei mai credincioşi dintre noi. „Vezi să nu faci asta!”, spune îngerul, şi arată spre Hristos biruitorul, care se îndreaptă spre noi pe un cal alb, urmat de oştirea Sa de îngeri.

Ultimul mare război se poartă şi bătălia e câştigată; infernul este pentru totdeauna despărţit de cer. Nu există compromis între bine şi rău. Răul este legat de mâini şi de picioare şi azvârlit în abis. *„Şi-am văzut, spune Ioan, un înger progorându-se din cer, având cheia adâncului şi un lanţ mare în mâna lui. Şi a prins pe balaur, şarpele cel vechi, care este diavolul şi satana şi l-a legat pe o mie de ani. Şi l-a*

aruncat în adânc şi l-a închis şi a pecetluit deasupra lui, ca să nu mai amăgească neamurile” (Apocalipsa 20, 1-3).

Nu numai relele impersonale ale cutremurelor, plăgilor şi războaielor au luat sfârşit, ci şi ticăloşia ce zace în inimile oamenilor. Diavolul este cu totul dezarmat de certitudinea noastră că Dumnezeu este infinit mai puternic decât cele mai năpraznice forţe ale răului. Nu mai suntem înşelaţi drăceşte; prin urmare, când după 1000 ani de fericire, diavolul este dezlegat din nou, aceasta se face pentru un scurt răgaz în care, după zadarnice asalturi împotriva prea iubitei cetăţi a sfinţilor, el va dispărea pentru totdeauna împreună cu toată falsa lui profeţie, minciună şi înşelăciune. Răul se prăbuşeşte, în originara sa nimicnicie, dând greş pentru totdeauna, căzând în prăpastia arzândă, fără fund. Şi cerul şi pământul aşa cum le cunoaştem trec, doar tronul lui Dumnezeu dăinuie, aşa cum dăinuie de veacuri, înaintea tronului, vii şi morţii stau acum la judecată. Caracterul omului este destinul său; oamenii sunt judecaţi după propriile lor cuvinte şi fapte. Toţi aceia ale căror nume nu sunt în Cartea Vieţii sunt zvârliţi afară, cu moartea şi iadul, în iezerul de foc. Aceasta este a doua moarte, din care nu este înviere. Dar această moarte nu are putere asupra celor binecuvântaţi.

Apar un nou pământ şi un cer nou. În ele sălăşluieşte adevăratul înţeles al tuturor lucrurilor, de la început până l-a sfârşit, pentru că toate lucrurile încep şi se sfârşeşc în Dumnezeu: „Eu sunt Alfa şi Omega, începutul şi sfârşitul”.

În Cetatea Fericirii, Noul Ierusalim, măsura omului şi a îngerului este aceeaşi. Au aceaşi măsură (Apocalipsa 21, 7). Acolo, înger şi om îşi găsesc perfecta identitate, nu în substanţă, ci în esenţă. Locuiesc împreună Cetatea Sfântă, ale cărei porţi de mărgăritare sunt deschise pentru totdeauna, căci nu mai există vrăjmaşi. Descoperă că sorb împreună din undele curate ale apei vieţii, în timp ce sufletele lor strălucesc luminate de Dumnezeu Însuşi.

Învăluit în minunea frumuseţii pe care îngerul i-o arată, Ioan, încă o dată, uită de sine, şi cade la picioarele sfătuitorului său ceresc. Îngerul, arată spre Adevărul Dumnezeului Celui Viu singurul vrednic de lăudat, şi-l roagă să asculte cuvintele lui Hristos. *„Iată, vin curând şi răsplata Mea este cu Mine, ca să dau fiecăruia, după cum este fapta lui. Eu sunt Alfa şi Omega, cel dintâi şi cel de pe urmă, începutul şi sfârşitul... Eu, Iisus, am trimis pe îngerul Meu ca să mărturisească vouă acestea, în faţa Bisericii. Eu sunt rădăcina şi odrasla lui David, steaua care străluceşte dimineaţa; şi Duhul şi mireasa zic: Vino! Şi cel ce aude, să zică: Vino. Şi cel însetat să vină, cel ce voieşte să ia în dar apa vieţii... Cel ce mărturiseşte*

acestea, zice: Da, vin curând. Amin! Vino, Doamne Iisuse!" (Apocalipsa 22, 12-20).

De-am putea noi să ne înălţăm gândurile în această Cetate Sfântă şi să vedem ceea ce a văzut Ioan! Chiar dacă nu putem face asta, putem, îngenunchind cu umilinţă la pământ, să ne alăturăm măreţului, copleşitorului cor al îngerilor, sfinţilor şi martirilor, strigând împreună cu ei din adâncul dorului şi iubirii noastre: „Vino Doamne Iisuse!" (Apocalipsa 22, 21).

Astfel, cu acest strigăt de iubire înălţat spre Domnul, încheiem studiul nostru despre îngeri, aşa cum apar ei descoperiţi în Sfintele Scripturi.

Îi vedem înaintând încet spre noi, prin ceaţa deasă a istoriei spirituale îndepărtate, ca fiinţe măreţe, puternice, pline de lumină, putere şi frumuseţe. Ei sunt Purtătorii cuvântului lui Dumnezeu, împlinitorii voinţei Sale. Ne cheamă, ne îndeamnă la dragoste şi ascultare. Ei conduc, învaţă, sfătuiesc, pedepsesc şi răsplătesc. Ne păzesc şi ne ocrotesc; devin însoţitorii noştri, încât, în cele din urmă, noi, sărmani oameni, mântuiţi de Hristos, să ne putem afla şi noi, în tovărăşia lor strălucitoare când, în sfârşit, vom fi acasă în ţara noastră de baştină în veşnica prezenţă a lui Dumnezeu!

Cartea a treia - Îngerii în Biserica creştină

Îngerii în Biserica creştină

1. Comentariu introductiv

După ce ne-am învrednicit să studiem minunatul rol jucat de îngeri în paginile Scripturii, acum trebuie să ne îndreptăm atenţia la rostul şi poziţia lor în viaţa Bisericii.

Într-o singură carte nu este posibil să fie cuprinşi cei 2000 de ani ai vieţii Bisericii şi nici multiplele faţete şi ramuri ale acesteia, fiecare în felul său impunând o abordare individuală şi canonică a temei îngerilor. Aici ne limităm la manifestarea îngerilor şi la literatura despre ei, până în epoca marii schisme (din anul 1054), care a dezbinat Răsăritul şi Apusul.

Autoritatea Părinţilor Bisericii a fost pe larg recunoscută de Biserică. Deşi, astăzi, aportul lor este adesea uitat, rămâne faptul că marea influenţă a vieţii şi scrierile lor a contribuit mult la dezvoltarea autenticei doctrine, aşa cum a început în perioada patristică, perioadă în care, faţă de toate timpurile, învăţătura Apostolilor a fost păstrată cu sfinţenie. Mulţi dintre Părinţi, oameni cu înaltă educaţie, oameni de acţiune şi organizare, au avut multe de spus despre îngeri şi le-au acordat un loc distinct în desfăşurarea cultului pe care l-au rânduit. Multe din acele rugăciuni sunt pe larg folosite până în zilele noastre.

De foarte timpuriu, titlul de Părinte a fost dat episcopilor şi mărturisitorilor tradiţiei creştine. De la sfârşitul secolului al 4-lea, termenul a căpătat un sens mai clar şi mai restrâns, definind un grup de autori ecleziaşti, a căror autoritate în materie doctrinară a început să aibă o greutate specială. De exemplu, grupul cunoscut ca Părinţii Apostoliei, aparţine epocii imediat următoare perioadei Noului Testament; lucrările lor s-au păstrat, în întregime sau în parte. Grupul următor, pe care adesea îi numim Părinţii Bisericii, sunt acei teologi a căror Ortodoxie s-a dovedit conformă cu Scripturile şi textele primilor Părinţi. În general, Părinţii sunt caracterizaţi prin ortodoxia doctrinei, sfinţenia vieţii, binecuvântarea Bisericii Universale, şi prin legătura cu antichitatea. Autoritatea lor este considerată a fi infailibilă atunci când propovăduiesc doctrina (unanim acceptată), dar propovăduirile lor individuale nu sunt infailibile, deşi sunt privite cu deosebit respect. Uneori putem găsi că, de fapt, se contrazic între ei. Totuşi deosebită este omogenitatea învăţăturii lor globale şi multele adevăruri pe care le deţin în comun;

dincolo de izbânzi şi pătimiri, merită să notăm în chip deosebit, fidelitatea lor faţă de Ortodoxie.

Împărţim acest studiu al timpurilor patristice în două părţi principale, cu unele subdiviziuni:

⇒ Prima, sfinţii îngeri în Biserica Primitivă, adică Părinţii apostolici. Această perioadă va acoperi aproximativ anii de la Epoca apostolică până la conciliul de la Niceea, adică aproximativ de la anul 100 până la 325 d.Hr.

⇒ A doua, sfinţii îngeri în epoca Teologiei ortodoxe. Aceasta a fost perioada când obiectivul suprem şi concentrat al Biserici „catolice" (adică universale) a fost să păstreze credinţa „ortodoxă" (adică adevărata credinţă, în conformitate cu revelaţia Sfintei Scripturi şi a Sfintei Tradiţii). Această parte acoperă anii de la Niceea la marea schismă, aproximativ de la 325 la 1054 d.Hr.

În ce ne priveşte, năzuim, pe cât posibil, să adâncim cunoaşterea noastră despre sfinţii îngeri în Liturghii şi rugăciuni. Vom încerca să înţelegem adevărata semnificaţie a cuvintelor şi lumina pe care ele o aruncă asupra participării îngerilor la închinarea noastră comună.

Există unele scrieri concomitente cu acelea ale Părinţilor apostolici care, deşi nu necesită un capitol special, trebuie, să fie totuşi schiţate, pentru o redare mai completă a acelor îndepărtate timpuri şi astfel să putem aprecia cum se cuvine scrierile Părinţilor Bisericii în general.

Mai întâi, trebuie să menţionăm apocrifele Noului Testament care, deşi fără vreun statut autorizat, reprezintă o anumită direcţie de gândire a primilor creştini, o cale naivă şi deloc indicată, fără îndoială, dar care a jucat un rol real în dezvoltarea imaginaţiei viitoarelor generaţii, în special în Evul mediu. Multe din reprezentările ciudate ce ne pun deseori în încurcătură, cu diavoli şi duhuri şi guri de iad căscate, îşi au originea în cărţile apocrife.

2. Noul Testament apocrif

Cuvântul „apocrif", aici, are o conotaţie diferită de cea a apocrifelor Vechiului Testament. De fapt, apocrifele înseamnă „scrieri ascunse". Aplicate Noului Testament, capătă înţelesul de „autenticitate îndoielnică".

E posibil ca unele din „Evangheliile" apocrife să cuprindă anumite tradiţii orale demne de încredere. Povestirile trebuie să fie privite ca legende ce s-au dezvoltat în

Biserica timpurie, despre persoane şi evenimente reale. Scopul lor a fost să reliefeze idei şi credinţe pentru susţinerea cărora avem dovezi mult mai bune decât aceste istorisiri. Îngeri şi diavoli abundă în aceste cărţi şi sunt înconjuraţi de multă fantezie şi magie. Îngerii îi aruncă pe păcătoşi în iad şi pe cei drepţi îi conduc la cer. Iadul este un balaur cu gura deschisă, cu fălci ca nişte prăpăstii, iar diavolii sunt păroşi, au aripi negre şi suflă sulf şi flăcări pe nări. Îngerii au haine albe şi sunt prea numeroşi ca să aibă individualitate. Descrierile sunt mai mult ciudate decât interesante.

O ilustrare semnificativă, şi una dintre cele mai tipice, este Evanghelia lui Bartolomeu. Ea era cunoscută de Sfântul Ieronim în secolul al IV-lea şi al V-lea şi este de clară tendinţă gnostică. Pe scurt, gnosticii credeau într-un Dumnezeu Creator sau Demiurg, în întregime deosebit de Fiinţa Divină supremă şi necunoscută; această doctrină a avut multe şi variate interpretări.

Evanghelia lui Bartolomeu, tratează despre ceea ce Iisus le-a descoperit Apostolilor Săi după înviere. Vorbeşte despre Iisus coborât în iad, despre diavol şi lucrările lui, le arată apostolilor prăpastia fără fund şi despre Buna Vestire, relatare făcută probabil chiar de Fecioara Maria.

Bartolomeu pretindea că i-a văzut pe îngeri coborând şi adorându-L pe Iisus răstignit pe cruce, după care a dispărut în întuneric. Iisus spune: „Când am dispărut de pe cruce, atunci am coborât în Hades ca să-l aduc sus pe Adam şi pe toţi aceia care erau cu el, la rugămintea Arhanghelului Mihail”.

Icoanele ortodoxe ale învierii îl reprezintă, simbolic, pe Iisus smulgându-i pe Adam şi Eva afară din mormintele lor.

Într-o altă secţiune, Bartolomeu îi cere lui Iisus să-l arate pe adversar apostolilor, ca ei să-l poată vedea şi să-i recunoască vorbele, când va veni. Iisus îi duce pe Muntele Măslinilor, unde îi ordonă lui Mihail să sune din trâmbiţă şi să-l cheme pe veliar. Apariţia a fost cu adevărat înspăimântătoare şi Apostolii au căzut la pământ de frică, dar Iisus le-a spus să se ridice şi i-a poruncit lui Bartolomeu să-şi pună piciorul pe grumazul lui veliar şi să-l întrebe de unde vine, la care fiara se spune că ar fi răspuns: „La început mi s-a spus satanael, care înseamnă trimisul lui Dumnezeu, dar când mi-am întors faţa de la Dumnezeu, numele meu a fost satana, adică înger căzut în iad... Pentru că de fapt, eu am fost cel dintâi înger creat: atunci când Dumnezeu a făcut cerurile, a luat o mână de foc şi m-a făcut pe mine, abia apoi pe Mihail... (când s-a gândit să creeze făpturile, Fiul Său a rostit un cuvânt), aşa că şi noi am fost creaţi prin vrerea Fiului şi încuviinţarea Tatălui. El m-a făcut,

spun, pe mine, apoi pe Mihail, căpetenia oştilor de sus, al treilea pe Graviil, al patrulea pe Uriil, al cincilea pe Rafail, al şaselea pe Natanil şi pe ceilalţi îngeri, al căror nume nu pot să-i spun. Pentru că ei sunt purtătorii de nuiele (lictorii) ai lui Dumnezeu şi ei mă lovesc cu vergelele lor şi mă urmăresc de şapte ori noaptea şi de şapte ori ziua" [The Apocryphal Gosped of Bartholomew. Trans, by M.R. James. Oxford: Clarendon Press, 1957, p. 175-176].

Satana descrie apoi miriadele de îngeri şi rosteşte numele îngerului din nord care este Oertha şi al îngerului din sud Kerkoutha şi povesteşte despre un înger care face să cadă zăpada şi altul care face ca marea să fie agitată.

La întrebarea lui Bartolomeu, cum i-a ademenit şi smuls pe oameni din mâinile lui Dumnezeu şi i-a condus prin „şiretlicuri întunecoase şi alunecoase", Veliar a răspuns, a clănţănit din dinţi şi a scrâşnit; apoi s-a ridicat din prăpastia fără fund o roată ce avea o sabie de foc strălucitoare şi în sabie existau fluiere. Urmează apoi o stranie descriere a tuturor instrumentelor iadului. Veliar arată: „Avem şi alţi slujitori, cărora le poruncim şi cărora le dăm câte un cârlig cu multe vârfuri şi îi trimitem ca să vâneze, şi ei înhaţă, pentru noi, sufletele oamenilor, înşelându-i cu dulceaţa diverselor amăgiri, adică prin beţii şi râsete, plăceri trupeşti, bârfeli, ipocrizie, şi cu restul fleacurilor pe care le iscă comorile lor". Satana declară de asemenea că, atunci când omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu, Mihail i-a cerut să adore omul pentru că acesta a fost creat după chipul lui Dumnezeu, dar Satana a strigat: „Sunt foc din foc, am fost primul înger creat; să ador tina şi materia?... Dumnezeu nu se va mânia pe mine, dar eu voi pune tronul meu deasupra, peste tronul Său şi voi fi aşa cum este El!" [The Apocryphal Gosped of Bartholomew. Trans, by M.R. James. Oxford: Clarendon Press, 1957, p. 178].

Urmează apoi descrieri dezgustătoare despre cum din sudoarea pieptului şi subţiorilor sale a făcut o licoare cu care a vrăjit apele de unde a băut Eva şi astfel a putut s-o amăgească.

Putem vedea imaginaţia bogată a acelor prime zile dând frâu liber unui mare număr de legende, imaginaţie care, în rugăciunea lui Bartolomeu, nu este totuşi lipsită de o nuanţă de emoţionantă şi adevărată pietate: „Tu, care ai purtat o coroană de spini pentru a ne pregăti să purtăm preţioasa coroană a cerurilor, Dumnezeule şi Tată, împărate Mărit: mântuieşte-i Doamne, pe păcătoşi". Şi Iisus a răspuns: „Tatăl Meu m-a numit pe Mine Hristos, ca să pot coborî pe pământ şi să ung pe fiecare om care vine cu Mine, cu uleiul vieţii; şi M-a numit Iisus ca să pot tămădui orice păcat al acelora care nu cunosc... şi să le dau oamenilor adevărul lui Dumnezeu" [The

Apocryphal Gosped of Bartholomew. Trans, by M.R. James. Oxford: Clarendon Press, 1957, p. 179].

Relatarea Bunei Vestiri, de către Fecioară, este foarte fantezistă şi nu adaugă nimic cunoaşterii profunde a îngerilor, nici măcar reprezentărilor lor.

3. Manuscrisele de la Marea moartă

Manuscrisele de la Marea moartă datează din primul secol de după Hristos, şi din perioada ce îl precede.

Ele sunt de o importanţă deosebită şi se cuvine să le pomenim. Scrierile de la Qumran conţin izbitoare concordanţe cu creştinismul, dar şi tot atât de multe diferenţe. Cea mai mare deosebire constă în faptul că esenienii erau numai evrei şi aveau credinţa că venirea lui Mesia va coincide cu sfârşitul lumii.

În angelologie găsim unele dintre cele mai mari asemănări. Scrierile de la Qumran acordă un loc preponderent îngerilor, depăşind pe cel acordat lor în Noul Testament.

Acest lucru este legat de învăţăturile fundamentale ale seaei, care credea în existenţa a două duhuri şi a două căi. Dar acest principiu al celor două cărări, una a binelui şi una a răului, este mai mult un concept moral decât o credinţă în două fiinţe sau entităţi diferite. Cu toate acestea, cei care aleg una din cele două cărări, devin „fii ai luminii” şi respectiv „fii ai întunericului”, aflându-se ori sub puterea Prinţului Luminii (îngerul Adevărului), ori a îngerului întunericului (veliar sau mastema).

Sfântul Arhanghel Mihail este protectorul „fiilor luminii” şi conducătorul lui Moise şi Aaron.

Sectarii aşteptau şi ei cu nerăbdare să se închine Domnului în tovărăşia „minunatului sobor” al îngerilor, aşa cum facem şi noi.

Veliar, sau îngerul discordiei ori al întunericului, domneşte peste „fii nedreptăţii”. Ca şi în Noul Testament, şi în scrierile apocrife le este prevăzut acelaşi sfârşit. De fapt, limbajul şi simbolismul prezintă o mare asemănare. Nu e de mirare. Nici nu trebuie să i se acorde o prea mare importanţă. Nu trebuie să uităm că esenienii şi creştinii aveau o limbă şi o moştenire comună: Vechiul Testament. Au trăit în

acelaşi ţinut şi pe o fâşie foarte îngustă din el, astfel încât, inevitabil, au folosit expresii şi metafore similare. Interpretarea, totuşi, este cât se poate de diferită.

În Manuscrise, „Prinţul Luminii" este un înger, în timp ce pentru creştini el este Însuşi Hristos. La fel, la esenieni, îngerul întunericului este egal în putere cu Prinţul Luminii şi ei trăiesc într-un fel de coexistenţă calmă, în ciuda unor războaie şi a unor căi total divergente.

În Noul Testament, îngerul întunericului Îl atacă pe Iisus şi este biruit de El. Prin biruinţa Sa, Iisus supune păcatul şi moartea, şi prin ea îi conduce pe credincioşi pe drumul luminii. Pe de altă parte, în sulurile de la Qumran, copiii luminii trebuie să-şi găsească „drumul adevărului" fără ajutor. Cei doi conducători spirituali de la Qumran sunt de la început creaţi „îngeri", ai luminii şi ai întunericului, fără putinţa vreunei alegeri libere.

De fapt, aşa interesante şi preţioase cum sunt, manuscrisele nu sunt creştine şi, de aceea, nu privesc studiul nostru. Ele nu aruncă prea multă lumină asupra angelologiei, dar dovedesc că aceleaşi curente de gândire bazate pe unele din cărţile Vechiului Testament erau active în şi Qumran şi prevalau şi printre primii creştini. Mai mult, nu s-a spus încă ultimul cuvânt despre aceste suluri de la Qumran, în ciuda celor peste patru sute de cărţi publicate despre ele. Ne vom abţine să intrăm în acest încurcat labirint al literaturii.

Evanghelia după Toma, deşi atât de târziu ajunsă la public, are o singură referinţă la îngeri. Iisus a zis: „îngerii şi profeţii vor veni la voi şi vă vor da ceea ce este al vostru" [The Gospel According to Thomas, Trans. A Guillaumont, H.C.PuEch, C. Quispel, W.Till, and Yassah Abd al Masih. New York: Harper an Brothers, 1959, p. 47].

Aceasta apare ca o dulce promisiune pentru cei curaţi şi ca un lucru de temut pentru cei întinaţi. Întotdeauna, îngerii sunt cei care împlinesc răsplata.

4. Părinţii pustiului

Trebuie să aruncăm o privire asupra Părinţilor pustiului, deşi ei n-au lăsat opere scrise, prin marea sfinţenie a vieţii lor, trăite în singurătatea deşertului, au avut o puternică influenţă asupra Bisericii creştine din acel timp.

Părinţii pustiului constituie o categorie specială. Ei sunt atleţii lui Dumnezeu. Oameni care au lăsat lumea lor ca să găsească alinare la Dumnezeu, în mijlocul

tăcerii adânci a spaţiilor nesfârşite, pentru ca, acolo, să-l înfrunte pe satana şi să se lupte cu el.

Oameni cu adevărat sfinţi, toţi au fost necruţător de aspri cu ei înşişi, practicând o asceză care ne poate părea stranie, ba chiar teribilă. Faţă de aproapele lor, însă, erau binevoitori, blânzi, iertători, plini de înţelegere şi de o mişcătoare smerenie. Ei au fost primii călugări creştini, bărbaţi ce căutau pacea vieţii interioare. N-au scris, fiindcă nu posedau nimic, decât ceea ce îi ţinea statornici. Şi-au câştigat cele trebuincioase vieţii prin munci umile, ca împletitul rogojinelor şi al coşurilor de trestie, pentru a le vinde.

Ceea ce ştim mai mult despre ei, cunoaştem din relatările altora. Cea mai faimoasă relatare este viaţa Sfântului Antonie, atribuită Sfântului Atanasie cel mare. Această carte, care a contribuit la convertirea Sfântului Augustin, nu poate fi trecută cu vederea. Ea povesteşte despre chemarea lui Antonie la viaţa din pustiu, prin ascultarea cuvintelor lui Hristos: „Vinde tot ce ai şi urmează-Mă”. Vorbeşte despre învăţăturile, încercările şi minunile lui. Ispitele şi luptele pe care acest sfânt bărbat le-a purtat cu duhurile rele sunt viu înfăţişate.

Mai târziu, fiecare din acestea a devenit subiect de povestiri şi legende, pierzând sublima simplitate şi cucernicie a lui Antonie ca şi profunda înţelepciune a învăţăturii sale.

Iată, de exemplu, ce spune el despre viziuni şi cum să le deosebim pe cele bune de cele rele: „Vederea celor sfinţi nu este plină de desfătare pentru că ei se vor lupta, şi plânge, şi nimeni nu va auzi glasul lor. Ci ea vine atât de liniştit şi de delicat încât, imediat, bucuria, veselia şi curajul se ivesc în suflet. Pentru că Domnul, care este bucuria noastră, şi puterea lui Dumnezeu Tatăl este cu ei. Şi gândurile sufletului rămân netulburate, astfel încât, ca şi cum ar fi luminată cu raze, însăşi vederea îi priveşte pe cei cărora le apare” [Viaţa Sfântului Antonie, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Series Two, vol. IV, p. 205].

Frumuseţea calmă a acestor cuvinte, conţine în ea sunetul adevăratei vederi interioare spirituale, despuiate de orice superstiţie ori halucinaţie ignorantă. Este clar că nici închipuirea, nici ochiul muritor nu este cel care vede ci, prin harul lui Dumnezeu, sufletul însuşi.

Eremiţii, care şi-au petrecut mulţi ani în singurătate absolută, nu puteau în orice moment să-şi stăpânească închipuirea sau dorinţele ce le evocau viziuni ale lumii pe care o părăsiseră. Pacea nu se câştigă uşor. Se simţeau atacaţi de satana aşa cum

a fost Iisus în pustiu, dar cu putinţă mai mică de a se apăra. Ochiul minţii lor vedea multe imagini ciudate care, probabil fuseseră exprimate extrem de plastic, şi pe care cronicile le-au exaltat de-a lungul istoriei. Astfel, am moştenit istorisiri ciudate chiar despre unele atacuri trupeşti făcute de demoni. Dar există şi relatări despre îngeri şi viziuni binecuvântate aducând alinare sufletelor ce se străduiseră şi care aleseseră o cale atât de aspră a trăirii întru Dumnezeu.

Au ales singurătatea pentru că aşa cum spune un pustnic - „mii şi mii de mii de puteri îngereşti au o singură voinţă, numai oamenii au multe".

Un om sfânt, pe nume Petru, care locuia în Petra, era hărţuit de dorinţe trupeşti, cărora nu le putea veni de hac, aşa că s-a dus să ceară ajutor stareţului Isidor, care i-a spus să se întoarcă în chilia sa şi să se roage; dar Petru a protestat că nu-i în stare, aşa că Isidor i-a spus să privească spre Apus şi acolo a zărit o mare adunare de diavoli ce se pregăteau de luptă; şi atunci Isidor i-a spus: „Priveşte la Răsărit", şi el a privit şi a văzut o mulţime mare de îngeri în slavă. La care, stareţul Isidor i-a spus: „Iată, aceştia sunt cei trimişi în ajutorul nostru. Aceia care urcă în Apus sunt cei ce luptă împotriva noastră; şi cei ce sunt cu noi sunt mai mulţi decât cei ce ne stau împotrivă" [Helen Waddeli, Părinţii pustiei, New York, Sheed & Warp, p. 171-172].

Cine ar putea nega că aceşti oameni au văzut limpede ceea ce noi doar uneori simţim? Cât de uşor tăgăduim un fapt pe care nu l-am trăit noi înşine. Dacă revenim la Vechiul Testament, găsim o foarte asemănătoare afirmaţie făcută de profetul Elisei, când armatele regelui Siriei au încercuit cetatea Dotan... *„Nu vă temeţi, pentru că cei ce sunt cu noi sunt mai mulţi decât cei ce sunt cu ei... şi Elisei s-a rugat... Şi iată muntele era plin de cai şi care de foc de jur împrejurul lui Elisei" (4 Regi 6, 16-17; 2 Cronici 32, 7).*

Avem mărturia sfinţilor şi a oamenilor sfinţi, până în timpurile noastre, care au văzut şi flăcările iadului şi lumina cerurilor. Ochii, care au fost mult timp închişi în rugăciune, pot fi clarvăzători când sunt deschişi. Asemenea ochi au o viziune mai limpede decât ai noştri, care privim mai mult spre lumea materială, sau când sunt închişi sunt de obicei îndreptaţi spre somn. Privirea noastră devine confuză, nu fiind orbită de lumină, ci fiind întunecată de preocupările noastre zilnice.

De aici, vom trece la scrierile Sfinţilor Părinţi ai Bisericii în care nu există nici şovăială, nici îndoială, nici vorbe-n vânt, ci temeinicia învăţăturilor marilor doctori ai credinţei.

Îngerii şi Părinţii Bisericii primare

Părinţii Bisericii primare acoperă o perioadă de aproximativ 225 de ani. Ei se împart în două categorii: Părinţii apostolici şi Apologeţii creştini.

Părinţii Apostolici sunt acei părinţi care i-au urmat imediat pe Apostoli şi au înfruntat primele şase persecuţii anticreştine. De aceea, pentru ei acţiunea misionară şi sacrificiul martiric au avut întâietate asupra teologiei. Apologeţii au fost cei care, intrând puţin mai târziu în arenă, au considerat că trebuie să se întoarcă la scris pentru a-şi apăra credinţa şi a face faţă persecuţiilor fizice. Era perioada când creştinismul, făcând convertiri printre intelectualii păgâni, pretindea o ascultare fără crâcnire, şi devenise absolut necesar să se răspundă defăimărilor şi eresurilor răspândite în popor.

Părinţii apostolici au avut contact direct cu cei doisprezece Apostoli. Lor le datorăm păstrarea Sfintei Tradiţii în cuvânt şi faptă; ei au apucat firul de acolo de unde îl lăsase moartea Apostolilor, răsucindu-l din ce în ce mai puternic într-o frânghie care, chiar când a fost deşirată, totuşi, niciodată nu s-a rupt.

Avem, comparativ, puţine mărturii scrise din această perioadă, pentru că în acele zile tulburi ei aveau puţin timp să scrie şi, pe de altă parte, era compromiţător să le deţii, dificil să le ascunzi şi apoi să le găseşti.

Am văzut în manuscrisele de la Marea moartă cum asemenea documente au putut să zacă ascunse sute de ani. Aceia care le-au ascuns au dispărut, păzind însă cu credinţă preţiosul secret. A fost un timp al eroilor mai mult decât al scriitorilor, al soldaţilor şi al martirilor decât al teologilor şi specialiştilor dogmatici.

Aceşti martori ai credinţei au fost primii membri ai tinerei Biserici. Au fost aduşi la credinţă din rândul multor naţiuni şi din toate straturile sociale, oameni simpli mulţi dintre ei, dar plini de acea credinţă copilărească ce s-a dovedit mai puternică decât orice înţelepciune a lumii: „Dumnezeu şi-a ales pe cele nebune ale lumii ca să-i ruşineze pe cei înţelepţi” (1 Corinteni 1, 27). Aceştia sunt oamenii care au păstrat Evanghelia şi Epistolele pentru noi şi în rândul cărora, prin faptele lor de credinţă, a fost posibilă prezenţa continuă a Domnului pe pământ. La ei privim cu recunoştinţă şi respect, pentru că lor le datorăm supravieţuirea Bisericii creştine.

Referinţele la îngeri sunt puţine, dar acolo unde sunt, ele dovedesc credinţa şi conştiinţa neîntreruptă a Bisericii în existenţa lor. Iată câteva pasaje semnificative pentru studiul pe care îl facem.

1. Sfântul Ignatie din Antiohia

(35 - 107 d.Hr.)

Sfântul Ignatie poate fi foarte bine considerat primul dintre părinţii apostolici. A fost episcop al Antiohiei şi se crede că înainte de convertire fusese un persecutor al creştinilor. Se cunoaşte puţin din viaţa lui, înainte de călătoria sa ca prizonier de la Antiohia la Roma, unde a fost martirizat. Pe drum s-a oprit la Smyrna unde a fost întâmpinat cu mare cinste de Sfântul Policarp, conducător al creştinilor în Asia romană, care primise investitura de episcop de la Sfântul Ioan Evanghelistul.

În cursul acestei călătorii, Ignatie a scris scrisorile din care cităm. A fost un om profund credincios în Hristos, dornic să sufere martiriul pentru mântuirea sa.

Există şi o istorisire încântătoare, care spune că Ignatie era copilul aşezat de Iisus în mijlocul Apostolilor (Matei 18, 2-3). Data probabilă a naşterii sale pune această istorisire în domeniul posibilului; aserţiunea că a fost un discipol al Sfântului Ioan, este şi ea cât se poate de credibilă. Ca ucenic direct al Sfântului Ioan, referinţele lui Ignatie la îngeri capătă astfel o semnificaţie specială.

„Oare n-ar trebui să vă scriu lucruri mai pline de taină? Mă tem s-o fac, pentru ca să nu vă pricinuiesc rău, vouă care încă sunteţi copii (în Hristos). În această privinţă, iertaţi-mă dar nefiind în stare să primiţi înţelesul lor plin de greutate, aţi fi zdrobiţi de ele. Pentru că, chiar şi eu, deşi sunt hărăzit lui Hristos şi sunt în stare să înţeleg lucrurile cereşti, ierarhiile îngereşti şi diferitele feluri de îngeri şi oştiri, deosebirea dintre puteri şi stăpânii şi diferenţele dintre tronuri şi împărăţii, forţa eonilor şi demnitatea heruvimilor şi serafimilor, sublimul duhului, împărăţia Domnului şi mai presus de orice, neasemuita slavă a lui Dumnezeu Atotputernic - deşi sunt familiarizat cu aceste lucruri, nu sunt nicidecum, în nici un fel, desăvârşit” [„Epistle of Ignatius to the Trullians”, The Ante-Nicene Fathers, Vol. I, Grand Rapids, Michigan: Wm.B. Eerdmans Publishing 1956, p. 68].

Este important de notat, şi o să ne referim mai târziu la asta, că credinţa în ierarhia îngerească nu a fost o invenţie a secolelor de mai târziu. De exemplu: Dionisie Areopagitul, din care va urma un capitol, şi-a întemeiat tot ce a scris pe o cunoaştere coborâtă chiar de la originile bisericii.

Mai mult, Ignatie e de părere că întreaga creaţie trebuie să-L primească pe Hristos, dacă vrea să rămână vie: ***„Nici un om să nu se înşele: atât lucrurile care sunt în***

cer, cât şi slăviţii îngeri şi conducători, atât văzuţi cât şi nevăzuţi, dacă nu cred în sângele lui Hristos, îşi atrag ca atare condamnarea" [„Epistle of Ignatius to the Smyrneans", pag. 88].

O altă notaţie vine din scrisorile neautentificate ale lui Ignatie. Aceasta, dacă nu le-a scris el, au o paternitate necunoscută şi i-au fost atribuite în secolul al 6-lea şi necercetate au rămas până la sfârşitul secolului al 15-lea, când au devenit subiectul unei lungi dispute privind episcopatul, deşi asta nu împietează în nici un fel asupra importanţei lor angelologice.

Aici el revine la problema răului: ***„Prinţul acestei lumi se bucură când cineva neagă credinţa în Cruce, deoarece ştie că credinţa în Cruce este propria sa distrugere. Pentru că acesta este trofeul care a fost ridicat împotriva puterii sale şi pe care, atunci când îl vede, se cutremură, şi când aude se înspăimântă; ...înainte să fi fost înălţată Crucea, era dornic să fie aşa; şi pentru acest scop a lucrat cu grijă în fiii neascultării (Efeseni 2, 2). A lucrat în Iuda, în farisei, în saduchei, dar tocmai când era gata să fie înălţată, a fost tulburat şi a insuflat în trădător remuşcarea, şi i-a întins o frânghie ca să se spânzure cu ea... Şi el, care încercase prin orice mijloace să aibă pregătită crucea, se străduia acum să-i oprească înălţarea; nu din cauza remuşcărilor..., ci pentru că a văzut că propria sa distrugere este aproape" [„Epistle of Ignatius to the Philippians", pag. 117].***

Când vorbeşte despre satana, Ignatie îl descrie ca ignorant şi „deprins să meargă cu paşi piezişi şi şovăielnici". Da, neştiutor al marilor minunăţii ale întrupării, a smereniei Pruncului pentru care nu s-a găsit un acoperiş, al minunilor Botezului, învăţăturilor şi Jertfei Mielului.

Ignatie se adresează diavolului fără ocoliş: ***„Văzând aceste fapte, eşti cuprins de o mare stupoare... pentru că o Fecioară este născătoare; cântarea de laudă a îngerului te umple de uimire" [„Epistle of Ignatius to the Philippians", pag. 118].***

Dacă satana şi-ar fi amintit profeţia Scripturilor despre Acela de care Care se spusese: „Peste aspidă şi vasilisc vei păşi şi vei călca peste leu şi peste balaur" (Psalmi 90, 13), n-ar fi fost nevoie să-i mai pomenească aceasta: „omul nu trăieşte numai cu pâine".

Cunoaşterea biruinţei lui Hristos asupra răului nu numai că l-a susţinut, dar l-a făcut pe Ignatie dornic de martiriu şi i-a dat curajul să înfrunte fără să se teamă, ba chiar cu bucurie, ghearele leilor.

2. Sfântul Clement din Roma

(circa 96 d.Hr)

Este considerat a fi fost al treilea episcop după Sfântul Petru. Era un tânăr contemporan cu Sfântului Ignatie şi e foarte posibil să fi fost un ucenic al Sfântului Pavel, unul dintre acei ucenici ale căror nume sunt scrise în cartea vieţii (Filipeni 4, 3).

Sfântul Clement a fost un moralist, o persoană sobră, care se ocupa de organizarea comunităţii creştine, cu administrarea şi liturghisirea. De aceea, relatarea lui despre îngeri capătă o importanţă deosebită, pentru că ne arată cum, chiar de la început, a existat credinţă, că sfinţii îngeri participă la rugăciunea noastră comună, faţă de care rândurile următoare reprezintă desigur o referinţă liturgică:

„Să ne gândim la toate cetele îngereşti, cum stau laolaltă şi fac voia Lui. Pentru că Scripturile spun: ***„zece mii de ori câte zece mii Îl serveau şi strigau: Sfânt, sfânt, sfânt Domnul Savaot; pline sunt cerurile şi pământul de Mărirea Lui". Apoi să ne strângem laolaltă, conştienţi de armonia noastră, într-un singur glas să-I strigăm, încredinţaţi că ne putem împărtăşi din marile şi slăvitele Sale făgăduinţe" [St Clement Of Rome, Epistle to the Corinthians, 34, The Early Christian Fathers, ed and trans. by Henry Bettenson, Geoffrey Cumberledge. Oxford: Oxford University Press, 1956, p. 47].***

Există multe legende despre Sfântul Clement, dar una din ele are un farmec deosebit.

Sfântul Clement a fost exilat în Crimeea în timpul domniei lui Traian, unde a făcut muncă silnică în mine (istoria se repetă!) - dar aceasta a fost departe de a-l clătina pe sfânt, oferindu-i noi ocazii pentru a predica Evanghelia. A avut atât de mult succes în misiunea lui, încât autorităţile au considerat că doar aruncându-l în Marea Neagră, legat de o ancoră, ar putea să-l reducă efectiv la tăcere. Dar, legenda adaugă: îngerii i-au construit un mormânt în adâncuri, care se arată o dată pe an locuitorilor de pe coastă, prin miraculoasa retragere a Mării.

Introducem aici un citat lămuritor dintr-o scrisoare scrisă de un evreu din Alexandria, care a trăit pe vremea împăraţilor Traian şi Adrian: „Sunt două căi, a doctrinei şi a autorităţii, una a luminii şi alta a întunericului. Dar există o mare diferenţă între aceste două căi. Pentru că deasupra uneia stau îngerii lui Dumnezeu, aducători de lumină, iar deasupra celeilate, îngerii satanei. Şi într-adevăr El

(Dumnezeu) este Domn în veci de veci, dar el (satana) este prinţul timpului nelegiuirii” [The Epistle of Barnabas, in The Ante-Nicene Fathers, vol. I, p.149]. Astfel, vedem că enigma răului, originea lui şi personalitatea ispititorului devin o preocupare crescândă a părinţilor.

Cât de mult trebuie să ne ocupăm cu explicarea nenumăratelor ispite şi încercări ale creştinilor! Binele este evident prin el însuşi şi are nevoie de prea puţine explicaţii, în timp ce răul, întortocheat, aşa cum îi este natura, reprezintă o problemă reală: de aici mulţimea de referinţe la diavoli, faţă de cele care privesc pe sfinţii îngeri.

3. Justin martirul

(aprox. 100-165 d.Hr)

Justin, sfântul şi martirul, era probabil un păgân de origine romană, din Flavia Neapolis, vechiul Sihem din Samaria, cunoscut astăzi ca Nablus. Convertirea lui se datorează admiraţiei pe care o purta modului în care înfruntau creştinii cumplitele forme de a muri, când o simplă retractare i-ar fi putut salva. La început a studiat filozofia păgână, iar mai târziu a trăit ca predicator creştin în Roma, sub domnia lui Antoninus Pius şi a fost martirizat sub Marc Aureliu. A fost primul şi cel mai mare apologet (apologet = apărător zelos al unor idei). Este cunoscut mai ales prin orima şi a doua Apologie şi Dialogul cu Trifon.

Având ca punct de plecare Geneza (6, 2), Justin a crezut că „fiii lui Dumenzeu” ar fi fost îngerii şi a avansat părerea că Dumnezeu, când a creat pământul, l-a încredinţat atât oamenilor, cât şi îngerilor, iar aceştia din urmă au fost atraşi de frumuseţea femeilor, au păcătuit şi au zămislit copii, care au fost demoni sau zei. Aceşti zei aveau nume, spre deosebire de Dumnezeu, Unul şi Singurul necreat, care nu are nume.

În ciuda acestei interpretări cam forţate şi stranii, care nu a dăinuit multă vreme în Biserică, învăţătura sa despre libera voinţă este cât se poate de ortodoxă. El susţine că atât oamenii cât şi îngerii au acelaşi fel de voinţă şi prin asta caută să răspundă la întrebarea „De ce Dumnezeu îngăduie răul?”. „În loc ca Dumnezeu să fi nimicit şarpele, ca el să nu mai existe, decât să spună „voi pune duşmănie între sămânţa ta şi sămânţa ei” în loc să fi creat deodată şi pe îngeri şi pe oameni liberi să facă ceea ce El ştia că s-ar fi cuvenit să facă ca să aibă îndemânarea voinţei libere şi de asemenea pentru că El ştia că o astfel de lucrare e bună, El a instituit judecata generală şi judecata particulară: e în puterea ficăruia să aibă o voinţă liberă, ştiind

în acelaşi timp că este păzit” [Justin Martyr, „Dialogue with Trypho”, The Ante-Nicene Fathers, vol. I, p. 250].

Iustin se află aici pe aceeaşi linie cu toţi învăţătorii creştini, susţinând că răul se instituie ca dorinţă înainte de a deveni o realitate.

Există un fragment frumos, de proslăvire, care spune multe: „...Dumnezeu, Care este fără urmă de răutate - pe El îl lăudăm şi-L adorăm şi pe Fiul Său... şi cetele celorlalţi îngeri buni care-L slujesc pe Dumnezeu, care au o natură bună şi au duh de profeţie” [Apologia I, VI, in The Eariy Christian Fathers, p. 81].

Biciuit şi decapitat, Iustin a murit pentru credinţa sa cu acelaşi curaj pe care în tinereţea sa îl admira la alţii şi care a caracterizat pe adevăratul creştin de-a lungul anilor.

4. Sfântul Irineu

(130-202 d.Hr.)

Sfântul Irineu a fost episcop de Lyon, deşi probabil s-a născut, în Smyrna. El reprezintă o adevărată verigă între Răsărit şi Apus. A fost trimis în avanpostul apusean al creştinătăţii de către Sfântul Policarp, faimosul episcop al Smyrnei. În acele vremuri timpurii, misionarii erau greci; oricât ar părea de ciudat, creştinătatea latină a început în Africa.

Sfântul Irineu a fost primul mare teolog al Bisericii universale. A fost un destoinic cercetător al doctrinelor Părinţilor care i-au premers. Prin profunzimea argument-telor sale şi prin îngăduinţa de care dădea dovadă, a salvat Biserica de controversa care ameninţa unitatea creştină. La sfârşit a primit coroana martiriului împreună cu alţi nenumăraţi membri ai turmei sale, în masacrul din 202 d.Hr., pus la cale de crudul împărat Severus.

În scrierile lui Irineu, îngerii sunt pomeniţi nu atât pentru a fi descrişi, cât pentru a respinge conceptele eretice despre ei. De exemplu, unul din conceptele pe care le-a respins a fost acela că lumea a fost creată de îngeri.

5. Tertulian

(160-220d.Hr.)

Tertulian aparţinea Bisericii africane, fiind născut la Cartagina. A avut o educaţie în întregime păgână şi era avocat la Roma când s-a convertit la creştinism. Mai târziu s-a alăturat montaniştilor. Nu este totuşi considerat teolog ortodox şi, deşi trebuie luat în seamă pentru strălucirea inteligenţei lui, el nu poate fi propriu-zis numărat printre Părinţi. A fost un mare erudit şi din numeroasele sale scrieri teologice, apologetice, ascetice şi polemice, multe din punctele sale de vedere sunt acceptate.

Printre multele idei care circulau în primele secole, susţinute în special de gnostici, era aceea că Iisus şi-a luat „carne angelică" şi deci că nu era nevoie să fie născut.

În această privinţă, Tertulian are un interesant pasaj în care elucidează şi un punct de vedere asupra îngerilor: ***„Nici un înger n-a coborât să fie răstignit, să încerce asupră-şi moartea şi să fie înviat din morţi. Dacă n-a fost niciodată o cauză pentru ca îngerii să se întrupeze, aveţi aici raţiunea pentru care ei n-au primit nici carne prin actul naşterii lor. Ei n-au venit să moară şi deci nici nu au trebuit să fie născuţi. Ci Hristos a fost trimis să moară şi de aceea a trebuit să Se nască, pentru a putea muri; de aceea există legea că numai acela moare, care s-a născut" [The Stromata of Miscellanies, in The Ante-Nicene Fathers, vol. II, p. 518].***

Această precizare fără echivoc dovedeşte credinţa în necorporalitatea îngerilor, o credinţă care a rămas ferm stabilită în Biserică.

6. Sfântul Clement din Alexandria

(150 - 215 d.Hr.)

În primele secole, Alexandria era cel mai mare centru de învăţătură. Era centrul intelectual al creştinismului, după cum inima sa era în Antiohia. Limba universală a acelor timpuri era greaca. Iustin şi Irineu sunt consideraţi fondatori ai literaturii creştine, în afara, bineînţeles, a Noului Testament, care este Scriptura Sfântă şi nu este exclusiv literatură.

Titus Flavius Clement a fost un urmaş meritoriu al lor, la şcoala catehetică din Alexandria. În scrierile sale, Sfântul Clement duce mai departe cu precizie şi claritate, filozofia de bază şi credinţa creştină. Cu privire la îngeri, spre deosebire de gnostici, el scrie: ***„prin îngeri, fie văzuţi ori nu, puterea divină dăruie lucruri bune. Aşa s-a întâmplat şi la sosirea Domnului. Şi uneori această putere respiră în gândurile şi în cugetele oamenilor „şi aşează" în inimile lor „tărie", o***

percepţie mai ascuţită şi insuflă „îndrăzneală” şi cutezanţa limpezimii” [The Stromata of Miscellanies, in The Ante-Nicene Fathers, vol. II, p. 518].

Într-un alt fragment al scrierilor lui Clement găsim o afirmaţie care scoate în evidenţă conceptul tradiţional despre îngeri, o altă bucată a acelui fir de gândire privind natura lor, care în ciuda unor speculaţii divergente ocazionale, a rămas neîntrerupt. El scrie: ***„Aceste prime virtuţi create sunt neschimbătoare în substanţă şi, împreună cu îngerii şi arhanghelii al căror nume îl împărtăşesc, împlinesc lucrări dumnezeieşti. Astfel, Moise numeşte virtutea îngerului Mihail printr-un înger de lângă el, aparţinând unuia din cele mai inferioare grade. Moise l-a auzit şi i-a vorbit faţă către faţă. Altor profeţi, îngerii le-au creat impresia că sunt fiinţe care aud şi văd. Potrivit acestei relatări, doar ei aud şi doar ei văd... Dacă ar fi fost o voce obişnuită ar fi fost auzită de toţi... A fost auzită doar de acela pe care îngerul l-a făcut în stare s-o audă” [Fragments from Cassiodorus].***

Clement arată mai departe că ***„printr-o veche şi dumnezeiască hotărâre, îngerii sunt răspândiţi în naţiuni... (şi) că cel mai bun lucru pe pământ este omul evlavios, şi cel mai bun, mai apropiat şi mai curat lucru din cer, este îngerul, cel ce împărtăşeşte binecuvântarea vieţii veşnice. Dar natura Fiului... este cea mai desăvârşită” [The Stromata, p. 524].***

7. Origen

(circa 185 - 254 d.Hr.)

Origen a fost cel mai strălucit şi mai prolific ucenic al Sfântului Clement şi se spune că a scris 600 de cărţi. A fost, mai ales, un cercetător al Bibliei, lăsându-se pătruns de Scriptură până în adâncul sufletului său, încredinţat mereu de autenticitatea absolută a inspiraţiei care o animă.

Există controverse, asupra unor detalii, a ceea ce se consideră a fi îndepărtarea sa de Ortodoxia doctrinei. Unele din vederile sale, din păcate, au condus la erezie şi la condamnarea lui. Indiferent de greşelile pe care le-a putut face, Origen rămâne primul şi cel mai mare critic biblic al antichităţii creştine şi în această privinţă este de nepreţuit. Astfel, el comentează diferitele misiuni pe care Dumnezeu le-a încredinţat îngerilor Săi: „...nu putem crede a fi rezultatul unei întâmplări desemnarea unei anume misiuni cutărui înger în mod special: de exemplu, lui Rafail, rolul de a îngriji şi a vindeca; lui Gavriil conducerea războiului, lui Mihail datoria de a duce rugăciunile şi cererile muritorilor, pentru că nu ne putem imagina că ei au obţinut aceste misiuni altfel decât prin propriile lor merite şi prin zelul şi

excelentele calităţi pe care ei cu siguranţă le-au manifestat înainte ca această lume să fi fost creată... Astfel încât, unui înger i-a fost dată în grijă Biserica efesenilor; altuia aceea din Smyrna... un înger a fost al lui Petru, altul al lui Pavel, şi aşa mai departe, pentru fiecare dintre cei mici care sunt în Biserică... Şi trebuie să fie vreun înger care să stea în jurul celor ce se tem de Dumnezeu... e de crezut că ei au fost desemnaţi de Dumnezeu, Legiuitorul cel drept şi nepărtinitor" [Origen, „De Principiis", The Ante-Nicene Fathers, vol. IV. p. 266].

Este interesant că Origen crede că până şi îngerii se străduiesc întru desăvârşire: „...După părerea mea deci faptul că „începătoriile" îşi păstrează stăpânirea, sau că celelalte ordine ale duhului şi-au obţinut misiunile respective, acestea nu se întâmplă nici din lipsă de discernământ, nici din vreo cauză întâmplătoare; ei şi-au căpătat rangul după meritele lor, deşi nu e privilegiul nostru să ştim care au fost faptele prin care ei au câştigat un loc într-un ordin deosebit" [Origen, „De Principiis", The Ante-Nicene Fathers, vol. IV, p. 265].

Această înaintare a lucrat invers pentru acei îngeri care au ales răutatea. Diavolii „au căpătat aceste ranguri potrivit purtării lor şi sporirii pe care au avut-o în rele" [Origen, „De Principiis", The Ante-Nicene Fathers, vol. IV. p. 265].

Origen nu crede că satana şi îngerii lui au fost condamnaţi odată pentru totdeauna; este o opinie pe care au avut-o o parte din Părinţii de mai târziu, dar care nu face parte din învăţătura Bisericii. „După vederile noastre, nici diavolul însuşi nu este în stare de ceva bun dar, deşi este în stare să admită binele, nu-l doreşte totuşi şi nu face nici un efort pentru virtute" [Origen, „De Principiis", The Ante-Nicene Fathers, vol. IV. p. 265].

Origen argumentează: „Când se spune: ultimul vrăjmaş va fi distrus, nu trebuie înţeles că substanţa sa, care este creaţia lui Dumnezeu, piere, ci temeiul şi voinţa ostilă vor pieri; pentru că acestea nu vin de la Dumnezeu, ci de la el însuşi. De aceea, distrugerea sa nu înseamnă încetarea existenţei, ci încetarea vrajbei şi a morţii. Nimic nu este cu neputinţă Atotputerniciei; nu există nimic să nu poată fi tămăduit de Făcător; Creatorul a făcut toate lucrurile ca ele să poată exista şi dacă lucrurile au fost făcute ca să poată exista, ele nu pot deveni non-existente" [Origen, „De Principiis", III, VI, 5, The Early Christian Fathers, p. 355].

Origen a susţinut teza că îngerul nu face rău nimănui, nici chiar acelora care îl insultă. Doar diavolii fac rău şi asta prin propria lor voinţă; aşa cum susţine el, diavolii „n- au primit nici o misiune de acest fel de la Dumnezeu". De asemenea, ne aminteşte că „nu e neapărat nevoie să pătimim de pe urma demonilor". Dar

creştinii, adevăraţii creştini, care s-au supus numai lui Dumnezeu şi Cuvântului Său, nu pătimesc de pe urma demonilor pentru că Dumnezeu este mai puternic decât diavolii. Şi creştinul nu va pătimi, pentru că „îngerul Domnului va avea grijă de cei care se tem de El şi-i va scăpa, iar îngerul său, care întotdeauna vede faţa Tatălui din ceruri", va oferi cerului rugăciunile lui, prin unul Arhiereul, Dumnezeul tuturor, şi va uni propria rugăciune cu acelea ale omului care i s-a dat în pază".

Aceste cuvinte nu au nevoie de nici un comentariu. Frumuseţea lor se cuvine să pătrundă adânc în inimile noastre şi să devină parte conştientă a gândirii noastre.

Deşi ultimul subiect din acest capitol este Păstorul lui Hermas, am putea spune, într-un sens, că el de fapt se sfârşeşte cu Origen, înaintea intrării noastre în consideraţiile despre marii Părinţi ai Bisericii din Epoca Teologiei ortodoxe, când Biserica creştină a ieşit la lumină şi a devenit o religie recunoscută de stat şi a avut de înfruntat pericole mult mai perfide decât leii arenelor romane. Oricum, pe temeliile puse de Părinţii Bisericii primare a crescut, s-a întins şi a înflorit Biserica.

8. Păstorul lui Hermas

Datorită unei anumite frumuseţi spirituale pure şi, într-un anume sens, de tăria însuşire a granitului, discuţia asupra acestui scriitor am lăsat-o la urmă, deşi el a scris probabil în timpul domniei lui Traian sau puţin timp după aceasta şi cunoaştem puţin despre el.

Prin păstorul lui Hermas găsim în Patristică prima menţiune distinctă a unui înger păzitor, ca şi a unui diavol însoţitor, ataşat fiecărei persoane: „Acum, vă voi arăta puterile acestora prin care puteţi cunoaşte ce putere are fiecare. Pentru că puterile lor sunt îndoite şi înrudite pentru cei credincioşi, dar merg mereu pe acelaşi drum drept şi neted... făgaşul strâmb nu are cărări: dar are multe locuri neumblate, cu multe piedici şi este aspru şi plin de spini. Dar cei care merg pe drumul drept, merg întins... Există doi îngeri pentru fiecare om, unul al dreptăţii şi celălalt al nelegiuirii... îngerul dreptăţii este blând şi împăciuitor. De aceea, când pătrunde în inima ta, îţi vorbeşte de dreptate, curăţie, castitate, mulţumire şi de orice virtute dreaptă şi măreaţă; când acestea urcă în inima ta, să ştii că îngerul dreptăţii este cu tine.

Priveşte acum la lucrările îngerului nelegiuirilor. În primul rând este furios şi amar şi nebun şi lucrările lui sunt rele şi-i distrug pe cei ce-L slujesc pe Dumnezeu. Când ajunge în inima ta, îl cunoşti prin lucrările sale. Trebuie să te încrezi în lucrările îngerului dreptăţii şi, făcându-le, poţi trăi în Dumnezeu".

Există o minunată atemporalitate care înconjoară pe acest Hermas al nostru, al cărui păstor a fost îngerul ispăşirii, care i s-a descoperit într-o serie de viziuni.

Hermas se remarcă ca unul care a auzit, a trăit, a pătimit şi a murit laolaltă cu glasul îngerului său bun. Într-adevăr, el „a trăit în Dumnezeu”.

Îngerii în vremea Sfinţilor Părinţi ai Bisericii

În 313 d.Hr., după ce Constantin cel mare a ajuns unicul împărat al Imperiului Roman, el a acordat libertate deplină şi oficială religiei creştine. Curând după aceea, şi-a mutat capitala imperiului de la Roma la Constantinopol. Chiar atunci, Biserica era bântuită de diferite orientări şi erezii, din care cea mai serioasă a fost arianismul. Ca să salveze unitatea Bisericii, la Sinodul de la Niceea (625 d.Hr) şi la Sinodul de la Constantinopol (381 d.Hr) a fost redactat Simbolul Credinţei (Crezul), cunoscut şi ca Simbolul niceean, care exprimă credinţa creştină şi care a fost acceptat de aproape întreaga lume creştină. Părinţii acelui timp au fost, de aceea, numiţi Părinţii niceeni; studiul nostru, totuşi, îi cuprinde deopotrivă şi pe aceia care i-au urmat. Fiecare din aceşti mari doctori ai teologiei, în vremea şi în sfera lor, au menţinut credinţa creştină în ortodoxia ei şi aceasta au făcut-o cu un curaj magnific şi în virtutea unui unic scop.

1. Sfântul Atanasie

(296 - 373 d.Hr.)

„Cred în Unul Dumnezeu, Tatăl Atotţiitorul, Făcătorul cerului şi al pământului, al tuturor celor văzute şi nevăzute”. Astfel începe marele, unificatorul Crez al creştinătăţii. Lumea oficială a Romei imperiale l-a încuviinţat, împăraţii se aliniază sub noul steag al Crucii, dar drumul Bisericii e departe de a fi neted. Părinţii Bisericii, adânciţi în dragostea de Dumnezeu şi dăruiţi slujirii Lui, nu se temeau de nimeni; au stat neclintiţi în faţa împăraţilor (şi împărăteselor) şi filozofilor; nici erudiţia înţelepţilor, nici puterea imperiului, n-ar fi putut să le clintească convingerile. Cum marea listă de nume se derulează în faţa ochilor noştri, am fi bucuroşi să-i auzim vorbind pe fiecare. Din nefericire, nu toate scrierile Părinţilor au fost traduse în limbile moderne şi chiar din acelea care au fost, rămâne dificilă alegerea citatelor. Putem doar să le alegem pe cele pe care le-am înţeles mai bine, căutând să urmărim urma de aur a îngerilor prin labirintul literaturii teologice. În principal, desigur, credinţa puternică a Părinţilor în lumea spirituală poate fi observată din primul articol al Crezului, în cuvintele „toate cele văzute şi nevăzute”. Prin cele nevăzute, ei înţeleg îngerii şi sufletul omenesc.

Unul din marii „arhitecţi” ai Crezului a fost Sfântul Atanasie. Şi el a fost elevul faimoasei şcoli catehetice din Alexandria şi, când era episcop, a fost exilat de şase ori, iar asta datorită legăturii sale de nezdruncinat cu teologia ortodoxă. A trecut cu mare forţă morală peste toate nenorocirile personale dar, mai presus de toate, teologia lui şi caracterul său ferm au triumfat asupra oricăror adversităţi, în folosul Bisericii.

Atanasie, fără nici o îndoială, a consolidat Sfânta Tradiţie, evident, niciodată pusă sub semnul întrebării; n-a avut nici o nedumerire în ceea ce îi priveşte pe îngeri, ci le-a explicat locul: ***„Fără cuvânt, n-a fost făcut nici un lucru. Dar, în ceea ce priveşte slujitorii, există nu numai unul, ci mulţi din aceia pe care, Domnul îi va trimite. Pentru că sunt mulţi arhangheli, multe tronuri şi stăpânii şi domnii, mii şi mii, miriade de miriade, care stau înaintea lui Dumnezeu, slujindu-L şi gata oricând de a fi trimişi" [Discourse II Against the Arians, Chapter 17, 27, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Series II, vol. IV, p. 362].***

Atanasie ne lămureşte mai departe că îngerul nu poate salva de la sine, ci o face prin voinţa lui Dumnezeu: ***„Este specific unui înger să slujească la comanda lui Dumnezeu şi adesea merge înainte, să-l înlăture pe Amonit: şi este trimis să păzească poporul pe drum; dar acestea nu sunt faptele lui, ci ale lui Dumnezeu, care i-a ordonat şi l-a trimis... Dar de câte ori îngerul a fost văzut, cel care l-a văzut a auzit vocea lui Dumnezeu" [Discourse III, Chapter 25, 12, 14, p. 400-401].***

Sfântul Atanasie a avut multe de spus despre demoni, în special în biografia făcută lui Antonie cel mare. El a văzut o reală personificare a răului în spiritele malefice care ne necăjesc. El accentuează, în acelaşi timp că nu trebuie să ne temem de ele, deoarece Hristos le-a surpat puterea. ***„Să ne gândim şi să păstrăm în inima noastră ideea că atunci când Domnul este cu noi, duşmanii noştri nu ne pot face rău; pentru că atunci când ei se apropie de noi, luând forma corespunzătoare stării în care ne descoperă, îşi adaptează amăgirile la starea minţii în care ne găsesc".***

Sfântul Atanasie crede că dacă suntem timizi şi confuzi, demonii se bucură, dar dacă ne gândim doar la Dumnezeu, ei dispar ca fumul. Crede în puterea semnului Crucii de a goni duhurile rele. Acest fapt, mulţi creştini l-au probat ca adevărat.

În bucuria Paştelui, Atanasie ne vede pe toţi uniţi cu îngerii în rugăciuni. El vorbeşte de psalmi şi de imnuri, în toate acestea văzând oamenii, nu singuri, ci făcând parte din marele cor al tuturor fāpturilor. ***„Întreaga creaţie păstrează o vreme de post, fraţii mei, şi tot ce are suflare Îl laudă pe Domnul... Cine ne va mai conduce la o asemenea tovărăşie a îngerilor ca aceasta? Noi, care dorim să venim la ospăţul ceresc şi la sărbătoarea îngerească, să nu o sărbătorim după felul pământesc, ci ca şi cum am ţine sărbătoare în ceruri împreună cu îngerii" [Letter VI, 9, 11, Easter 335, p. 523].***

Atanasie tălmăceşte cu adâncime teologică alegoria din capitolul despre Înălţarea Domnului, unde îngerii au vestit sosirea lui Hristos înaintea porţilor cerurilor. Acestea sunt relatate şi de Sfântul Ambrozie. Sfântul Atanasie credea că îngerii care l-au însoţit pe Hristos în înălţarea Sa nu erau îngerii ce aveau în grijă lucrările pământeşti, ci coborâseră cu El din ceruri şi-L însoţiseră pe pământ. Văzându-L înălţându-se, au vestit puterile cereşti să deschidă porţile: „Puterile sunt uluite la vederea Lui în trup. De aceea, ele strigă mirate de această apariţie uimitoare: Cine este? Îngerii, urcând cu Hristos, le răspund: „Domnul puterilor, este Împăratul Slavei, care-i învaţă pe cei ce sunt în ceruri marea taină, ca să ştie că Cel ce a învins pe duşmanii duhului este Împăratul slavei” [Jean Danielou, Les Anges et Leurs Mission, Editions de Chevetogne, p. 51].

Astfel au fost gândurile lui Atanasie care a transmis până la noi sfânta flacără a creştinătăţii. Arde acum mai luminoasă ca oricând dăruind viitoarelor generaţii cunoaşterea Bisericii lui Hristos.

2. Sfântul Vasile cel mare

(aprox. 330 - 379 d.Hr.)

Când zăcea să moară, sfânta Macrina s-a rugat pentru „un înger de lumină, care mă va conduce la pajişti şi ape liniştite şi la sânul Sfinţilor Părinţi” [Robert Payne, The Holly Fire, New York: Harper and Brothers, 1957, p. 162]. Astfel, a mers în întâmpinarea Domnului ei, sora Sfântului Vasile cel mare şi a Sfântului Grigorie de Nyssa. Sfânta femeie a exercitat o mare influenţă asupra vestiţilor ei fraţi. Ea şi mama lor i-au condus pe drumul ortodoxiei şi al monahismului.

Sfântul Vasile, pe drept numit cel mare, a dat numele lui mişcării monastice din Răsărit. Şi, la fel, este autorul uneia din Sfintele Liturghii. El este printre cele mai deosebite şi martirice figuri ale Bisericii. Era foarte învăţat, cu o profundă sfinţenie personală, un organizator deosebit şi ceea ce numim noi astăzi, un eficient agent social.

Pentru Sfântul Vasile şi ucenicii săi duhovniceşti, existenţa îngerilor era un fapt indiscutabil. El spune despre crearea lor: ***Apare ca adevărat că înaintea chiar a acestei lumi a existat o ordine a lucrurilor despre care minţile noastre îşi pot face o idee... Naşterea lumii a fost precedată de o condiţie a lucrurilor potrivită exerciţiului puterilor supranaturale, scoase în afara limitelor timpului etern şi infinit. Creatorul şi Demiurgul (artist, din grecescul demiourgos) universului şi-a perfecţionat lucrarea în această lumină spirituală, pentru fericirea tuturor***

celor care Îl iubesc pe Domnul; naturi intelectuale şi nevăzute, totul printr-o rânduială a inteligenţelor pure, care sunt dincolo de posibilitatea minţilor noastre de-a le pătrunde şi cărora nu le putem şti numele. Ei completează esenţa acestei lumi, nevăzute, aşa cum ne învaţă Pavel: „Pentru că pentru El au fost create toate lucrurile ce sunt în ceruri şi pe pământ, văzute şi nevăzute, fie că sunt tronuri sau domnii, începătorii sau puteri, ori stăpânii, ori cete de îngeri, ori ranguri ale arhanghelilor"" [The Hexameron, Homily I, 5, Nicene and Post-Nicene Fathers, Series II, voLVIII, p. 54].

În „Despre Duhul Sfânt", scrisă pentru a risipi orice îndoieli ce ar putea exista în legătură cu doctrina adevărată a Sfântului Duh, Sfântul Vasile vorbeşte despre Sfinţii îngeri în relaţie cu cea de a treia Persoană a Sfintei Treimi: ***„Mai mult, din lucrurile create la început, poate fi cunoscută legătura strânsă dintre Sfântul Duh cu Tatăl şi cu Fiul. Puterile sunt pure, inteligente şi nepământeşti şi sunt sfinte pentru că ele au sfinţenia lor în harul dat de Duhul Sfânt... voi, care aveţi putere de la lucrurile ce sunt văzute să formeze o analogie cu cele nevăzute, slăviţi-L pe Făcător, prin Care toate lucrurile au fost făcute văzute şi nevăzute... Duhurile slujitoare subsistă prin voinţa Tatălui, sunt aduse la fiinţă prin lucrarea Fiului şi desăvârşite prin prezenţa Duhului. De asemenea, desăvârşirea şi complacerea în desăvâşire" [Despre Sfântul Duh, Chapter XVI, 38, p. 23].***

Sfântul Vasile are puţine de spus, sau chiar nimic, despre diavol. Atitudinea sa faţă de rău este uimitor de modernă şi văzută prin relaţia cauză - efect. „***Dumnezeu - spune el - nu este originea răului, deoarece contrariul nu poate veni din însuşi opusul său".***

„Viaţa nu poate naşte moarte: întunericul nu este originea luminii, boala nu e creatoare de sănătate... dar, în naşterea sa, fiecare fiinţă provine din asemănătorul ei... Dacă răul nu este nici creat nici necreat de Dumnezeu, de unde se trage natura lui? Desigur răul există, nimeni trăind în lume nu-l poate nega... Răul nu este o esenţă vie animată; este condiţia sufletului opus virtuţii".

Şi ne spune mai departe că nu trebuie să căutăm dincolo de noi - răul - pentru că noi înşine suntem autorii propriilor noastre vicii; căderea noastră nu are altă origine decât în propria noastră voinţă liberă; la fel, şi pentru îngeri, Sfântul Vasile pare de asemenea să creadă că diavolii sunt activi în ceea ce priveşte distrugerea şi lăcomia, dar vorbeşte despre aceste lucruri doar în trecere. Pentru el, întunericul şi toate ascunzişurile sale nu există în sine; pare incapabil să cerceteze mult timp întunericul. Sufletul său tinde spre lumină; pentru el, deci, cerul este singura realitate unde ***„Ordinele îngerilor, cetele îngereşti, toate naturile intelectuale***

numite sau nenumite, toate duhurile ce slujesc, nu trăiesc în întuneric, ci se bucură de o condiţie potrivită pentru ei, în lumina bucuriei spirituale" [Omilia II, 4, 15, p. 61-62].

Ca şi Atanasie, Vasile nu atribuie cetelor cereşti virtuţi înnăscute, ci doar capacitatea şi voinţa de-a ajunge la ele. De aceea, şi ele se străduiesc ori s-au străduit în eonii trecuţi să obţină mereu din ce în ce mai multă desăvârşire. ***„Puterile cerurilor nu sunt sfinte prin natură, dacă ar fi fost aşa, n-ar fi existat nici o diferenţă între ele şi Duhul Sfânt".*** Aici e un punct dificil. Sunt mulţi cărora diferenţele dintre păzitorii angelici şi inspiraţia Duhului Sfânt nu le este clară.

În primul rând, Duhul Sfânt este a treia Persoană a Sfintei Treimi şi ca atare îi inspiră şi pe îngeri şi pe oameni. Putem folosi asemănarea cu o santinelă pusă pentru protecţia unui suveran. Gardianul şi cel păzit ar trebui, în mod ideal, în funcţiile lor, să fie inspiraţi de idealul unui scop comun aşa cum suveranul şi soldatul îşi servesc amândoi ţara. Om şi înger Îl slujesc pe Dumnezeu; îngerul îl protejează pe om când nu se poate păzi singur, dar ţinta amândurora este Dumnezeu: înţelegerea aceasta le este dată de Duhul Sfânt.

Sfântul Vasile dă o definiţie demnă de menţionat despre natura îngerilor şi substanţa lor: ***„Proporţional cu existenţa lor relativă, îngerii au nevoie de sfinţenia Duhului Sfânt".***

Fierul înroşit este conceput să fie amestecat cu focul, şi totuşi materia lui şi focul sunt deosebite.

La fel, în cazul puterilor cereşti: substanţa lor este un duh de aer sau un foc imaterial, după cum e scris: ***„Cel ce a făcut pe îngerii săi duhuri şi pe slujitorii Săi pară de foc"; prin urmare, ei există în spaţiu şi devin vizibili şi apar în propria lor formă în trup, pentru aceia care merită. Dar sfinţenia lor fiind străină substanţei lor, ea susţine totuşi desăvârşirea prin comuniunea Duhului. Ei îşi păstrează rangul lor prin statornicia lor în bine şi adevăr" [Sfântul Vasile cel mare, Despre Duhul Sfânt, Capitolul 16, 38, p. 24].***

Putem deduce de aici că aceia care nu sălăşluiesc în bine şi adevăr cad din har, deja au făcut aceasta. Inspiraţia Duhului Sfânt face ca fiinţele cereşti să cânte: „Sfânt, sfânt, sfânt" Dumnezeului Oştirilor.

Sfântul Vasile îi concepe pe îngeri ca o realitate de netăgăduit: dacă i-a văzut, noi nu ştim, dar că era convins de realitatea lor, da, o ştim.

3. Sfântul Grigorie de Nyssa

(circa 330 - 395 d.Hr.)

Sfântul Grigorie de Nyssa a fost un frate mai tânăr al Sfântului Vasile şi al Sfintei Macrina, care amândoi au avut o mare influenţă asupra lui. El este unul dintre cei mai îndrăgiţi Părinţi, cu adevărat un teolog, de o mare acuitate, cunoaştere şi originalitate. A fost un puternic susţinător al dogmei niceene privitoare la Sfânta Treime.

Influenţa lui Origen în scrierile lui Grigorie e uşor de remarcat. Ei împărtăşeau opinia că în cele din urmă atât sufletele din iad, cât şi diavolul, se vor întoarce la Dumnezeu. În lucrarea Despre suflet şi înviere, scrisă după moartea fratelui său, Sfântul Vasile, el relatează o discuţie purtată cu iubita şi sfânta lui soră.

Iată răspunsul Sfintei Macrina la una din întrebările sale: ***„Nu cred... că divinul Apostol (Filipeni 2, 10-11) a împărţit lumea intelectuală în enclave. Există trei stări în care se pot afla fiinţele raţionale: uneia, chiar dintru început, i s-a dăruit o viaţă imaterială şi pe care o numim angelică; alta este unită cu trupul şi o numim umană; a treia s-a dezlegat prin moarte de legăturile trupeşti şi poate fi găsită în sufletele curate şi simple. Desigur, credem că mai există o altă lume de fiinţe: lipsite de trupuri ca ale noastre, care se opun la ceea ce este bun şi sunt capabile să rănească vieţile oamenilor, căzând dintr-o mai nobilă contemplaţie printr-un act de voinţă şi, prin revolta lor împotriva bunătăţii, au personificat în ele însele principiul contrar; şi această lume este... ceea ce Apostolul adaugă numărului „lucrurilor de sub pământ", adică atunci când, într-o zi, răul va fi anihilat în lunga mişcare a veacurilor, nimic nu va fi lăsat la o parte, în afara lumii bunătăţii, dar chiar de la aceste spirite rele se va înălţa, în armonie, încrederea în Domnia lui Hristos" [On the Soul and the Resurrection, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Series Two, vol V, p. 444]***
Binele sau răul nu sunt, pentru Sfântul Grigorie, două existenţe pozitive opuse una alteia, ci Fiinţa împotriva Nefiinţei, ***„pentru că distincţia dintre viciu şi virtute nu este identică cu aceea dintre două fenomene care se subordonează unul altuia. Ci, ca o opoziţie logică între ceea ce este şi ceea ce nu este,... nonentitatea este logic opusă entităţii". [The Great Catechism, Chapter VI, pp. 480-481]***

Tot ceea ce e creat este supus schimbării, după Sfântul Grigorie de Nyssa. Numai Treimea este neschimbătoare, în timp ce creaţia îşi datorează propria existenţă schimbării, prin faptul că a fost chemată de la nefiinţă la fiinţă. El crede că acest

fapt include atât pe fiinţele angelice, cât şi pe cele umane. Iniţial, schimbarea începe chiar cu începuturile lor şi ele trebuie inevitabil să se mişte către ceva.

Libertatea voinţei o consideră Sfântul Grigorie ca fiind inalienabila noastră moştenire, o parte din fiinţa noastră creată după chipul lui Dumnezeu. ***„Liberul arbitru - această asemănare cu Cel a cărui Voinţă se răsfrânge asupra tuturor; ...(omul) a fost un agent liber... A ajuns să descopere singur răul. Astfel, primul om pe pământ, sau mai degrabă cel care a generat răul în om, ar fi putut să aleagă binele şi frumosul... şi totuşi, el, prin voia sa deplină, a căutat alt drum, împotriva naturii sale. Fiindcă trebuie observat că nu există în lume un alt lucru atât de dependent de voinţă cum e răul... Dar obiceiul păcatului a intrat... cu fatală repeziciune în viaţa omului” [On Virginity, Chapter XII, p. 357].***

Sfântul Grigorie vorbeşte atât despre îngeri, cât şi despre oameni, pentru că menţionează generatorul răului: acţiunea acelei fiinţe angelice care şi-a întors ochii de la bine la mai puţin bine, şi a cărei consecinţă inevitabilă a deschis calea înspre rău.

Sfântul Grigorie observă: ***„Oricum, nu se poate nega că începutul oricărui lucru este cauza a altceva care, logic, urmează după el... Aşa cum eliberarea de agitaţia patimilor este începutul şi baza unei vieţi în acord cu virtutea, tot aşa înclinarea spre viciu, generată de invidie, este drumul consolidat spre toate relele. Pentru că odată ce acela care apostatizează binele a încuviinţat înclinarea spre rău, el este ca o stâncă răzleaţă, despărţită de creasta muntelui, care se rostogoleşte prin propria sa greutate; ...el a fost în mod deliberat forţat şi zvârlit în afară, printr-un fel de gravitaţie, până la cea mai îndepărtată margine a nelegiuirii” [The Great Catechism, Chapter VI, p. 481]***

Sfântul Grigorie pretindea că toţi îngerii au fost creaţi perfecţi şi liberi. Asta, în sine, îi face apţi pentru schimbare. Răul nu stă, insistă el, în materie, ci în înclinarea sufletului către materie. Desigur, acelora care caută fericirea materială mai mult decât pe cea spirituală, el le spune: ***„(dacă) ei ar fi privit la natura lucrurilor existente fără patimă, ar fi înţeles că nu există alt rău în afara ticăloşiei. Nici un rău de orice fel ar fi, nu există în afară şi independent de voinţă”. [The Great Catechism, Chapter VI, p. 482]***

De aceea, materia nu trebuie anihilată, atât sufletul cât şi trupul şi îngerii căzuţi vor fi lămuriţi ca aurul prin foc.

Despre mântuirea îngerilor căzuţi, alţi Sfinţi Părinţi, nu împărtăşesc părerea Sfântului Grigorie. ***„Cel care este drept şi bun şi înţelept, şi-a folosit vrerea pentru mântuirea celui care a pierit. Şi, astfel, a conferit un privilegiu nu numai celui pierdut, dar şi celui care ne împinsese la pieire, pentru că tot aşa se întâmplă atunci când amesteci aurul cu un material lipsit de valoare şi, curăţind aurul, arzi ceea ce e străin; şi astfel se redă celei mai preţioase substanţe strălucirea sa naturală". [The Great Catechism, Chapter VI, p. 495]***

În această lucrare mântuitoare, marea mulţime a oştilor cereşti, pe care Sfântul Grigorie le consideră ca fiind într-un număr copleşitor, îşi au plenar partea lor. ***„Aceste puteri sunt slujitorii care fac voia lui Dumnezeu, efectuând „curăţirea păcatului" în acord cu voinţa Celui care i-a trimis: pentru că aceasta este slujirea unor asemenea fiinţe spirituale: ele sunt trimise pentru mântuirea acelora care sunt mântuiţi" [Against Eunomius, Book 1, 23, p. 64].***

Ce cuvinte mai frumoase pot fi găsite decât acestea, ale blândului Sfânt şi teolog Grigorie de Nyssa, despre prima misiune a sfinţilor îngeri printre noi?

4. Sfântul Grigorie de Nazianz (circa 329 - 389 d.Hr.) şi Sfântul Chiril al Ierusalimului (circa 315 - 389 d.Hr.)

Sfântul Grigorie de Nazianz, „Teologul", a fost cel mai bun prieten al Sfinţilor Vasile cel mare şi Grigorie de Nyssa. Toţi trei, sunt cunoscuţi ca Părinţii capadocieni, pentru că de acolo se trag şi au trăit cea mai mare parte a vieţilor lor în această parte a Asiei mici. Sfântul Grigorie de Nazianz şi Sfântul Chiril al Ierusalimului au fost contemporani şi susţinători ai Crezului niceean.

În general, Sfântul Grigorie s-a ocupat mai puţin extensiv de problema îngerilor, cu toate acestea ar fi păcat să lăsăm deoparte un foarte apreciat citat, care aşează lucrurile la locul lor; el posedă însuşirea particulară a veşniciei: ***„Dumnezeu a fost, este şi va fi mereu, ori mai curând Dumnezeu este întotdeauna... Ceea ce pentru noi e timpul, măsurat după mersul soarelui, aceea este eternitatea pentru Cel veşnic, un fel de interval de mişcare, asemenea timpului coextensiv cu existenţa lui".***

Când Sfântul Grigorie vorbeşte despre Dumnezeu, întotdeauna el înţelege Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt, perfecta societate a Celor trei în Unul. El interpretează creaţia ca o revărsare a acestei splendide unităţi. ***„Dar, deoarece această mişcare a contemplării de sine (Cele Trei Persoane în Fiecare) nu ar putea singură să satisfacă exigenţele bunătăţii, căci binele trebuie să se reverse şi să meargă mai***

departe, dincolo de sine, pentru a înmulţi scopurile binefacerii lui, tot astfel, pentru acest element esenţial pentru bunătatea supremă, Tatăl a conceput puterile cereşti îngereşti şi această concepere a fost o lucrare făcută de Cuvântul Său şi desăvârşită în Duhul Său... Aş vrea să spun că ei nu au fost în stare de mişcare în direcţia răului, ci disponibili doar către mişcarea spre bine, dar sunt obligat să mă opresc să spun că, datorită „splendorii" sale, cel care a fost numit lucifer, a devenit întunecime din cauza mândriei sale; şi cetele apostate care sunt supuse lui, sunt creatoare ale răului, prin revolta lor împotriva binelui şi sunt instigatorii noştri" [Oration 38, VII-IX, On the Theophany or Birthday of Christ, in Nicene and Post-Nicene Fathers, series Two, vol. VII, p.346].

O dată în plus vedem că Părinţii, în totalitate, sunt de acord că păcatul în sine nu fiinţează şi, în consecinţă, nu e o creatură, nu are substanţă reală, ci este deteriorarea substanţei, o cădere din starea de fiinţă. Singura lui realitate constă în crearea lui, prin liberul arbitru atât al îngerilor cât şi al omului. Cât de înfricoşător este aspectul său! Este - considerându-l ca un paradox - întruparea neantului. Dumnezeu a făcut totul desăvârşit din desăvârşită iubire şi din dorinţa de a-şi extinde dragostea, de a o dărui şi de a o primi.

Sfântul Chiril al Ierusalimului, cu toate că nu e divergent în esenţă, are un punct de vedere uşor diferit. Pentru el, mai presus de toate, îngerii slujesc la revărsarea Slavei Treimii. Despre articolul din Crez, care spune: „Şi Duhul Sfânt care a grăit prin prooroci", Sfântul Chiril afirmă că: ***„tu ai văzut puterea Sa, care este în întreaga lume: nu mai zăbovi mult timp pe pământ, ci urcă în înalt... în imaginaţie, pentru că acolo sunt multe, nenumărate miriade de îngeri. Înalţă-ţi gândurile, dacă poţi, încă şi mai sus; ia în seamă, te rog, Arhanghelii, Începătoriile, Puterile, Scaunele, Stăpâniile, dintre toate acestea Mângâietorul este cârmuitorul de la Dumnezeu şi Învăţătorul şi Sfinţitorul... de El, printre îngeri, au nevoie Mihail şi Gavriil... toate cetele lor adunate împreună nu pot înţelege Duhul Sfânt... şi ei într-adevăr sunt trimişi să slujească, în timp ce El cercetează mereu adâncurile lui Dumnezeu..." [Lecture XVI, 23, p. 121].***
Îngerii sunt parte a slavei Sfintei Treimi, trimişii Săi, dar niciodată nu trebuie consideraţi ca egali sau confundaţi cu atributul Duhului Sfânt, nici în Sfinta Treime Însăşi, nici în sufletele oamenilor.

Chiril este profund mişcat, plin de teamă şi veneraţie faţă de măreţia lui Dumnezeu şi creaţiei şi neîndurător cu omul care doreşte, în micimea lui, să cuprindă nemărginirea Creatorului. El remarcă: ***„...Dinspre partea mea, am fost întotdeauna uimit de curiozitatea oamenilor îndrăzneţi... Pentru că deşi nu ştiu nimic despre Scaune, Domnii, Începătorii, Puteri, lucrarea lui Hristos, ei***

încearcă să-L cerceteze pe Creatorul Însuşi. Spune-mi mai întâi, o! prea îndrăzneţule om, prin ce se deosebesc Tronurile de Domnii... Spune-mi ce este Începătoria şi ce e o Putere şi ce e o Stăpânie şi ce este un înger şi apoi cercetează pe Creatorul lor, pentru că „toate lucrurile de El au fost făcute"" [Lecture XI, 12, p. 67].

Sfântul Chiril, de fapt, spune că noi nu putem înţelege lucrurile care sunt create; că noi, neputând înţelege cu adevărat ce sunt îngerii, cu atât mai puţin Îl înţelegem pe Dumnezeu. Cu toate acestea, prin aceste creaturi ajungem la oarecare cunoaştere a lui Dumnezeu. El pune accentul pe acest lucru vizând primul articol al Crezului „Făcătorul... tuturor văzutelor şi nevăzutelor". Sfântul Chiril a ţinut prelegeri catehumenilor din zilele lui, nu teologilor. Dorea să limpezească acest punct în mintea acelora care erau pe cale să se boteze, aşa încât l-a scos în relief în repetate rânduri: ***„Creatorul cerului şi al pământului, Făcătorul îngerilor şi al Arhangheliilor, Creator al multora, dar Tată numai al Unuia, Tată înainte de toate veacurile... Domnul nostru Iisus Hristos, pentru Care au fost create toate lucrurile văzute şi nevăzute" [Lecture IV, I, p. 20].***

Puternic susţinător al Crezului niceean, Sfântul Chiril nu învaţă nimic ce nu este în acord cu acesta şi cu preceptele originale ale dogmei sale. În ultimul timp suntem înclinaţi să uităm că „nevăzut" se referă la îngeri. De asemenea, el accentuează puternic faptul că îngerii, diferiţi de oricare altă categorie, sunt în primul rând slujitorii de încredere ai lui Hristos şi se află sub stăpânirea Lui.

Unui înger i s-a dat misiunea vestirii naşterii Sale la Betleem; îngerii I-au slujit în pustie: „Scriptura nu spune „îl susţineau», ci îl slujeau ca nişte slugi" [Lecture X, 10, p. 60]. Gavriil, când s-a dus la Fecioara Maria, şi-a împlinit misiunea cu o deosebită demnitate. Îngerul, care i-a apărut lui Iosif în vis, asculta de o poruncă, după cum şi îngerul care a vestit Învierea şi-a săvârşit întru credinţă suprema misiune încredinţată.
Sfântul Chiril nu a ocolit problema păcatului care ne priveşte atât pe noi cât şi pe îngeri; el reliefează că iubirea lui Dumnezeu este întotdeauna mai mare decât orice altă putere, chiar decât păcatul, pentru că ***„Dacă un întreg popor păcătuieşte, aceasta nu depăşeşte bunătatea plină de dragoste a lui Dumnezeu... Oamenii Îl neagă pe Dumnezeu, dar Dumnezeu nu Se neagă pe Sine... Numai Tu, omule, pocăieşte-te şi harul nu-ţi va fi refuzat... pentru că Dumnezeu este cu adevărat mult iubitor al omului... dar cât de mult a iertat El îngerilor, noi nu ştim: pentru că şi pe ei îi iartă, fiindcă Unul singur este fără de păcat Iisus, Care ne curăţă de păcate" [Lecture II, 10, p. 10].***

Toate fiinţele create, umane şi angelice pot să păcătuiască pentru că doar Hristos este desăvârşit, ca singurul născut din Tatăl. Calea împărătească păstrează (în memorie) Cuvântul, împlinindu-L în variate grade de perfecţiune şi astfel creaturile sunt împreună slujitori ai Domnului.

De asemenea, îngerii sunt şi martorii vieţii noastre pentru că sunt prezenţi la botezul nostru, un moment de care trebuie să ne apropiem cu mare atenţie; ***„fiecare dintre voi este înfăţişat Domnului înaintea a zeci şi mii de cete îngereşti" [Lecture III, 3, p. 14]***, îi admonestează Sfântul Chiril pe catehumenii săi. La fel, îngerii vor fi prezenţi şi în Ziua Judecăţii. ***„Iată, omule, înaintea cărei mulţimi vei fi judecat... pune la socoteală tot, de la Adam până în această zi. Nenumărată este mulţimea, dar totuşi e mică, pentru că îngerii sunt mult mai mulţi. Ei sunt cele 99 de oi, dar omenirea este una singură... Întregul pământ este doar un punct în mijlocul unui cer... şi nu trebuie ca cerul cerurilor să conţină numere de neînchipuit" [Lecture XV, 24, p. 111].***

Cât de uimitor modern sună aceste cuvinte. În secolul al 4-lea oamenii nu erau conştienţi de imensitatea şi multiplicitatea lumilor cosmice aşa cum suntem noi azi, dar sfinţii, prin discernământ, au recunoscut micimea noastră.

Sfântul Chiril, ca şi Sfântul Atanasie, a crezut în puterea Semnului Crucii. Asupra cuvintelor lui, merită să medităm: ***„Pentru că, atunci când ai o dispută cu necredincioşii, privind crucea lui Hristos, în primul rând cu mâna ta fă-ţi semnul Crucii lui Hristos şi celălalt va tăcea. Nu-ţi fie ruşine să mărturiseşti Crucea: pentru că îngerii o slăvesc spunând: „Ştim pe cine cauţi Iisuse Răstignit". N-ar trebui să spui: „O îngere, ştiu pe cine cauţi, pe învăţătorul"?, ci „Eu", spune el cu îndrăzneală, „eu Îl cunosc pe Răstignit, pentru că crucea este o coroană, nu o ruşine" [Lecture XIII, p. 88].***

Îngerii ştiu pe cine căutăm: fie ca ei să călăuzească mâna care face semnul Crucii.

5. Sfântul Ambrozie

(circa 339 - 397 d.Hr.)

Sfântul Ambrozie, episcop al Milanului, este unul din cei patru mari doctori ai Bisericii latine, alături de Sfântul Ieronim, Grigore cel mare şi Sfântul Augustin. Descindea dintr-o familie patriciană şi şi-a început viaţa dedicându-se studiului legilor. A devenit judecător, dar a fost atât de plin de milă că cei mai mulţi vedeau în el mai degrabă un părinte.

Pe neaşteptate a devenit episcop de Milano şi într-un mod cu totul neobişnuit. Fiind prezent la discuţia prilejuită de alegerea noului episcop, un copil din mulţime a strigat „Ambrozie episcop" şi a fost ales pe loc, în ciuda faptului că nu era nici măcar botezat. Sfânta Taină i-a fost acordată prompt şi opt zile mai târziu, a fost consacrat episcop.

A fost un mare ştiutor al limbii elene şi a studiat profund Scripturile şi scrierile Părinţilor timpurii, în special ale Sfântului Vasile cel mare. Învăţătura sa în angelologie diferă foarte puţin de cea a celorlalţi părinţi şi este, de fapt, remarcabil cum aceşti oameni sunt de acord în lucrurile principiale, deşi se deosebesc uneori asupra detaliilor.

Sfântul Ambrozie este preocupat de problema nemuririi îngerilor, pe care el nu o ia totuşi în consideraţie într-un sens absolut. De fapt, el spune: ***„În adevăr, chiar şi sufletul poate să moară: „Sufletul ce a greşit, acela va muri" (Iezechiel 18, 4) şi nemurirea unui înger care nu este absolut nemuritor, depinde de voinţa Creatorului" [On the Christians Faith, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Book III, p. 245].***

Nemurirea nu este esenţa naturii unui înger, ci a naturii lui Dumnezeu. Dumnezeu nu poate să nu existe, pentru că adevărata Sa esenţă este existenţa. Pe de altă parte, îngerii datorează existenţa lor tot voinţei Sale şi sunt nemuritori în sensul că nu există putere creată prin care ei să poată fi distruşi. Sfântul Ambrozie dă morţii un înţeles foarte larg, care include fiecare aspect al capacităţii de schimbare sau mutaţie. Nemurirea, în viziunea sa, este o absolută neschimbare.

„Din cauza capacităţii lor de schimbare, îngerii, cu toate că nu stau sub aceeaşi rigoare ca noi, sunt şi ei capabili să păcătuiască". „Pentru că Dumnezeu va arăta toate faptele ascunse" (Ecclesiastul 12, 14). Fiecare creatură deci, are în sine posibilitatea de corupere şi moarte, chiar dacă nu moare (în prezent) sau nu comite un păcat... Una este nemurirea, care este un dar; este altceva nemurirea fără posibilitatea de schimbare" [On the Christians Faith, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Book III, p. 245]. Cu alte cuvinte: îngerii sunt nemuritori prin harul lui Dumnezeu, în timp ce nemurirea Fiului este „de jure", deci absolută.

Ca şi toţi ceilalţi Părinţi, Ambrozie scoate în relief diaconatul îngerilor, sau slujirea lui Hristos.

„Îngerii vin în ascultare. El vine în slavă, iar ei ca slujitori: El stă pe tron, ei stau în picioare; El stă aşezat ca să împrumutăm termenii înţelesurilor de toate

zilele ale vieţii omeneşti, El este judecătorul iar ei sunt slujbaşii curţii" [On the Christians Faith, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Book III, Chapter XIII, 106, p. 257].

Sfântul Ambrozie credea că îngerii progresează din perfecţiune în perfecţiune şi înaintează în cunoaştere.

„Şi totuşi, văzând că îngerii (ca şi noi înşine) îşi capătă cunoştinţele pas cu pas şi sunt capabili să înainteze, cu siguranţă trebuie să manifeste diferenţe de putere şi înţelegere, pentru că doar Dumnezeu singur este deasupra şi dincolo de limitele impuse de înaintarea treptată, având desăvârşirea din veşnicie" [On the Christians Faith, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Book IV, Chapter I, p. 263].

Ca toţi sfinţii, Ambrozie ştia că credinţa este absolut necesară pentru înălţarea omului la cer. Fiecare dintre noi are împărăţia lui Dumnezeu înăuntrul său; când Domnul se apropie, înăuntrul inimilor noastre trebuie deschise porţile. ***„Pentru că Hristos stă la uşa sufletului tău; Îl auzi cum spune: „Iată stau la uşă şi bat; de va auzi cineva glasul Meu şi- mi va deschide, voi intra la el şi voi cina cu el şi el cu Mine (Apocalipsa 3, 20). El stă deci, dar nu singur, pentru că înaintea Lui merg îngerii, spunând: „Deschideţi, căpetenii, porţile". Ce porţi? Chiar acelea pe care Psalmistul le cânta în alt loc: „Deschideţi-Mi porţile dreptăţii, porţile curăţiei, porţile curajului şi înţelepciunii"" [On the Christians Faith, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Book IV, Chapter II, p. 265].***

Îngerii sunt parte din slava şi mila lui Hristos. Dacă-L lăsăm să intre, intră împreună cu El şi îngerii, pentru că ei sunt totdeauna cu El, dar a-i ignora înseamnă ignora adevărata slavă a Dumnezeului Însuşi. Mare păstor, Sfântul Ambrozie nu se temea decât de puterea lui Dumnezeu şi se îngrijea de fiecare din turma sa, fie el împărat sau cerşetor, cu aceeaşi bunătate atotcuprinzătoare.

Unul din aceia care au stat şi l-au ascultat pe sfânt şi a primit botezul din mâinile lui a fost Sfântul Augustin.

6. Sfântul Augustin din Hippo

(354 - 430 d.Hr.)

Fără puternicul intelect şi adâncul discernământ spiritual al Sfântului Augustin, teologia apuseană n-ar fi avut forma pe care o are azi. Deşi punctul său de vedere

este în întregime occidental, el a aparţinut Bisericii nedespărţite şi este unul din reprezentanţii săi de frunte. Ca mulţi alţii ai vremii sale, a venit târziu - şi din convingere puternică - la credinţa creştină, şi tot ca mulţi alţi sfinţi de dinainte şi de după el, a fost pecetluit de exemplul unei mame pioase şi sfinte.

Augustin ştia puţin greceşte, iar din ebraică nimic. Spre deosebire de Ambrozie el n-a putut să studieze direct scrierile Părinţilor. Ca şi aceştia, totuşi, el presupune o cădere comună din sfinţenia originară, dar e mult mai drastic în legătură cu damnarea finală a tuturor păcătoşilor, fie ei îngeri, fie oameni, în timp ce părinţii răsăriteni îngăduiau tuturor făpturilor căzute, prin încercare şi necaz, sub neschimbata, iubitoarea şi mântuitoarea milă a lui Dumnezeu, să-şi găsească totuşi drumul înapoi la El. Augustin, urmărind istoria virtuoşilor şi nevirtuoşilor pe cele două căi antagonice, ajunge la concluzia că cerul veşnic este pentru cei aleşi şi iadul veşnic pentru cei vinovaţi. Nu socoteşte, ca mulţi Părinţi greci, că desăvârşirea trebuie să fie atinsă de întreaga creaţie la sfârşitul vecurilor nenumărate, astfel că „Dumnezeu să poată fi totul în toate”.

Sfântul Augustin are multe de spus despre îngeri şi relatează foarte amănunţit despre ei, în special în marea sa lucrare Cetatea lui Dumnezeu. În această carte, el discută originea, progresul şi, în final, destinele meritate de cele două cetăţi, după care el vede c-ar fi împărţită lumea; există Cetatea lui Dumnezeu şi cetatea lumi. Îngerii constituie o mare parte din cetatea sfântă, cea mai binecuvântată parte, deoarece n-au fost niciodată exilaţi. Sfântul Augustin crede că ei au fost creaţi în timpul celor şase zile şi că „ei sunt lumina care este numită zi” [The City of Good. Book XI, Chapter IX, in Nicene and Post- Nicene Fathers, p. 210].

Ne atrage atenţia că în cartea Facerii, crearea luminii a fost numită zi şi există prin ea însăşi şi nu este numărată. Aici părerea lui Augustin este în acord cu aceea a Sfântului Vasile, care şi el susţine că Dumnezeu a făcut toate lucrurile deodată.
Două cetăţi, crede el - aceea a lui Dumnezeu şi aceea a lumii - au făcut să existe printre îngeri, binele şi răul: amândouă au o origine comună, iar deosebirea constă în scopul lor, care îşi are rădăcina în libera alegere pe care o fac ei în virtutea liberului arbitru.

„Pe când unii continuă netulburaţi în ceea ce a fost binele comun al tuturor, adică Dumnezeu însuşi şi în eternitatea Sa... alţii, fiind îndrăgostiţi de propia lor putere, de parcă ei ar putea fi propriul lor bine, au căzut din acel bine înalt şi fericit care era comun tuturor... au devenit mândri, înşelători, invidioşi... Deci, dacă se pune întrebarea de ce sunt primii (îngerii buni) binecuvântaţi, aceasta este... pentru că ei se alătură lui Dumnezeu... Nu există alt bine pentru creatura

raţională sau inteligentă decât Dumnezeu" [Cetatea lui Dumnezeu, Book XII, Chapter I, pag. 226].

Sfântul Augustin pare să considere că oamenii locuiesc în una din cele două cetăţi şi spune: ***„Nu este nepotrivit să vorbim de o societate compusă din îngeri şi oameni laolaltă... două în toate, una compusă din buni şi cealaltă din răi, îngeri şi oameni fără deosebire" [Cetatea lui Dumnezeu, Book XII, Chapter I].***

El crede că, atât timp cât avem bună voinţă, semănăm cu îngerii cei buni şi, astfel, putem fi cu ei şi să ne rugăm cu ei, deşi nu-i putem vedea cu ochii noştri de muritori.

„Dar nu în spaţiu suntem la distanţă de ei, ci în meritul vieţii... pentru că simplul fapt al locuirii noastre pe pământ în condiţiile vieţii, în trup, nu ne împiedică însoţirea cu ei. Aceasta este împiedicată când noi, în necurăţia inimii noastre, ne ocupăm de lucruri pământeşti... Prin grija lor suntem aduşi aproape de ei prin credinţă, dacă credem că Acela care este binecuvântarea lor este şi binecuvântarea noastră".

Augustin este preocupat mult de problema răului. El face o diferenţă între cauza fericirii şi cea a mizeriei, în aceea că îngeri buni sunt nedezlipiţi de El, care este bunătatea supremă, în timp ce nenorocirea celor răi provine din faptul că ei L-au părăsit şi S-au întors către ei înşişi. El întreabă care a fost cauza relei lor voinţe în ordinea eficienţei şi răspunsul nu poate fi altul decât că n-a fost nici una. Pentru că ce alt lucru creează reaua voinţă, dacă nu voinţa însăşi care se spune că face acţiunea rea. Şi astfel, reaua voinţă este cauza relei acţiuni, dar nimic nu este cauza eficientă a relei voinţe [Cetatea lui Dumnezeu, Book XIII, Chapter VI, p. 229].
După Augustin nu există decât „afară" pentru cei nelegiuiţi; dar dacă e atât de drastic cu ei, el o face tocmai pentru ca binecuvântarea binelui să strălucească puternic în slava şi fericirea veşnică.

7. Sfântul Ioan Hrisostom (Gură de Aur)

(347 - 407 d.Hr.)

Ca şi Sfinţii Vasile cel mare şi Grigorie de Nazianz, Sfântul Ioan Gură de Aur se numără printre cei mai mari doctori ai Bisericii; a studiat dreptul dar, de timpuriu, a simţit chemarea vieţii monastice. Reformator ieşit din comun, cu un profund simţ moral şi cu spirit întreprinzător, onestitatea sa totală a abătut asupra lui mâna celor

puternici. Astăzi aceştia sunt uitaţi, dar Sfântul trăieşte în veci, prin Liturghia Răsăritului, care-i poartă numele (Sfânta Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur).

În mare parte, în Omiliile Sfântului Ioan Hrisostom ca şi în alte scrieri, există multe pasaje minunate despre îngeri. Şi pentru el, îngerii sunt în primul rând slujitorii lui Hristos. De fapt, el declară că ei nu pot cunoaşte esenţa lui Dumnezeu decât prin Fiul Său Iisus Hristos. La fel indiscutabil, el crede în rolul lor de păzitori ai noştri: ***„Să fim atenţi: iubiţilor, şi noi îi putem avea pe aceia care sunt grijulii de izbânda noastră, dacă vrem. Lângă fiecare dintre noi, stau îngerii şi totuşi noi putem sforăi toată noaptea” [Omilii la Evrei, Omilia 14, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Series One, Vol. XIV, p. 438].***

Sfântul comentează aici păcatele omului săvârşite la adăpostul întunericului, îndurerându-i cumplit pe păzitorii noştri.

Fericirea îngerilor este extremă, spune Ioan Hrisostom, pentru că ei nu au dorinţe. ***„De aceea, cu cât avem mai puţine dorinţe, cu atât mai mult ne aflăm mai aproape de ei; cu cât dorim mai multe, cu atât mai mult ne scufundăm în această viaţă pieritoare” [Omilii la Sfântul Ioan, Homily 80, p. 298].***

„Oare, nu sunt toţi duhuri slujitoare trimise să-i slujească pe aceia care vor fi mântuiţi? Vezi cum se înalţă minţile şi cum se arată marea preţuire pe care ne-o poartă Dumnezeu de când le-a conferit îngerilor, care sunt deasupra noastră, această slujire înspre noi... Aşa că este o lucrare îngerească în a face totul pentru salvarea fraţilor tăi. Şi noi, deşi servitori, suntem împreună slujitori ai îngerilor; ei sunt servitorii Fiului lui Dumnezeu şi sunt trimişi pe multe căi, pentru a ne purta de grijă şi pentru a lucra la mântuirea noastră. Şi astfel, ei sunt parteneri în slujire, împreună cu noi. Şi totuşi, distanţa dintre înger şi om este mare; cu toate acestea, ei coboară înspre noi, ostenesc pentru a avea grijă de noi, şi aleargă încoace şi încolo, am putea spune că de fapt ei ne aşteptată pe noi. Aceasta este slujirea lor, de-a fi trimişi oriunde pentru a se îngriji de noi”.

Apoi el enumeră momente din Vechiul dar mai ales din Noul Testament şi notează: ***„Vezi că ei ne slujesc în numele lui Dumnezeu şi, astfel, ei ne servesc pe noi în cele mai importante lucruri? De aceea Pavel spune: „Toate sunt ale voastre, fie viaţa, fie moartea, fie cele de faţă, fie cele viitoare”” (1 Corinteni 3, 22) (Omilii la Evrei, Omilia 3, pag. 377.).***

Sfântul Ioan Hrisostom este pătruns de lucrurile cereşti, cealaltă lume însemnând pentru el lumea pentru care ar trebui să ne luptăm necontenit, astfel încât să fim

întotdeauna convinşi că cerul şi pământul sunt foarte aproape. El ne arată că nu putem deosebi cu uşurinţă linia subţire care separă cerul de pământ, cum se întâmplă bunăoară în Sfintele Taine, ***„în consecinţă, gândurile noastre sunt în cer şi atunci lucrurile cereşti sunt în noi; chiar dacă ele au fost împlinite şi au apărut pe pământ, totuşi sunt numite cereşti. Şi de ce să spun „apărute” - mai curând ele locuiesc pe pământ într-adevăr ca în paradis... şi cetăţenia noastră este în ceruri (Filipeni 3, 20), deşi noi trăim aici” (Omilii la Evrei, Omilia 3, pag. 377.).***

Aceasta, spune Sfântul Ioan Hrisostom, este învăţătura ce ne este dată de sus. Este, într-adevăr, singura filozofie adevărată a acelor creştini care sunt chemaţi la o asemenea hărnicie şi studiu.

8. Ierarhiile cereşti ale lui Dionisie Areopagitul

Nici un studiu al îngerilor nu poate fi complet fără o cât de mică cunoaştere a acestui maestru al gândirii secolului al 5-lea, care a influenţat aşa de puternic teologia mistică, atât în Răsărit, cât şi în Apus. Îi cunoaştem gândurile şi concepţiile din scrieri deşi nu i-am ştiut niciodată numele adevărat. Cea mai mare parte a cărturarilor din Evul Mediu au folosit mult scrierile sale.

Sfântul Toma de Aquino, doctorul Angelic, a citat abundent din el. Dante Alighieri l-a aşezat în „Paradisul” său. Fondatorul şcolii Sfântul Pavel, John Colet, l-a tradus cu ajutorul lui Erasmus. L-a inspirat pe Tiepolo şi Fra Angelico în pictura mulţimilor de îngeri din cer iar „Ierarhiile cereşti” ale sale îşi găsesc ecoul mai recent în versurile lui John Milton. Descendenţii săi spirituali se găsesc în orice şcoală a misticismului creştin şi autoritatea sa este enormă în toată creştinătatea.
Timp de zece secole, Biserica în general şi în special cea răsăriteană l-a acceptat întotdeauna, deşi orientarea lui nu era pentru toţi, după cum chiar el mărturiseşte.
Atât de deplin îi aparţinea lui Dumnezeu încât, în faţa Lui, s-a eclipsat cu desăvârşire. Şi-a luat numele prietenului Sfântului Pavel „Dionisie Areopagitul”, a cărui convertire de către Apostol este relatată în Faptele Apostolilor (17, 34) şi care se crede că a fost primul episcop al Atenei. Desigur, scriitorul nostru nu pretinde a fi atenianul convertit al marelui Apostol. Oricât de mare a fost influenţa lui Dionisie, şi este încă, nimeni nu ştie cui aparţine în realitate această minte luminată. Unele autorităţi susţin că el a fot elevul lui Produs sau al lui Damasdus (ultimii mari profesori ai şcolii ateniene) şi un convertit tardiv la creştinism. Unii spun că a fost un călugăr sirian, alţii - un episcop grec; dar nimeni nu ştie când si unde s-a născut, a trăit si a murit.

Ceea ce se cunoaşte sigur este că influenţa lui a început încă din timpul său, imediat după secolul al 5-lea. De fapt, îl cunoaştem doar prin excepţionalul său intelect. Dacă a existat vreodată o minte curată, aceea a fost a lui Dionisie. E ca şi cum ar fi „împrumutat” „inteligenţele” celeste, atât de sigur vorbeşte.

În învăţăturile sale se găseşte multă înţelepciune orientală. Poate că mulţi dintre aceia care hoinăresc departe bălăcindu- se în multe culte, în căutarea misticii, ar fi rămas înăuntrul creştinismului dacă l-ar fi studiat pe Dionisie.

Ca toţi marii mistici, Dionisie Areopagitul a propovăduit metoda contemplaţiei care, întorcând spatele lucrurilor din afară, se concentrează asupra centrului fiinţei, astfel că de îndată persoana devine şi simplă şi unitară. Dar obţinerea acestui lucru nu este nici simplă, nici uşoară. Doar când începem să zărim posibilitatea acestei perfecţiuni interioare începem să înţelegem ceva din natura angelică, adevărata esenţă a acestei unităţi neîmpărţite şi de deosebită simplitate. Din cauza acestei mari omogenităţi, îngerii stau la obârşia ordinii temporale şi sunt, dintre toate fiinţele create, cele mai apropiate de Dumnezeu. Dionisie avea, într-o măsură aparte, darul mistic al concentraţiei interioare care-i dădea acces la pulsul creaţiei înseşi, aşa încât lucrarea sa „Ierarhiile cereşti” are puterea „să vorbească cu autoritate”.

Dionisie e greu de urmărit: în lumea metaforei şi a revărsării de cuvinte care inundă cu o plenitudine ameţitoare, ai putea chiar să fii ispitit să-l dai uşor deoparte judecându-l pripit şi spunând că se îmbată cu cuvinte; dar cu toate astea există o sobră realitate în tot ce spune. Iată pe cineva care vorbeşte cu autoritatea unui Isaia, Iezechiel sau Ioan Evanghelistul. În cazul lui Dionisie însă, există o diferenţă. El este un adevărat gânditor, care încearcă să descrie natura incognoscibilă a lui Dumnezeu. Nu este nici profet, nici predicator. Mai curând, asemeni unui om de ştiinţă sau a unui matematician, el se conduce după fapte. Ca şi cum ar calcula ecuaţii metafizice, adunând, scăzând, împărţind, înmulţind şi întotdeauna ajungând la rezultatul aceleiaşi sume totale: Unul.

Ochiul minţii sale a văzut clar ceea ce alţii doar au perceput vag. Foloseşte simbolurile lucrurilor pe care le cunoaştem, ca să descrie acele lucruri ce ne depăşesc. Stăm înaintea scrierilor sale ca nişte oameni orbi din naştere, care încearcă să înţeleagă o descriere a culorii. Totuşi, după ce ne-am luptat cu remarcabila sa disponibilitate faţă de cuvinte, câştigăm claritatea unei nemaipomenite imagini a „Indefinitului”.

Simţi că Dionisie a avut mult de furcă cu frazele sale răsucite, încercând să toarnă în cuvinte ceea ce îi lumina atât de minunat mintea; noi, la celălalt capăt, ne dăm de ceasul morţii, ca să spunem aşa, încercând să întrezărim lumina care transpare dincolo de măiestria cuvintelor sale.

Când îl citim pe Dionisie Areopagitul, trebuie întotdeauna să ne amintim că el Îl contempla neîntrerupt pe Dumnezeu. El vede toate lucrurile în relaţie cu faptul uluitor al existenţei lui Dumnezeu. Şi nu putem înţelege studiile lui fără ca mai întâi să înţelegem ceva din teologia sa, pe care el o abordează din două unghiuri diferite: cel pozitiv, via afirmativa şi cei negativ, via negativa. Primul afirmă tot ceea ce este Dumnezeu, celălalt, realizând că Dumnezeu nu poate fi conţinut de nici un lucru, ajunge la el prin negaţie, pătrunzând în ceea ce Dionisie desemnează prin Divinul întuneric care întrece în strălucire toate lucrurile sensibile. El spune: ***„De exemplu, tradiţiile mistice celebrează uneori pe Unul supraesenţial drept Cuvânt şi Inţelepciune şi Esenţa, proclamând Intelectul şi înţelepciunea lui Dumnezeu în mod esenţial ca sursă a fiinţei şi, de asemenea, ca adevărata Cauză a existenţei şi Îl face echivalent cu Lumina şi-l numeşte Viaţă. Deşi asemenea formule sacre sunt respectabile ele nu reuşesc să exprime Divina Asemănare; alteori Îl prea măresc în aceleaşi scrieri ca Invizibil, Infinit, Indefinit, în termeni care indică ce este Acesta şi ce nu este Acesta. Prin urmare, dacă negările din descrierile Divinului sunt adevărate, în timp ce afirmaţiile sunt inconsistente, arătarea Misterelor ascunse, prin folosirea unor simboluri, este mai apropiată de ceea ce este inefabil" [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică şi Ierarhiile cerești].***

Calea negativă nu înseamnă ignoranţă ori negarea cunoaşterii; ea susţine că nici o cunoaştere finită nu poate spera să posede deplina cunoaştere a infinitului. De Dumnezeu ne putem apropia prin supra-cunoaştere, o transcendenţă necunoscută, dincolo de raţionamentul dialectic. ***„E necesar să distingem această metodă negativă de abstracţie, de metoda pozitivă a afirmaţiei, în care vorbim despre Atributele Divine. Pentru că la aceasta din urmă începem cu universalul şi esenţialul; dar acum ne înălţăm invers, de la particular la universal, negând toate atributele, încât, fără văl, să putem cunoaşte Necunoscutul, care este învăluit în tot ceea ce este cunoscut" [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică şi Ierarhiile cereşti].***

Atunci când înţelegem ceea ce nu este Dumnezeu, când ne-am eliberat de toate preconcepţiile şi pătrundem în Divinul întuneric, abia atunci am început să păşim pe adevărata cale mistică. Misticul englez din secolul al 14-lea, profund absorbit în studiul lui Dionisie, a numit-o Norul Necunoaşterii. Este un concept de o extremă

puritate şi unitate, de care ne putem apropia doar prin smerita acceptare a ignoranţei noastre şi a incapacităţii de a-L înţelege în afara simbolurilor. Dar, când înţelegem simbolurile prin ceea ce ele substituie, le-am şi dat la o parte şi-L putem lăuda pe Dumnezeu în duh şi adevăr.

„Toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit de sus este, coborând de la Părintele luminilor”. Astfel, pornind cu o citare din Scripturi, Dionisie pare să fi scris un comentariu la text, dar în realitate el compune un tratat despre Ierarhiile cereşti. El începe cu un simplu citat, pentru a pune scena în lumină potrivită, încât să nu uităm nici o clipă pe Unul de la care se revarsă toate binecuvântările. Şi cum şi cetele îngereşti purced de la Dumnezeu, ele ne cheamă la lucrurile de sus şi ne adună în turma Tatălui, care ne păstoreşte. ***„Chemând apoi pe Iisus, Lumina Tatălui, reală, adevărată, care luminează pe tot omul ce vine în lume, prin care avem intrare la Tatăl, originea luminii - să contemplăm Ierarhiile Inteligenţelor Cereşti, descoperite nouă prin simboluri, necesare înălţării noastre prin ochii spirituali ai minţii; originarul şi supraoriginarul, dar al Luminii Tatălui, care este Izvorul Dumnezeirii, care ne arată imagini ale tuturor binecuvântatelor Ierarhii ale îngerilor în simboluri figurative; să năzuim către înalt spre Prima sa Rază.” [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică şi Ierarhiile cereşti]***

Lumina nu poate fi lipsită de unitatea ei intrinsecă, chiar când este difuzată în „mulţimi”; ea uneşte, iluminează şi încălzeşte pe cei pe care îi atinge. ***„Lumina divină se revarsă în afară, prin dragoste, neirosindu-se câtuşi de puţin ca entitate; ea înnobilează totul, îmbrăţişând şi pe cele asupra cărora se pogoară. Locuieşte veşnic înăuntrul ei, în neschimbare, şi identică cu sine, şi ridică la ea, proporţional cu putinţele lor, pe aceia care se întorc înspre ea.” [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică şi Ierarhiile cereşti]*** Dionisie se străduie mult să ne arate că nu putem înţelege decât atunci când suntem iluminaţi. Avem nevoie de o călăuzire terestră ca să înţelegem „acele frumuseţi care sunt văzute a fi imaginile frumuseţii nevăzute”.

Astfel ne introduce Dionisie în subiect, El arată limpede că vorbele lui, descriind slava lui Dumnezeu, din care nu suntem în stare să prindem decât câte o sclipire, nu sunt decât simboluri inadecvate, Divinul şi celestul ni se revelează în simboluri, pentru că altfel nu le-am putea înţelege, Nu trebuie niciodată să confundăm ideea cu simbolul, deşi simbolul, într-un anume sens, se împărtăşeşte din virtutea lucrului în locul căruia este folosit.

„Trebuie să sărbătorim Ierarhiile cereşti aşa cum sunt ele descoperite în Scripturi”, căutând să înţelegem virtutea pură pe care o întruchipează. Dionisie

ne sfătuieşte să nu le considerăm lei, sau că ar fi în realitate pline de ochi, sau că ar avea ciocuri de vultur, sau pene, ci în sensul că ele sunt puternice şi cu vedere ageră, cuprinzând totul, iuţi în mişcări şi că plutesc deasupra noastră, ocrotindu-ne, El merge mai departe şi spune: „Teologia foloseşte într-adevăr simbolismul poetic la care are acces inteligenţa noastră. Dar unii pot prefera să privească Ordinele Divine ca pure şi inefabile în propria lor natură şi dincolo de puterea viziunii noastre” [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică şi Ierarhiile cereşti].

Dionisie Areopagitul îşi consideră cititorii deasupra credinţei potrivit căreia regiunile cereşti ar putea fi locuite de creaturi cu forme pământeşti, dar socoteşte că, fără discuţie, prin ***„slăbiciunea puterii noastre intelectuale noi suntem neputincioşi să ne ridicăm direct la contemplaţie şi că, în acelaşi timp, sublimul adevăr se cuvine să fie învăluit şi greu accesibil”.*** Pentru că, după cum declară Scriptura, „nimeni nu este sfânt. Şi nu toţi oamenii au putinţa de a cunoaşte”.

Dionisie nu cere nici o viziune cerească pentru el. Îşi întemeiază toate spusele pe Scripturi. Cu toate acestea, pare să aibă o deosebită vedere interioară care lasă să se înţeleagă că a văzut şi a contemplat ceea ce se află dincolo de noi. El este foarte preocupat să ne păzească de eroarea de a vedea îngerii drept „un fel de fiinţe aurite sau oameni strălucitori aruncând săgeţi de lumină, minunaţi la privit” [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică şi Ierarhiile cereşti].

El mai crede că, văzute în adevărata lumină, toate lucrurile ne pot inspira gânduri înălţătoare: ***„nici un lucru existent nu este în întregime lipsit de participare la Frumos, pentru că, aşa cum spune adevăratul Cuvânt, toate lucrurile sunt frumoase. Sfânta contemplaţie poate să izvorască din toate lucrurile” [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică şi Ierarhiile cereşti].***
După un studiu aprofundat al celor două Testamente, Dionisie Areopagitul aranjează fiinţele cereşti în ierarhii.

„Ierarhia este, după părerea mea, un ordin sfânt şi cunoaştere şi activitate care, atât cât este realizabil, participă la Divina Asemănare şi este înălţat la iluminările date ei de către Dumnezeu şi, în mod corespunzător, la imitaţia lui Dumnezeu. Scopul Ierarhiei este să realizeze cea mai mare asemănare prin unirea cu Dumnezeu... de a deveni ca El, atât cât îi este îngăduit, contemplând neîncetat Dumnezeiasca Frumuseţe” [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică şi Ierarhiile cereşti].

Dionisie a văzut Inteligenţele cereşti ca pe trei triade, formând cu totul o nouă ordine sau ierarhii, ale căror nume reprezintă atributele divine. Corurile reflectă

succesiv şi canalizează perfecţiunea ce se revarsă din Dumnezeire. Ordinele îngereşti îşi împărtăşesc Sfânta Lumină unul altuia, până când ajunge la noi şi ne iluminează potrivit diverselor noastre înzestrări. S-ar putea asemăna corurile cu o întreită cădere de apă, ce cade în trei cascade consecutive, aducând apă limpede de munte câmpiei însetate. În acelaşi timp, ar putea fi asemănate cu o scară ce urcă, prin care putem ajunge mereu mai sus, chiar până la „îndumnezeire" [Dionisie Areopagitul, Teologia mistică şi Ierarhiile cereşti].

Fiinţele angelice au o interrelaţie directă cu fiecare suflet omenesc. Prin slujirea lor, spiritul omului este eliberat de robia materiei. Cu cât sufletul devine mai luminat de adevărata sa raţiune de a fi, cu atât e mai aproape de a dobândi ultima şi deplina Asemănare Dumnezeiască. Păstrând acest ţel suprem în minte, notăm împărţirile şi calificările Ierarhiilor cereşti, o dispunere a lor care a guvernat literatura şi arta religioasă de-a lungul secolelor.

⇒ *Primul cor este format din Serafimi, Heruvimi şi Scaune.*

Ei stau cel mai aproape de Dumnezeu, locuind mereu în Vestibulul Divinităţii, aşa cum L-au văzut Isaia şi Iezechiel. Serafimii „Cei ce ard" sau „Incandescenţii" sunt canalul prin care se revarsă harul divin. Intensitatea iubirii lor arzătoare mistuie tot ce se interpune între om şi Dumnezeu, făcându-l pe om capabil să atingă înălţimile propriei sale împliniri. Focul lor sudează toate activităţile sufletului în acea unitate pe care o realizează numai cu dumnezeirea; pictural, ei sunt de culoare roşie. Prin deplinătatea cunoaşterii heruvimilor, această înţelegere pătrunzătoare este dusă mai departe, depăşind orice ignoranţă şi ridicând omul la unirea cu înţelepciunea dumnezeiască, limpezindu-i viziunea şi iluminându-i sufletul. Scaunele îl inspiră pe om să slujească şi să-şi unească sufletul cu adevărata esenţă a slujirii dumnezeieşti.

⇒ *Domniile, Stăpâniile şi Puterile alcătuiesc al doilea cor şi sunt locaşul dedicat ocârmuirii.*

Ei sunt cu adevărat domni, străini de tirania aspră, nemiloasă, după cum sunt scutiţi de servilismul degradant. Ei oglindesc perfecţiunea mai înaltă a primului cor. După Dionisie, Domniile condensează independenţa faţă de oricare discordie lumească şi tot ce este pământesc. Stăpâniile semnifică virilitatea energiilor dumnezeieşti, niciodată slăbind sau căzând, ci mereu urcând spre Dumnezeu. Puterile sunt egale cu Domniile şi Stăpâniile şi semnifică un ordin disciplinat, dar nu închis, al puterilor intelectuale. Acest cor, la rândul său, îşi reflectă perfecţiunea în cel de al treilea cor.

⇒ Al treilea şi ultimul cor este cel mai apropiat de noi, oamenii, şi constă în Începătorii, Arhangheli şi Îngeri.

Începătoriile îmbină lauda dumnezeiască cu o slujire desăvârşită. Ele conduc sufletul departe de interesele omeneşti, către slujirea lui Dumnezeu. În final, sufletul trebuie să devină colucrător cu slujitorii Creatorului. Arhanghelii sunt purtătorii Divinului sigiliu, după cum am notat în reflexia noastră asupra Cărţii Apocalipsei, pecetluind sufletul cu Cuvântul viu al lui Dumnezeu şi, în acelaşi timp, iluminându-l în aşa fel încât să poată citi şi înţelege Cartea Vieţii. Îngerii, la rândul lor, îi slujesc personal pe toţi oamenii, înălţându-i şi purificându-i.

Toate ierarhiile cereşti sunt ipostaze spirituale, o realitate obiectivă sau spirituală a creaţiei ordonate, tiparul stabil care nu cunoaşte distrugerea. „Trebuie adăugat că fiecare Inteligenţă Cerească şi umană conţine în ea însăşi propriile puteri prime, mijlocii şi ultime”. La fiecare nivel, potrivit capacităţii noastre, avem propria noastră afinitate, cu aceste Inteligenţe şi, prin ele, cu Dumnezeu. Îngerii nu trebuie gândiţi niciodată ca stând între noi şi Dumnezeu, ci ca o luminoasă deschidere, legând ca un pod orice distanţă dintre noi şi Dumnezeu.

Dionisie are grijă să ne reamintească întotdeauna că „există un singur Suveran şi o singură Providenţă pentru toţi”. Dumnezeu nu-şi împarte cu nimeni suveranitatea, îngerul păzitor ne este dat ca să putem „cunoaşte prin el Singurul Principiu al tuturor lucrurilor... şi ca toţi îngerii care au grijă de diversele naţiuni să înalţe spre acea Providenţă, care este şi propriul lor Principiu, după cum stă în puterea lor, pe cei care, voit, îi urmează”.
În timp ce parcurgem scrierile lui Dionisie, mintea ne este răpită de uimire. El nu vorbeşte niciodată de viziuni, dar ne putem da seama că, în realitate, a văzut. Vederea sa de muritor nu a fost orbită de „apariţii”. Cei care au văzut cu absolută claritate au fost ochii minţii. Scara lui Iacob a fost uşor de urcat pentru el. Fiecare cuvânt al lui musteşte de înţeles. Nu este nimic superficial. Vocea Scripturii e uşor de recunoscut în limbajul său şi, ca toţi autorii ortodocşi, la ea se referă. Nu redactează legende frumoase, ci construieşte un drum pe stâncă solidă, o stavilă din cărămizi alese cu grijă meticuloasă. Nu ne lasă să plutim spre înălţimile cereşti, rătăciţi în uluire. Din tablourile sale cereşti nu fac parte nori roz, pufoşi şi harfe aurite, ci doar orbitoarea lumină a întunericului Divin.

Despre întunericul divin

Întunericul în alegorismul filonian înseamnă căutarea neîncetată a sufletului care vrea să sesizeze pe Dumnezeu în fiinţa Sa, dar care înţelege că Dumnezeu în sine nu poate fi cunoscut. Cele două sensuri ale întunericului filonian: incognoscibilitatea esenţei divine şi neputinţa sufletului de a o cunoaşte, se regăsesc în tradiţia patristică la Clement alexandrinul, care împrumută expresiile lui Filon pentru a arăta transcendenţa lui Dumnezeu, inaccesibilă căutărilor intelectuale.

Tema întunericului divin e reluată şi dezbătută de Sfântul Grigore de Nyssa în „Viaţa lui Moise". Profetul poporului ales urcă pe muntele Sinai, înconjurat din toate părţile de nor şi de întuneric. Sunt tenebrele în care se află sufletul înaintea realităţii divine incognoscibile, ce transcende toată gnoza şi scapă cuceririi spiritului.

Urmând acestei tradiţii, autorul scrierilor areopagitice dezvoltă tema despre întunericul divin care, după cum am văzut, nu e ceva nou în cugetarea patristică.

Întunericul la Dionisie Pseudo-Areopagitul este un termen ambivalent, ce descoperă două semnificaţii reciproce: o semnificaţie subiectivă, privind atitudinea sufletului care contemplă şi o semnificaţie obiectivă, privind caracterul inaccesibil şi absoluta transcendenţă a lui Dumnezeu în fiinţa Sa. Una cere pe cealaltă: pentru că Dumnezeu incognoscibil în sine şi starea subiectului care vrea să cunoască va fi tot necunoaştere.

Întunericul dispare la lumină - zice autorul epistolei I - şi mai curând la lumina abundentă, cunoaşterea înlătura necunoaşterea şi... ceea ce este cunoaştere, în Dumnezeu este necunoaştere şi întunericul sau cel de deasupra acoperă toată lumina şi ascunde toată Cunoaşterea... însă El depăşeste inteligenţa, ca şi esenţă încât, în general, nu e cunoscut... Se ajunge la o dublă mişcare dialectică pe planul cunoaşterii. Întunericul e risipit de lumină, cunoaşterea e superioară necunoaşterii, prin faptul că-l afirmă pe Dumnezeu. Cunoaşterea în acest înţeles devine o adevărată lumină care înlătură întunericul. Dar, pe calea ascendentă către transcendenţa divină, noi înlăturăm toate şi negăm totul lui Dumnezeu. Cunoaşterea devine necunoaştere în Dumnezeu, privind transcendenţa Sa inaccesibilă. La capătul urcării, regăsim începutul coborârii, întunericul şi necunoaşterea, deasupra cunoaşterii şi luminii, căci transcendenţa divină se ascunde oricărei lumini şi cunoaşteri.]

Dacă ne-am putea închipui sunetele izvorâte nu din instrumente muzicale, din note neacompaniate de culoarea unei voci sau de vibraţia unei corzi, ci doar sunetul pur, atunci am putea percepe ecoul muzicii cereşti. Am putea uşor fi ispitiţi să vorbim

la superlativ despre Dionisie, dar nu e cazul: el vorbeşte întotdeauna despre realităţi, realităţi mistice. De scrierile lui ne putem apropia numai cu o minte pură şi cu o adevărată cunoaştere a Scripturilor. Fără să ştim Biblia, nu-l vom înţelege pe Dionisie. Simţi nevoia să spui ca Shakespeare în Prologul la Henric al V-lea:
„Dar să iertaţi, vă rog, nevrednicul cuget ce-ndrăzneşte S-aducă o poveste - atât de mândră pe aceste biete scânduri”.

Cine sunt eu ca să cercetez mintea ascunsă sub numele de Dionisie Areopagitul? Figura lui obscură pare să dispară în norul necunoaşterii, pe care îl iubea atât de mult. Dar, acestea fiind spuse, el simte că nu a rămas dator subiectului său, pentru că iată cum îşi încheie tratatul despre Ierarhiile cereşti: ***„Misterele ascunse ce sunt dincolo de vederea noastră le-am cinstit prin tăcere”.*** Astfel, putem să-i părăsim, dându-ne seama că puţini pot să-i urmărească în înţelegerea lucrurilor „învăluite în luminoasa obscuritate a tăcerii tainice”.

9. Sfântul Grigorie cel mare

(590 - 604 d.Hr.)

Este ultimul din cei patru doctori de căpetenie ai Bisericii latine. Teologia sa urmează învăţăturile Sfântului Augustin, doar că-şi aşterne gândurile în termeni mai potriviţi zilelor sale. În Răsărit este cunoscut ca Grigorie Dialogul.

Grigorie I a fost fiul bogat al unui senator roman, dar a întors spatele acestor avantaje materiale alegând viaţa de călugăr benedictin. Şi-a vândut vastele averi şi a împărţit bogăţiile săracilor. În 590 a fost ales Papă al Romei, oficiu pe care l-a acceptat cu greu şi numai după o cumplită luptă interioară. Fermitatea şi puterea caracterului său, temperat de caritate şi profundă smerenie, l-au făcut cu adevărat să devină o mare personalitate. Şi-a început misiunea în vremuri tulburi. A fost un Papă luptător şi un administrator deosebit de capabil, considerat părintele papalităţii medievale. În timpul pontificatului său, Anglia s-a convertit la creştinism, datorită (aşa cum ne spune Sfântul Beda) unei întâlniri pe care Grigorie o avusese în piaţă cu un grup de sclavi de origine saxonă. Când a privit ochii captivilor, inima sa a fost înduioşată şi a spus: „Non Angli, sed Angeli” (ei nu sunt englezi ci îngeri) şi l-a trimis pe Sfântul Augustin, numit mai târziu „de Canterbury”, ca misionar în Insulele Britanice.

Grigorie a fost nu numai un luptător, dar şi un vizionar. Şi pentru el, îngerii erau cât se poate de reali. Una din predicile sale, la a treia duminică după Rusalii, a dedicat-o în întregime îngerilor. Natura sa blândă este reflectată în modul în care

interpretează textul biblic, iar în angelologia sa se vede influenţa lui Dionisie Areopagitul. Comentând parabola oii pierdute, spune: ***„Să vedem cum, prin minunatul plan divin, Adevărul ne aşază în faţa ochilor o asemănare a bunătăţii pe care omul o poate zări în sinea sa, dar care îl leagă de Creatorul oamenilor. Deoarece o sută este numărul perfect. El avea o turmă cu o sută de oi când a creat pe îngeri şi pe oameni. Dar, curând după aceea, una s-a pierdut, atunci când omul, prin păcat, a părăsit păşunile vieţii adevărate!" [citat din Duminica Sfinţilor Părinţi, de Grigorie Dialogul, Vol. 3].***

Grigorie arată apoi cum Domnul le lasă pe celelalte 99, ca să salveze pe una. El combină această parabolă cu aceea a drahmei pierdute, asemănând bucuria femeii care-şi cheamă vecinii ca să se bucure împreună cu ea de regăsirea comorii, cu bucuria lui Hristos şi aceea a îngerilor când El se întoarce împreună cu păcătosul pocăit. ***„El, care este semnificat păstorul, este semnificat şi femeia... şi fiindcă există o imagine gravată pe piesa de argint, femeia pierde piesa de argint când omul, care a fost făcut după chipul lui Dumnezeu, a părăsit, prin păcat, imaginea Făcătorului său... Casa este răsturnată cu susul în jos, piesa de argint găsită; pentru că atunci când conştiinţa omului este răsturnată cu susul în jos, imaginea Făcătorului său este din nou găsită înăuntrul lui... Când Domnul a creat naturile oamenilor şi îngerilor, cu scopul ca acestea să-L poată cunoaşte şi vrându-le îndelung răbdătoare, El le-a făcut, fără nici o îndoială, după Chipul Său. Femeia a avut zece piese. Pentru că nouă sunt ordinele îngerilor. Ca să facă perfect numărul aleşilor, omul a fost făcut ca să-l întruchipeze pe-al zecelea, care, chiar după săvârşirea păcatului său, n-a fost încă distrus de Făcătorul...".***

Lui Grigorie i-a plăcut metafora; el se bazează pe Scripturi, dovedind astfel că există nouă cete, citind epistolele către Efeseni, Coloseni şi cărţile lui Isaia şi Iezechiel. Este notabilă traducerea Sfântului Grigorie din Iezechiel 28, 12: „...profetul spune îngerului care a fost primul creat... Tu erai pecetea asemănării, deplinătatea înţelepciunii şi cununa frumuseţii".

Să notăm că el nu-l numeşte „făcut după asemănarea lui Dumnezeu", ci pecetea asemănării, astfel încât să-i fie limpede cu cât e mai pură natura sa şi cu atât mai clară este imaginea lui Dumnezeu pecetluită în el... Şi continuă, citând din Iezechiel, „pietrele preţioase îţi erau veşmintele". Aici sunt date nouă nume de pietre preţioase, care sunt fără îndoială cele nouă cete de îngeri. Între aceste cete, el, primul, stă îmbrăcat şi împodobit cu frumuseţe; pentru că el a fost aşezat deasupra tuturor cetelor îngereşti; în comparaţie cu alţii, el a fost mult mai minunat înzestrat.

De la aceste generalizări, marele Grigorie revine la slujirea îngerilor, cărora le dedică mai multe pagini. El ne spune că: ***„Trebuie, de asemenea, să ştim, că numele înger se referă mai degrabă la funcţie, decât la natură. Pentru că aceste duhuri sfinte ale patriei noastre cereşti sunt într-adevăr întotdeauna duhuri, dar nu pot fi întotdeauna numiţi îngeri, numai atunci sunt îngeri când prin mijlocirea lor sunt anunţate unele lucruri. Cei care anunţă lucruri de mai puţină semnificaţie sunt numiţi îngeri şi cei care anunţă lucruri mai importante sunt numiţi Arhangheli”.***

Sfântul Grigorie crede că în cer îngerii nu au neapărat nevoie să fie diferenţiaţi prin nume, ***„pentru că acolo, din cauza vederii lui Dumnezeu, ei se bucură fiecare de o perfectă cunoaştere” dar, pentru noi, ei iau nume ce se potrivesc misiunii lor. „Astfel, Mihail este numit „Cine e ca Dumnezeu”. Gavriil este „Puterea lui Dumnezeu”, Rafail este numit „Tămăduitorul lui Dumnezeu”.*** Grigorie îşi susţine aserţiunile cu citate din Biblie, dar interesante sunt explicaţiile sale despre variatele titluri ale celor nouă coruri: ***„Acele duhuri sunt numite Stăpânii, prin care se lucrează din când în când semne şi minuni. Se numesc Puteri cele care la rândul lor au primit dar cu mult mai puternic decât celelalte”.*** Sfântul Grigorie, în mod destul de ciudat, consideră că unele activităţi ale Stăpâniilor sunt vrăjmaşe oamenilor şi, în încercarea lor de a ne ispiti, Puterile le ţin în frâu: ***„Sunt numite Începătorii cele care sunt aşezate deasupra Îngerilor... Sunt numite Domnii cele ale căror puteri depăşesc pe acelea ale Începătoriilor... Scaune sunt numite cele pe care Atotputernicul Dumnezeu este întotdeauna aşezat ca să judece, ...care sunt atât de pline de harul Dumnezeirii prin care El face cunoscute judecăţile sale... Din nou, Heruvim înseamnă deplinătatea cunoaşterii... Şi dragostea lor e o flacără pentru că, cu cât trăiesc mai viu percepţia Slavei lui Dumnezeu, cu atât mai fierbinte ard de dragostea Lui... Dar la ce folos să vorbim despre aceste duhuri îngereşti fără să fim conştienţi că prin ele ni se rezervă şi nouă un oarecare profit? Şi pentru că modurile de viaţă al diferiţilor oameni corespund clar diverselor ordine ale cetelor cereşti, ele sunt atribuite acestor ordine, fiecare în acord cu similitudinea credinţei lor”.***

Sfântul Grigorie simte că aceia care au mai multă dragoste pentru Dumnezeu şi aproapele, vor primi răsplata meritelor lor şi vor locui printre heruvimi, pentru că Sfântul Pavel spune: „iubirea este împlinirea legii” (Romani 13, 10). Cu privire la definirea oficiului îngeresc, Sfântul Grigorie spune că aceia din rândurile cele mai înalte nu sunt trimişi niciodată cu misiune: ***„...să slujeşti este un lucru, să stai înaintea Lui, altul”.***

Pentru că aceia ce-L slujesc pe Dumnezeu vin la noi ca trimişi. Cei ce stau înaintea Lui se bucură de contemplarea apropierii Lui... Şi asta, de asemenea, o ştim cu fermitate, privind îngerii ce ne sunt trimişi, pentru că, atunci când ei vin, îşi îndeplinesc misiunea atât de atent, încât niciodată, nici chiar pentru o clipă, nu părăsesc contemplaţia divină. Ei sunt trimişi, dar în acelaşi timp stau înaintea Tronului lui Dumnezeu, pentru că, deşi duhul îngeresc este circumscris, supremul Duh al lui Dumnezeu nu este".

Această ultimă frază este cea mai importantă, ea explicând cum îngerul nostru păzitor poate fi cu noi şi totuşi poate vedea faţa lui Dumnezeu. Şi, de asemenea, cum poate acesta să fie cu Sfânta Treime în cer şi cu Iisus Hristos pe pământ? Aceasta ne ajută să înţelegem de ce îngerii duc rugăciunile noastre la Dumnezeu, unind rugăciunile lor cu ale noastre într-un singur act de rugăciune.

Sfântul Grigorie cel mare a fost un vizionar, dar a fost şi un eminent om practic. Administrarea Bisericii de către el a fost înţeleaptă şi puternică, iar statornicia lui a văzut până la urmă Roma biruind pe deplin dificultăţile uneia din cele mai grele perioade ale sale, când imperiul se sfărâma în bucăţi, în timp ce diverse molime îl devastau şi barbarii îi asaltau porţile.

10. Sfântul Ioan Damaschinul

(675 - 749 d.Hr.)

Este drept să încheiem această parte din studiul nostru cu zicerile limpezi, subtile şi precise ale marelui teolog Sfântul Ioan Damaschin. A fost un înalt demnitar la curtea Califului din Damasc. Născut creştin, a fost determinat de credinţa sa să lase deoparte gloria deşartă a vieţii la curte şi să se retragă în mânăstirea Sfântul Sava, aşezată în munţii arizi dintre Ierusalim şi Valea Iordanului, unde a dus o viaţă de asceză şi totală supunere faţă de Dumnezeu şi voile Sale. A scris multe imnuri frumoase şi lucrări teologice, cel mai renumit fiind „De Fide Ortodoxa" (Credinţa ortodoxă), un sumar cuprinzător al scrierilor patristice [Toate citatele sunt de la Sfântul Ioan Damaschinul, Expunerea credinţei ortodoxe, Book II, capitolele III and IV, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Series Two, Vol. IX, pag. 19-21].

Deşi atât de puţini îl citesc azi pe Ioan Damaschin, el a fundamentat summa teologică, socotind-o şi pe aceea a Sfântului Toma de Aquino. Scrierile sale rămân cele mai clare şi mai descoperitoare. El expune în angelologie, în special, vederile Sfântului Grigorie de Nazianz, la care el ţinea mult, şi pe acelea ale lui Dionisie Areopagitul.

Sfântul Ioan afirmă că Dumnezeu i-a creat pe îngeri... după chipul Său - o rasă necorporală, „un fel de duh sau foc imaterial” - încât sunt chiar lumină, arzând cu cea mai vie intensitate, însetaţi de a-L sluji pe Dumnezeu, şi absolut liberi de gânduri materialiste.

„Un înger, deci, este o esenţă inteligentă în perpetuă mişcare, cu voinţă liberă, necorporal, slujindu-L pe Dumnezeu, obţinând prin har o natură nemuritoare... şi doar Creatorul singur cunoaşte forma şi limitarea esenţei sale, după cum toate care sunt raţionale sunt şi înzestrate cu liber arbitru. Astfel, fiind creat, poate fi schimbat, având putinţa fie să persevereze, să progreseze în bine, fie să se întoarcă spre rău”.
După Sfântul Ioan, ***“îngerii nu se pot căi, pentru că sunt necorporali. El afirmă că ei nu sunt nemuritori prin natură, ci prin har. Pentru că toate care au un început au şi un sfârşit. Doar Dumnezeu este veşnic. El este deasupra veşniciei: pentru că El, Creatorul timpurilor, nu este sub domnia timpului, ci deasupra lui. Inteligenţa îngerilor este secundă, pentru că ei au primit-o de la Lumina care este fără început. Ei n-au nevoie nici de vorbire nici de auz. Îşi pot comunica instantaneu gândurile unul altuia”.***

Sfântul Ioan spune: ***„ei... sunt circumscrişi pentru că, atunci când sunt în cer, nu sunt pe pământ; şi când sunt trimişi de Dumnezeu pe pământ, nu rămân în cer. Nu sunt îngrădiţi de ziduri sau uşi, sau zăbrele, sau sigilii, pentru că sunt nelimitaţi. Cu totul nelimitaţi. Repet, căci ei se revelează oamenilor care sunt vrednici şi cărora Dumnezeu doreşte ca ei să le apară, nu aşa cum sunt în mod real, ci într-o formă schimbată, care poate fi văzută”.***

Dar Sfântul Ioan revine la faptul că ei sunt limitaţi, în sensul că totuşi toate lucrurile create sunt limitate de Dumnezeu, Care le-a creat: ***„Având în vedere că ei sunt inteligenţe - continuă el, ei se află în locuri mentale, nu sunt circumscrişi precum corpul... ci, oriunde sunt trimişi, ei sunt prezenţi acolo sub forma unor energii, şi nu pot fi prezenţi în locuri diferite în acelaşi timp”.***

Sfântul Ioan Damaschin nu este pregătit să spună dacă îngerii diferă în esenţă unul de altul, dar este convins că ei diferă în elevaţie şi strălucire. Dar, dacă elevaţia depinde sau nu de strălucirea lor, el socoteşte că nu poate afirma decât că ei îşi împart strălucirea şi cunoaşterea unul altuia şi le iradiază asupra ordinelor inferioare.

El remarcă: ***„Sunt puternici şi gata să îndeplinească voinţa Dumnezeirii şi natura lor este înzestrată cu o asemenea iuţime încât oriunde harul dumnezeiesc le***

poruncește să fie, ei se și află acolo. Ei sunt păzitorii împărățiilor pământului; sunt așezați deasupra națiunilor și religiilor încredințate lor de către Creator; guvernează treburile noastre și ne aduc sprijin. Și motivul, desigur, este acela că sunt așezați desupra noastră de porunca și voința divină și se află întotdeauna în preajma lui Dumnezeu. Ei Îl contemplă pe Dumnezeu în raport cu putința lor, și asta le este hrana. Se află deasupra noastră, pentru că sunt necorporali și sunt desprinși de orice patimă trupească, deși nu sunt lipsiți de patimă: pentru că numai Divinitatea este dincolo de pasiune. Ei iau diferite forme la porunca Stăpânului lor și astfel se descoperă ei înșiși oamenilor și le dezvăluie misterele divine".

Ioan Damaschinul împarte cetele cerești altfel decât Dionisie Areopagitul: trei coruri fiecare cu trei ierarhii. De asemenea, menționează diferitele opinii cu privire la timpul când îngerii au fost creați și ni le rezumă astfel: ***„Toți sunt de acord că au existat înaintea creării omului. Eu sunt de acord cu teologul (Sfântul Grigorie de Nazianz) care e de părere că ei au fost creați primii și că gândirea a fost funcția lor. Pentru că a fost potrivit ca esența mentală să fie prima creată, apoi ceea ce poate fi perceput și, în final, însuși omul, a cărui ființă înțeleaptă, unește ambele părți.***

Părerea Damaschinului despre satana este cea tradițională despre îngerul căzut: „...el nu era rău de la natură, ci bun, și destinat unor scopuri bune și n-a primit de la Creator nici o urmă de rău în el. Dar el nu a păstrat strălucirea și demnitatea cu care l-a înzestrat Creatorul și, prin propria sa alegere, a fost schimbat din ceea ce a fost în ceea ce era în contradicție cu natura sa și s-a înverșunat împotriva lui Dumnezeu, Care l-a creat, și s-a hotărât să se ridice împotriva Lui; și a fost primul care s-a despărțit de Dumnezeu și a devenit rău".

Cu satana au căzut și nenumărate cete de îngeri care-i erau supuse. Ei au putere doar atât cât le-a îngăduit Dumnezeu. ***„Toată răutatea, deci, și orice patimă necurată este lucrarea minții lor. Dar, deși le-a fost îngăduită libertatea de a ataca omul, ei n-au putere să învingă pe nimeni: pentru că noi avem puterea să primim sau să nu primim atacul... Observați, mai departe, că ceea ce în cazul omului este moartea, în cazul îngerilor este căderea."***

Cu o încredere neclintită în faptul că pocăința a fost posibilă numai aici pe pământ, în timpul vieții sale trupești, Sfântul Ioan trage concluzia că „după cădere nu există posibilitatea pocăinței pentru ei (îngeri) la fel cum nu e posibil - după moarte - pentru oameni".

Sfântul Ioan a scris în Octoih opt glasuri sau canoane pentru îngeri şi 24 de tropare, multe din ele putând fi găsite în această carte.

Cu Sfântul Ioan Damaschinul părăsim pe Părinţii Bisericii. Din păcate, unii n-au fost citaţi sau menţionaţi. Ar fi fascinant să-i urmărim de-a lungul teologiei moderne, dar nu acesta e scopul nostru. Este suficient să-i studiem în capitolele următoare pe îngeri în rugăciune, liturghie şi artă.

Să încheiem ca Sfântul Damaschin, astfel: ***„Cel Care creează şi se îngrijeşte de toate şi păstrează toate lucrurile în Dumnezeu, Unicul, Care este necreat şi este lăudat şi slăvit în Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, să ne lumineze minţile şi să ne facă de-a pururi să realizăm prezenţa îngerului ce ne stă alături”.***

Îngerii în Sfintele liturghii si rugăciuni

Ca nu cumva să credem despre îngeri că sunt îngropaţi de prea multă vreme în tomurile vechii teologii şi acoperiţi de praful îndelungatei noastre indiferenţe, să revenim la rugăciunea noastră zilnică şi în special la cea duminicală.

Îngerii sunt amintiţi şi cinstiţi în multe rugăciuni frumoase, în multe limbi şi de multe credinţe.

Iată, de exemplu, o rugăciune folosită în laudele ortodoxe, ca şi în rugăciunile de dimineaţă: ***„Îngere al lui Dumnezeu, păzitorul meu cel sfânt, dat mie de Dumnezeu ca să mă păzeşti de rele, te rog cu stăruinţă, luminează-mă în această zi, acoperă-mă de tot răul, povăţuieşte-mă spre bine şi călăuzeşte-mă pe calea mântuirii".***

Cu cât mai fericiţi şi încrezători vom merge toată ziua, dacă vom fi conştienţi că Dumnezeu ne-a dat un însoţitor special să ne apere, să ne păzească şi să ne lumineze.

Îngerul nostru păzitor este o realitate obiectivă, în care este cuprinsă dragostea deosebită a lui Dumnezeu pentru noi, ca persoane. El este o expresie a grijii părinteşti a lui Dumnezeu, un tovarăş care nu adoarme noaptea şi niciodată nu ne lasă neînsoţiţi şi părăsiţi în întuneric. ***„Îngere al lui Hristos, păzitorul meu cel sfânt şi acoperitorul sufletului şi al trupului meu, iartă-mi toate câte am greşit în ziua de astăzi şi de toată viclenia vrăşmaşului meu celui potrivnic mă izbăveşte; ca să nu mânii cu nici un păcat pe Dumnezeul meu, şi te roagă pentru mine, păcătosul şi nevrednicul rob, ca să mă arăt vrednic de bunătatea şi mila Preasfintei Treimi şi Maicii Domnului meu Iisus Hristos şi tuturor sfinţilor", Amin. (Rugăciunea de dimineaţă).***

Există şi această scurtă, naivă, rugăciune folosită de cei mai mulţi copii ortodocşi: „Înger, îngeraşul meu, ce mi te-a dat Dumnezeu, eu sunt mic, tu fă-mă mare, eu sunt slab, tu fă-mă tare". Aceste multe rugăciuni au rostul de a susţine şi de a ne reaminti continuu că îngerii nu încetează să aibă o contribuţie reală, o constituţie activă în rugăciunea noastră şi, de asemenea, invocându-i, păstrăm neatinsă unirea cu ei. Acest lucru are o solidă bază scripturală, în special în doctrina Sfântului Pavel despre Trupul tainic al lui Hristos, în care toate mădularele au lucrarea lor deosebită (Romani 12, 4-8), de împreună cetăţeni cu Sfinţii, şi casnici ai lui Dumnezeu. (Efeseni 2, 19). Atributul de mijlocitor al îngerilor îşi are rădăcinile în Vechiul Testament.

Putem fi siguri că Sfânta Slujbă a Bisericii nu i-ar fi integrat pe îngeri, dacă ei ar fi fost doar o ficţiune pioasă, ori ar fi aparţinut unei ere trecute. Trecut şi prezent în veşnicie nu există şi însuşi timpul are foarte puţină importanţă.

Oamenii acceptă astăzi, adesea fără să înţeleagă, atotputernicia ştiinţei care vede posibilitatea unui timp când oamenii, călătorind mai repede decât lumina, în loc să zboare înainte vor merge de fapt înapoi, la vremea de dinaintea celei de astăzi (teleportare în timp)! Timpul pentru noi este încă legat de noapte şi zi; îndată ce depăşim viteza luminii, timpul, chiar în calculul omenesc, îşi pierde înţelesul. Dar, destul de straniu, deşi acceptăm această speculaţie a ştiinţei, în acelaşi timp, înlăturăm adevărurile eterne! Petele lunii, îi fac pe oameni să se intereseze de ceea ce se află în spaţiu. Creştinul trebuie să se preocupe de ceea ce este dincolo de asta - în lumea cerească.

Dumnezeu este centrul realităţii şi focarul vieţii, cu toate că Îl ocolim şi ne ascundem de El. Oştirile Sale cereşti Îl înconjoară şi deschid inelul care să ne cuprindă şi pe noi. Asta, fără ajutorul navelor spaţiale construite de om, ci prin actul liniştit al adevăratei rugăciuni, prin dăruirea de sine lui Dumnezeu, prin puterea unei iubiri care nu e legată de terestru, care n-are izvorul în noi, ci în însuşi Dumnezeu. „Aceasta este dragostea, nu că noi îl iubim pe Dumnezeu, ci că El ne-a iubit pe noi” (1 Ioan 4, 10). Acesta este misterul şi explicaţia faptului că omul îndrăzneşte să creadă nu numai că poate, ci cu adevărat îşi uneşte vocea sa slabă cu aceea a oştirilor cereşti. Adevărul acestui fapt poate fi cu adevărat învăţat, numai prin experienţă personală, nu vizionară, ci prin cunoaştere lăuntrică.

Fiecare zi de luni, în Biserica Ortodoxă răsăriteană, este dedicată îngerilor. La vecerniile de duminică, care ne introduc în ziua următoare, există trei tropare sau versuri închinate îngerilor, interpuse între versetele psalmului 129.

La Utrenie, îngerii au un întreg canon, o odă compusă din nouă cântări. Acesta a fost scris de Sfântul Ioan Damaschinul în 8 glasuri.

În 26 martie - după Buna Vestire - este sărbătoarea Sfântului Gavriil şi a tuturor îngerilor, cu Vecernie, Canon şi Utrenie.

În 8 noiembrie, sărbătorim pe Sfântul Mihail şi toate cetele cereşti în acelaşi fel.
Ca rugăciuni personale, există un Canon pentru îngerul păzitor şi unul pentru Cetele Cereşti şi Toţi Sfinţii.

Cât este de minunat, mai ales când atât de mulţi privesc ziua de luni, ca pe o zi tristă („blue Monday"), că putem considera cerească prima zi de lucru a săptămânii, prin rugăciune specială, adresată Domnului nostru Iisus Hristos. ***„O, Doamne, Îţi încredinţez astăzi sufletul şi trupul meu şi voinţa mea; te rog, fă ca voia Ta să fie în mine aşa cum Îţi este plăcut Ţie ...de aceea, îi chem ca mijlocitori pe sfinţii Tăi îngeri.***

O, cereşti slujitori ai lui Dumnezeu, păzitori ai oamenilor şi duşmani ai diavolilor, mă plec înaintea voastră, duhuri binecuvântate şi mă bucur de măreţia voastră. Niciodată credinţa voastră nu se clatină, staţi de pază şi cu grăbire slujiţi voia Dumnezeului nostru. Strădania voastră nu osteneşte şi întotdeauna sunteţi biruitori, neavând altă grijă decât a alunga pe vrăjmaşii lui Dumnezeu şi ai zidirii Sale.

O, binecuvântat păzitor al oamenilor! Te cinstesc şi-Ti mulţumesc pentru ajutorul de fiecare zi, pe care ni-l dai, pentru felul în care ne călăuzeşti şi pentru rugăciunile ce le faci lui Dumnezeu, pentru noi. Mai presus de orice, te binecuvântez pentru grija pe care mi-o porţi, mie, un nevrednic păcătos.

Sfinte înger, păzitor al sufletului meu, şi tu, Arhanghele Mihail, ajutorul meu, să nu fiţi mâhniţi pe mine şi să nu mă lăsaţi singur, ci zi şi noapte păziţi-mă, până îmi voi încredinţa sufletul în mâinile lui Dumnezeu, Făcătorul meu, cu căinţă adevărată. Scăpaţi-mă de toţi duşmanii, văzuţi şi nevăzuţi, ca să pot de acum înainte să nu mai repet greşelile mele faţă de Dumnezeu, aşa încât la capătul vieţii să mă învrednicesc să vă văd că sunteţi în jurul meu, ca să-mi duceţi sufletul la cer, să se poată închina lui Dumnezeu. Amin".

Această rugăciune cuprinde tot ceea ce reprezintă îngerii pentru noi, misiunea lor, încrederea noastră în ei, grija lor pentru om de la naştere până la moarte şi chiar după moarte. În toate acestea, remarcăm că există un profund şi veşnic respect pentru îngeri, care şi-a găsit expresia în frumoasele rugăciuni şi imnuri.

Liturghia Răsăriteană, care este un ritual Euharistic mai vechi, îi menţionează frecvent pe îngeri. Pentru aceia care nu sunt obişnuiţi cu această liturghie, este necesară o oarecare explicaţie. Este un serviciu divin complet, care culminează cu Epicleza, adică invocarea Duhului Sfânt pentru consacrarea elementelor Sfintei Euharistii. Aşa cum viaţa lui Iisus a fost o pregătire treptată pentru pătimirea şi Învierea Lui, tot aşa Sfânta Liturghie celebrează întreaga viaţă a lui Iisus Hristos pe pământ; naşterea Sa, anii retraşi, slujirea Sa, ultima Cină, patimile şi Învierea. Credincioşii ortodocşi trăiesc drama integrală a vieţii Mântuitorului, se împărtăşesc

din ea, ascultă, învaţă, glorifică, se înclină în adoraţie şi participă la fiecare accent simbolic reprezentat în Liturghie.

Liturghia este adesea presărată cu litanii. Acestea sunt „rugăciuni universale”, pentru că în ele cererile sunt făcute pentru toate nevoile oamenilor. Creştinul ortodox, participând la Liturghie, nu este un individ izolat şi solitar. El ia parte la rugăciunile Bisericii şi Biserica se roagă pentru el şi pentru întreaga lume. Comuniunea sfinţilor este mereu prezentă, pentru că toţi se roagă împreună. Nu există împărţire, în păcătos şi sfânt, cerşetor şi rege, laic şi preot, vii şi morţi, şi toate cetele cereşti, ci toţi se roagă împreună într-o altă lume, înaintea tronului lui Dumnezeu. Creştinul se află în adevărata sa patrie.

Ortodocşii acordă o mare însemnătate acţiunii simţurilor, vederii, sunetului şi chiar mirosului, asupra fiecărui moment important din biserică prin cuvânt, cântec, tămâie şi frumuseţea candelelor aprinse.

Slujba este împărţită în trei părţi:
1) oficiul Proscomidiei, în care Sfintele Daruri sunt pregătite şi care reprezintă naşterea lui Iisus şi anii săi retraşi;
2) Liturghia catehumenilor, care reprezintă slujirea Domnului nostru, şi
3) Liturghia credincioşilor, care reprezintă Săptămâna Patimilor şi învierea.

Am văzut cum în timpul vieţii Sale pe pământ, îngerii erau mereu în preajma lui Iisus. Tot astfel, în Sfânta Liturghie, ei sunt cu El şi noi ştim că ei se află în mijlocul nostru. Primul lucru care ne aminteşte de ei este de natură vizuală, şi constă în faptul că imediat ce intrăm în biserică observăm imaginile iconografice ale lui Gavriil şi Mihail pictate pe uşile laterale, care le străjuiesc pe cele împărăteşti. În bisericile ortodoxe, altarul este separat de naos printr-un iconostas, o perdea despărţitoare, şi are trei uşi, din care cea din mijloc este dublă şi poartă numele de Sfintele Uşi sau Uşile împărăteşti, semnificând porţile cerului. Prin uşile laterale trec diaconul şi ceilalţi slujitori ai altarului care reprezintă pe pământ funcţiile sfinţilor îngeri în ceruri. La fel, biserica trebuie să aibă o cupolă, pe care este zugrăvit Hristos Pantocrator dedesubtul căruia, imediat, vom găsi un şir de îngeri.

În Liturghia Catehumenilor, mica intrare are loc când Sfânta Evanghelie - purtată în procesiunea solemnă în jurul mesei altarului, iese prin uşa de nord, din partea stângă, pe care este pictat Sfântul Gavriil, în timp ce reintrarea în sfântul altar se face prin uşile împărăteşti. Aceasta semnifică începutul vieţii de învăţător a lui Hristos. Diaconul şi slujitorii altarului duc lumânările; în această procesiune şi, de

asemenea, în Marea Intrare, care are loc în timpul Liturghiei credincioşilor, când sunt duse „ripidele”, diaconul îl reprezintă pe Sfântul Ioan Înaintemergătorul, iar slujitorii altarului pe îngeri. Ripidele sunt două discuri de metal reprezentând serafimii cu şase aripi, care altfel stau în spatele mesei sfântului altar. La început au fost folosite ca să îndepărteze muştele în timpul sfintei jertfe. Unele biserici sunt înzestrate cu ele, în timp ce altele nu. Este instrumentul caracteristic al diaconului şi-i este dat lui în mână, la sfinţirea lui ca diacon. Imediat înainte ca procesiunea să înceapă, preotul spune, în şoaptă, următoarea rugăciune: ***„Stăpâne Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce ai aşezat în ceruri cetele şi oştile îngerilor şi ale arhanghelilor spre slujba slavei Tale, fă ca împreună cu intrarea noastră să fie şi intrarea sfinţilor îngeri, care slujesc împreună cu noi şi împreună slăvesc bunătatea Ta. Că Ţie se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vechi vecilor. Amin”.***

Este o rugăminte ca Dumnezeu să întreprindă acţiunea nu numai simbolic, ci să o transforme într-o realitate spirituală. Deşi nu-i putem vedea, îngerii sunt adunaţi în biserică, slujind pe Domnul lor. După această rugăciune, corul cântă imnul Trisaghion sau cântecul de trei ori sfânt, desprins din Liturghia pentru proslăvirea îngerilor (Isaia 6, 3). În timp ce corul cântă: „Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte...” de patru ori, preotul se roagă: „Dumnezeule cel sfânt, Care întru sfinţi Te odihneşti, Cel ce cu glas întreit sfânt eşti lăudat de serafimi şi slăvit de heruvimi şi de toată puterea cerească, închinat...”. Cădirea (cu tămâie) în acest moment este, de asemenea, o reminiscenţă a „îngerului cădelniţei” din cer, în timp ce fumul tămâiei ce se înalţă este asociat cu ofranda rugăciunii ca un simbol al înălţării ei la Dumnezeu.

La sfârşitul rugăciunii sale, preotul Îl prea măreşte pe Dumnezeu, care e deasupra heruvimilor. În prezenţa îngerilor ce sunt împreună cu noi în biserică şi în cer, ascultăm Epistola şi Evanghelia. Aliluia, ce se cântă între cele două sfinte citiri, este un ecou al slăvirii îngereşti cu înţelesul „Slavă Celui Care Este”. În ceruri este cântat de soborul îngerilor şi al fericiţilor.

Imnul heruvimic este cântat în timpul Marii Intrări, la Liturghia credincioşilor. În această procesiune, Sfintele Daruri sunt duse de la Proscomidiar la Masa Altarului, semnificând intrarea triumfală a lui Iisus Hristos în Ierusalim, ca la începutul Patimilor. Ea prevesteşte Parusia, adică a doua venire a Domnului, când Hristos se va întoarce în toată slava Sa, înconjurat de cetele cereşti. Imnul heruvimic este un dintre cele mai frumoase din imnologia ortodoxă: ***„Noi, care pe heruvimi cu taină închipuim şi făcătoarei de viaţă Treimi întreit-sfântă cântare aducem, toată grija cea lumească să o lepădăm. Ca pe Împăratul slavei, să primim pe Cel înconjurat***

în chip nevăzut de cetele îngereşti. Aliluia, aliluia, aliluia". Grija pământească, într-adevăr, în acest moment pare foarte departe şi cerul atât de aproape, în timp ce cântecele măreţe umplu biserica.

Cerul devine mai aproape în marele moment al transformării Sfintelor Daruri. Când acest moment sfânt se apropie, omul devine conştient de propria-i micime şi de bunătatea fără margini a lui Dumnezeu, îngăduindu-i să intre în Taina dătătoare de viaţă.

Preotul, mulţumeşte astfel: ***„Mulţumim Ţie şi pentru Liturghia aceasta pe care ai binevoit a o primi din mâinile noastre, deşi stau înaintea Ta mii de arhangheli şi zeci de mii de îngeri, heruvimii cei cu ochi mulţi şi serafimii cei cu câte şase aripi, care se înalţă în tării, cântare de biruinţă cântând, strigând, glas înălţând şi grăind: Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot, plin e cerul şi pământul de Mărirea Ta, Osana întru cei de sus. Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului, Osana întru cei de sus".***

Pentru noi toţi, măreţul imn de laudă şi mulţumire este expresia recunoştinţei noastre nemărginite, ce izvorăşte din adâncul inimii şi sufletului. Îşi are obârşia în cântecul îngerilor auzit de Isaia (6, 3) şi la fel în imnul cu care evreii Îl întâmpină pe Iisus în Ierusalim (Matei 21, 9-15; Marcu 11, 9; Ioan 12, 13; Psalmi 117, 26).
Acesta, cel mai măreţ imn de proslăvire, este al îngerilor; mai sus decât atât nu putem urca, mai mult nu putem exprima. Ar trebui să fim conştienţi şi să ne dăm seama că, în timp ce vocile noastre umplu biserica, ele sunt reluate de miliarde de voci angelice, care intensifică cântecul la un volum nepământesc şi-l duc acolo unde este locul sfânt al lui Dumnezeu. Vocile noastre sunt doar un slab ecou al acestui slăvit imn. Minunea este că noi participăm la el.

Dulce este într-adevăr rugăciunea neauzită, pe care credincioşii o spun în acest timp: ***„Cetele îngerilor şi arhanghelilor, împreună cu toate făpturile cereşti, Îţi cântă Ţie şi spun: Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot! Cerurile şi pământul sunt pline de Mărirea Ta, Osana întru Cei de sus. Binecuvântat este Cel ce vine în numele Domnului, Osana întru Cei de sus. Binecuvântează-mă, Împărate din înalt, binecuvântează-mă şi sfinţeşte-mă, Izvor al Sfinţeniei pentru că Tu susţii lumea şi oştirile cereşti fără de număr, Te laudă şi fără încetare cântă de trei ori sfânt. Pe tine, Cel ce stai în Lumina Veşnică, înaintea Căruia tremură orice fiinţă, ca un nevrednic slujitor, Te rog luminează-mi mintea, curăţeşte-mi inima şi deschide-mi buzele, ca şi eu să fiu vrednic să-ţi cânt Sfânt, Sfânt, Sfânt eşti Tu Doamne, în vecii vecilor, Amin".***

Vrednic de cântat... Cât de mare este dorul nostru de Dumnezeu, cât de nemărginită lovirea noastră! Când suntem noi însă cu adevărat vrednici? Doar atunci când Duhul Sfânt ne inspiră. „Nici un om nu poate spune că Iisus este Domnul, decât în Duhul Sfânt” (1 Corinteni 12, 3). Dar îngerii sunt întotdeauna vrednici şi, fiind inspiraţi, ei cântă cu noi, purtând rugăciunile noastre înaintea tronului lui Dumnezeu. Ei se adună în jurul Sfintei Mese din smeritele noastre biserici pământeşti, îngenunchiază cu noi înaintea Sfintei Jertfe. Pentru că în acest mare moment, când incomunicabilul ne este comunicat, când intangibilul devine tangibil, îngerii umplu altarul cu prezenţa lor invizibilă.

După preschimbarea Cinsitelor Daruri, preotul se roagă pentru toţi aceia în al căror nume au fost oferite Sfintele Daruri, vii şi morţii, sfinţii şi în special Sfânta Fecioară al cărei măreţ imn se cântă: ***„Ceea ce eşti mai cinstită decât heruvimii şi mai mărită fără de asemănare decât serafimii, care fără stricăciune pe Dumnezeu Cuvântul ai născut, pe Tine cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, te mărim”.***

Împărăteasă, mai presus de cetele cereşti, este Acea care dintre toate fiinţele omeneşti a fost găsită vrednică să fie Maica Domnului ei; credinţei ei îi datorăm Întruparea; înaintea ei chiar trimisul lui Dumnezeu s-a închinat.

Înainte de Rugăciunea Domnească (Tatăl nostru) se spune ectenia cererilor, în care noi cerem cu smerenie acele lucruri de care avem nevoie mai mare: o zi liniştită, sfântă şi fără de păcat, iertare pentru păcatele noastre, un sfârşit creştinesc vieţii noastre.

În acest timp, ne mai rugăm şi pentru „un înger de pace, păzitor credincios al sufletelor şi trupurilor noastre”. În timpul rostirii Rugăciunii Domneşti, diaconul îşi încrucişează orarul în spate, simbolizând îndoitura aripilor îngerilor în adoraţie, înaintea lui Dumnezeu. Şi astfel, poate, dacă am şti să ascultăm, am auzi fâlfâitul aripilor cereşti când se strâng... Oare, scăldarea în Lumina Divină a aripilor îngereşti nu creează, cumva, o imensă şi sfântă tăcere, o pace negrăită...?

Îngerii în arta creştină

1. Introducere

Pentru a urmări cum se cuvine tema îngerilor în artă, ar trebui cercetate nenumărate volume. Arta a făcut mai mult rău concepţiei noastre despre îngeri decât orice alt mijloc de exprimare. Este, de fapt, domeniul cel mai responsabil pentru ideile noastre greşite şi pentru necredinţa în îngeri.

Am fost asediaţi cu tablouri sentimentale cu creaturi spectrale plutind în aer, deasupra pământului, protejând cu voaluri fluturânde copilaşi ce merg pe marginea prăpastiei.

O altă formă populară este cea care poate fi găsită pe medaliile oferite copiilor, reprezentând copii cu obraji bucălaţi, cu aripi ce abia înmuguresc, exprimând o idee dulceagă, şi mai mult decât orice, departe de adevăr.

Există apoi îngerii decorativi, susţinând balustrade sau grilaje de altar, ca nişte fetişcane durdulii cărora le lipseşte forţa şi majestatea păgânei „Victorii înaripate”.

În alte portrete, îngerii arată ca nişte inşi insipizi şi câtuşi de puţin atrăgători. Nu e de mirare că însăşi credinţa populară s-a depărtat de ei şi, în final, oamenii nu mai cred deloc în îngeri.

Dacă este adevărat că sfinţii îngeri au fost greşit reprezentaţi, aceasta e valabil şi pentru diavoli care, pictaţi cu coarne şi cozi, sunt la urma urmei la fel de incorect făcuţi. Nimeni nu ar putea fi vrăjit de asemenea creaturi! Este poate una din cele mai viclene acţiuni ale satanei de-a se lăsa astfel portretizat, încât, privind la el, să uităm cine este: lucifer, fiul căzut al dimineţii!

Reprezentarea grafică a doctrinei religioase este precreştină şi a îşi are originea în Egipt. Pentru Biserica creştină primară, această artă n-a fost gândită ca o decoraţie, ci a fost făcută cu scop teologic. Artistul a exprimat în imagini ceea ce scribul a transmis prin cuvintele scrise ale Scripturilor. Anumite principii simbolice au fost respectate în reprezentări, aşa cum regulile de gramatică şi ortografie au fost păstrate în scriere. Mai ales în timpul Renaşterii, această imaginaţie artistică a precumpănit asupra teologiei, iar scenele religioase au devenit subiecte pentru opera de artă şi nu au mai servit teologiei. Îngerii au suferit cel mai mult din cauza acestui transfer de la arta religioasă la arta laică. Din ce în ce mai mult ei au

devenit o simplă decoraţie şi înfrumuseţare, semănând din ce în ce mai puţin cu descrierea lor din Scripturi.

Mereu trebuie să ne amintim că îngerii sunt duhuri şi, de aceea, fiind lipsiţi de trup, de sex şi vârstă, nici un fel de portret al lor nu este posibil. Putem doar arăta simbolic cam cum ar fi, dar niciodată ce sunt ei de fapt. Fiind personificarea atributelor lui Dumnezeu, când s-au făcut vizibili omului, au arătat totdeauna ca „Omul lui Dumnezeu" puternic şi cerând respect şi atenţie. Cei ce i-au văzut pe heruvimi şi serafimi, desigur, nu i-au văzut cu feţe de copii, şi cu aripile strânse sub bărbie, ci ca pe nişte fiinţe înaripate aproape imposibil de descris prin cuvinte!

Viziunile pot fi doar simbolic reprezentate în întregul lor pentru că aripile singure nu pot face un înger. „Aranjamentele moderne, drăguţe, la care cu toţii suntem expuşi de Crăciun şi de Paşti, ar fi şocat vechea Biserică, şi dacă religia noastră ar fi solidă, ne-ar şoca şi pe noi".

Biserica nu permite folosirea îngerilor ca element decorativ. Ei au fost astfel aşezaţi ca să ilustreze mai solemn şi mai semnificativ credinţa sau învăţătura Bisericii.

Îngerii vin imediat după Sfânta Treime şi după cei patru evanghelişti. Au fost reprezentaţi înconjurând Dumnezeirea şi pe Maica Domnului, Împărăteasa cerurilor. De fapt, decorarea ca înfrumuseţare este întotdeauna făcută din cortine şi plante stilizate. Acest lucru a fost valabil pentru ambele Biserici, răsăriteană şi apuseană. Azi numai cea răsăriteană aderă strict la această regulă, în interiorul propriei lor tradiţii.

Artiştii Răsăritului şi ai Apusului din fiecare epocă au avut modul lor particular şi caracteristic de a vedea şi a zugrăvi lumea îngerilor şi de a păstra viziunea şi înţelegerea fiecărei perioade.

2. Arta bizantină

Este cea mai veche artă creştină, inextricabil legată de Tradiţia Ortodoxă. Într- o vreme a constituit standardul pentru întreaga lume creştină. Astăzi, Biserica Ortodoxă Răsăriteană urmează încă tradiţia artei bizantine şi este credincioasă principiilor de altădată, care au guvernat pictura. Din nefericire, totuşi, în unele locuri, din ignoranţă, aceste reguli au fost încălcate.

Arta bizantină creştină este în primul rând preocupată de propovăduirea adevărului, este un portret grafic al teologiei ortodoxe. Bisericile sunt astfel pictate încât un om, intrând în clădire, să devină vizual conştient de întregul cosmos ce-l înconjoară, un cosmos în care fiecare profet, sfânt şi întâmplare sfântă să aibă locul său deosebit şi potrivit. De aceea, din momentul în care trece pragul bisericii, până la oprirea sub cupola reprezentând cerul cu Hristos în centru, creştinul este confruntat cu fiecare eveniment teologic major.

Trebuie să avem în minte că arta bizantină este totdeauna legată exclusiv de teologie, nicidecum de aspectul ornamental. Când e nevoie de decoraţie, de exemplu: în jurul ferestrelor, deasupra arcurilor, sunt folosite forme geometrice şi uneori flori şi plante stilizate. Îngerii au locul lor precis în cosmos şi sunt, prin urmare, reprezentaţi în pictura bisericească şi în sfintele imagini - icoanele.

Ar fi poate înţelept să explic aici ce înseamnă o icoană în Biserica Răsăriteană Ortodoxă. Este mai mult decât un tablou, o simplă imagine a unei persoane sfinte. Cea mai bună comparaţie pe care o putem face este că, aşa cum Iisus este icoana lui Dumnezeu Tatăl, tot astfel o icoană sfântă transmite credinciosului adevărata imagine a persoanei pe care o înfăţişează. O icoană devine un loc sacru de întâlnire între credincios şi Dumnezeire. O icoană este lipsită de orice senzualitate şi spiritualitatea sa înlătură orice formă de naturalism. De fapt, o biserică ortodoxă, bizantină, este în întregime o imensă icoană a împărăţiei lui Dumnezeu atât în cer, cât şi pe pământ.

Îngerii bizantini nu sunt niciodată drăgălaşi sau efeminaţi, ci bărbăteşti şi puternici. Sunt drapaţi ca vechii filozofi greci, pentru că sunt „inteligenţe divine”, ori sunt înveşmântaţi în haine de diacon pentru că, la fel cu diakonus, slujitorul, ei sunt chemaţi să fie slujitorii Celui Preaînalt. În mod obişnuit, ei poartă un toiag, ca simbol al autorităţii. Părul lor este lung şi ondulat, legat cu o panglică albastră sau o diademă, semnul spiritualităţii. Aripile lor sunt puternice şi colorate sobru, niciodată exagerate.

Arhanghelii Mihail şi Gavriil sunt pictaţi pe cele două uşi laterale ale iconostasului, perdeaua altarului, separând sanctuarul de restul bisericii. Mihail este la miazănoapte şi Gavriil pe uşa de la miazăzi. În mijloc, pe uşile împărăteşti, de obicei e reprezentată Buna Vestire, Arhanghelul Gavriil pe un panou şi Fecioara Maria pe celălalt.

Îngerii nu sunt reprezentaţi ca nişte copii ori aşezaţi în mod artistic. Uneori poziţia lor prezintă stranii contorsionări în aer, ca să încapă în spaţiul imaginii. Heruvimii

şi serafimii au feţe aspre; cele şase aripi roşii şi albastre sunt desfăcute în mai multe unghiuri. Nu-i găsim decât în scenele din cer şi în paradis.

Ca şi alte figuri din icoane sau de pe pereţii bisericii, îngerii privesc întotdeauna spre noi. Aceasta arată că nu suntem niciodată excluşi ci, din contră, suntem întotdeauna implicaţi în activitatea lor, oricare ar fi ea. Chiar în pictura Bunei Vestiri, în care Fecioara Maria şi Arhanghelul Gavriil vorbesc unul cu altul, ei ni se adresează şi nouă. Pentru noi s-au întâmplat toate, de aceea sunt cu faţa la noi. Numai păcătoşii sunt arătaţi din profil.

Nu privim tablouri, ci cu pioşenie ne uităm la ei aşa cum ei se uită la noi, ca un grup de oameni care conversează. Aceasta este adevărata teologie, cea care clarifică comuniunea cu sfinţii. Omul trebuie întotdeauna să fie ajutat să înţeleagă nevoia sa de a fi condus către condiţia sa naturală, care este cerul; persoanele sfinte se şi află deja acolo, fără să fie indiferente faţă de noi, ci dimpotrivă recunoscând legătura pe care Hristos a făcut-o între noi.

Satana este reprezentat extrem de rar şi numai pe peretele dinafară al bisericii, în icoanele Judecăţii de apoi. Arta creştină ortodoxă este strict scripturală.

Mai există descrieri biblice ale satanei, deci cum i-am putea cunoaşte trăsăturile? Sfântul Ioan, în Cartea Apocalipsei, îl vede ca pe un dragon, Sfântul Petru îl numeşte un leu care rage. Iisus îl aseamănă cu un fulger. Nici una din aceste imagini nu e hidoasă, dar sunt oricum înspăimântătoare. Satana este puternic, ameninţător, ceva de care te temi, o imagine rea, haină. Necunoscând un mod de a-l înfăţişa şi inspirându-se din Noul Testament Apocrif, a fost arătat drept cel mai urât lucru posibil, care produce teamă. Uneori, simbolismul din Răsărit şi Apus n-a izbutit să-l transpună pe satana pictural. De fapt, arta bizantină foarte rar a încercat s-o facă pentru că e mult mai legată de Rai decât de iad.

Pictorii ortodocşi, încearcă să-i arate pe îngeri puternici; o putere celestă, senină, lipsită de senzualitate austeră dar, fără discuţie, cu caracter esenţial masculin.

Îngerii bizantini, dacă nu ne pot emoţiona prin frumuseţe, ne umplu de încredere şi ne inspiră prin fermitatea lor. Întotdeauna ne vom simţi în siguranţă şi ocrotiţi în prezenţa lor. Este exact ceea ce vrea să exprime chipul lor.

3. Evul Mediu

Secolele Evului Mediu au fost numite şi veacurile credinţei. A fost timpul marilor catedrale şi mănăstiri, frumoase prin arhitectura şi detaliile lor. Multe lucrări de artă, turle, arcade au fost aşezate atât de sus, încât ochiul nu le poate vedea. Era suficient că le vede Dumnezeu; de fapt, mai presus de orice, au fost dedicate slavei Sale.

În picturi şi tapiserii, în piatră şi lemn, în argint şi aur, în vitralii şi pe fine pergamente, sfintele istorii au fost comemorate cu nesfârşită dragoste şi adoraţie. Peste tot, de la măreţele cupole, până la paginile luminoase ale cărţilor sacre, abundă îngerii.

Nu e deloc simplu să faci o schiţă a artei din Apus în această perioadă, adevărat creuzet al culturii. Da, o mare diversitate de tradiţii, mergând de la bizantini la vikingi, în prima parte a Evului Mediu artiştii erau mai dibaci în proiectare decât în reprezentarea formei umane.

Papa Grigorie cel mare a declarat că imaginile sunt folositoare credinciosului pentru că îl învaţă cuvântul lui Dumnezeu. Arta religioasă a Apusului era obsedată de un singur lucru: să catehizeze, în timp ce în Răsărit iconografia începuse să însemne mult mai mult. A fost şi este considerată la fel de sacră, ca şi Scripturile. Artiştii medievali nu căutau să producă asemănări convingătoare ale naturii, ori să creeze opere frumoase: ei voiau să le arate fraţilor întru credinţă conţinutul şi tâlcul povestirilor sfinte. Îngerii lor, de aceea, nu sunt deosebit de frumoşi, dar nimeni nu se îndoieşte de tăria şi profunzimea lor. Nu există superficialitate în aceşti îngeri.

La început au putut fi întâlniţi mai ales în manuscrise, pentru că în Apus, exceptând Italia, nu era o practică generală să se împodobească bisericile cu fresce şi mozaicuri. Ornamentaţiile multicolore şi miniaturale au fost pictate pentru Biblii, cărţi de rugăciuni, breviare şi ceasloave. Scopul lor principal a fost de a fi folositoare în slujirea lui Dumnezeu. Astfel, îngerii, ca sfinţi mesageri ai lui Dumnezeu, şi au câştigat locul lor de drept printre alte figuri ale Bibliei.

Biblia, cu excepţia viziunilor lui Isaia şi Iezechiel, nu menţionează îngeri înaripaţi. Cea care i-a înzestrat astfel pare să fi fost închipuirea oamenilor. Aripile reprezintă semnul distinctiv al îngerului, după cum coroana este acela al regelui. Ele simbolizează spiritul, puterea şi iuţimea. Serafimii şi heruvimii sunt reprezentaţi prin capete însoţite cu trei perechi de aripi, acestea din urmă simbolizând spiritul pur, cunoscător prin dragoste şi inteligenţă; capul este emblema sufletului, iubirii şi cunoaşterii.

Îngerii de obicei poartă în mâini un toiag ca semn al slujirii lor, Sfântul Arhanghel Gavriil este reprezentat cu un crin, Sfântul Mihail cu sabie şi armură, Sfântul Rafail poartă un băţ şi o pungă atârnată la cingătoare şi sandale în picioare. Îngerii au şi o diademă sau o panglică albastră ale cărei capete se răsucesc în sus, simbolizând sfânta inspiraţie. Nimbul de deasupra capului îngerilor nu lipseşte niciodată şi este prezent întotdeauna când trebuie simbolizată sfinţenia.

Numele de „înger", însemnând „mesager", „trimis", poate fi atribuit şi unui om care aduce ştiri importante. Astfel, îi vedem pe evanghelişti şi în special pe Sfântul Ioan Botezătorul care şi el este reprezentat cu aripi de înger. La început, acest simbolism a fost riguros folosit şi în Apus şi Răsărit. Mai târziu a încetat să mai folosească atât de multe din aceste embleme tradiţionale, cât şi robele filozofilor greci cu care erau înveşmântaţi îngerii şi până la orarul şi stiharul diaconilor; acestora li s-au substituit tot felul de draperii fâlfâinde. Totuşi, Evul Mediu timpuriu a fost scutit de aceste pericole. Biserica era militantă, întreaga cultură era în grija ei şi ca atare arta a fost şi ea păstrată în canoanele strict creştine şi ortodoxe.

Pentru că Buna Vestire a fost întotdeauna un subiect predilect al artei religioase, imaginile ei au putut fi găsite în cele mai timpurii manuscrise ale lumii creştine. Straiele îngerilor în aceste imagini sunt clasice bizantine; picioarele lor sunt ferm aşezate pe pământ. Reprezentarea lor era sobră iar aripile pe care le purtau se pliau în diferite unghiuri bizare, ca să se acorde cu forma spaţiului. Aceste icoane sunt pline de o naivă frumuseţe, comunică un intens sentiment religios. Au fost lucrate cu dragoste, cu grijă şi precizie. Există o ilustraţie încântătoare, dintr-o Evanghelie suabiană, cam de prin 1150. Îngerul e arătat jumătate din profil, cu mâna dreaptă întinsă, într-un gest plin de nobleţe care în artă medievala semnifica rostirea, actul de a vorbi. Dar există atât de multe imagini încântătoare încât e greu să le prezentăm pe toate în această schiţă.

De o mare preţuire s-a bucurat şi viziunea lui Isaia. Un excelent exemplu era o miniatură din Reichenau, din secolul al 11-lea. Dumnezeu este înfăţişat stând pe tronul slavei, înconjurat de flori asemenea razelor de lumină şi, în jurul lui, în cerc, serafimii desfăşurându-şi aripile lor frumoase, roşii trandafirii, unul din ei aducând cărbunele roşu aprins, cu care curăţă buzele profetului. Nu există în această perioadă îngeri bucălaţi cu aripi pufoase decât 400 de ani mai târziu în timpul Renaşterii.

În Evul Mediu, heruvimii şi serafimii au fost înţeleşi ca fiind cele mai slăvite creaturi ale lui Dumnezeu, iar descrierea lor depăşeşte penelul sau condeiul

omului. Totuşi, omul învrednicindu-se de o asemenea viziune, se străduia să-i transmită mesajul.

În biserică, primele decoraţiuni sculptate au apărut în Franţa deşi la drept vorbind, decoraţie este un cuvânt greşit pentru că nu aceasta a fost prima funcţie a acestor cioplituri timpurii. Menirea lor era de-a exprima o idee definită în legătură cu învăţăturile Bisericii. Deasupra portalului din secolul al 12-lea al bisericii Sfântului Trofim din Arles, găsim pentru prima dată un înger de piatră. El este simbolul Sfântului Matei şi-l vedem zburând deasupra leului Sfântului Marcu, în partea dreaptă a Tronului Domnului; de cealaltă parte sunt vulturul Sfântului Ioan şi boul Sfântului Luca. Sfântul Irineu, printre alţii, vede în aceste creaturi cu patru aripi, despre care vorbesc Iezechiel şi cartea Apocalipsei, cele patru caracteristici principale ale Mântuitorului. În timpul Evului mediu, ele au fost definitiv omologate ca embleme ale celor patru Evanghelişti, atât în Răsărit, cât şi în Apus.
În această perioadă, mai ales de dezvoltare a ambiţioasei arhitecturi gotice, figurile de îngeri se înmulţesc. Ele apar în special în jurul altarului, sau în cor unde pe drept trebuie să stea. De asemenea pot fi întâlniţi la uşile bisericii, păzind Împărăţia lui Dumnezeu dinăuntru.

Nu trebuie uitat că heruvimii au fost singura decoraţie permisă în Templul din Ierusalim, în afară de aceea a Scaunului Milostivirii şi Chivotului Legii (Exodul (Ieşirea) 25, 18-22). Şi Solomon „a cioplit heruvimi pe pereţi” şi i-a brodat pe Perdeaua albastră, purpurie şi stacojie a templului (2 Cronici (Paralipomena) 3, 7-14). Tradiţia imaginilor angelice aşezate în locurile de închinăciune este foarte veche.

Unul dintre cele mai bune exemple de îngeri sculptaţi din secolul al 13-lea este îngerul-stâlp din catedrala din Strassbourg - o coloană zveltă cu patru laturi, ce urcă de la podea până la arc - un adevărat zbor ascendent ce-ţi înalţă privirea la cer. Primele patru figuri sunt acelea ale evangheliştilor; deaspura lor sunt patru îngeri ce suflă din ultima trâmbiţă. Şi deasupra acestora sunt alţi patru îngeri, ce poartă instrumentele Patimilor lui Iisus. Chipurile sunt pur gotice. Draperiile cad în falduri simple, cu o dispunere perfectă şi cu aripile stilizate admirabil. Figurile lor impunătoare au o gravitate calmă. Îngerul cu crucea este pe bună dreptate faimos. Faţa lui, cred, este cea mai desăvârşită imagine îngerească. Are proporţii frumoase, este puternic, senin şi lipsit de orice senzualitate; iată, în adevăr pe Omul lui Dumnezeu reprezentat în toată frumuseţea lui impersonală, cu o deplinătate a gândirii, cu ochii aţintiţi spre orizonturile nemărginite.

În secolele 13-14, observăm o subtilă schimbare în concepţia despre îngeri, care oglindeşte limpede schimbarea nivelului de viaţă şi de gândire al oamenilor: îngerii devin mai umanizaţi, mai cordiali în înfăţişare, manifestând o oarecare blândeţe fadă. Vechea concepţie despre mesagerii şi atleţii lui Dumnezeu, despre preoţia divină a îngerilor, îşi pierde măreţia.

Oamenii devin mai puţin spiritualizaţi, dezvoltarea industriilor şi creşterea oraşelor i-a făcut mai materialişti şi, de fapt, i-a transformat în simple minţi burgheze. Imaginaţia lor nu mai poate atinge înălţimile relatărilor scripturale, în care cetele cereşti cântă la unison necontenite laude lui Dumnezeu, laude la care ia parte întregul cosmos. Ei aşează în mâinile îngerilor instrumente muzicale mai terestre şi îi înveşmântează luxos în ţesăturile greoaie ale propriilor veşminte.

În Italia, Giotto a redescoperit totuşi un fel mult mai realist de-a zugrăvi formele umane. Viziunea sa face un salt dincolo de bariera care separa pictura de sculptură. Datorează mult metodelor maeştrilor bizantini şi sculpturilor catedralelor nordice. Cu Giotto se deschise un nou capitol în artă. Şi totuşi, îngerii lui nu ne inspiră. Şcoala din Siena păstrează pentru mai mult timp rigoarea formelor bizantine, dar şi ea este preocupată să insufle o nouă viaţă vechilor canoane. Un exemplu grăitor este Bunavestire a lui Simone Martini şi Lippo Memmi. Un minunat arhanghel Gavriil proiectat pe un splendid fond auriu îngenunchiază în faţa Madonei, drapată cu sobrietate. Pe deasupra panourilor laterale ale acestei piese de altar există pictaţi în alb şi gri doi îngeri de o rară frumuseţe. Astfel, pe nesimţite, Evul Mediu păşeşte în Renaştere.

4. Renaşterea

Artiştii secolelor 14-16, inspiraţi de picturile şi sculpturile păgâne care tocmai fuseser scoase la lumină, au dat frâu liber închipuirilor prodigioase într-o dezlănţuire mirifică de culori şi de compoziţii magistrale. În acel moment, arta pentru artă a fost extrem de preţuită. Artistul a fost angajat să picteze mai mult pentru talentul său decât pentru fervoarea sa religioasă. Bisericile au fost decorate cu scene religioase, ca şi cum s-ar fi ilustrat o carte. Au fost înfăţişate aspectele umane ale vieţii Domnului, Biblia oferind în întregul ei un material inepuizabil atât ilustrării cât şi expresiei artistice.

Departe de noi de-a susţine că pictorii au fost lipsiţi de pietate. Şi totuşi nu încape discuţie că atitudinea lor a fost laică. Tradiţia iconoclastă iudaică, care i-a constrâns pe paleocreştini, zace departe în urmă iar omul sofisticat al Renaşterii priveşte complet cu alţi ochi lucrurile şi până în zilele noastre arta va deveni din ce

în ce mai laică, parcurgând toate fazele cunoscute. Fireşte că subiectele religioase au rămas în continuare populare şi împodobirea bisericilor importantă, dar chiar când expresia era inspirată, farmecul simplu şi duhul credinţei care izvorau din pictura şi ciopliturile primitive cu greu au mai putut fi redobândite.

Renaşterea a fost fantastic de bogată în pictură, sculptură şi arhitectură, oamenii au devenit mereu tot mai conştienţi de propriile posibilităţi. S-au făcut noi descoperiri în toate domeniile, omul fiind din ce în ce mai preocupat de sine însuşi şi de ideile sale. El a fost înclinat să-L vadă pe Dumnezeu după chipul său, în loc să se vadă pe sine după chipul lui Dumnezeu. Totuşi, această perioadă a oferit pe unul din cei mai dăruiţi pictori ai tuturor timpurilor - Fra Angelico.

Guido di Pietro s-a născut în 1387 lângă Florenţa şi a intrat de tânăr în mănăstirea dominicană, la Fiesole. S-a călugărit sub numele de fra Giovanni, dar curând a devenit cunoscut ca fra Angelico, frate Angelic. Curăţia vieţii lui, ca şi candoarea chipurilor pe care le picta şi mulţimea îngerilor ce-au ieşit din penelul lui inspirat, i-au câştigat acest renume. A lucrat la început în Fiesole, unde a pictat celebrele miniaturi, în care predomină auriul şi albastrul. Un exemplu perfect al acestui stil de început al artei sale este imaginea Judecăţii de Apoi. Culorile sunt strălucitoare şi limpezi. Pe un cer fără nori, Hristos apare înconjurat de slava îngerilor. Brâul interior cuprinde heruvimi şi serafimi cu aripi roşii, scldăţi în raze aurii. Brâul din afară este compus dintr-o mulţime de ierarhii cereşti. Dincolo de acest brâu, este aşezată Fecioara la dreapta lui Hristos, iar Sfântul Ioan la stânga. Figurile cereşti sunt aşezate de-o parte şi de cealaltă a cerului azuriu. Imediat dedesubt sunt mormintele deschise ale morţilor înviaţi, secţionând prim planul în două. Pe de-o parte, damnaţii şi iadul sunt trataţi într-o manieră convenţională. Pe de altă parte, Fra Angelico a pictat cu remarcabilă emoţie jubilaţia sfinţilor îmbrăţişaţi de îngeri suind împreună cu aceştia spre porţile cereşti într-un dans fericit. Îngerii sunt efeminaţi, e adevărat, dar sunt atât de puri, atât de lipsiţi de senzualitate, încât nu poţi să nu fi emoţionat de frumuseţea viziunii sale.

Când Cosimo de Medici a construit noua mănăstire dominicană a Sfântului Marcu din Florenţa, Fra Angelico a decorat fiecare chilie. Aceste fresce sunt tratate sobru, cu o admirabilă economie; culorile sunt fluide, delicate, exprimând un adevărat misticism. Să mergi pe culoarul liniştit al mânăstirii şi să te uiţi în fiecare cămăruţă, să arunci o privire peste picturile cereşti este probabil una dintre cele mai spirituale şi estetice experienţe pe care o poate avea un om.

Bunavestire a fost deosebit de iubită de fra Angelico şi de mulţi alţii. Există îndeosebi o pictură a sa care prezintă cu o mare perfecţiune personaje sacre.

Fecioara şi Arhanghelul apar la fel de puri şi plini de bunătate. Arhanghelul este pictat exact în momentul când îngenunchiază în faţa ei, în timp ce ea îşi încrucişează mâinile, pe piept în semn de supunere.

Într-o altă pictură, Gavriil stă înaintea ei. E frumos şi grav; veşmântul liliachiu, cu nuanţe trandafirii, cade în falduri armonioase; în timp ce se pleacă, priveşte la ea în tăcere, plin de iubire. Fecioara îngenunchiază smerită în faţa trimisului lui Dumnezeu.

Fra Angelico se ruga întotdeauna înainte de a începe să lucreze. Nu-şi corecta niciodată desenul fiind încredinţat că divinul îi conduce mâna. Curăţenia şi elanul spiritual ale lui Fra Angelico n-au fost niciodată depăşite, nici chiar de marii maeştrii, îngerii lui Giotto şi Benozzo Gozzoli sunt efeminaţi şi cam neconvingători, îngerii lui Leonardo au un zâmbet ce poate fi asemuit mai curând cu un rictus, iar cei ai lui Michelangelo nu reuşesc să-şi ia zborul. Îngerii lui Tiţian sunt nişte copilandri drăguţi. Aceia ai lui Francesco Albani, Guido Reni şi Caracci sunt doar nişte flăcăi eleganţi şi atrăgători. Nici chiar Rafael n-a atins detaşarea spirituală a lui Fra Angelico, oricât de frumoase sunt picturile sale. Îngerii lui Botticelli păstrează ceva din vechea măreţie; ei sunt senini, puternici şi gravi. Feţele îngerilor, în încoronarea Fecioarei, luate fiecare în parte, respiră multă gingăşie. Sfântul Mihail, din catapeteasma de la Sfântul Bernard, exprimă o gravitate juvenilă, care este cu adevărat înduioşătoare.

De ce oare aceeaşi perioadă, care în mare păstrează în pictură tonul religios, a introdus totuşi feţele de bebeluşi „angelette” şi îngeraşii goi, realmente greu de deosebit de Cupidon? Nu există alt răspuns satisfăcător, decât acela că farmecul redescoperirii artei păgâne, cu nenumăratele ei fresce încântătoare cu copii înaripaţi şi cupidoni l-au determinat pe artistul Renaşterii să-i transfere în opera sa fără să aibă altceva în minte decât decoraţia drăgălaş-inocentă. Cât despre capetele de copilaşi, fără trup, sprijinite de aripi pitice, este greu să le găsim vreo justificare. Şi la fel, nu înţelegem de ce heruvimul descris de Iezechiel cu mulţi ochi şi multe aripi, cea mai măreaţă dintre toate fiinţele cereşti, este mereu atât de nepotrivit reprezentat.

Portretul artistic al îngerilor devine din ce în ce mai puţin biblic şi, în final, îşi pierde puterea de a transmite privitorului vreun sens al realităţii, pe care o semnifică. Cu trecerea timpului, nici chiar citirea frecventă a Scripturilor nu a mai putut disloca falsa impresie produsă intelectului de aceste picturi şi sculpturi fanteziste. Arta a căzut în mâini laice cărora, chiar dacă nu le lipseşte pietatea, le lipseşte oricum fundamentarea teologică.

5. Perioada barocă

Evoluţia istoriei şi a artei este în strânsă relaţie pe de o parte cu apariţia Reformei şi cu despuierea bisericilor de orice decoraţie, pe de altă parte, cu reacţia pe care a produs-o acest fenomen, constând în împodobirea excesivă a bisericilor cu tot ce se considera că e mai frumos. În timp ce goticul se înălţa spre cer, barocul încerca cu orice preţ să coboare cerul în biserici. A fost o epocă de extremă opulenţă şi lux în care palatele erau de mărimea unor orăşele fastuos înfrumuseţate.

Dacă locuinţele regilor şi episcopilor erau atât de împodobite, ar fi fost imposibil să se facă mai puţin pentru Casa lui Dumnezeu. Nimic nu era destul de bun, destul de preţios, destul de măreţ pentru a aduce paradisul în faţa ochilor omului şi a-i înălţa gândurile într-o rugăciune cerească. Nori de aur atârnau în jurul ornamentelor şi coloanelor răsucite, deasupra altarelor şi din tavan, deasupra lor, îngerii jubilau - drapaţi sumar şi zburau cu aripi aurite şi cântând din harfe de aur. A fost o îndepărtare de la vechea, austera concepţie, dar fără discuţie a fost şi expresia unui profund sentiment religios. Îngerii barocului zburau plini de siguranţă iar instrumentele muzicale din mâinile lor au fost treptat înmulţite şi variate. Expresia adevărului teologic n-a mai fost luată în seamă; importantă era dorinţa de a arăta că cerul era un loc mai plăcut şi mai fericit decât pământul.

Bunăoară, există un îngeraş austriac plin de farmec deosebit de delicat. Este un basorelief pictat. Veşmântul lui este albastru, aripile aurii, părul castaniu: pare să cânte acompaniindu-se la mandolină. Capul e înclinat uşor într-o parte. De altfel, majoritatea îngerilor acestei epoci au o plastică minunată. Ei exprimă o reală bucurie şi adoraţie. Îngerii ca nişte cupidoni abundă în ungherele şi colţurile tavanelor, ţâşnind din nori sau ţinând în mâini ghirlande de flori. Asemenea imagini nu pot fi aprobate teologic, dar nu se poate să nu zâmbeşti şi să nu te simţi lipsit de griji în prezenţa unei asemenea jubilări. Pe ici, pe colo se întâmplă să întâlnim câte un chip realmente spiritualizat, sau cel puţin câte o prezenţă blândă, dar solemnitatea inspiratelor statui din Catedrala din Strassbourg nu mai poate fi în nici un chip găsită.

Nu ştiu dacă El Greco poate fi inclus în baroc. Arta lui exprimă însă aceeaşi exaltare care poate fi văzută în statuile baroce. Îngerii lui sunt plini de mişcare şi de plutire în înalt. Picturile aparţin neîndoielnic unui om inspirat şi credincios, îngerii nu sunt atrăgători dar, în ciuda feţelor comune, privirea lor e plină de extaz, în rugăciune. Ei aspiră spre înălţimi şi atenţia le este aţintită spre cer. Nu sunt senini, ci mai degrabă cuprinşi de adoraţie.

Velasquez are şi el doi îngeraşi fermecători în „încoronarea Fecioarei”. Sunt nişte copii atât de încântători, încât Regina cerurilor pare să nu-şi poată dezlipi ochii de la ei. Îngerii lui Zurbara, robuşti şi puternici, se disting prin ţinută. Cel din „Viziunea Sfântului Petru”, e foarte apropiat de descrierea biblică. Există ceva, la acest înger, care convinge.

Se poate observa că o perioadă de artă se amestecă cu următoarea, încât nu se poate trage o linie precisă între ele. Concepţiile istorice şi filozofice, ca şi diferite tendinţe religioase, toate au avut influenţa lor asupra artei şi variatelor sale şcoli. Pictura lui Rubens bunăoară este masivă şi carnală şi, ca urmare, şi îngerii săi împărtăşesc această tendinţă. Ai lui Murillo sunt sentimentali şi ireali. Ei nu aparţin nici cerului nici pământului. Îngerii lui Rembrandt, exceptând remarcabila viziune a tabloului care descrie visul lui Iacob, nu sunt nici ei mai inspiraţi, aşa înfăşuraţi cum sunt în acele straie foarte lungi care arată ca nişte cămăşi de noapte. Ţi-e frică să nu se împiedice în faldurile lor.

În Franţa, Delacroix a pictat cu destulă forţă îngeri, dar expresia are un evident character terestru. În Anglia, a existat un mare vizionar, William Blake care şi-a ilustrat poemele mistice potrivit concepţiei sale foarte personale. Teologia şi programul lui de pictură erau ieşite din comun, dar picturile sale conţin ceva nepământean, rar întâlnit în epoca sa.

6. Spre modernism

Secolul al 19-lea a introdus o nouă viziune în artă datorită căreia reprezentările îngerilor sunt mai puţin uniforme ca oricând. Ai impresia că artiştii le-au pictat ori le-au sculptat absolut convenţional, sau în scop exclusiv decorativ. De altfel, majoritatea artiştilor epocii i-au considerat pe îngeri, chiar şi în cer, mai mult ca elemente decorative.

Era victoriană, prosperă şi suficientă, a fost în aceeaşi măsură extrem de romantică şi sentimentală. Artiştii victorieni sunt cei care oglindesc cel mai bine în opera lor noţiunea care prevalează asupra îngerilor. Ei i-au considerat duhuri feminine, delicate, asemănătoare zânelor. Îngerii au fost aşezaţi în chip de statui, aplecându-se deasupra fântânilor sau plângând asupra mormintelor. Chiar şi îngerii lui Daniel Chester French, deşi uriaşi şi impunători, rămân doar figuri alegorice. Ei reprezintă o idee, nu o realitate spirituală. O dată mai mult, vedem că aripile singure nu fac un înger.

Superba Victoria de la Samotrace, înaripată şi ea, nu poate fi luată de nimeni drept înger, ci drept ceea ce trebuie să însemne, respectiv o expresie a izbândei. Cel care a conceput-o şi-a imprimat gândurile atât de clar în piatră încât semnificaţia ei victorioasă s-a păstrat de-a lungul secolelor neschimbată.

Credinţa unui artist este aceea care, îmbinată cu talentul său, îi dă puterea să transmită privitorului realitatea din spatele simbolului. Dacă French l-a înţeles şi a crezut în Lincoln, în ce-i priveşte pe îngeri e evident nu numai că nu-i înţelege ci şi că nu crede în ei!

Victorienii, în general, au trăit plat, lipsiţi de imaginaţie, indiferenţi. Trimisului curat şi puternic al lui Dumnezeu, credinciosului păzitor al omului, nu i s-a acordat niciodată prea mare atenţie. Oamenii se bazau pe conturile lor din bancă, nu pe îngerii lui Dumnezeu.

În imaginea Bunei Vestiri, Dante Gabriel Rossetti, iniţiatorul stilului prerafaelit, pare să se fi revoltat împotriva acestei atitudini existenţiale. Tabloul său e plăcut fără să fi redobândit însă claritate primitivă nesofisticată. Sfânta Fecioară priveşte mai mult speriată decât supusă, iar îngerul, pur şi simplu, n-are nimic de-a face cu trimisul lui Dumnezeu. Nu din cauza lipsei aripilor, ci din pricina întregii sale ţinute. Georges Rouault a pictat şi el un înger păzitor; nu l-ai recunoaşte ca atare, dacă n-ar fi scris dedesubtul tabloului.

Îngerul păzitor devine, încetul cu încetul, o istorioară pioasă, bună pentru a-i linişti pe copilaşi şi pentru a îmbogăţi ilustraţiile biblice. Partea curioasă este că, totuşi, ideea îngerilor bântuie mintea omenească şi în continuare ei rămân unul din subiectele favorite ale artiştilor. Fiecare epocă, chiar şi a noastră, atât de ştiinţifică şi realistă, s-a simţit irezistibil atrasă să picteze sau să sculpteze imaginea fiinţelor cereşti.

Ilustratele de Crăciun şi de Paşti şi pioasele reprezentări care îi reprezintă ca spectre înaripate şi ca heruvimi cu feţe de bebeluşi încă invadează piaţa. Fireşte că această producţie nu poate fi numită artă, dar influenţa ei este prea puternică şi prea dăunătoare ca să ignorăm impactul pe care-l are asupra minţii receptive a copiilor, cât şi asupra propriului nostru scepticism intelectual. Aflaţi între aceste pioase orori şi extravaganţa artei moderne, nu e de mirare că ne rătăcim, iar credinţa noastră în îngeri devine din ce în ce mai îndoielnică.

Dorinţa, cât se poate de onestă a artistului modern, de a căuta o nouă expresie, chiar dacă mai puţin exactă ca interpretare, îl determină să se întoarcă la

simbolism. Dar acest simbolism încă nu s-a găsit pe sine, nu are înţeles pentru un neiniţiat. Protestând vehement împotriva „supra-drăgălăşeniei", au căzut în extrema cealaltă: majoritatea îngerilor contemporani sunt urâţi şi rigizi, şi câţiva sunt de-a dreptul simple schiţe.

Înaintea celui de-al doilea război mondial, în Germania, Sulamith Wulfing i-a plăsmuit pe îngerii săi ca făpturi aparţinând altei lumi. Ei sunt, poate, lipsiţi de vigoare, dar sunt plini de spiritualitate. Se poate lesne oberva că artistul, mai mult decât să deseneze, îşi urmăreşte în realitate viziunea sa interioară.

Într-o bijuterie ultramodernă, am găsit un înger contemporan care se apropia foarte mult de adevărata înfăţişare a îngerului. Faţa acestui înger era alcătuită dintr-un diamant pur, modelat în formă de pară. Iată o figură fără egal, nesentimentală, tăiată precis, a cărei inexpresivitate aparentă oferă privitorului imaginea unui chip luminat, fără prihană.

Este cât se poate de întemeiat să vrei să-i reprezinţi pe îngeri, dar în nici un caz nu poate fi îngăduit ca ei să capete o corporalitate care să ne determine să-i luăm drept oameni. Uneori putem găsi într-o figură omenească o expresie care poate instantaneu să ne ducă cu gândul la un înger. Dar aceasta nu stă în chip, ci în spiritul care se oglindeşte în el. Îngerii sunt spirite pure care s-au manifestat şi încă se manifestă pentru noi prin asemenea forme încât să-i putem înţelege. Ei sunt trimişii lui Dumnezeu, personificarea atributelor Sale. Sunt fiinţe spirituale de care se cuvine să ne apropiem cu respect şi smerenie. Atunci când încercăm să-i pictăm sau să-i sculptăm, trebuie să păstrăm cu orice preţ această atitudine, pentru că sunt făpturi sfinte.

Pentru aceia dintre noi care am fost crescuţi la sânul Bisericii Ortodoxe Răsăritene, reprezentarea lui Dumnezeu Iisus Hristos, a Maicii Sale, a îngerilor şi a sfinţilor este posibilă doar atunci când pictorul rămâne credincios canoanelor şi Sfintei Tradiţii iconografice. Aceste reguli traduc în imagini, pentru ochii noştri, înfăţişarea acelor făpturi ale căror trăsături sunt proiectate pe ecranul eternităţii, dincolo de timp şi spaţiu, scăldate într-o lumină ce nu lasă umbră, într-o viaţă ce nu cunoaşte moartea. Astfel încât, privind aceste icoane, privim nu atât la ele, ci dincolo de ele, către realitatea pe care cu adevărat o reprezintă.

Epilog

Într-o zi, dis de dimineaţă, când aveam şapte ani, am văzut îngeri. Sunt tot atât de sigură azi cum am fost şi atunci. Nu am visat, nici „n-am avut vedenii”. Ştiu precis că ei erau acolo, cu mare claritate. N-am fost nici mirată, nici înspăimântată. N-am fost nici măcar înfiorată, ci teribil de bucuroasă. Am vrut să le vorbesc şi să-i ating. Camera noastră, a copiilor, era luminată de zorii zilei şi am văzut un grup de îngeri stând în jurul patului fratelui meu mai mic. Eram atentă, altfel n-aş fi putut auzi vocile lor.

Purtau veşminte lungi, vaporoase, de diverse culori pale. Părul le ajungea până la umeri şi era diferit colorat, blond, roşcat şi brun închis. Nu aveau aripi. La picioarele patului fratelui meu, Mircea, puţin mai la o parte, stătea o fiinţă cerească. Era mai înalt şi nemaipomenit de frumos, cu aripi mari, albe. În mâna dreaptă purta o lumânare aprinsă. Nu părea să aparţină grupului de îngeri strânşi în jurul patului. El stătea deoparte şi aştepta. L-am recunoscut a fi îngerul păzitor. Am observat apoi că la picioarele patului meu stătea o făptură cerească asemănătoare. Era înalt, veşmântul lui era albastru, cu mâneci largi. Avea părul castaniu şi faţa ovală; frumuseţea sa n-o pot descrie, pentru că nu poate fi comparată cu nimic omenesc. În spatele lui, aripile i se înălţau lateral şi în sus.

O mână îi era ridicată la piept, iar în cealaltă purta o lumânare aprinsă. Zâmbetul lui era cu totul îngeresc: dragoste, bunătate, înţelegere şi siguranţă izvorau din el. Încântată, am trecut peste cuvertură şi, îngenunchind la capul patului, am întins mâna, cu dorinţa arzătoare de a-l atinge pe surâzătorul meu păzitor, dar el a făcut un pas înapoi, a întins mâna prevenitor şi a dat uşor din cap. Eram atât de aproape de el, încât l-aş fi putut atinge cu uşurinţă.

„Oh, te rog, nu pleca!”, i-am spus, cuvinte la care toţi ceilalţi îngeri au privit spre mine şi mi s-a părut c-am auzit un râs cristalin, dar de acest sunet nu sunt sigură, deşi ştiu că râdeau. Apoi au dispărut.

Nu eram decât un copil când mi-am văzut îngerul păzitor. Pe măsură ce timpul a trecut, sporadic mi l-am amintit şi i-am recunoscut prezenţa, dar cel mai des l-am ignorat. Paradoxal, doar răul şi supărarea m-au trezit şi mi-au limpezit viziunea.
Poate că datorită celor văzute şi celor suferite în război şi sub ocupaţia comunistă, în anii ce au urmat, am fost supusă unor coşmaruri diabolice. Singura mea salvare în timpul acestor vise era să fac semnul Crucii. Am ştiut întotdeauna că eram adormită, că era un vis conştient dar era o tortură ca să mă trezesc.

Într-o zi, privind la o colecţie de icoane vechi, am văzut un triptic, reprezentând îngerul păzitor; în panoul din mijloc el apăra somnul plin de vise rele al celui pe care-l păzea. Mai târziu, când eram bântuită a nu ştiu câta oară de unul dintre cele mai înfricoşătoare coşmaruri, când să mă trezesc mi-a venit în minte icoana şi, cu o limpezime extraordinară, mi-am reamintit că, fiind copil, îmi văzusem îngerul păzitor.

Întărită, m-am întors imediat la îngerul meu păzitor, aşa cum nu mai făcusem din copilărie; şi am ştiut că stă lângă mine, protejându-mă. Liniştită şi împăcată, am recăzut într-un somn profund, odihnitor.

Această întâmplare, propria-mi experienţă, stă atât la începutul cât şi la sfârşitul cărţii de faţă pentru că fără ea (întâmplare) nu m-aş fi apucat niciodată de acest studiu. De asemenea, fără tot ce am studiat, această experienţă ar fi rămas pur şi simplu, o experienţă remarcabilă (cel puţin pentru mine însămi), dar inexplicată şi fără înţeles. Astăzi, pentru mine, ea are o semnificaţie extrem de reală şi de deosebită.

Îngerii au o miraculoasă realitate. Activitatea lor printre noi a devenit pentru mine o realitate vitală, pozitivă. Nu mai caut să-i văd, cunoaşterea prezenţei lor îmi este suficientă. Ca să încerci să ai o viziune a îngerilor, sau să speri să o ai sau să ceri aşa ceva, e o greşeală. Să cauţi intimitatea cu ei, prin alte mijloace decât harul lui Dumnezeu, este zadarnic; Dumnezeu Iisus Hristos este singurul nostru drum spre unirea cu Tatăl şi cu toate creaturile Sale.

Îngerii sunt duhuri curate, dar nu e neapărat necesar să aibă o consistenţă, o natură care să fie dincolo de înţelegerea noastră. Când îi vedem, privim o realitate. Ar fi poate greşit să numim o asemenea experienţă „viziune”, dacă înţelegem prin cuvântul viziune o stare ca de transă şi nu, pur şi simplu, facultatea de a vedea. Ceea ce vedem în asemenea ocazii, percepem fără efort, ştiind bine că, material vorbind, nu este nimic de văzut. Conform cu cele descrise în Scripturi şi în mărturiile sfinţilor, emoţia în faţa lor este zugrăvită ca o bucurie şi o încântare, uneori teamă, în care mintea rămâne perfect clară şi judecata neştirbită.

Sfântul Simion spunea că „aceia care merită percep şi prin simţuri şi prin intelect ceea ce este cu totul deasupra simţului şi intelectului”.

Sfânta Ioana d'Arc spune la judecată că ea a „îmbrăţişat viziunea Sfintei Caterina şi a Sfântului Mihail în jurul genunchilor, dar când a fost întrebată ce ţine în îmbrăţişare, a fost incapabilă să explice. Nu cred că îngerii se materializează în

sensul fizic al cuvântului, deşi au concreteţe spirituală. Nu sunt transparenţi ca fantomele, ci apar, acelora care-i văd, ca fiind absolut substanţiali. Îngerul nostru păzitor e considerat a fi imaginea spirituală a tuturor calităţilor noastre bune şi adevărate; asta îl face intens personal şi foarte specific. El este mai aproape sau mai departe de natura noastră adevărată.

După cum trăsăturile noastre bune sunt date de Dumnezeu, aşa ne este dat îngerul nostru ca să ne apere şi să ne întărească aceste trăsături până creştem la deplina maturitate a naturii noastre dată de Dumnezeu şi asemănătoare Lui. El este în adevăr păzitorul nostru şi mentorul nostru şi priveşte faţa lui Dumnezeu. Este incoruptibil şi întotdeauna cu noi, dar noi nu suntem totdeauna în stare să-l simţim, din cauza perversităţii noastre îndărătnice. Îngerul cel rău, sau demonul, pe de altă parte, poate să se apropie atât cât îi îngăduie relele noastre, sau mai curând îngăduinţa noastră pentru ele, îl fac să devină umbra noastră. Şi el, în anumite ocazii, poate fi văzut sau simţit de cei sensibili. Dar când vorbesc despre el ca despre o umbră, nu înţeleg să spun că diavolul nu are realitate, pentru că numai aceia care nu au rezistat niciodată ispitirii, care, cu alte cuvinte, nu au stat împotriva satanei, se pot îndoi de existenţa lui, pentru că n-au avut ocazia să-i simtă puterea. Chiar această experienţă a teribilei puteri de ispitire confirmă credinţa mea în îngerul căzut.

Sfinţii îngeri sunt nemuritori prin harul lui Dumnezeu. Au o natură pozitivă şi dinamică şi o existenţă independentă de orice altceva, exceptându-L pe Dumnezeu. Sunt departe de a fi „lipsiţi de voinţă” dar voinţa lor este complet acordată cu voinţa lui Dumnezeu, datorită dragostei lor absolute şi adoraţiei pe care i-o poartă. Nefericirea timpului le este necunoscută.

Să-i prea măreşti pe îngeri, în sens păgân, este absolut greşit şi interzis de Scripturi şi de Biserică, dar ca să te rogi lor şi să le ceri ajutorul şi să-i respecţi este cât se poate de conform Scripturilor. Rugăciunea este marele liant al unităţii, substanţa ei sudează şi prin ea întreaga creaţie a lui Dumnezeu stă laolaltă în faţa Lui.

Sfinţii îngeri ai lui Dumnezeu ne păzesc, ne păstoresc, ne conduc, ne susţin când cădem, îmbărbătându-ne pe drumul nostru. Îngerul nostru personal şi, de asemenea, păzitorii diferitelor naţiuni, îşi amestecă rugăciunile lor cu ale noastre, purtându-le la Dumnezeu în înalt, până când vom sta toţi înaintea tronului lui Dumnezeu şi „vom cunoaşte pe deplin precum şi noi suntem cunoscuţi” (1 Corinteni 13, 12).

Este potrivit, drept şi cuvenit nouă să-Ţi aducem mulţumiri în toată vremea şi în tot locul, o, Doamne, Părinte Sfinte, Atotputernice, Dumnezeule Cel Veşnic. Care, prin mulţimea sfinţilor, ne-ai împresurat cu un nor aşa de mare de martori încât noi, bucurându-ne de tovărăşia lor, putem merge cu răbdare pe calea care ne stă înainte şi, împreună cu ei, putem primi cununa slavei ce nu se veştejeşte. De aceea, cu îngerii şi arhanghelii şi cu toată oastea cerurilor, lăudăm şi Mărim Numele Tău preaslăvit, totdeauna cinstindu-Te şi zicând:

„Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot,
Plin este cerul şi pământul de Mărirea Ta.
Slavă Ţie Preaînalte, Doamne. Amin”.